

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901**

Diplomová práce

Autor: Bc. Josef Kopecký, DiS.
Studijní program: N7105 – Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví
Forma studia: kombinované

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Josef Kopecký, DiS.
Studium:	F14NK0055
Studijní program:	N7105 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví
Název diplomové práce:	Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705-1901
Název diplomové práce AJ:	Chronical records of Frantisek Frydl and his descendants from Leznik in the years 1705-1901

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Stručný obsah Diplomová práce seznámí s lidovým kronikářstvím v české části Litomyšlska a dále podrobněji s jednotlivými kronikami v obci Lezník. Jedna z kapitol se zaměří na historii usedlosti čp. 22 v Lezníku, kde po téměř dvě století vznikaly kronikářské zápisy Františka Frýdla a jeho potomků. V těsné souvislosti s tímto cenným pramenem budou mimo jiné popsány etnografické aktivity řídicího učitele Václava Mimry z Lezníka a následně výzkum regionálního historika Antonína Tomíčka z Litomyšle. Kronikářské zápisy Františka Frýdla a jeho potomků z let 1705-1901 budou v rámci diplomové práce zpřístupněny formou kritické edice s předcházejícím kodikologicko-paleografickým rozбором. Metody zpracování kodikologicko-paleografická metoda, historická analýza, komparace, syntéza a transkripce

Literatura Barbora MLYNÁŘÍKOVÁ, Geografický horizont prostého člověka v Čechách v letech 1740-1830, I-II, Praha 2001. Otakar NAHODIL - Antonín ROBEK, České lidové kronikářství, Praha 1960. Milan SKŘIVÁNEK, Lidové kronikářství a dějepisectví na území okresu Svitavy do poloviny 19. století, in: Acta Musei Reginaehradecensis, Serie B: Scientiae sociales XVI, Hradec Králové 1984, s. 25-44. Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od poč. 16. století do současnosti, Praha 2002. Archivní fondy Literární archiv Památníku národního písemnictví, Osobní fond Antonína Tomíčka, nezpracováno. SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, Osobní fond Antonína Tomíčka, kart. 4, 6. SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, Mezifondový soubor kronik, kronika rodu Flídrů z Lezníka (1662)-1901, sign. KR 383.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 13. 7. 2017

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za její rady a vstřícnost během vedení této diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat kolegům ze SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, jmenovitě Mgr. Oldřichu Pakostovi, Mgr. Stanislavu Konečnému a Stanislavu Vosykovi za jejich vstřícnost a cenné připomínky. V neposlední řadě patří poděkování mým nejbližším, bez jejichž porozumění a podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

KOPECKÝ Josef, *Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 217 s. Diplomová práce.

Předkládaná diplomová práce se podrobně zabývá kronikářskými zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901. Seznamuje s lidovým kronikářstvím v české části Litomyšlska a také s jednotlivými kronikami v obci Lezník. V těsné souvislosti s tímto pozoruhodným pramenem je stručně popsán život a dílo regionálního historika Antonína Tomíčka z Litomyšle a dále národopisné aktivity řídícího učitele Václava Mimry z Lezníka, neboť obě tyto osoby stály na počátku 20. století u záchrany tohoto pramene. Těžiště práce spočívá v kodikologicko-paleografickém rozboru a v obsahové analýze kronikářských zápisků, které jsou následně zpřístupněny formou moderní kritické edice. Pro snadnější orientaci v samotném prameni byl vytvořen osobní a místní rejstřík, kalendář církevních svátků a slovník zastaralých a méně obvyklých výrazů. Práce je doplněna bohatou obrazovou přílohou obsahující jednak ukázky editovaných zápisků, ale například i jednotlivé články historika Antonína Tomíčka.

Klíčová slova: lidové kronikářství, kroniky, venkov, rozbor kodikologicko-paleografický, edice, Lezník

Annotation

KOPECKÝ Josef, *Chronical records of František Frýdl and his descendants from Lezník in the years 1705–1901*, Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2017, 217 pp. Diploma Degree Thesis.

The presented diploma thesis deals in detail with chronical records made by František Frýdl and his descendants from Lezník in the years 1705–1901. It introduces folk chronicle writing in the Czech part of Litomyšl region and individual chronicles of Lezník village. In relation to such a unique source a brief description of lives and activities of regional historian Antonín Tomíček from Litomyšl and headmaster Václav Mimra from Lezník are presented. These two persons enabled a rescue of the mentioned source at the beginning of the 20th century. The core of the thesis is codicological–paleografic and content analysis of chronical records which are subsequently presented by a modern critical edition. To enable easier orientation in the followed source personal and geographical register, calendar of church feasts and glossary of obsolete or less common terms has been created. A wide range of pictures of edited writings and several articles of historian Antonín Tomíček are attached to the thesis.

Keywords: folk chronicle writing, chronicles, countryside, codicological–paleografic analysis, edition, Lezník village.

OBSAH

Úvod	8
1. Lidové kronikářství	10
1.1 Různé definice a typologie pramenů lidové provenience	12
1.2 Lidové kronikářství v české části Litomyšlska	14
2. Kroniky a jejich pisatelé v Lezníku	19
2.1 Soukromé kroniky	21
2.2 Institucionální kroniky	26
3. Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901....	33
3.1 Historik Litomyšlska Antonín Tomiček	33
3.2 Řídící učitel Václav Mimra a jeho národopisné aktivity v Lezníku a okolí	35
3.3 Záchrana kronikářských zápisů na počátku 20. století a jejich uložení	41
3.4 Zájem historiků a badatelů o kronikářské zápisky	51
4. Kodikologicko-paleografický rozbor	55
5. Obsahová analýza pramene	67
5.1 Ediční poznámka	74
5.2 EDICE	79
Závěr	139
Seznam zkratk	142
Soupis použitých pramenů a literatury	143
<i>Prameny nevydané</i>	143
<i>Prameny vydané</i>	146
<i>Archivní pomůcky</i>	147
<i>Literatura</i>	148
Osobní rejstřík	152
Místní rejstřík	156
Kalendář církevních svátků	157
Slovník zastaralých a méně obvyklých výrazů	159
Přílohy	161

Úvod

K písemným pramenům lidové provenience se vědecká pozornost obracela již v devadesátých letech 19. století. Podněcující impuls k tomu dala především Národopisná výstava československá konaná v Praze roku 1895.¹ Ovšem již předtím docházelo k objevům těchto pramenů a k alespoň částečnému publikování jejich obsahu.² Předkládaná práce se podrobněji zabývá nejstarším dochovaným dokladem selského kronikářství na Litomyšlsku. Jsou jím kronikářské zápisky³ Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901.⁴ Svým rozsahem ani formou se nemožou vyrovnat dvěma pramenům známým u širší veřejnosti, a sice Pamětem Františka Jana Vaváka,⁵ souseda a rychtáře milčického, ani zápiskům sedláka a rychtáře Josefa Dlaska⁶ z Dolánek u Turnova. Přesto je však v něčem převyšují. Tento pramen je unikátní především v tom, že byl psán již na samém počátku 18. století a dále byl děděn z generace na generaci, díky čemuž obsahuje záznamy z 19. a dokonce i počátku 20. století. Jako celek tedy vznikl v bezmála dvousetletém časovém horizontu a byl psán ve třech stoletích v jedné obci a jedné rodině celkem čtyřmi pisateli. Další zajímavostí je, že do současnosti se rovněž dochovala usedlost čp. 22, kde tento jedinečný pramen po celou dobu vznikl.⁷ Kronikářské zápisky jsou navíc ještě součástí většího celku,

¹ Viz Barbora MLYNÁŘÍKOVÁ, *Geografický horizont prostého člověka v Čechách v letech 1740–1830*, sv. I, Praha 2001, s. 17.

² Konkrétně na Litomyšlsku byly například již v roce 1891, respektive 1892 publikovány některé záznamy zapsané v „*pamětní knížce*“ Jana Kvapila z Lubné. Viz Karel HOVORKA, *Sebranice (v Litomyšlsku) a obce přifařené*, Polička 1892, s. 62–64.

³ Autor si je plně vědom pojmoslovné rozkolísanosti užívané při klasifikaci jednotlivých druhů pramenů lidové provenience. Viz podkapitola 1.1.

⁴ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli (dále jen SOKA Svitavy), Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383.

⁵ Jindřich SKOPEC (ed.), *Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770–1816*, kniha I, část 1., 2., kniha II, část 1., 2., kniha III, část 1., 2., 3., 4., kniha IV a kniha V, Praha 1907–1938. Stanislava JONÁŠOVÁ (ed.), *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770–1816*, kniha VI–VII, Praha 2009.

⁶ Václav VANĚK (ed.), *Zápisky Josefa Dlaska, rolníka v Dolánkách u Turnova a Dějiny školy dolánecké*, Turnov 1898. František KUTNAR (ed.), *Paměti sedláka Josefa Dlaska*, Praha 1941. Alžběta KULÍŠKOVÁ (ed.), *Zápisky sedláka Josefa Dlaska: měl jsem nestálé štěstí*, Turnov 2015.

⁷ Oproti například Dlaskovu statku v Dolánkách či Cífkovu statku v Třebízi se tato usedlost v důsledku liknavosti současných majitelů nachází ve zcela havarijním stavu, přičemž tento neblahý stav se každým rokem neustále zhoršuje. Zejména z tohoto důvodu zde byl v letech 2013–2014 proveden stavebně-historický průzkum domu usedlosti pod vedením Jiřího Škabrady a Zdeňky Němcové. Pozoruhodné výsledky tohoto výzkumu byly prezentovány v rámci jejich přednášky, která zazněla na konferenci Dějiny staveb 2014 konané ve dnech 21.–23. března 2014 na zámku v Nečtinech u Plzně. Ve sborníku vybraných referátů z této konference byla poté otištěna podrobná studie. Viz Jiří ŠKABRADA – Zdeňka

jenž dále tvoří nejméně osmnáct kusů dalších rukopisů a dokumentů vztahujících se k samotným pisatelům, respektive k rodu Flídrů z Lezníka čp. 22. Zdaleka ne každá selská kronika se může pochlubit takovýmto pozoruhodným souborem písemností.

Na začátku práce je uvedeno stručné všeobecné pojednání o lidovém kronikářství a poté zejména nezbytné vymezení jednotlivých pojmů a rozdělení jednotlivých pramenů lidové provenience. S konkrétními doklady selského kronikářství na Litomyšlsku seznámí další část, kde budou zmíněny především nejstarší dochované prameny tohoto typu z 18. a 19. století. Po stručném nástinu historie obce Lezník bude pojednáno o všech doposud známých písemných narativních pramenech (rázu soukromého a institucionálního) pocházejících z této obce, jakožto místa, ve kterém tradice lidového kronikářství sahá již do počátku 18. století. V závěru kapitoly bude na tyto prameny nazíráno prostřednictvím pamětních nápisů epigrafického rázu. Život a dílo historika Antonína Tomíčka z Litomyšle a popis národopisných aktivit řídícího učitele Václava Mimry z Lezníka těsně souvisí s podrobně zde osvětlenou záchranou kronikářských zápisků na počátku 20. století a dále s jejich částečným publikováním, zejména v meziválečném období. Budou zde rovněž uvedeni i jiní badatelé a historici, kteří se tímto pramenem různými způsoby zabývali.

Těžiště práce spočívá v kodikologicko-paleografickém rozboru kronikářských zápisků a dále v jejich obsahové analýze. Hlavní část tvoří kritická edice pramene. Nedlouho před dokončením této diplomové práce došlo ke zcela zásadnímu objevu samostatného svazku se záznamy Václava Flídra z první poloviny 19. století,⁸ které však již z časových důvodů nebylo možné zařadit do edice. Byl tedy alespoň proveden jeho kodikologicko-paleografický a obsahový rozbor, přičemž získané výsledky jsou v této práci zahrnuty.

Pro snadnější orientaci v samotném prameni byl sestaven osobní a místní rejstřík, kalendář církevních svátků a slovník zastaralých a méně obvyklých výrazů. Obrazová příloha obsahuje mimo jiné ukázky kronikářských zápisků a podobu usedlosti čp. 22. Do přílohy byly dále zařazeny všechny doposud známé články historika Antonína Tomíčka, které se zabývají tímto pramenem. Kromě usnadnění jejich vyhledávání případným zájemcům o tuto problematiku názorně ukazují, jakým způsobem byly kronikářské zápisky představovány širší veřejnosti zejména v meziválečném období.

NĚMCOVÁ, *Příběh domu usedlosti čp. 22 v Lezníku u Poličky*, in: Dějiny staveb. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2014, Plzeň 2014, s. 97–108.

⁸ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 159, sign. KR 328.

1. Lidové kronikářství

Nepravidelné zápisky zaznamenané prostým venkovským lidem se objevují už v 17. století například na přideštích či nepopsaných listech biblí a modlitebních knih.⁹ Nárůst těchto zápisků lze však sledovat teprve od počátku 18. století, přičemž výskyt soustavně psaných kronik se zvyšuje od čtyřicátých let téhož století.¹⁰ „Zlatou dobou lidového kronikářství“ bývá označován přelom 18. a 19. století.¹¹ Tento vývoj pak pokračoval přibližně do roku 1848, ovšem poté docházelo až do počátku 20. století k všeobecnému poklesu výskytu těchto pramenů.¹²

Selské kroniky jsou velice specifickými historickými prameny soukromé povahy, které vznikaly ve značně konzervativním venkovském prostředí a z vlastní iniciativy pisatelů. Jejich autoři měli různý sociální původ a postavení, což se odráželo i v jejich zápiscích. Byli jimi rychtáři, konšelé, sedláci, chalupníci, domkáři, řemeslníci a také učitelé.¹³ Lidoví kronikáři¹⁴ byli představiteli vesnické inteligence, která určitým způsobem nabyla alespoň základních dovedností v psaní, čtení či počítání a jejíž počet pomalu rostl až po tereziánských reformách školství v sedmdesátých letech 18. století.

Důvody k vedení vlastních zápisků byly různé. Ty totiž mohly sloužit jednak pro osvěžení pisatelovy paměti a rovněž pro jeho praktickou potřebu například v souvislosti s chodem hospodářství. Jindy tyto zápisky měly sloužit jako připomenutí či poučení pro

⁹ Antonín ROBEK, *Lidové zdroje národního obrození*, Praha 1974, s. 22.

¹⁰ B. MLYNÁŘIKOVÁ, *Geografický horizont*, s. 34–36. Eduard Maur uvádí, že „nejstarší české kroniky rolnické provenience pocházejí vesměs teprve ze druhé poloviny 18. století.“ Viz Eduard MAUR, *Kronikářské záznamy lidové provenience jako historický pramen*, in: Historická dílna I. Sborník příspěvků přednesených v roce 2006, Plzeň 2006, s. 83.

¹¹ Miroslav SVOBODA, *Poznání dějin venkova z lidových kronik přelomu 18. a 19. století*, Východočeské listy historické, 2014, č. 32, s. 239–240. Období, ze kterého pochází „celá řada kronikářských děl“ Svoboda rámcově vymezuje roky 1750–1830.

¹² Jestliže ve druhé polovině 19. století nastal určitý pokles ve výskytu lidových kronik, neznamená to, že by ve 20. století tento druh pramenů zcela zanikl. Také z tohoto období se dochovala řada nesmírně zajímavých narativních pramenů lidové provenience.

¹³ Viz Otakar NAHODIL – Antonín ROBEK, *České lidové kronikářství*, Praha 1960, s. 30–33. U učitelů lze však už předpokládat větší míru vzdělanosti, ovšem ne vždy tomu tak bylo. Učitelem totiž býval mnohdy například vojenský vysloužilce, který viděl „kus světa“ a měl tedy „bohatý“ rozhled a zkušenosti. Větší míru vzdělání lze samozřejmě očekávat u venkovských kněží, kteří se už ale vymykají klasickému okruhu lidových kronikářů. František Kutnar řadí kněze, kantory, lékaře a úředníky mezi pololidové „písmácké kronikáře“. Viz František KUTNAR, *Lidoví písmáci a kronikáři v národním obrození*, in: Národní obrození severovýchodních a východních Čech. Sborník příspěvků z vědecké konference, konané ve dnech 18.–20. června 1968 v Hradci Králové, Hradec Králové 1971, s. 75.

¹⁴ Mezi lidové kronikáře náleží i pisatelé z městského prostředí, ovšem jimi se tato práce nezabývá, neboť se často od prostých venkovských kronikářů v mnohém odlišují.

budoucí generace. Zápisky umožňují poněkud hlouběji nahlédnout do každodenního života pisatelů a jejich myšlenkového světa. Nelze je tedy chápat pouze jako zdroj historických informací vztahujících se k danému rodu, vesnici či regionu. Obsahem zápisků byly zejména významné rodinné události (například narození, úmrtí, svatby), záznamy o počasí (například velký sníh, mrazy, sucho, vlhko, deště, větry, bouřky), o živelních pohromách (například požáry, povodně) či o úkazech na obloze (zejména komety). Časté jsou rozličné údaje o chodu hospodářství (například setí, sklizeň, zvířectvo), o cenových poměrech obilí a potravin, o daních a jiných dávkách. Početné jsou i události spjaté s náboženským životem a církví (například obsazování far kněžími, opravy a zřizování církevních staveb, volby papežů, milostivá léta). Objevuje se také vztah poddaných k světské vrchnosti. Pisatelé si nejednou všímali událostí spjatých s životem jejich obce či blízkého okolí a rovněž i různých tragických událostí a trestných činů (například vraždy, krádeže). Předmětem zájmu kronikářů byly ale rovněž události širšího významu, které svými dopady mnohdy značně překračovaly jejich uzavřený prostor, jež typicky tvořila rodina, vesnice, farnost, nejbližší město či hranice panství. Tyto události se dotýkaly větší skupiny lidí, jako například války, epidemické nemoci či v neposlední řadě úmrtí panovníků či vydávání císařských nařízení – patentů. Součástí lidových kronik jsou velmi často i pranostiky, různé praktické rady a léčitelské receptury, které byly určeny pro lidi a také pro koně či dobytek. Selské kroniky tedy většinou neobsahují pouze záznamy pamětního rázu, ale jako celek tvoří spíše soubor různorodých zápisků. Obsahují vše, co daný pisatel považoval za důležité si poznamenat, a to i zcela pro vlastní praktickou potřebu.

Pisatelé viděli potřebu zaznamenání té které informace tehdy, když je daná událost svými následky vyrušila v jejich jinak běžném každodenním životě. Dále je třeba si uvědomit, že většina těchto písemných pramenů vznikala v období, v němž proběhla celá řada významných celospolečenských změn, které se mnohdy dotýkaly zejména prostého venkovského lidu, jenž měl poté potřebu tyto změny zaznamenávat.¹⁵ Množství a tematická různorodost zaznamenaných zpráv souvisí s rozvojem komunikace, díky čemuž prostý člověk přijímal větší množství informací překračujících jeho uzavřený rutinní prostor. V zápiscích se proto objevovaly i rozmanité zprávy o určitých událostech udávších se ve vzdálenějších oblastech.¹⁶

¹⁵ B. MLYNAŘÍKOVÁ, *Geografický horizont*, s. 31–32.

¹⁶ Tamtéž, s. 35.

Rozsah a hloubku pisatelovy informovanosti ovlivňovaly zejména tři důležité faktory. Nejprve to byla kronikářova *horizontální mobilita*, tedy kam až se za poznáním svého okolí dostal. Kupříkladu venkovský chalupník, jehož každodenním prostorem byla jeho chalupa a vesnice, se za celý svůj život vydal pouze do farního kostela, ke kterému příslušel, či na trh v nejbližším městě. Právým opakem byl ale například forman, jenž cestoval a tím poznával více míst a měl tedy více příležitostí dozvědět se něco nového. Dalším důležitým faktorem byla pisatelova *vertikální mobilita*, tedy dopad jeho sociálního prostředí a sociálního postavení. Zde je zřejmý rozdíl mezi venkovským a městským prostředím. Třetím důležitým momentem byla *hromadná komunikace*, tedy kromě tisku zejména různá veřejná shromáždění, jako například účast na trzích, poutích, procesích nebo návštěva kostela či hospody.¹⁷ Teprve až podrobný rozbor obsahu konkrétních zápisků blíže napoví, jaký byl rozsah a hloubka autorova zájmu o dění kolem něj, tedy co jej nejvíce zajímalo a naopak čemu ve svých zápiscích nevěnoval žádnou či jen nepatrnou pozornost.

1.1 Různé definice a typologie pramenů lidové provenience

Prameny lidové provenience jsou v praxi často velmi různě a mnohdy i nepřesně označovány.¹⁸ Pojmoslovná nejednotnost se ovšem netýká pouze těchto pramenů, ale mnohdy i jejich samotných autorů. Zejména ve starší, ale i v současné literatuře, se často objevuje termín *písmák*, jímž je označován *lidový kronikář*. I přesto, že se oba tyto pojmy do jisté míry překrývají a spolu úzce souvisejí, je nutné je důsledně rozlišovat. Písmák byl totiž samoukem, pocházejícím z lidového prostředí, jenž se zabýval studiem Bible. Písmo svaté četl, rozjímal nad ním a získanou moudrost zároveň předával svému okolí. Lidoví kronikáři vychází z této písmácké tradice, ale na rozdíl od písmáků zaznamenávají dění kolem sebe a podávají zprávy o svém životě a dané době.¹⁹ Lidový

¹⁷ Tamtéž, s. 53–60.

¹⁸ Jejich systematické a podrobné rozdělení provedl Antonín Robek ve své práci *Lidové zdroje národního obrození*, Praha 1974, s. 21–33. Charakteristiku formální stránky a terminologické vymezení narativních pramenů, nejen lidové provenience, provedl také například Milan Skřivánek ve svém rukopisu *Dějepisectví východních Čech od konce 18. do poloviny 19. století. K myšlenkovému světu kronikářů a dějepisců*, Litomyšl 2007, s. 79–83. In: SOkA Svitavy, Sbíрка vědeckých a literárních rukopisů, sign. R 705.

¹⁹ B. MLYNÁŘIKOVÁ, *Geografický horizont*, s. 43–45.

kronikář je pak chápán „jako typický příslušník lidu, nejpočetnější, nejméně diferencované a nejnižší postavené vrstvy obyvatelstva ve společnosti.“²⁰

Pamětními narativními prameny lidové proveniencí jsou především *kroniky*,²¹ mezi kterými lze rozeznávat tři druhy. Kronikářské záznamy vznikaly buď souběžně s probíhajícími událostmi, nebo autor tyto události zapsal retrospektivně. Nejčastějším druhem jsou však kombinované zápisky, kdy pisatel nejprve zaznamenal retrospektivu a poté již pokračoval s pravidelnými zápisky. Charakteristickým znakem lidových kronik je mnohdy značná chronologická rozkolísanost. Je třeba mít také na paměti, že mnozí lidoví kronikáři ve svých zápiscích často zapisovali kromě pamětních záznamů například i různé receptury lidového léčení, poznámky o chodu hospodářství, účetní záznamy, pranostiky a mnoho jiného. Zde je tedy již velice patrný odklon od kroniky jako takové.²² Pro tyto různorodé zápisky nekronikářského charakteru, které jsou ale součástí jedné „kroniky“, se proto někdy zavádí celkem výstižné pojmenování *miscellanea*.²³ Mezi prameny lidové proveniencí patří i *vzpomínky*, které už nemají povahu kronikářských zápisků. Jejich pisatel zaznamenával pouze to, na co si vzpomněl, nebo si chtěl vzpomenout. V důsledku retrospektivy lze tedy v tomto prameni častěji očekávat různé druhy nepřesností. Lidové kroniky jsou často označovány jako *paměti*, ovšem toto pojmenování je přinejmenším značně zavádějící, a to zvláště tehdy, když tyto záznamy vznikaly souběžně s danými událostmi, nebo případně v jejich krátkém časovém odstupu.²⁴ Dalším druhem narativních pramenů jsou *deníky*, které se vyznačují značnou subjektivností. Obsahují pisatelovy bezprostřední emoce reagující na dané události, které se odehrály v daném dni, týdnu či měsíci.

²⁰ Tamtéž, s. 41.

²¹ Slovo *kronika* je v celé této práci používáno v širším významu.

²² *Kronika* představuje v souvislosti s lidovým prostředím značně problematické a do jisté míry i nepřesné pojmenování, neboť patří k nejvyspělejšími narativním pramenům a obsahuje pouze pamětní záznamy. Vyznačuje se jednak přísnou chronologií a je pro ni zároveň i typická vyšší stylistická a literární úroveň. Viz M. SKŘIVÁNEK, *Dějepisectví*, s. 80.

²³ Do této kategorie lze zařadit i kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901. Je zajímavé sledovat rozkolísanost v pojmenování tohoto konkrétního pramene jednotlivými badateli či historiky. Za všechny lze uvést Antonína Tomíčka, jenž ve svých článcích používá pro tentýž pramen názvu „*rodinné paměti*“, „*rodinná kronika*“, „*paměti*“ či všeobecně a nepřímě „*zápisky rodové*“ nebo „*zápisky jednotlivců*“.

²⁴ *Paměti* lze ale také chápat jako odkaz či „památku“ pro budoucí generace, a to jako dílo vyznačující se značnou literární hodnotou. Nemusí se tedy nutně jednat o autorovy vzpomínky.

1.2 Lidové kronikářství v české části Litomyšlska

Selskému kronikářství v českých vesnicích na Litomyšlsku²⁵ nebyla doposud jako celku věnována větší pozornost.²⁶ Z tohoto prostoru se dochovalo několik pozoruhodných rukopisů,²⁷ které by si v budoucnu jistě zasloužily hlubšího rozboru a většina z nich i vlastního edičního zpracování. Předkládaná práce podrobněji se zabývájící kronikářskými zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka, které byly psány již od roku 1705 a jsou nejstarší známou dochovanou selskou kronikou z české části Litomyšlska, je prvním příspěvkem k této snaze. Následující řádky, jež alespoň stručně představují další selské kroniky z období 18. a 19. století vzniklé v prostoru sledovaného území, si v žádném případě nekladou nárok na úplnost, neboť řada kronik se dodnes nedochovala²⁸ a některé ještě čekají na své objevení. Nutno však zmínit, že v porovnání s ostatními částmi okresu Svitavy, se právě z Litomyšlska dochovalo nejvíce selských kronik. Díky této skutečnosti lze získat alespoň základní přehled o lidovém kronikářství v této oblasti.

V obsahu kronik lze i navzdory řadě jejich individuálních odlišností často sledovat určitou shodu a podobnost. Nejednou se v nich například objevují zprávy o stejných událostech, které si nezávisle na sobě a v různém období zapsalo hned několik

²⁵ Tato podkapitola se blíže nezabývá selským kronikářstvím v německých obcích Litomyšlska, a to z toho důvodu, že zde v podstatě není možné pro nedostatek dochovaných kronik tuto linii sledovat. Lze ale předpokládat, že se zde určitě nacházelo mnoho starých a zajímavých kronik. Řada z nich byla jistě zničena záhy po ukončení 2. světové války. Některé soukromé kroniky se dnes mohou ještě nacházet v Německu, kam si je s sebou odnesli odsunutí Němci. Určitou výjimku zde tvoří „*Kalender anzuge auf das gemeine Jahr 1861 für mich Joseph Goliasch in Lauterbach in Nro. 158*“. Viz SOKA Svitavy, Meziřadový soubor kronik, p. č. 33, sign. KR 327. Neznámá je kupříkladu kronika rychtářů z obce Abtsdorf (Opatov). Viz M. SKŘIVÁNEK, *Dějepisectví*, s. 86.

²⁶ Výjimku tvoří především Milan Skřivánek, který se o lidovém kronikářství na Litomyšlsku krátce a zároveň s určitými nepřesnostmi zmínil ve svém článku *Lidové kronikářství a dějepisectví na území okresu Svitavy do poloviny 19. století*, Acta Musei Reginaehradecensis, Serie B: Scientiae sociales XVI, 1984, s. 25–44 a dále v již citovaném rukopisu *Dějepisectví východních Čech*.

²⁷ Autor zde vychází zejména z dochovaných kronik uložených v SOKA Svitavy.

²⁸ Neznámé jsou například obsáhlé kronikářské záznamy Jana Stříteského (*1793 †1870) nazvané „*Poznamenání let a příhod v nich za Jana Stříteského z Horního Újezda No 8 a pak od roku 1836 zas v Dolním Újezdě pod numerem No 35 a ostatní od téhož*“. Viz Bernard BENIŠ, *Písmák Jan Stříteský*, Časopis pro dějiny venkova XXIII, 1936, s. 181–186. Ze Stříteského poznámek hojně čerpal Bernard Beniš ve svém *Památníku Hospodářského společenstva pro soudní okres litomyšlský v Litomyšli*, knihy I–II, Litomyšl 1922–1927 a také v *Životě a selském hospodářství na Litomyšlsku za stara*, Litomyšl 1935. Nutno zmínit, že existuje i opis požárů původně zaznamenaných v kronice Jana Stříteského. Viz SOKA Svitavy, Meziřadový soubor kronik, p. č. 545, sign. KR 569. Autorem další neznámé kroniky byl například Josef Karlík (†1918) z Němčic, jenž „*na výminku sepsal obsáhlé své paměti, které doplnil staršími záznamy vzatými z paměti jiných písmáků*.“ Viz Bernard BENIŠ, *Památník Hospodářského společenstva pro soudní okres litomyšlský v Litomyšli*, kniha II., část I., Litomyšl 1925, s. 22.

kronikářů. O řadě událostí obsažených v kronikářských zápiscích Františka Frýdla a jeho pravnuka Václava Flídra z Lezníka se tak dočítáme i v několika dalších kronikách. Je zajímavé, že tento jev se u kronikářů z Litomyšlska netýká pouze soudobých událostí, ale shoda se objevuje zejména v jejich retrospektivě. Zdrojů retrospektivních událostí mohlo být hned několik. Jednak se mohlo jednat o informace předávané ústně z generace na generaci nebo o vlastní vzpomínky či vzpomínky příbuzných a známých. K sepsání retrospektivy mohly sloužit i starší pamětní záznamy, kalendáře a různé knížky. Jak již částečně uvedeno, kromě rodinných událostí se lidoví pisatelé velmi často věnovali počasí a jeho různým výkyvům, které měly přímý dopad na úrodu a tedy chod jejich samotného hospodářství. Časté je i udávání cen, zejména obilí, dále zprávy o požárech a různých neštěstích. Zaznamenávaly se i zprávy širšího významu, jež se týkaly například panovníků, patentů, či průtahů vojsk. Zvláštní pozornost byla věnována církevním událostem. Nejednou se objevují i různé účetní údaje či početní tabulky. Pro selské kroniky jsou velmi charakteristické všelijaké recepty a rady, které už ovšem nelze považovat za záznamy pamětního rázu.

Z první poloviny 18. století pochází soukromá kronika z Morašic, která obsahuje zápisky z let 1740–1851.²⁹ Na jejím sepsování se podílelo hned několik pisatelů, a to z rodin Kroulíkovy, Švábovy a Benešovy. Tito pisatelé věnovali velkou pozornost zejména rodinným událostem. Vyskytují se zde i zprávy o požárech, počasí, úrodě či neúrodě, kometách, cenách obilí aj. Byla tu rovněž zaznamenána smrt Františka Václava hraběte z Trautmannsdorfu roku 1753 a mimo jiné i smrt císaře Františka I. v roce 1835. Nacházíme i různé lidové recepty a rady, které se, kromě jiného, týkají včelařství či třeba ochrany úrody proti housenkám.

V Dolním Újezdě si zapisoval poznámky, týkající se rodiny a událostí regionálního i celostátního významu, ve svém kancionálu také kantor Jan Rambousek, a to snad někdy mezi lety 1733 a 1750.³⁰

Mezi venkovské lidové kronikáře lze snad ještě zařadit i Jana Cerekvického, který žil na silně zemědělském Dolním předměstí v Litomyšli.³¹ Jeho zápisky se ovšem

²⁹ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 194, sign. KR 354. Kronika obsahuje 56 folií, přičemž řada z nich je nepopsána.

³⁰ Viz Jarmila STRÍTESKÁ, *Geneze, historie a skladba farní knihovny v Dolním Újezdě*, Bakalářská práce, Univerzita Palackého Olomouc, Olomouc 2010, s. 7–9.

³¹ Srovnej M. SKŘIVÁNEK, *Lidové kronikářství*, s. 40. Zápisky Jana Cerekvického viz SOkA Svitavy, fond František Jelínek, inv. č. 39, kart. 12/9. Výtah z těchto poznámek obsahuje celkem dvě folia.

nedochovaly v originále, nýbrž pouze v opise, jež pořídil František Jelínek.³² Jedná se o pouhý „*vejtah*“, který obsahuje zprávy z let 1779 až 1832. Nápadné jsou celkem časté zmínky o zvonech a vůbec o vyzvánění, z čehož lze velmi pravděpodobně usuzovat, že Jan Cerekvický patřil k místním zvoníkům. Dále zde nacházíme i zprávy o cenách obilí, drahotě a vydaných patentech. Kronikář si také všiml církevního života, jako například voleb papežů. Dozvídáme se rovněž o průchodech „*Moskvanů*“ v letech 1799 a 1814. Velice zajímavá je zpráva o popravě vojáka v roce 1807.

Od počátku osmdesátých let 18. století byla v Dolním Újezdě psána soukromá kronika v rodině Vomočilů.³³ Je zde mimo jiné obsažena retrospektiva, v níž ale nebylo postupováno vždy chronologicky. Dočítáme se mimo jiné o selském povstání na litomyšlském panství v roce 1680, o náletu kobylek a zničení úrody v roce 1693, o povodni z roku 1714 či požáru Litomyšle v roce 1735. Zajímavé jsou tabulky sloužící pro převod měn a také početní tabulky s násobilkou. V zápiscích dále nacházíme záznamy o počasí, krupobitích, povodních, úrodě, cenách obilí, úmrtích a různých neštěstích. Objevuje se také několik rodinných událostí a přehled výdajů, mimo jiné i pohřebních. Nechybí ani poznámky o různých patentech císaře Josefa II. Pozoruhodná zpráva se vztahuje k roku 1853, kdy autor popisuje nezdařený atentát na rakouského císaře Františka Josefa I. V dalších letech již kronika nebyla vedena. Rukopis obsahuje několik rad či receptů, jako například na výrobu červeného inkoustu.

Na konci osmdesátých let 18. století si začal psát své poznámky Josef Fikejs z Nedošína.³⁴ Ten si v nich například vyhotovil tabulku s přehledem výmlatu v roce 1788, všiml si úrody, uváděl ceny obilí a údaje o prodeji zvířat. Zaznamenal si rovněž několik rodinných událostí, jako třeba odvod na vojnu v roce 1790 nebo pohřební výdaje. Kronikář si vedl přehled o zapůjčování a odvádění peněz či obilí. Všiml si též obsazování rychtářského úřadu a zaznamenaní hodnou událostí byla pro něho i smrt císaře Josefa II. v roce 1790. Poslední zpráva pochází z roku 1806. Opět i v této kronice nacházíme lidové recepty a rady.

³² František Jelínek (*1783 †1856) byl litomyšlským řezníkem, nezkoušeným radním a také autorem třídílné *Historie města Litomyšle*, která byla vydána v letech 1838–1845. Viz M. SKŘIVÁNEK, *Dějepisectví*, s. 53–56.

³³ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 497, sign. KR 554. Kronika obsahuje 33 folií.

³⁴ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 220, sign. KR 331. Kronika obsahuje 16 folií.

Zcela odlišné jsou zápisky neznámého autora pocházejícího snad z Trstěnice.³⁵ Obsah tohoto pozoruhodného rukopisu tvoří zápisy s úvahami náboženského rázu z let 1830 až 1848, které vypovídají o autorově pevné víře v Boha, a zároveň o jeho bázní a pokoře před ním. Pisatel se zde velmi podrobně věnoval „zázraku“ z Pohory, kde se v letech 1834 a 1841 objevil na skleněné okenní tabulce obrázek Panny Marie s Ježíškem.³⁶ Zajímavé jsou také zprávy o šíření cholery na počátku třicátých let 19. století či zprávy o počasí. Autor tyto jevy chápe jako Boží napominání pozemského lidu. Součástí zápisků je i opis kramářské písně z roku 1755, obsahující Sibylino proroctví.

V první polovině 19. století si své zápisky vedl Jan Kvapil z Lubné.³⁷ Jeho obsáhlá retrospektiva, která se opět vyznačuje chronologickou rozkolísaností, sahá dokonce až do roku 723 (!). Autor mimo jiné zmiňuje Švédů v Lubné roku 1646, stavbu dřevěného vodovodu ze širokodolských kopců do „*fridrichovského dvora*“ v roce 1718 nebo ceny zboží panující roku 1742 v Praze za obležení města francouzskou armádou. Velkou pozornost ve své retrospektivě věnoval Jan Kvapil církevním stavbám v Lubné a v Sebranicích a také si všímal obsazování sebranicke fary. Objevují se tu i záznamy o patentech, požárech, počasí, úderech blesků a cenových poměrech. Velká pozornost byla věnována receptům a hospodářským radám. V kronice nechybí ani početní tabulka, inventář zachycující předměty z Kvapilovy domácnosti i jeho hospodářství či úsměvné „*desatero šenkýřské*“.

Z období kolem poloviny 19. století pochází kronika neznámého autora žijícího pravděpodobně v Dolním Újezdě.³⁸ Rovněž i zde se objevuje retrospektiva, kde u jedné zprávy nacházíme tuto zajímavou poznámku: „[...] *což sem ze starých letopisů po starých předcích na novo přepsal. A teď ještě přidám, jak slyším oustní paměť* [...]“. Dozvídáme se mimo jiné o událostech sedmileté války a velmi často o požárech, a to zejména v okolních městech a obcích. Dále se objevují záznamy o kometách, počasí a cenových poměrech. Pozoruhodná je zpráva o průběhu vyměřování pozemků v roce 1837, což souviselo s přípravou Stablního katastru. Časté jsou i zmínky o různých

³⁵ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 369, sign. KR 348. Kronika obsahuje 43 folií. Původ tohoto rukopisu bych však spíše vzhledem k jeho obsahu situoval do některé z vesnic sebranicke farnosti či blízkého okolí.

³⁶ K tomuto zázraku viz Bernard BENIŠ, *Památník Hospodářského společenstva pro soudní okres litomyšlský v Litomyšli*, kniha I., Litomyšl 1922, s. 113–114.

³⁷ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 164, sign. KR 329. Kronika obsahuje 54 folií. Tento rukopis pochází z pozůstalosti Antonína Tomíčka.

³⁸ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 158, sign. KR 338. Kronika obsahuje 44 folií.

tragických událostech a krádežích. Nechybí ani záznamy církevního rázu. Dozvídáme se například o obsazování far v Sebranicích a Dolním Újezdě, o misionářích či vztyčení kamenného kříže v Dolním Újezdě roku 1861. Zajímavá je i zpráva o obecních volbách roku 1861 či zmínka o vystěhovalectví do Slavonie a Ruska roku 1864. Poslední záznamy končí v polovině šedesátých let 19. století.

Poslední zde zmíněnou kronikou jsou zápisky Františka Kováře ze Zrnětína, psané někdy od poloviny 19. století.³⁹ Autor v nich například píše o revolučních událostech roku 1848 či o zoufalém stavu měny v roce 1849. Ve svých zápiscích rovněž zaznamenal mnoho zpráv o počasí, úrodě či neúrodě a cenových poměrech. Všímá si i farního kostela v Mladočově. Velice pozoruhodné jsou zápisky se vztahem k prusko-rakouské válce roku 1866, kdy autor píše o pruském vojsku v obci a o následné epidemii cholery a úplavice. V kronice se mimo jiné objevuje zpráva o zemětřesení s epicentrem v Záhřebu roku 1880 či zpráva o požáru Národního divadla v roce 1881. Pamětní záznamy končí rokem 1884.

³⁹ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 389, sign. KR 351. Kronika obsahuje 48 folií.

2. Kroniky a jejich pisatelé v Lezníku

Obec Lezník⁴⁰ leží na hlavní spojnici mezi městy Poličkou a Litomyšlí. Svojí polohou a nadmořskou výškou tvoří pomyslnou vstupní bránu do Českomoravské vrchoviny. Nejstarší, avšak nejistá zpráva se vztahuje k roku 1298, kdy vykázal opat litomyšlského premonstrátského kláštera Oldřich svému konventu mimo jiné také úrok ve výši 1 kopy grošů ze vsi Lezník. Tato zpráva je však uvedena v listinách z let 1358⁴¹ a 1361⁴² a není tedy jisté, zda tomu tak skutečně bylo.⁴³ Ovšem v roce 1992 bylo při hloubení základů rodinného domu čp. 127 objeveno velké množství keramických střepů, které pracovníci Muzea východních Čech v Hradci Králové rámcově datovali do druhé poloviny 13. století až poloviny 14. století.⁴⁴ První písemná zmínka o vsi Lezník se objevuje v listině ze dne 18. února 1346. Jedná se o smlouvu mezi rychtářem Petrem a jeho sestrou Alžbětou o dvůr v Lezníku, která byla uzavřena před konšely města Litomyšle.⁴⁵ Další zmínka o vsi se nachází v listině vratislavského biskupa Předslava z Pogorelly ze dne 16. října 1347, kterou bylo provedeno majetkové vyrovnání mezi litomyšlským biskupem a kapitulou.⁴⁶ Do svého svobodného držení ji tehdy získal litomyšlský biskup

⁴⁰ Sebranický učitel Karel Hovorka se domníval, že pojmenování obce „pochází od sídla lesních, strážců to lesa pomezí v dobách dávných“. K. HOVORKA, *Sebranice*, s. 49. Zdeněk Nejedlý píše, že vliv na vznik jména Lesník (Lezník) měl „poměr osady k lesu“. Zdeněk NEJEDLÝ, *Dějiny města Litomyšle a okolí, díl I., Dějiny kláštera a biskupství Litomyšlského (do r. 1421)*, Litomyšl 1903, s. 35. Velice zvláštní názor měl na vznik pojmenování Antonín Profous. Vycházel ze skutečnosti, že v roce 1347 se název vsi vyskytoval ve tvaru „Lesnik“ a „Lesnicz“. Vzhledem k tomu, že změna *sn* v *zn* není v češtině známa a dále že ve 14. století nedělali písaři rozdíl mezi *s* a *z*, byla v tomto názvu tedy skupina *-zn-*. Profous se dále domníval, že tu dokonce dříve existovalo jméno *Lazník*, a to podle přistěhovalého usedlíka. Příjmení vzniklo z apelativu moravsko-slováckého *lázník* „kdo má chalupu na lázu“, respektive *lazník* „kdo bydlí na laze“. Slovo *lazník* nebylo v této krajině asi známo, proto bylo spojováno se známým slovem *lesník* a zkřížením obou slov vzniklo jméno *Lezník*. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH–L*, Praha 1949, s. 514.

⁴¹ SOKA Svitavy, fond Archiv města Litomyšl, oddělení 1a (dále jen AML 1a), inv. č. 12. Bedřich MENDEL, Milena LINHARTOVÁ, (edd.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, VII/1 (1358–1359), Praha 1954, č. 15, s. 13–19.

⁴² SOKA Svitavy, fond AML 1a, inv. č. 15. Bedřich MENDEL, Milena LINHARTOVÁ, (edd.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, VII/3 (1360–1361), Praha 1958, č. 791, s. 475–476.

⁴³ Viz František JELÍNEK, *Historie města Litomyšle*, díl I., Litomyšl 1838, s. 77–78 a dále Z. NEJEDLÝ, *Dějiny*, s. 80–81 a 347.

⁴⁴ Josef KOPECKÝ a kol., *Lezník*, Lezník 2010, s. 8–9.

⁴⁵ „*Petrus, iudex de Lesnik, sorori suae Elyzabeth alodium suum in Lesnik ad triennium exponit.*“ SOKA Svitavy, fond AML 1a, inv. č. 6. Josef EMLER (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, IV (1333–1346), Praha 1892, č. 1665, s. 663.

⁴⁶ SOKA Svitavy, fond AML 1a, inv. č. 8. Josef CHYTYL (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, VII/1 (1334–1345), Brno 1858, č. 735, s. 539–543 a dále Jiří SPĚVÁČEK (ed.), *Regesta*

Jan I., řečený Loucký. Úrok z místních statků ve výši 4 kop však pobírala i kapitula. V roce 1398 získal litomyšlský biskup Jan IV., zvaný Železný, celou ves, včetně svobodné rychty⁴⁷ a roku 1412 osvobodil své poddané v Lezníku od odúmrtního práva.⁴⁸ Po faktickém zániku litomyšlské diecéze během husitských válek (roku 1425) přešel Lezník do majetku litomyšlských světských vrchností.⁴⁹ Po zániku patrimoniální správy se v roce 1850 obec Lezník stala součástí politického okresu Litomyšl, ve kterém setrvala až do roku 1949. Poté byla krátce přičleněna k okresu Polička a nakonec v roce 1960 k okresu Svitavy. Od roku 1976 je tato obec městskou částí Poličky. V současné době zde trvale žije přibližně 200 obyvatel.⁵⁰

Bývalá osada Hana⁵¹ byla založena teprve v roce 1695⁵² za Jana Fridricha hraběte z Trautmannsdorfu, tehdejšího majitele litomyšlského zámeckého panství. Toto místo vždy těsně souviselo s Lezníkem, a to nejen v rovině správní.

Mezi významné rodáky z Lezníka patří Lukáš Pakosta, pozdější mlynář v Horním Újezdě a jedna z hlavních postav selského povstání na Litomyšlsku roku 1680. Narodil se v roce 1635 v místech současného čp. 1, kde tehdy stávala krčma. Po potlačení rebelie byl Lukáš Pakosta zatčen a spolu s dalšími pěti „viníky“ odsouzen k trestu smrti. Dne 13. srpna 1680 byl nejprve zaživa lámán kolem, následně do kola

diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, V/1 (1346–1348), Praha 1958, č. 237, s. 122–126.

⁴⁷ SOKA Svitavy, fond AML 1a, inv. č. 20. Vincenc BRANDL (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, XII (1391–1399), Brno 1890, č. 483, s. 423–432.

⁴⁸ SOKA Svitavy, fond AML 1a, inv. č. 31. Antonín HAAS (ed.), *Codex iuris municipalit regni Bohemiae*, IV/1, (1232–1452), Praha 1954, č. 202, s. 304–307.

⁴⁹ Držiteli litomyšlského panství, popř. velkostatku byli v letech 1432–1547 Kostkové z Postupic, 1567–1649 Pernštejnové, 1649–1753 Trautmannsdorfové, 1753–1856 Valdštejnové, respektive Valdštejnové-Vartemberkové a nakonec v letech 1856–1945 Thurn-Taxisové.

⁵⁰ Nejvíce obyvatel (559) bylo napočítáno při sčítání v roce 1910.

⁵¹ V písemných pramenech z první poloviny 18. století se objevuje název této osady ve tvaru „na Haně“ a „na Hanech“, což by mohlo odkazovat k rozdělení místních polností na hony – na Honě, na Honech. Antonín Profous se však domnívá, že nová osada získala toto pojmenování podle Anny (v domáckém tvaru Hana s předstutým h-) – manželky někdejšího majitele litomyšlského zámeckého panství. Viz Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. A–H*, Praha 1947, s. 519. Ovšem Jan Fridrich z Trautmannsdorfu (†1696) byl od roku 1676 ženatý s Marií Eleonorou Klárou ze Šternberka (†1703). Mohlo by se tedy jednat pouze o jeho předchozí manželku Marii Annu Berkovou z Dubé, která zemřela v roce 1674. Viz Stanislav KONEČNÝ – Jindřich RŮŽIČKA, *Polička. Věnné město českých královen*, Litomyšl 2010, s. 207–208.

⁵² První chalupy zde však zámecká vrchnost svým nákladem vystavěla už před tímto rokem. Z pozemkové knihy vyplývá, že již 1. ledna 1693 zde koupil chalupu například Adam Jílek a Mikuláš Svoboda. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 30, fol. 230r a 232r.

vpleten a poté pro výstrahu vyzdvižen na sloup.⁵³ Dalším významným rodákem je i pozdější obchodník plátnem a poličský měšťan František Daubek, který se narodil 5. února 1774 v místech současného čp. 34. Dotyčný byl otcem Josefa Františka Daubka a dědem Josefa Šebestiána rytíře Daubka⁵⁴ – zakladatelů Daubkových mlýnů v Brněnci a majitelů panství Liteň na Berounsku.

Vydatný zdroj informací pro poznání minulosti Lezníka představují mimo jiné i písemné narativní prameny. Vedle kronikářských zápisků Františka Frýdla a jeho potomků z let 1705–1901 se dochovalo ještě několik dalších, neméně zajímavých rukopisů. Následující řádky se kromě výčtu těchto pramenů, který jistě nelze považovat za úplný, rovněž pokusí o jejich velice stručný popis.

2.1 Soukromé kroniky

„Upomínky“ řídicího učitele ve výslužbě Václav Mimry⁵⁵

Na sklonku svého života, někdy ve druhé polovině třicátých let 20. století a dále až do roku 1943, se řídicí učitel ve výslužbě Václav Mimra⁵⁶ myšlenkami vracel do svého dětství, studií v Litomyšli a rovněž i do dlouhého období svého učitelského působení v Lezníku. Obsáhlé vzpomínky sepsal pro své potomky poutavou vyprávěcí formou nejméně do čtyř sešitů, v nichž se čtenář nejednou setkává i s autorovým decentním humorem. Vzpomínky s konkrétním vztahem k Lezníku⁵⁷ jsou mimořádně cenným a pozoruhodným zdrojem informací o životě a dění v obci, včetně jejích obyvatel, zejména v posledních dvou desetiletích 19. století a dále v prvních dvou desetiletích 20. století. Václav Mimra díky svému zdejšímu dlouholetému pobytu naprosto srostl s místním lidem a prostředím, přičemž na tuto obec nezapomněl ani po svém odchodu. Tento pramen je o to vzácnější, když si uvědomíme, že jej sepisoval člověk, který byl v Lezníku společně s jednotlivými obecními starosty vlastně nejvýše společensky postavenou osobu, což přirozeně vyplývalo z jeho funkce řídicího učitele. Mimrova retrospektiva se nejednou vyznačuje sugestivitou a obsahuje i vlastní

⁵³ Lukáš Pakosta je v literatuře dokonce uváděn jako „*litomyšlský Kozina*“. Viz Zdeněk NEJEDLÝ, *Litomyšl. Tisíc let života českého města*. Litomyšl 1934, s. 54.

⁵⁴ Do rytířského stavu byl nobilitován v roce 1896 s predikátem „von Daubek“.

⁵⁵ Uloženo v AA a dále v archivu potomků Václava Mimry.

⁵⁶ Podrobnější životopisná data viz podkapitola 3.2.

⁵⁷ „*Upomínky*“ na Lezník jsou obsaženy celkem ve dvou sešitech.

hodnocení a nazírání na konkrétní příhody či jevy, což dovoluje hlouběji proniknout do autorova myšlenkového světa. I přesto, že tento pramen vznikl v dlouhém časovém odstupu od jednotlivých zažitých událostí, je až s velkým podivem, nakolik obsahuje přesné a detailní informace. Autor ve svém vyprávění uvádí mnoho pomístních názvů, včetně pojmenování jednotlivých gruntů podle předchozích majitelů. Popisuje způsob polního hospodaření a vůbec práce v hospodářství, charakteristické znaky místní lidové architektury, zmiňuje se o náboženství, o průběhu svateb a křtin. Píše o škole, o místní chudinské péči a rovněž zde zachycuje mnoho zajímavých příhod či osudů vztahujících se k jednotlivým osobám či rodům v obci. Zajímavé jsou i vzpomínky na období 1. světové války, přičemž zvláště pozoruhodný je soupis padlých a zemřelých občanů v této válce, společně se soupisem místních legionářů. Dozvídáme se také o požárech a vůbec o stavu hasičství v obci před založením sboru dobrovolných hasičů. Mimra rovněž uvádí cenné informace k místní kapli, hřbitovu, hospodám či počátkům obchodnictví se smíšeným zbožím, jehož byl dokonce iniciátorem. V neposlední řadě zde rovněž nacházíme zprávy o spolkovém životě.

Mimrovy „*Upomínky*“ na Lezník jsou nesmírně vzácným pramenem, který by si v budoucnu jistě zasloužil vlastního edičního zpracování. Nalézáme v nich mnoho zpráv, které nejsou uvedeny ani ve školních kronikách, jejichž pisatelem byl rovněž Václav Mimra. Jeho „*Upomínky*“ často doplňují a do širších souvislostí rozvádí události v těchto kronikách zapsané.

„*Rodinná kronika denních záznamů*“ Josefa Červeného⁵⁸ a Rosalie Červené-Vomáčkové⁵⁹

Zvláštní místo mezi leznickými narativními prameny soukromé povahy zaujímají denní záznamy chalupníka Josefa Červeného z čp. 52,⁶⁰ které by si rovněž zasloužily vlastního edičního zpracování. Z jeho pozůstalosti se mimo jiné dochovalo velké množství kalendářů, přičemž v nejednom z nich lze nalézt rozličné zápisky a poznámky.⁶¹ Zdá se

⁵⁸ Uloženo v AA a dále v archivu potomků Josefa Červeného.

⁵⁹ Uloženo v AA.

⁶⁰ Narozen dne 6. května 1897 na Vysokém Lese jako syn Leopolda Červeného, chalupníka na Vysokém Lese čp. 9, a Kateřiny rozené Kysilkové z Vysokého Lesa. Oddán ve farním kostele svatého Mikuláše v Sebranicích dne 29. října 1918 s Rosalií Jirušovou z Lezníka čp. 45.

⁶¹ Potřeba vést si záznamy a poznámky doslova o všem možném, a to nejen pouze v kalendářích, provázela Josefa Červeného vůbec po celý život. V této souvislosti není jistě náhodou, že z jeho pozůstalosti se dochovaly nejméně čtyři výtisky Skopcovy edice Paměti Františka Jana Vaváka, souseda

však, že Josef Červený si své denní záznamy začal s pravidelností zapisovat až v nelehkém období 2. světové války, a to přesněji v letech 1942 až 1943, respektive 1944. Výjimku zde snad tvoří především torzo denních záznamů z dubna roku 1920, které mimo jiné reflektují tehdejší volby do Poslanecké sněmovny.⁶² Dále to jsou zápisky v *Ročence Národního středu a Nového večerníku* z roku 1935, které vykazují určitou, leč značně rozkolísanou pravidelnost.

Josef Červený si nejprve začal své každodenní záznamy zapisovat do *Českého družstevního kalendáře* na rok 1942, a to hned od ledna,⁶³ respektive pravidelně až od února. V tomtéž kalendáři ještě se svými zápisky plynule přešel do roku 1943, a to do 28., respektive 27. března. Dne 29. března 1943 si v Poličce zakoupil zápisník, který v úvodu nadepsal: „*Rodinná kronika denních záznamů*“. V porovnání se zápisky v družstevním kalendáři zde měl autor více volného prostoru pro své každodenní poznámky, ve kterých plynule pokračoval až do 22. září 1943. Další záznamy hodlal do své kroniky zapisovat až po ukončení války. Lze však bezpečně doložit, že Josef Červený ve svých poznámkách pokračoval dále, ovšem už na jiném místě. Záznamy do 20. října 1943 později přepsala jeho manželka Rosalie do „*Rodinné kroniky denních záznamů*“, což se stalo až po manželově tragické smrti. V jiném dochovaném zápisníku, jehož pravděpodobně první stránka nese nadpis „*Denní záznamy pro potřebu*“ lze mimo jiné nalézt zevrubnou rekapitulaci sklizně za rok 1943 a především další denní záznamy Josefa Červeného počínaje 22. listopadem 1943. Tyto zápisky, které končí 31. ledna 1944, však již nevykazují předchozí důslednou každodenní pravidelnost.

Zápisy Josefa Červeného velmi sugestivně přibližují každodennost (ne)obyčejného protektorátního příslušníka žijícího v obci, jejíž jihovýchodní okraj katastrálního území tvořil hranici mezi Protektorátem Čechy a Morava a Říšskou župou Sudety. V úvodu nově založené kroniky z konce března roku 1943 mimo jiné poznamenal: „*Záznamy tyto píšu volným slohem, lidovým nářečím právě tak, jak se mluví. Nepíšu toto pro nikoho, ale pouze pro sebe, abych měl o všem podrobný přehled v čas upamatování se a v čas potřeby. Mám za to, že i moji potomci rádi si přečtou tyto záznamy, jak psal jejich táta a jak se mu vedlo.*“ Pozornou četbou jednotlivých záznamů lze pomyslně vstoupit do autorova životního a myšlenkového světa. Sledovat obsah

a rychtáře z Milčic u Poděbrad. Byly to možná právě Vavákovy Paměti, které inspirovaly již mladého Josefa Červeného k zapisování svých vlastních „pamětí“.

⁶² Dochovaly se pouze tři volné listy s číslováním 89–94, z čehož lze velmi pravděpodobně usuzovat, že se původně jednalo o rozsáhlejší denní záznamy.

⁶³ Ovšem tento kalendář, jak si Josef Červený sám poznamenal, dostal teprve až 28. ledna 1942.

těchto zápisů, tedy vlastně informace, které autor považoval za důležité si poznamenat, je vůbec velmi zajímavé. V první řadě to jsou především podrobné zprávy o počasí a polních i jiných hospodářských pracích. Dále se lze dočíst o různých událostech v rodině, drobných pracích v domácnosti, plnění předepsaných kontingentů nebo o nákupu vesměs základních potřeb pro každodenní život, domácnost a hospodářství, mnohdy i s udáním množství a ceny. Josef Červený si rovněž nejednou poznamenal práce na silnici, kdy v zimním období společně s dalšími celé dny ručně odklízel velké množství sněhu. Kromě samotného hospodářství a různých drobných přivýdělků, tvořila práce na silnici, a to nejen v zimním období, další příjem do rodinné kasy. V denních záznamech se rovněž vyskytují události z dění v samotné obci. V této souvislosti se lze kupříkladu dočíst o úmrtích občanů, o různých pobožnostech v kapli Nanebevzetí Panny Marie, které ostatně vedl právě Josef Červený, o „rekvisácích“, o hasičských cvičeních či o účasti na nočních hlídkách, které měly pravděpodobně za úkol hlídat správné zatemnění oken z hlediska hrozícího nebezpečí spojeneckých leteckých útoků. Velmi těžce nesl Josef Červený rekvírování zvonů v místní kapli dne 30. března 1942. Ve svých záznamech si k tomu kromě jiného poznamenal: „*Dnes se sundávaly zvony. Už je sežrali. To bude poslední štace těch zlodějů a násilníků.*” Nutno poznamenat, že obsahem záznamů Josefa Červeného nebyly pouze události, které sám zažil, ale rovněž ve svých poznámkách reflektuje válečné události, které velmi bedlivě sledoval. Zdrojem těchto informací mu byl především denní tisk, rozhlasová vysílání, a jistě i koneckonců všeobecně rozšířená „šuška“. V jeho zápisech se kupříkladu objevuje ohromující zpráva o bombardování Škodových závodů v Plzni v noci z 16. na 17. dubna 1942, či velmi strohá poznámka o atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha dne 27. května 1942. Nejednou se lze rovněž setkat s autorovým komentováním a hodnocením válečných událostí s nadějí na toužebně očekávaný brzký konec. Závěrem předchozího, velmi stručného rozboru denních záznamů Josefa Červeného je třeba zdůraznit, že tento jedinečný pramen zachycuje svět viděný a líčený z hlediska vlastní zkušenosti a pozorování pisatele, který se konce Protektorátu, respektive konce 2. světové války nedočkal. Josef Červený se účastnil tajného poslechu vysílání z Londýna a rovněž přechovával protinacistické letáky. V ilegální protinacistické odbojové činnosti bylo různou měrou zapojeno více rodáků a občanů z Lezníka. Po jejich postupném zatýkání gestapem se Josef Červený obával, že i on by mohl být zatčen, proto svůj život ukončil dne 13. února 1944 oběšením. Stalo se tak necelé dva týdny po velkém zatýkání v Lezníku příslušníky pardubického gestapa.

Rosalie Červená-Vomáčková,⁶⁴ si po vzoru svého prvního manžela vedla rovněž denní záznamy, které však vesměs nevykazují každodenní pravidelnost. Pro jejich zapisování využila manželův poslední zápisník s nadepsáním „*Denní záznamy pro potřebu*“. Začala rokem 1956 a pokračovala až do roku 1981, respektive 1982. Obsahem jejích zápisů jsou polní a jiné hospodářské práce, úmrtí občanů z Lezníka a okolí, počasí a v neposlední řadě rovněž události v rodině. Kromě velice cenné zprávy o svěcení a zavěšení zvonu v místní kapli dne 10. listopadu 1974⁶⁵ se záznamy o dalších událostech v obci v této kronice nenachází. Pisatelka ve svých zápisech rovněž nereflektovala soudobé události širšího významu.

Soukromá kronika Žofie Kučerové⁶⁶

Na sklonku padesátých let, a dále v první polovině šedesátých let 20. století, si psala soukromou kroniku Žofie Kučerové⁶⁷ z čp. 79. Jedná se o retrospektivní záznamy, ve kterých autorka čerpala především ze svých vlastních vzpomínek, a dále snad i ze vzpomínek některých spoluobčanů. Využila rovněž záznamů ze školních kronik a z hasičské pamětní knihy. I přesto, že je zde obsaženo mnoho chybných časových i faktických údajů, má tento pramen vysokou vypovídací hodnotu. Pro tuto kroniku je také typická určitá nesystematičnost v záznamech. Autorka zde blíže představuje jednotlivá čísla popisná a jejich obyvatele s konkrétními příběhy a vlastnostmi. Také zde například uvádí dobrodince místní kaple Nanebevzetí Panny Marie, popisuje dřívější způsob života, různé zvyky, veselé příhody ale také průběh pohřbů či odvodů chlapců na vojnu.

⁶⁴ Narodena dne 4. října 1896 v Lezníku jako dcera Jana Jiruše, chalupníka v Lezníku čp. 45, a Anny rozené Paclíkové z Lezníka. Po svém ovdovění v roce 1944 se podruhé provdala ve farní kostele svatého Mikuláše v Sebranicích dne 29. června 1946 za vdovce Josefa Vomáčku, rolníka v Telecím čp. 120. Zemřela dne 8. srpna 1982.

⁶⁵ Obecní kronika tuto významnou událost v daném roce neuvádí, a to i přesto, že tehdejší kronikář bydlel přímo vedle kaple (!).

⁶⁶ Uloženo v AA.

⁶⁷ Narodena dne 18. října 1893 na Haně jako dcera Jana Kučery, podruha na Haně čp. 12, a Anny rozené Kopecké z Lubné. Zemřela dne 18. prosince 1966.

Soukromá kronika Františka Flídra⁶⁸

V roce 1980 založil František Flídr⁶⁹ z Poličky, respektive Brna, rodinnou kroniku, která podle něho měla být jakýmsi „pokračováním“ kronikářských zápisků příbuzného Františka Frýdla a jeho potomků z let 1705–1901. František Flídr byl společně se svými dvěma bratry v březnu 1953 nuceně vystěhován z největší a moderně zařízené zemědělské usedlosti v Lezníku. Jejich majetek byl komunistickým režimem zkonfiskován a posléze využíván místním JZD. Tuto velikou křivdu František pocíťoval po celý zbytek života, což jasně dokládá i tato kronika, která je prostoupena určitým napětím, nesmířeností a jistým nepokojem. Zápisy se vyznačují značnou nesystematičností a odbíháním od tématu, přičemž některé věty ani nedávají smysl. V kronice nacházíme jakési shrnutí světových i českých dějin. Autor kroniky v tuto dobu úzce spolupracoval s Bohuslavem Flídrzem z Poličky, který mu poskytl rodokmen a dále transkripci kronikářských zápisků Františka Frýdla. Autor si je následně přepsal do své kroniky. Kronika je doplněna naivními kresbami, vlepenými obrázky a rovněž se vyznačuje zdobným písmem, čímž chtěl autor pravděpodobně navodit určitou „starobylost“. Nejcennější částí kroniky jsou pouze autorovy vlastní vzpomínky na jeho předky a vůbec na různé příhody a obyvatele z Lezníka.

2.2 Institucionální kroniky

Školní kroniky

Obecná škola s českým jazykem vyučovací byla v Lezníku zřízena teprve v roce 1870, a to jako jednotřídní.⁷⁰ Předtím chodily děti z Lezníka a Hany do školy v Sebranicích. Aby se v zimním období ulehčilo dětem v jejich školní docházce, vyučovali je i někteří místní občané, což se vesměs dělo po chalupách. Od roku 1865 zde vyučoval tzv. vybíhající učitel, který v zimním období docházel do Lezníka.

⁶⁸ Uloženo v archivu potomků autorova nejmladšího bratra Václava Flídra.

⁶⁹ Narodil dne 2. srpna 1914 v Lezníku jako syn Františka Flídra, rolníka v Lezníku čp. 21, a Rosalie rozené Mrázové z Poříčí. Zemřel dne 11. března 1983.

⁷⁰ Od roku 1893 dvojtřídní obecná škola.

V pořadí první školní kroniku⁷¹ založil v roce 1879 učitel Martin Duspiva,⁷² jež sepsal úvod a dále stručný historický vývoj předcházející zřízení samostatné školy. V další části ještě poznamenal důležité události vztahující se ke škole od roku 1870. Ve školním roce 1880/1881 převzal vedení kroniky Václav Mimra, který pokračoval v zápisech až do konce školního roku 1916/1917. Jedná se o nejstarší institucionálně vedenou kroniku v Lezníku a v téže souvislosti je třeba ještě poznamenat, že kromě informací souvisejících se školou, obsahuje i některé zápisy informující o dění v obci, čímž do jisté míry zastupuje obecní kroniku, která v tomto období ještě nebyla vedena.

Druhý díl školní kroniky⁷³ založil na začátku školního roku 1917/1918 ještě řídicí učitel Václav Mimra. Po jeho odchodu do penze v roce 1919 převzal vedení kroniky řídicí učitel Bohumil Brousil, po němž pokračoval řídicí učitel František Štindl⁷⁴ nastoupivší do Lezníka v průběhu školního roku 1926/1927. První část zápisů zde končí školním rokem 1940/1941. Další zápisy pokračují až od školního roku 1945/1946, kdy je psali učitelé Marie Staňková-Pantůčková a František Bobek. Od školního roku 1948/1949 psala kroniku ředitelka školy Jaroslava Jelínková-Vomáčková. Dne 27. června 1964 byla z důvodu malého počtu žáků škola v Lezníku zrušena a tímto rokem také končí vedení kroniky, jejímž posledním pisatelem byl od školního roku 1955/1956 ředitel Josef Hrstka. Podobně jako předešlá kronika, i tato obsahuje některé mimoškolní události místního rázu, kterými opět „nahrazuje“ či alespoň doplňuje obecní kroniku.

Třetí díl školní kroniky⁷⁵ založil řídicí učitel František Štindl na začátku školního roku 1939/1940 a kronika byla poté vedena až do počátku školního roku 1944/1945. Jedná se o jedinou institucionálně vedenou kroniku v Lezníku v období 2. světové války. Některé zápisy se vyznačují dobovou tendenčností, s kterou se ale František Štindl ve skutečnosti neztotožňoval.⁷⁶

⁷¹ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 104, sign. KR 88.

⁷² Na leznické škole působil v letech 1873–1879.

⁷³ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 105, sign. KR 278.

⁷⁴ Narodil dne 3. května 1896 v Litomyšli jako syn Karla Štindla, zámečnického dělníka a obyvatele v Litomyšli čp. 181, a Karoliny rozené Kumpoštové z Litomyšle. Zemřel dne 29. června 1973 jako obyvatel Ústí nad Labem. V Lezníku vyučoval v letech 1927–1945.

⁷⁵ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 106, sign. KR 87.

⁷⁶ František Štindl ve druhém díle školní kroniky roku 1940 poznamenal: „Dne 3. června navštívil školu pan o. š. i. Karel Doubrava, který byl jmenován za dosavadního p. Beránka. Prohlédl si školu, byl při vyučování a byl spokojen. Kroniku nově založenou pro úřední potřebu[] nepodepsal, zápisy byly málo loyální. Od strany 160. byla tato kronika doplněna ex post dle poznámek správce školy.“ Zápisy ze

Obecní kronika⁷⁷

Po vydání zákona č. 80/1920 Sb. o pamětních knihách obecních a jeho prováděcího vládního nařízení z roku 1921 byla dne 2. ledna 1928 založena „*Kronika obce Lezníku*“. Za kronikáře byl na základě usnesení obecního zastupitelstva v Lezníku ustanoven řídící učitel František Štindl. Snahy o založení obecní kroniky ovšem probíhaly již před tím, neboť za kronikáře byl původně ustanoven řídící učitel Bohumil Brousil, ovšem tuto funkci nevykonával.⁷⁸ František Štindl do obecní kroniky retrospektivně zapsal události z let 1914–1926. Čerpal zde především ze školních kronik a snad i z vyprávění některých občanů či jejich poznámek. Události z roku 1927 již sestavil na základě vlastního poznání. Vedení kroniky ukončil velmi podrobným zápisem za rok 1938, ve kterém si všímal zejména aktuálního politického dění, které jakožto vlastenec a zároveň kapitán pěchoty v záloze u 30. pěšího pluku „Aloise Jirásky“ ve Vysokém Mýtě velice těžce prožíval. V letech 1939–1955 obecní kronika nebyla vedena. Pravděpodobně v souvislosti s vydanými směrnicemi ministerstva kultury o vedení kronik byl v roce 1956⁷⁹ za kronikáře nově ustanoven Bohuslav Haupt⁸⁰ z čp. 81, který v této funkci setrval do roku 1977. V roce 1978 bylo vedení kroniky svěřeno Josefu Jílkovi⁸¹ z čp. 93, který ovšem již předtím spolupracoval s Bohuslavem Hauptem.⁸² V roce 1981 bylo vedení kroniky na základě rozhodnutí MěNV v Poličce zrušeno a kronika měla být uložena do Okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli, k čemuž ale nedošlo. Josef Jílek ovšem i nadále, ale již soukromě, shromažďoval zápisy o hlavních událostech v obci, které do kroniky přepsal

školních roků 1939/1940 a 1940/1941 obsažené ve druhém dílu školní kroniky mají oproti třetímu dílu výrazně jiné znění. Je veliká škoda, že František Štindl už nedopsal další válečné období.

⁷⁷ Uloženo v AA.

⁷⁸ V Lezníku působil jako řídící učitel v letech 1919–1926.

⁷⁹ V souvislosti s hledáním nového obecního kronikáře se v zápisu o schůzi rady MNV v Lezníku ze dne 23. března 1956 dozvídáme následující: „*Do příští schůze rady budou přizváni občani Mazal Jan čp. 80, Jána František čp. 64, a Kučerová Žofie čp. 79 a budou seznámeni se směrnicemi o vedení kronik, z nichž jeden bude navržen jako kronikář, ostatní jako pomocníci.*“ SOKA Svitavy, fond MNV Lezník, kn. 4. Žofie Kučerová si v tuto dobu již asi psala vlastní soukromou kroniku či alespoň poznámky k jejímu pozdějšímu sepsání. Někjaké zápisy soukromého rázu si s největší pravděpodobností vedl také František Jána a tyto snahy by nepřekvapily ani u Jana Mazala. Nepodařilo se ovšem zjistit, proč se nikdo z této navržené trojice neujal vedení obecní kroniky.

⁸⁰ Narodil dne 12. prosince 1911 v Lezníku čp. 81 jako syn Františka Haupta, obchodníka v Lezníku čp. 81, a Marie, rozené Groulíkové z Poličky. Zemřel dne 7. července 1980.

⁸¹ Narodil dne 20. dubna 1937 v Lezníku jako syn Josefa Jílka, rolníka v Lezníku čp. 40, a Rosalie, rozené Kopecké z Lezníka.

⁸² Josef Jílek do kroniky přepsal Hauptův kronikářský koncept za rok 1976. Události roku 1977 zapsal Josef Jílek částečně ze svých poznámek a dále z částečně z poznámek Bohuslava Haupta.

pravděpodobně až po roce 1989. V jeho zápisech se objevuje také retrospektiva obsahující zprávy o dění v obci v období nacistické okupace, a také z období komunistického režimu. Čerpal ze svých vzpomínek, a dále ze vzpomínek starších spoluobčanů.⁸³ V roce 2008 převzal po Josefu Jílkovi funkci obecního kronikáře jeho vnuk – autor této diplomové práce.

„Vlastivědná kniha obce Lezníka“⁸⁴

V roce 1933 byla z popudu okresního školního inspektora Josefa Antonína Kupky založena „Vlastivědná kniha obce Lezníka“. Tato kniha měla sloužit jako pomůcka pro výuku nově zavedeného předmětu – vlastivědy, a to jak pro žáky, tak i nově příchozí učitele, kteří se právě seznamovali s novým působištěm. Řídící učitel František Štindl v jejím úvodu, kromě jiného, sepsal velice zajímavý popis obce, ve kterém, mimo jiné, vylíčil přírodní, hospodářské, sociální či kulturní poměry. Toto je ovšem z celé knihy nejvýznamnější část. Její zbytek tvoří pouze už nalepené výstřižky, zejména z vlastivědného sborníku *Od Trstenické stezky* a dalších periodik. Články se vztahují svým obsahem k Lezníku,⁸⁵ ale především k Litomyšlsku, Poličsku a i širšímu okolí. Dále sem byly vlepeny například různé mapy, portrét T. G. Masaryka, reprodukce známého obrazu „Za svobodu národa“ od Břetislava Bartoše, tablo členů revolučního Národního výboru ze dne 28. října 1918 a mnoho dalších obrázků. Řada z nich se vztahuje k samotné Litomyšli. V knize je vlepeno pouze pět originálních fotografických snímků, vztahujících se k Českomoravské vrchovině.⁸⁶ Je velká škoda, že František Štindl pojal tvorbu „Vlastivědné knihy obce Lezníka“, respektive její druhé části, tímto nešťastným způsobem. V tuto dobu již vlastnil fotoaparát a zdá se, že byl nadšeným fotografem, neboť z jeho pozůstalosti se dochovalo několik zcela unikátních fotografií. Je tedy až s podivem, proč do této knihy nelepil ani jednu fotografii vztahující se k Lezníku. Mohl zde kupříkladu umístit snímky místní lidové architektury a mnoho

⁸³ V úvodu této části kroniky Josef Jílek mimo jiné uvádí, že záznamy budou „psané tak, jak je to dnes možné – tedy svobodně a ne ve stylu minulých let, kdy musely být tendenční.“

⁸⁴ Uloženo v AA.

⁸⁵ Jedná se o články historika Antonína Tomička, publikované ve vlastivědném sborníku *Od Trstenické stezky*, využívaje v nich především kronikářských zápisků Františka Frýdla.

⁸⁶ Fotografie zachycují Michlův (Drašarův) hrob na hřbitově v Březinách, dvě skupinky turistů, mezi kterými lze rozpoznat dokonce i řídícího učitele Františka Štindla a nakonec dva panoramatické pohledy do krajiny.

jiných zajímavostí z obce, jak to provedli například učitelé v Pohodlí⁸⁷ či Makově.⁸⁸ Závěrem je ale třeba ještě zmínit, že v roce 1940, tedy v době, kdy již nebyla vedena obecní kronika, sepsal František Štindl velice zajímavý „*Soupis místních jmen a pomístných názvů v obci leznické*“.⁸⁹

Kroniky Sboru dobrovolných hasičů v Lezníku⁹⁰

Sbor dobrovolných hasičů v Lezníku byl založen 29. června 1914, což je i datum založení spolkové kroniky, která byla vedena až do roku 1938. Kromě zpráv o dění v samotném hasičském sboru a všeobecně v hasičském hnutí, tento pramen zachycuje například i některé cenné informace vztahující se k obci.⁹¹ V dalším období kronika nebyla psána⁹² a k jejímu opětovnému založení došlo až v roce 1985, respektive 1988. Nově založená kronika obsahuje retrospektivní sepsání informací o činnosti a dění ve sboru počínaje rokem 1914. Zápis za rok 1988 zde již ovšem zaznamenán nebyl. Od roku 2008 je opět pokračováno v psaní hasičské kroniky.⁹³

Předešlé řádky krátce pojednaly o leznických narativních pramenech zaznamenaných na papíru, coby paleografické látce. V závěru tohoto výčtu je potřeba alespoň velmi stručně zmínit i některé pamětní nápisy na nepaleografických látkách. Jedná se o prameny epigrafického charakteru, které vznikly zejména tesáním, rytím, nanášením či případně odléváním. Tyto nápisy se vyznačují především svou stručností a jejich zdánlivá trvanlivost je vůči předchozím pramenům velice relativní, což jasně dokazují zejména nejstarší kronikářské zápisy Františka Frýdla z počátku 18. století,

⁸⁷ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 239, sign. KR 260.

⁸⁸ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 165, sign. KR 261.

⁸⁹ SOkA Svitavy, fond Okresní rada osvětová Litomyšl, inv. č. 23, kart. 1. Podobný, avšak více obsáhlejší soupis zachycující „*Pomístní jména na katastru obce Lezník*“ pak ještě v roce 1972 zpracoval obecní kronikář Bohuslav Haupt. Uloženo v AA.

⁹⁰ Uloženo v AA.

⁹¹ Například podrobný záznam o zakoupení a zavěšení nového zvonu do místní kaple v roce 1930 zcela nahrazuje strohou zprávu zapsanou v obecní kronice.

⁹² Mnoho informací o činnosti sboru je tak zaznamenáno například v knihách protokolů ze schůzí. Tyto zápisy se však nedochovaly z let 1955–1973.

⁹³ O činnosti požárníků, respektive hasičů se takřka pravidelně zmiňoval ve svých ročních zápisech v obecní kronice Josef Jílek, který byl téměř po celou tuto dobu také předsedou či později starostou tohoto spolku. Patří také poznamenat, že v letech 1996, respektive 1997 až 2003 byla psána zvláštní kronika mladých hasičů, přičemž po opětovném založení tohoto kroužku v roce 2009 je opět vedena od roku 2011.

kteře oproti například mladším zrekvírovaným zvonům přetrvaly dodnes. Historické údaje obsažené na látkách epigrafické povahy se mnohdy překrývají s informacemi obsaženými v narativních pramenech, přičemž někdy je zase doplňují či zcela nahrazují. V některých případech se do dnešních dob nedochovaly a zprostředkovaně se o nich dozvídáme pouze z narativních či jiných písemných pramenů, což samozřejmě platí i obráceně. V první řadě se jedná o nápisy na drobných, zejména sakrálních stavbách.⁹⁴ Na jejich pískovcových či žulových podstavcích lze v některých případech číst roky jejich vztyčení, jména donátorů, a také jména výrobců. Dodnes se také například dochovala pamětní plechová cedulka z původního dřevěného misijního kříže vztyčeného před místní kaplí v roce 1875.⁹⁵ Cenný záznam obsahuje pamětní deska, vsazená do průčelí kaple, která informuje o její výstavbě, respektive přestavbě a posvěcení ku cti a chvále Panny Marie Nanebevzaté v roce 1888.⁹⁶ Pozoruhodný text nesl dnes již neexistující žulový patník, původně umístěný na poli, patřícímu k usedlosti čp. 40.⁹⁷ Připomínal tragickou událost, která se v těchto místech přihodila dne 14. července 1767, kdy byl při pasení koní zabit bleskem dvaadvacetiletý Jakub Kopecký.⁹⁸ Zpráva o velkém sněhu a sklizni žita v roce 1752 byla pro změnu zaznamenána červenou hlinkou u vrat roubené polygonální stodoly nedaleko čp. 40, která byla zbořena někdy na přelomu třicátých a čtyřicátých let 20. století.⁹⁹ Pozoruhodný je také červený nápis nanesený štětcem na půdní stropní trám v usedlosti čp. 14, který informuje o požáru této usedlosti dne 8. února 1880 a následné obnově. Uvádí jména tehdejších majitelů usedlosti a dokonce i tesařského mistra provádějícího tuto stavbu.¹⁰⁰

⁹⁴ V Lezníku se v současné době nachází sedm křížů, socha Panny Marie, pomník padlých a zemřelých občanů v 1. světové válce, pamětní deska občanů umučených v nacistických koncentračních táborech a pamětní deska umístěná vně kaple Nanebevzetí Panny Marie. Autor zcela odhlíží od dvou pamětních desek umístěných zde v roce 2014 jako připomínka modernizace silnice II/360 procházející obcí.

⁹⁵ O posvěcení tohoto kříže se zmiňuje poslední kronikář Jan Flídr, viz edice.

⁹⁶ Informace o původní kapli, její přestavbě a posvěcení obsahuje například první díl školní kroniky a také první díl Mimrových „*Upomínek*“.

⁹⁷ Z původního patníku se dodnes dochovala pouze jeho ulomená část. Později byl nahrazen pískovcovým patníkem, který od letošního roku nese nerezovou tabulku s vyfrézovaným původním nápisem a dalším doplňujícím textem.

⁹⁸ Tuto tragickou událost neuvádí žádný narativní pramen. V dotyčné rodině je ovšem dodnes živě předávána ústní formou z generace na generaci, což je velice pozoruhodné. Znění původního nápisu zachytil ve svém dopisu ze dne 9. srpna 1901 adresovaném Antonínu Tomíčkoví řídící učitel Václav Mímra. Viz Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále jen LA PNP), fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 7.

⁹⁹ O zmiňované zprávě se dozvídáme pouze prostřednictvím výše uvedeného dopisu Václava Mímry.

¹⁰⁰ Datace 1880 je uvedena i pod výklenkem ve štítu stodoly patřící k sousední usedlosti čp. 12, která tehdy rovněž lehla popelem. O tomto velkém požáru se ve svých zápisech zmínil i poslední kronikář Jan Flídr, viz edice.

Zápisy pamětního charakteru obsahují také dva zvony v místní kapli, které pocházejí z let 1772 a 1791.¹⁰¹ Nejstarší zvon, pocházející pravděpodobně z roku 1740,¹⁰² byl v roce 1859 přelit a nakonec v roce 1917 zrekvírován.¹⁰³ V roce 1942 byly zrekvírovány zvony odlité v letech 1919 a 1930. Další nápisy, většinou spíše pouhé datace, jména či jejich iniciály, lze dále sledovat i na dřevěných či kamenných stavebních prvcích místní lidové architektury, na malovaném lidovém nábytku, na kovaných a dřevěných součástech zemědělského náčiní, na částech lidového kroje a dokonce i na skle – to vše lze v Lezníku doložit.

¹⁰¹ Údaje pamětního charakteru obsažené na těchto zvonech zanikly v jednom případě přelitím a dále v důsledku jejich zrekvírování v obou světových válkách.

¹⁰² O tomto zvonu píše ve svých záznamech František Frýdl, viz edice.

¹⁰³ Zprávu o rekvírování včetně opisu nápisu z roku 1859 uvádí druhý díl školní kroniky.

3. Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901

Dříve než bude přikročeno k podrobnému popisu sledovaného pramene, je třeba se zde nejprve zmínit o Antonínu Tomíčkově a Václavu Mimrovi, neboť obě tyto osoby stály na počátku minulého století u jeho záchrany. Prostřednictvím článků Antonína Tomíčka, které publikoval zejména v meziválečném období, se kronikářské zápisky navíc dostaly do povědomí odborné i laické veřejnosti. Z těchto článků později čerpalo několik historiků a badatelů.

3.1 Historik Litomyšlska Antonín Tomíček

Antonín Tomíček¹⁰⁴ se narodil 9. března 1866 v chudé rodině v Slavníci u Humpolce. Po ukončení obecné školy, kterou navštěvoval v sousedním Herálci, studoval v letech 1878–1884 na gymnáziu v tehdejší Německém, nyní Havlíčkově Brodě. V roce 1887 maturoval na gymnáziu ve Vysokém Mýtě. V tomtéž roce se ještě zapsal na právnickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kde pravděpodobně navštěvoval přednášky Václava Vladivoje Tomka a dokonce i T. G. Masaryka, s nímž se i osobně setkal. Kvůli chudobě však nemohl pokračovat ve studiu a proto přijal místo poštovního úředníka, když už předtím v roce 1885 složil v Brně zkoušky poštovního expeditora. Po vystřídání několika pošt byl od roku 1892 trvale zaměstnán na poště v Litomyšli, kde se také nedlouho poté oženil. V tomto zaměstnání setrval až do konce roku 1922, kdy ve funkci vrchního poštovního pokladníka odešel do důchodu. Zemřel v Litomyšli dne 17. listopadu 1935.

Již v období středoškolského studia se Tomíček zajímal o historii a národopis. Seznámil se mimo jiné s historiky Josefem Kalouskem či Josefem Vítězslavem Šimákem, kteří mu poskytovali cenné rady a stali se jeho pracovními přáteli. Zpočátku

¹⁰⁴ Životem a především dílem Antonína Tomíčka se doposud nejpodrobněji zabýval Milan Skřivánek, který ve druhé polovině osmdesátých let 20. století rovněž uspořádal a zinventarizoval jeho osobní pozůstalost, respektive tu část, která je uložena v SOKA Svitavy. Pro sepsání této kapitoly byla využita zejména následující literatura: Milan SKŘIVÁNEK, *Antonín Tomíček (1866–1935) osobní fond. Inventář*, Litomyšl 1986. Včetně dodatku inventáře z roku 1989. TÝŽ, *Antonín Tomíček – historik Litomyšlska a Humpolecka*, Litomyšl 1986. In: SOKA Svitavy, *Sbírka vědeckých a literárních rukopisů*, sign. R 353. TÝŽ, *Antonín Tomíček (1866–1935) (Úvaha o regionálním dějepisectví)*, Vlastivědný sborník okresu Svitavy VII, 1987, s. 23–36. TÝŽ, *Litomyšl 1259–2009, město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009, s. 312–313.

publikoval příspěvky k dějinám selského lidu na Humpolecku, přičemž pravděpodobně nejstarší jeho tištěná studie byla otištěna v 1894 v časopise *Český lid*. Zanedlouho jej však zcela pohltil zájem o dějiny litomyšlského venkova. V letech 1899–1900 zveřejnil ve *Vzdělávací příloze k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu litomyšlského*, kterou pořádal společně s Janem Voborníkem, mnoho článků zabývajících se národopisem a právními i hospodářskými dějinami. V tomto periodiku také v roce 1899 publikoval velkolepý záměr postupně zde uveřejnit „*národopisné vyličení okresu*“.¹⁰⁵

V rámci tohoto projektu nazvaného „*Litomyšlsko*“ se v roce 1903 podařilo vydat I. díl *Dějiny města Litomyšle a okolí*, jejichž autorem byl Zdeněk Nejedlý, který se ujal zpracování historické části. Antonín Tomíček zde ve své předmluvě podrobně rozvrhl tento velkolepý plán, čítající celkem osm svazků.

- I. Dějiny města Litomyšle a okolí. Díl I. Dějiny kláštera a biskupství Litomyšlského do r. 1421 – autor Zdeněk Nejedlý.
- II. Dějiny města Litomyšle a okolí. Díl II. Dějiny husitské a Bratrské Litomyšle 1421–1628 – autor Zdeněk Nejedlý.
- III. Dějiny města Litomyšle a okolí. Díl III. Dějiny protireformační a obrozené Litomyšle 1628–1860 – autor Zdeněk Nejedlý.
- IV. Dějiny selského lidu na Litomyšlsku. Díl I. Vývoj hmotný – autor Antonín Tomíček.
- V. Dějiny selského lidu na Litomyšlsku. Díl II. Život duševní – autor Antonín Tomíček.
- VI. Dialektologie; autor Quido Hodura.
- VII. Přírodní poměry Litomyšlska.
- VIII. Přítomný stav Litomyšlska od r. 1860 (místopis, statistika atd.).¹⁰⁶

¹⁰⁵ „*Národopisné vypsání Litomyšlska*“ se mělo skládat z těchto kapitol: 1. Složení půdy a její povrch; 2. Podnebí, vodstvo; 3. Zvířectvo, rostlinstvo a nerosty; 4. Prehistorie a archeologie; 5. Dějiny politické; 6. Dějiny kulturní; 8. (!) Antropologie fyzická (přírodopis člověka); 9. Antropologie psychická; 10. Demografie; 11. Prameny vzdělání lidu; 12. Vědomosti a názory lidu; 13. Lidové umění; 14. Lidový vkus; 15. Lidová mluva; 16. Obydlí a zařízení domácnosti; 17. Popis života; 18. Zvyky, obyčeje, strava; 19. Zaměstnání lidu; 20. Domácí průmysl a lidový řemeslníci; 21. Obchod lidový; 22. Význačné typy lidové. Viz *Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu Litomyšlského* (dále jen VP), 1899, č. 3, s. 23.

¹⁰⁶ Z tohoto velkolepého plánu se však podařilo vydat pouze dvě práce, a sice již zmiňovaný Zdeněk NEJEDLÝ, *Dějiny města Litomyšle a okolí, Díl I., Dějiny kláštera a biskupství litomyšlského*

První etapa Tomíčková tvůrčího období končí přibližně v roce 1918 a byla daleko významnější než druhá, neboť studie z tohoto období byly materiálově podložené a vyznačovaly se také určitou kritičností. Od roku 1921 publikoval mnoho svých článků ve vlastivědném časopise *Od Trstenické stezky*, přičemž nezapomínal ani na svůj rodný kraj, když jeho články zaměřené na národopis a dějiny Humpolecka od roku 1919 vycházely ve vlastivědném časopise *Zálesí*. Tomíček v tomto období doslova chrlil jeden článek za druhým, v důsledku čehož byly většinou uspěchané a mnohdy i málo kritické. Nápadný pokles článků vydaných v odborných časopisech lze pravděpodobně vysvětlit tím, že Tomíček už vnitřně rezignoval na napsání souborného díla o dějinách selského lidu na Litomyšlsku, osobně si to však nechtěl přiznat. Během svého života vydal i několik samostatných monografií, přičemž jeho bibliografie zahrnuje více než 500 prací. V jeho pozůstalosti se ještě navíc objevuje řada konceptů článků, k jejichž publikování mnohdy ani zřejmě nedošlo. Budiž ještě poznamenáno, že Tomíčkův zájem o historii a způsob života venkovského lidu jej zavedl také ke studiu mnoha různých metrologických otázek, což kromě mnoha článků dokládá zejména i jeho písemná pozůstalost, která je doslova zavalená různými metrologickými výpočty.

Je třeba si uvědomit, že Tomíčkův zájem o každodennost prostého venkovského lidu probíhal v době, kdy se ještě hlavní zájem tehdejší historiografie soustředil zejména na politické dějiny. „*Tomíček je příkladem té větve českého regionálního dějepiscectví, která nezištně a s nadšením shromáždila velké množství historického materiálu, avšak ke kritickému zhodnocení a zpracování se již nedopracovala.*“¹⁰⁷

3.2 Řídící učitel Václav Mimra a jeho národopisné aktivity v Lezníku a okolí

Václav Mimra¹⁰⁸ se narodil 2. února 1856 v Karlíně čp. 162, tehdy ještě pražském předměstí, jako syn zámečnického tovaryše Františka Mimry pocházejícího z Chocně

(do r. 1421), Litomyšl 1903 a dále Quido HODURA, *Nářečí litomyšlské (Dialektologie)*, Litomyšl 1904. Tomíček měl na vydání obou těchto prací veliké zásluhy.

¹⁰⁷ M. SKŘIVÁNEK, *Antonín Tomíček – historik*, s. 17.

¹⁰⁸ Následující životopisné údaje byly čerpány z vlastních vzpomínek Václava Mimry, které si stihl ještě zapsat v roce 1943 krátce před svou smrtí. Pokud se podařilo některé údaje ověřit, je odkazováno na příslušné prameny.

a Marie rozené Bezuchové z Nymburka.¹⁰⁹ Prožil nelehké dětství. „*Rodiče šli od sebe*“ asi rok po jeho narození. Matka sloužila a otec se stal továrním dělníkem. Malý Václav byl dán na vychování k babičce Anně Bezuchové do Nymburka. Když matka vystoupila ze služby, což se stalo přibližně v roce 1862, bydlel krátce s ní a jejím bratrem v najatém bytě v Praze. Kvůli rozbolavělé noze byl roku 1863 dán „*na zdravý vzduch a na pořádnou stravu*“ k prarodičům Františku a Anně Mimrovým v Chocni. Tímto neustálým stěhováním značně utrpělo jeho školní vzdělání. „*Do školy mne dávali podle stáří, ale na to se nikdo nekoukal, že jsem vlastně ani toho tolik neuměl jako z elementárky*“, vzpomíná Václav Mimra. V Chocni ještě prožil válečný rok 1866, kdy se zde jako desetiletý chlapec potkal s vojáky obou válčících stran.¹¹⁰ V roce 1867 se opět přestěhoval k babičce do Nymburka. Odtud v roce 1868 odešel do Litomyšle, kde bydlel jeho strýc, sklenář Josef Mimra, jenž byl zároveň jeho opatrovníkem, neboť mladý Václav v tuto dobu již svého otce neměl. V Litomyšli nejprve krátce navštěvoval hlavní školu, a poté začal studovat na tamní reálce, kde v roce 1874 složil maturitní zkoušku. Ve školním roce 1874/1875 absolvoval jednoroční kurs na učitelském ústavě v Praze „*s vysvědčením dospělosti*“. Zároveň od školního roku 1874/1875 začal vyučovat jako zatímní učitel v jednotřídní škole v Dolní Lhotě u Poličky. V roce 1878 vykonal v Praze učitelskou zkoušku. Během svého působení v Dolní Lhotě se stihl oženit, když dne 9. ledna 1878 byl oddán s Antonií Graciasovou z čp. 8.¹¹¹ V tomtéž roce ale podal vlastní žádost na přeložení. Za nové místo svého učitelského působení si ze tří nabízených lokalit vybral obec Lezník. Na tehdy ještě jednotřídní škole začal vyučovat od začátku školního roku 1880/1881, a jistě tehdy netušil, že zde prožije dlouhých čtyřicet let svého života. Z Lezníka odešel začátkem školního roku 1919/1920. Od 1. ledna 1920 byl dán do penze. Krátce však ještě působil jako výpomocný učitel v Hluku u Uherského Hradiště. Poté žil s manželkou v Litomyšli, odkud se v roce 1937, již jako vdovec, odstěhoval do Jahodnice v Kyjích u Prahy, kde bydlel u své dcery. Přibližně po pěti letech se opět přestěhoval do Litomyšle, kde zemřel 16. dubna 1943.¹¹²

¹⁰⁹ Archiv Hlavního města Prahy, Sběrka farních a civilních matrik: vnější obce, sign. KAR N3, 1855–1858, fol. 56v–57r.

¹¹⁰ Zajímavé vzpomínky na jejich pobytu Václav Mimra poznamenal ve svých zápisech.

¹¹¹ SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Svojanov, sign. 5480, matrika O, 1845–1884, fol. 90v–91r.

¹¹² Václav Mimra byl osobností, která se velice výrazně zapsala do dějin obce Lezník. O jeho zásluhách zčásti pojednává i článek z roku 1941, v němž na svého řídicího učitele vzpomínali bývalí žáci: „*(...) Je ještě v čerstvé paměti tří generací žáků, které vychoval, jaký nový život nastal v Lezníku po příchodu*

Počátky a průběh národopisného bádání na Litomyšlsku¹¹³ tvoří velice zajímavé a obsáhlé téma, které by si vůbec zasloužilo hlubšího zpracování, zejména co se týče konkrétních výsledků sběru národopisného materiálu.¹¹⁴ Na Litomyšlsku probíhal sběr tohoto materiálu ve větší míře již v první polovině devadesátých let 19. století, a to v souvislosti s přípravami na Národopisnou výstavu českoslovanskou v Praze, která se po dvou odkladech nakonec uskutečnila až v roce 1895. Výsledky tohoto sběru s úspěchem představila v roce 1893 národopisná „sběrací“ výstavka a o rok později Národopisná a průmyslová výstava v Litomyšli. Bylo to zásluhou Okresního odboru litomyšlského pro obeslání Národopisné výstavy v Praze, který měl více než tři desítky spolupracovníků v českých vesnicích okresu Litomyšl. Není jistě s podivem, že většinu z nich tvořili učitelé. Tím více ale překvapí, že v seznamu jednatelů a spolupracovníků Odboru, který byl otištěn v *Průvodci po národopisném oddělení Národopisné a průmyslové výstavy v Litomyšli*, se neobjevuje jméno řídicího učitele Václava Mimry z Lezníka.¹¹⁵ Dokonce ani seznam dárců předmětů do výstavy, byť je neúplný, neobsahuje žádné jméno z Lezníka.¹¹⁶

Mimrův zájem o národopis lze bezpečně sledovat minimálně od samého počátku 20. století.¹¹⁷ Vyplývá to zejména z dochované korespondence pocházející z let 1901–1903

nového řídicího učitele. Nový řídicí učitel radikálně vyléčil špatnou školní docházku a nechť ke škole, jaká v době jeho příchodu do Lezníka tehdy panovala. Svou činnost v novém působišti zahájil výletem žáků vyzbrojených dřevěnými zbraněmi a ve vojenských stejnokrojích, jež sám všechny vyrobil, do Kopeckého stráně, kde po zdařilých manévrech došlo k nejrozmanitějším hrám a deklamacím mládeže. Upomínky na tyto krásné chvíle, jež vyvolaly veliký zájem o školu a o děti, dosud z paměti leznických občanů nevymizely. Vzpomínáme, že pan řídicí Mimra byl prvním propagátorem t. zv. obrázkového písma v sebranické kolatuře a snad i na okrese. Mimo školu byl činný i kulturně. Založil ochotnický spolek v Lezníku, a jeho ensemble konal zájezdy do okolních vesnic sebranické kolatury, vybudoval a vymaloval celé jeviště s proměnami a oponou, založil obecní knihovnu a spolupůsobil při založení Kampeličky v Sebranicích; jeho zásluhou jest osázení neplodných strání v Lezníku divokými stromy, kromě toho pracoval v rybníkářství, školkařství a včelařství. Byl to člověk vlastenec, obětavý a neúnavný, všude tam, kde se jednalo o veřejný zájem a vlasteneckou povinnost.“ KOLEKTIV, Z Lezníka, Od Trstenické stezky XX, 1940–1941, č. 6, s. 93.

¹¹³ K tomu například Stanislava ZINDULKOVÁ, *Národopisná výstava v Litomyšli v roce 1894 a počátky národopisného bádání na Litomyšlsku*, Litomyšl, s. d. In: SOKA Svitavy, Sbirka vědeckých a literárních rukopisů, sign. R 408.

¹¹⁴ Doposud nedocenené a badatelsky nevyužité jsou například zpracované odpovědi k národopisným dotazníkům, které obsahují takřka nepřeborné množství pozoruhodných informací k litomyšlskému venkovu v minulosti.

¹¹⁵ Rudolf SVOBODA, *Průvodce po národopisném oddělení Národopisné a průmyslové výstavy v Litomyšli*, Litomyšl 1894, s. 3–4.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 24–26. Ovšem jak oba seznamy dokládají, národopisného materiálu z obcí spadajících do sebranické farnosti nebylo na výstavě pravděpodobně mnoho zastoupeno.

¹¹⁷ Starší doklady, které by dokazovaly Mimrovy národopisné aktivity, se prozatím nepodařilo dohledat. Nelze však nezmínit oponu leznických ochotníků, kterou dotyčný vymaloval pravděpodobně v roce 1896,

uložené v pozůstalosti Antonína Tomíčka. V roce 1900 byly v souvislosti s výše uvedeným „*Litomyšlskem*“ otištěny dva národopisné dotazníky,¹¹⁸ které měly sjednotit práci jednotlivých sběratelů na litomyšlském venkově.¹¹⁹ Jakmile se venkovští učitelé začali Tomíčkově nabízet ke spolupráci ve sběru národopisného materiálu, postupně určil „*jak a kdo a co bude sbírat*“.¹²⁰ Zdá se, že řídicí učitel Václav Mimra byl pověřen zejména sběrem informací a podkladů vztahujících se k lidové architektuře v Lezníku, popřípadě v obcích sebranické farnosti, tedy v oblasti jihozápadní části Litomyšlska. V této souvislosti dokázal využít svého výtvarného nadání, když zvláště v roce 1901 zhotovil kresby několika staveb lidové architektury v Lezníku a v sousední Třemošné. Dochoval se soubor kreseb chalupy čp. 7 v Lezníku včetně půdorysu s rozměry,¹²¹ půdorys s rozměry zemědělské usedlosti čp. 40 v Lezníku¹²² a dále kresby Matoušovy zemědělské usedlosti z Třemošné.¹²³ Jak vyplývá mimo jiné i z dochované korespondence, tato vyobrazení byla původně součástí Tomíčkovy článku s názvem

když v předešlém roce založil ochotnický spolek. Opona zobrazuje motiv vzájemnosti, konkrétně „Svornost Čechů, Moravanů a Slezanů“ a zobrazuje i jeden z typických národopisných prvků – lidový kroj.

¹¹⁸ Úvod k dotazníkům zde zasluhuje doslovného přepisu: „*Musejní spolek Litomyšlský společně se spolkem učitelstva a veškerými uvědomělými lidmi našeho okresu obrali si za účel národopisné a lidozpytné výpsání Litomyšlska. Vyzývají se tedy tímto všickni opravdoví přátelé lidu, aby přiložili ruce k dílu, neb dnes se již skoro připozdívá. Už nám pomaloučku vymírají milí a drazí stařečkové a stařenky, pamětníci starých časů, milovníci starých zvyků, obyčejů, písní, znalci staršího, ryzejšího života! Za krátko a nebude jich více; nuže ať po nich zbude aspoň památka. S nimi mizejí památky předky vyrobené, mizí starý duševní život, neboť nové, mladé pokolení zapomíná, zapomíná K účelné a stejnavé práci otiskují tuto sestavený dotazník a doufám, že do tří měsíců, kdy otiskneme opět nový, dojde mne přím, nebo prostřednictvím pánů učitelů z každé místní obce aspoň jedna odpověď napsaná tak, jak kdo dovede. Také pánů učitelů a jiných sběratelů prosím, aby zapsali vše tak, jak kdo vyprávěl, neboť tím zachytí se i psychologická stránka, zvláštnost řeči a způsob vyprávění. Není potřeba, aby každý na všechny otázky odpověděl; napiš nebo sděl každý, co víš; své mínění po případě zvlášť: To a to se tak a tak povídá, já myslím o tom to. Kdo nemůžeš dáti odpovědi a vysvětlení obšírnější, podej aspoň pouhý seznam jmen. Nuže kéž žehná nám Bůh a přeje štěstí junácké!*“ Antonín TOMÍČEK, *Všem přátelům národopisu*, Věstník samosprávný a národohospodářský okresu Litomyšlského, 1900, č. 5, nestránkováno. Další dotazníky viz TÝŽ, *Pánům čtenářům této přílohy*, VP, 1900, č. 2, s. 16. TÝŽ, *Dotazník o lidovém kroji*, VP, 1900, č. 3, s. 18. TÝŽ, *Dotazníky pro získání národopisných dat*, VP, 1900, č. 6, s. 45–48.

¹¹⁹ V Tomíčkově pozůstalosti se dochovala řada velice zajímavých odpovědí k výše uvedeným národopisným dotazníkům, jejichž autory, respektive těmi, kteří se tázali starých pamětníků, byli zejména venkovští učitelé. Nutno připomenout, že akce podobného rázu, pravděpodobně ale v menším rozsahu, proběhla na Litomyšlsku již v letech 1892 a 1893 v rámci shromažďování materiálu pro obelání Národopisné výstavy v Praze. Viz SOkA Svitavy, fond Okresní odbor litomyšlský pro obelání Národopisné výstavy (v Praze), Litomyšl, p. č. 11, u. č. 8.

¹²⁰ Viz Blanka SVADBOVÁ (ed.), *Zdeněk Nejedlý, Antonín Tomíček, korespondence*, Hradec Králové 1976, s. 45–46 (dopis Antonína Tomíčka ze dne 27. února 1900).

¹²¹ LA PNP, fond Čeněk Zíbrt, Varia, nezjištěný: chalupa č. 7 v Lezníku.

¹²² Tamtéž, Rukopisy cizí, Antonín Tomíček: Stavby na Litomyšlsku.

¹²³ Tamtéž, Varia, nezjištěný: statek p. Matouše v Třemošné z roku 1769.

„*Stavby na Litomyšlsku*“, který byl zaslán Čenku Zíbrtovi k otištění v *Českém lidu*.¹²⁴ Dále se dochoval půdorys zemědělské usedlosti čp. 3 v Lezníku, kresby pravděpodobně Flídrový zemědělské usedlosti z Třemošné, kresba blíže neurčené polygonální stodoly včetně jejího půdorysu s rozměry, pohled na stará kamna v neurčené světnici, detailní vyobrazení branky od chléva a nakonec palác ve světnici Sílova statku v Širokém Dole.¹²⁵ Je známo, ovšem pouze z obsahu dochované korespondence, že Václav Mimra dokonce pořídil i několik fotografií místní lidové architektury, a to minimálně chalupu čp. 7 a zemědělskou usedlost čp. 19.¹²⁶ Dále v roce 1902 kontroloval společně s blíže nejmenovaným tesařským mistrem z Lezníka Tomíčkův obsáhlý rukopis nazvaný „*Selský dům na Litomyšlsku*“,¹²⁷ který pravděpodobně nebyl nikde publikován.¹²⁸ Václav Mimra je rovněž autorem národopisného pojednání z Lezníka, v němž popsal například části místního lidového kroje, průběh křtin, posvícení, Štědrého dne a mnoho jiného. Součástí tohoto rukopisu je zřejmě také celkem zevrubný popis zemědělské usedlosti čp. 3, ke které, jak již známo, vyhotovil i půdorys. Tento soupis jistě vypracoval v souvislosti s Tomíčkovými národopisnými dotazníky, nicméně jednotně podle nich nepostupoval. Mnoho informací zde čerpal zvláště od bývalého starosty Josefa Votřela z čp. 5.¹²⁹ Je jisté, že v popisovaném období Tomíček několikrát osobně navštívil Lezník a okolní obce, přičemž Mimra, znalý místních poměrů, mu byl věrným a spolehlivým průvodcem a pomocníkem.¹³⁰ Mimra rovněž během svého výzkumu nacházel zajímavé materiály, které posléze předával Tomíčkově. Po roce 1903 se již nepodařilo dohledat doklady přímé spolupráce mezi Mimrou a Tomíčkem.¹³¹ Ovšem z obsahu nejmladšího dohledaného dopisu z konce roku 1903 lze předpokládat, že jejich

¹²⁴ Tamtéž, Rukopisy cizí, Antonín Tomíček: *Stavby na Litomyšlsku*. Tento článek ale pravděpodobně nebyl otištěn.

¹²⁵ Viz SOkA Svitavy, fond Antonín Tomíček, inv. č. 257, kart. 4/4.

¹²⁶ K těmto snímkům ale ve svém dopise ze dne 3. října 1901 Mimra poznamenává: „*Dostal jsem však podběhlé plotny a špatný vyvolavač a nestojí to za nic. Přejete-li si nahlédnouti na negativy, dodělám je a zašlu.*“ LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 7.

¹²⁷ Uloženo tamtéž.

¹²⁸ Viz Mimrův dopis ze dne 18. října 1902. SOkA Svitavy, fond Antonín Tomíček, inv. č. 169, kart. 6/78.

¹²⁹ Tento zajímavý pramen se pravděpodobně nedochoval v úplnosti. Viz LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 13 a dále SOkA Svitavy, fond Antonín Tomíček, inv. č. 253, kart. 3/9.

¹³⁰ Tomíček se o spolupráci s Mimrou přímo i nepřímo několikrát zmiňuje také ve své korespondenci se Zdeňkem Nejedlým – viz Blanka SVADBOVÁ, *Zdeňk Nejedlý, Antonín Tomíček, korespondence*, Hradec Králové 1976 a dále v korespondenci s Čenkem Zíbrtem – viz LA PNP, fond Čeněk Zíbrt, Korespondence vlastní, přijatá, osoby, Antonín Tomíček.

¹³¹ Poslední dopis Václava Mimry, který se podařilo v Tomíčkově pozůstalosti dohledat, je datován 25. prosince 1903.

spolupráce ještě po nějaký čas pokračovala. Národopisné aktivity Václava Mimry ale úplně končí pravděpodobně až s příchodem 1. světové války. V zápisu z roku 1914 obsaženém ve školní kronice¹³² čteme, že „*Spr. školy dílem vyprosil, dílem zakoupil za 24 K ze svých prostředků 64 kusů cenných součástí býv. krojů ženských a mužských pro šatnu ochotnickou. Předměty tyto vydal ochot. kroužku Vrchlický dne 7. června, aby se staly základem musea obecního. Na obnos 24 K přispělo první divadlo 15 K za propůjčení jeviště a 9 K proplatil kroužek div. ochotníků. Správce školy vyhradil si u kroužku Vrchlický právo pro zástupce školy zdejší, aby směla na rozvoj šatny této dohlížeti, jelikož byla školou zdejší založena. Opis seznamu věcí bude kronice této v zadu přiložen. Na založení vlastního musea školního nelze pomýšleti, jelikož cenné věci jsou již z obce zdejší vykoupeny a není skříň, kam by se uložily.*“¹³³ Mimrovo „*museum obecní*“ se do dnešní doby dochovalo pouze torzovitě. Jedná se o nevelký soubor, mnohdy různě poškozených částí tzv. litomyšlského kroje.¹³⁴

Je škoda, že se řídící učitel Václav Mimra nevěnoval sběru národopisného materiálu soustavněji a po delší dobu. Zdá se, že příčinu toho lze spatřovat zejména v řadě jeho rozmanitých zájmů, aktivit a v dalších okolnostech, což ve svém obsahu částečně dokazuje i dochovaná korespondence. Ovšem i navzdory této skutečnosti po sobě zanechal mnoho cenného materiálu, jenž by, nebýt jeho přičinění, jistě zanikl. Nejenom kronikářské zápisy Františka Frýdla a jeho potomků z let 1705–1901 jsou toho jasným důkazem.

¹³² Jistou rekapitulaci Mimrových národopisných poznatků (například popis charakteristických znaků místní lidové architektury včetně nákresu, průběh svatby, křtin) lze ještě najít v jeho výše zmiňovaných „*Upomínkách*“ na Lezník. V nich se dokonce projevuje Mimrův vztah a pochopení ke starým písemnostem, zde konkrétně k svatebním smlouvám, když uvádí, že by bylo záhodno je „*pro museum (archiv) obecní sebrati.*“

¹³³ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 104, sign. KR 88, s. 184.

¹³⁴ Například mužské kožené pásky bohatě vyšíváné pavím brkem, živůtky ženského kroje, šátky či sukně „mezulánka“. Václav Mimra ve svých „*Upomínkách*“ navíc ještě uvádí, že v letech 1920–1921, kdy krátce učil v Hluku u Uherského Hradiště, koupil několik součástí moravských krojů, které následně zaslal leznickým ochotníkům.

3.3 Záchrana kronikářských zápisků na počátku 20. století a jejich uložení

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho pokračovatelů byly nepochybně objeveny řídícím učitelem Václavem Mimrou v souvislosti s jeho výše uvedenými národopisnými aktivitami, a to konkrétně v období jeho čilé spolupráce s Antonínem Tomíčkem na počátku 20. století. Tímto lze vysvětlit otázku, jakým způsobem se zmiňované zápisky objevily v rukou, a později v osobní pozůstalosti Antonína Tomíčka. Oporu tomuto tvrzení lze především nalézt ve stručném závěru jednoho z dopisů Václava Mimry adresovaném právě Antonínu Tomíčkovi. Dopis je v následujících řádcích přepsán v celém znění, neboť je v něm přiblížen konkrétní obsah spolupráce obou osob právě v době, kdy došlo k záchraně kronikářských zápisků.

„Vaše Blahorodí!

Včera, dne 25. byl jsem v Lubné. Vyhlídli jsme čísla 105 Flídr (u Kubů) z r. 1731, č. 98 (Čížek nájemník), č. 72 (Flídr na kopci Hampejsu) a č. 1 u Bartošů. První tři stavení jsou prostřední velikosti, mají ráz větších chalup a zeje z nich stará žebrota a nepořádek za roboty. Je to ‚vše‘ ze dřeva se žádnými potomními přístavky. Byly to statky o 70 měrách a zahrady č. 1 u Bartošů na kraji v Lubné nad rybníkem jste ráčil viděti. Já jsem vnitřní zařízení neviděl, jelikož nebyl nikdo doma. Zítřka mi to sdělí p. Píše, ř. uč. Čísla ostatní jsou na cestě do Šir. Dolu. V jednom místě jsou bidleny, ostatně nic zvláštního, ale zařízení místností tak, jak někdy bývalo. V Širokém Dolu na kopci u Sílu je statek, v němž je všechno i vnitřní zařízení tak, jak za stará bývalo. Světnice je temná a palác krásný, se vším jak to bývalo. Bez světla se nedá světnice fotografovati. Stůl, stolice aj. bylo dříve v Praze na výstavě. To je něco, co stojí za to, jen že je to na poličské straně. Tomu tam se podíváte. Jsou to evangelíci a jsou na ty věci hrdí, zvláště hospodyně. Jelikož nevím, jak bude počasí sloužit, prosím o sdělení, přijedete-li ve čtvrtek či v neděli. Jedná se o to, abych čekal v čas v Sebranicích a nic se nepromeškalo. Jelikož jsou cesty v Lubné podivné, (úvozy, kterými se musí jeti a já to dobře neznám, vedle toho p. ř. uč. Píše doma v neděli nebude), řekl jsem tesařskému mistru p. Klusoňovi, že mu dopíšu, aby též na Sebranicích čekal za tou příčinou, by nás bezpečnými cestami vedl, což on z ochoty učiniti slíbil. Ostatně vnitřek statku ve Třemošné, (co jsem kreslil a ten vedle s tou lávkou) jsou místa nejlepší, kdyby se ze

dvora bráti měly, aby bylo vidět vnitřní zařízení ve dvoře. Račte odpustit, že jsem nepsal, počasí nestojí za nic a je potřeba vyjít na celý den, jelikož na lidech se nic nevyptá a musí se chodit po humnech, aby se to vidělo. Na další oznámení čeká s uctivým pozdravem oddaný V. Mimra

*Příkládám knihu cechovních artik. Ty staré zápisky jsem nemohl zaslati, jelikož majitel stonal a zemřel. Mám to slíbeno v týdnu a vezmu to sebou.*¹³⁵

V osobní pozůstalosti Antonína Tomíčka se podařilo dohledat pouze sedm dopisů od řídicího učitele Václava Mimry. Výše uvedený dopis však mezi těmito jako jediný neobsahuje dataci, což celou situaci poněkud znesnadňuje. Na základě podrobného rozboru jeho obsahu a mimo jiné i s přihlédnutím k datu úmrtí posledního pisatele kroniky Jana Flídra¹³⁶ lze s velkou dávkou opatrnosti stanovit, že byl napsán pravděpodobně 26. května 1902. Ze závěru dopisu vyplývá, že Václav Mimra ony zmiňované „staré zápisky“ objevil ještě za života Jana Flídra. Pokud se s ním ještě před smrtí dohodl o jejich případném zapůjčení či snad dokonce ponechání, je až s velkým podivem, že tento děděný rodinný poklad byl Jan Flídr ochoten „dát z ruky“. Tušil snad, že o ně nejeví jeho potomci žádný zájem? Nakonec to ale byli právě oni, kteří nedlouho po jeho smrti zápisky předali Václavu Mimrovi. Ten je záhy předal Antonínu Tomíčkoví, který již na podzim roku 1902 sepsal článek,¹³⁷ v němž čerpal mimo jiné i z tohoto cenného pramene. Je velice pravděpodobné, že Mimrovy „staré zápisky“ netvořily pouze jednotlivé svazky se zápisky čtyř generací hospodářů, ale že společně s nimi mu byly ještě předány další rukopisy a dokumenty vážící se k rodu Flídrů

¹³⁵ LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 7.

¹³⁶ Autor posledních záznamů v rodinné kronice, a v tuto dobu již vdovec a výměník při statku v Lezníku čp. 22, zemřel dne 13. května 1902. Matrika uvádí jako příčinu úmrtí „*marasmus senilis*“, tedy sešlost věkem. SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 7624, matrika Z, 1876–1923, fol. 145r. Podle dochované hřbitovní knihy byl Jan Flídr pohřben dne 15. května 1902 v hrobě č. 37na novém obecním hřbitově v Lezníku v pořadí jako devátý, a z těchto ještě zároveň jako nejstarší, v úctyhodném věku nedožitých 83 let. Uloženo v AA.

¹³⁷ Antonín Tomíček informuje Zdeňka Nejedlého ve svém dopisu z 13. prosince 1902 také o tom, že „*Na podzim jsem napsal obrázek z 18. a počátku 19. století litomyšlského venkova a poslal Květům; doposud nikdo nepsal, ani že bude otištěn, ani kdy, ale budou to moci asi potřebovat.*“ B. SVADBOVÁ, *Zdeňk Nejedlý*, s. 91–92. Článek byl otištěn teprve až v roce 1904. Více se dozvídáme z dopisu majitele a nakladatele *Květů* Vladimíra Čecha z Velkého Meziříčí ze dne 12. října 1903: „*Velectěný pane, knihu jsem s díky přijal a ve Květech oznámil. Článek mohl bych uveřejniti teprve v I. pl. roku 1904, letos se mi tak mnoho prací nahromadilo, že přes nejlepší vůli zařaditi jej jsem nemohl. Račte mi oznámit, souhlasíte-li s takovým odkladem anebo přejete-li si článek zpět.*“ SOKA Svitavy, fond Antonín Tomíček, inv. č. 99, kart. 7/54. V bibliografii prací Antonína Tomíčka se v roce 1904 objevuje v časopise *Květy* pouze výše zmíněný článek. V roce 1902 vyšel v *Květech* Tomíčkoví jeden článek a v roce 1903 žádný. Srovnej M. SKŘIVÁNEK, *Antonín Tomíček – historik*, s. 28–31.

z Lezníka čp. 22. Lze předpokládat, že všechny tyto písemnosti, dříve než byly předány Mimrovi a jím následně Tomíčkově, mohly být pohromadě uloženy na jednom místě kdesi ve výměnku starého hospodáře.¹³⁸

Předešlé řádky vysvětlily další otázku, a sice, jakým způsobem se v Tomíčkově pozůstalosti objevily i tyto písemnosti. Vzhledem k tomu, že se hlavní část diplomové práce zabývá pouze edičním zpracováním kronikářských zápisků, nebyly již vzhledem ke svému charakteru editovány zbývající rodinné písemnosti, je zde proto alespoň uveden jejich výčet. Svým obsahem mnoho vypovídají o životě a vůbec o hospodářských a sociálních poměrech rodu Flídrů, respektive samotných kronikářů, a to zejména v první polovině 19. století. Tyto informace jsou o to cennější, přihlédneme-li k faktu, že kronikářských zápisů počínaje již druhým pisatelem značně ubylo, což je pak víceméně charakteristickým znakem zbývajících dlouhého období. Tento pozoruhodný soubor obsahuje celkem sedmáct písemností víceméně úřední povahy a dále jeden rukopis neúřední povahy:

- Svazek s účetními záznamy Františka Frýdla o finančních odvodech „*Hanáků*“¹³⁹ na vojáky z let 1706–1721 a dále záznamy o nákupu lnu v letech 1745–1748.¹⁴⁰
- Neověřený výpis z matriky o narození Jana Flídra dne 3. května 1778.¹⁴¹
- Prodejní a kupní smlouva mezi Václavem Flídrem (*1747) a jeho synem Václavem (*1785) ze dne 2. června 1808.¹⁴²

¹³⁸ Písemnosti, knihy a jiné cenné věci se dříve často ukládaly do tzv. koutnice, tedy skříňky zavěšené v rohu světnice. Pod ní bývaly umístěny lavice a stůl. Viz B. BENIŠ, *Život*, s. 29.

¹³⁹ Rozuměj chalupníků a podruhů z osady Hana.

¹⁴⁰ SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383. Tento svazek (celkem 10 fol.) si založil František Frýdl pravděpodobně v přímé souvislosti s výkonem povinností, které na něj byly přeneseny jako na jednoho z konšelů. Díky svému spíše úřednímu obsahu se tento rukopis značně vymyká soukromým kronikářským zápiskům a nebyl proto zařazen do samotné edice. Tento pozoruhodný pramen byl dříve nesprávně uváděn jako „*zápisník rychtáře*“, či „*rychtářská zápisní kniha*“.

¹⁴¹ LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 13. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1358, matrika NOZ, 1769–1784, fol. 66r.

¹⁴² SOkA Svitavy, Sběrka dokumentace, č. k. 2146, kart. 46/15. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 57, fol. 206r–207r.

- Žádost Václava Flídra (*1747) ze dne 18. září 1808 adresovaná vrchnímu úřadu litomyšlského zámeckého panství, aby jeho jediný syn Václav (*1785) byl osvobozen od služby u landvéru.¹⁴³
- Dosvědčení sousedů, konšela a rychtáře ze dne 18. září 1808, kteří svými podpisy stvrzují tíživou situaci Václava Flídra (*1747), jenž je kvůli svému věku a špatnému zdravotnímu stavu nucen popustit hospodářství svému jedinému synu Václavu (*1785).¹⁴⁴
- Výpis z matriky o narození Václava Flídra dne 26. prosince 1785 vydané sebranickým farářem Ignácem Tichým dne 29. ledna 1809.¹⁴⁵
- Vrchnostenské povolení ze dne 16. června 1810 povolující Josefu Flídrovi stavbu obecní chalupy na Haně.¹⁴⁶
- Kvittance Václava Flídra (*1747) ze dne 11. května 1825 znějící na 120 zlatých rýnských v stříbrné minci, které přijal od syna Václava (*1785).¹⁴⁷
- Kvittance Mariany Matoušové a Rozálie Havranové ze dne 13. dubna 1827 znějící na přijaté svatební výpravy od jejich bratra Václava Flídra (*1785).¹⁴⁸
- „*Knižka kontribučenských a ostatních zemských daní pro kontribuenta*“ Václava Flídra (*1785) z let 1829–1839.¹⁴⁹

¹⁴³ Uloženo tamtéž. Viz Antonín TOMÍČEK, *Z vojenských strastí*, Od Trstenické stezky IX, 1929–1930, č. 10, s. 159. Lze předpokládat, že podobných žádostí bylo v souvislosti s obnovením zeměbrany za napoleonských válek roku 1808 sepsáno větší množství. Ze stejného roku se například dochovala žádost o propuštění chalupníka Jana Antla z Trstěnice. Viz SOKA Svitavy, fond Archiv obce Trstěnice, inv. č. 5, kart. 1. K landvéru z roku 1808 viz Bernard BENIŠ, *Památník Hospodářského společenstva pro soudní okres litomyšlský v Litomyšli*, kniha I., Litomyšl 1922, s. 179–181.

¹⁴⁴ SOKA Svitavy, Sběrka dokumentace, č. k. 2146, kart. 46/15. Viz také A. TOMÍČEK, *Z vojenských strastí*, s. 159.

¹⁴⁵ Uloženo tamtéž. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1359, matrika N, 1784–1805, s. 136.

¹⁴⁶ Uloženo tamtéž. Chalupa je dnes umístěna v Souboru lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci u Hlinska, kde byla návštěvníkům zpřístupněna roku 1984. Viz Josef KOPECKÝ, *Historie hasičství v obci Lezník*, Lezník 2014, s. 13.

¹⁴⁷ Uloženo tamtéž. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 57, fol. 206v.

¹⁴⁸ Uloženo tamtéž. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 57, fol. 207r.

¹⁴⁹ Uloženo tamtéž.

- Svazek Jana Flídra (*1819) z roku 1837 obsahující „*Předpovězení o posledním soudu, když Pán Ježíš přijde po druhý na svět a bude soudit svět, jenž svatý Jan Zlatoušský [Zlatoústý] kázal*“.¹⁵⁰
- „*Knižka kontribučenských a ostatních zemských daní pro kontribuenta*“ Václava Flídra (*1785) z let 1839–1849.¹⁵¹
- Koncept prodejní a kupní smlouvy mezi Václavem Flídrem (*1785) a jeho synem Janem (*1819) ze dne 5. října 1845.¹⁵²
- Prodejní a kupní smlouva mezi Václavem Flídrem (*1785) a jeho synem Janem (*1819) ze dne 5. října 1845.¹⁵³
- Svatební smlouva Jana Flídra (*1819) a Eleonory Rožkové ze dne 1. listopadu 1845.¹⁵⁴
- Poslední vůle Václava Flídra (*1785) ze dne 13. listopadu 1845.¹⁵⁵
- Kvittance Václava Flídra (*1813) ze dne 29. října 1848 znějící na 200 zlatých konvenční měny a svatební výpravu, které obdržel od svého bratra Jana (*1819).¹⁵⁶
- Vyzazovací tabela gruntu Václava Flídra (*1785 !) ze dne 10. května 1850.¹⁵⁷

¹⁵⁰ SOkA Svitavy, Sběrka dokumentace, č. k. 2266, kart. 82/25. U tohoto sešitku (celkem 8 fol.) jsou ještě volně přiloženy dva přehnuté listy s poznámkami (zejména o příprězích) z období prvních dvou desetiletí 19. století. Pocházejí jistě z Tomíčkovy pozůstalosti, nicméně součástí samotného sešitku, respektive původního souboru dokumentů rodu Flídrů z Lezníka čp. 22 nebyly. Vznikly mimo obec Lezník, a to pravděpodobně ve stejné obci jako „*Počet obecní*“ z roku 1838, který byl provenienčně chybně delimitován do bývalého fondu Obecní úřad v Lezníku. V současné době je uložen ve fondu Archiv obce Lezník, inv. č. 26, kn. 15.

¹⁵¹ SOkA Svitavy, Sběrka dokumentace, č. k. 2146, kart. 46/15.

¹⁵² LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 13.

¹⁵³ SOkA Svitavy, Sběrka dokumentace, č. k. 2146, kart. 46/15. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 57, fol. 207r–208r.

¹⁵⁴ Uloženo tamtéž.

¹⁵⁵ Uloženo tamtéž.

¹⁵⁶ Uloženo tamtéž. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 57, fol. 207r.

¹⁵⁷ SOkA Svitavy, fond Archiv obce Lezník, inv. č. 13, kart. 1. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 57, fol. 207v.

V Tomíčkově pozůstalosti se mimo výše uvedených dokumentů původně nacházely ještě další písemnosti se vztahem k obci Lezník. Jsou vymezeny relativně krátkým obdobím let (1823) 1842–1866 a vesměs pocházejí z provenience obecní samosprávy. Svým obsahem se až na výjimky značně odlišují od předchozí skupiny dokumentů, které měly spíše osobní charakter s přímým vztahem k Flídrově rodině. V současné době jsou tyto písemnosti uloženy v SOkA Svitavy ve fondu Archiv obce Lezník. Jedná se o výstrahu proti vzteklým psům z roku 1823,¹⁵⁸ dva protokoly o vykonané požární prohlídce z roku 1857,¹⁵⁹ seznam žáků (placení školného) z roku 1857,¹⁶⁰ subrepartice daní z roku 1856,¹⁶¹ čtyři poslední vůle z let 1857–1862,¹⁶² seznam majitelů dominikálních usedlostí z roku 1850,¹⁶³ dvě knihy obecních příjmů a vydání z let 1842–1866.¹⁶⁴ Otázkou nyní zůstává, zda byly také tyto dokumenty na počátku 20. století nalezeny v čp. 22. Je ale třeba si ale uvědomit, že Václav Mimra v rámci svého národopisného bádání navštívil v Lezníku mnoho stavení a jistě tedy nacházel zajímavé písemnosti i na jiných místech.¹⁶⁵

Z toho, co bylo dosud napsáno, vyplývá, že na počátku 20. století převzal Antonín Tomíček pestrý soubor písemných dokumentů, které se svým obsahem vztahovaly k Lezníku a řada z nich konkrétně k rodině Flídrů z čp. 22. Z některých těchto pramenů pak po zbytek svého života čerpal ve svých člancích a po smrti se tedy staly součástí jeho písemné pozůstalosti. Postupně ale došlo k různým delimitacím na základě provenienčního i pertinenčního principu, čímž došlo k naprostému roztříštění tohoto souboru. Písemná pozůstalost Antonína Tomíčka byla ještě navíc rozdělena mezi dva archivy. V současné době se tyto písemnosti nacházejí nejméně ve dvou archivních fondech a dvou sbírkách.

¹⁵⁸ Tamtéž, inv. č. 9, kart. 1. U tohoto dokumentu ani nelze prokázat konkrétní vztah k obci Lezník.

¹⁵⁹ Tamtéž, inv. č. 11, kart. 1. Viz Antonín TOMÍČEK, *Požární prohlídka v Lezníku a na Hané r. 1857*, Od Trstenické stezky X, 1930–1931, č. 4–5, s. 93–94 a dále J. KOPECKÝ, *Historie hasičství v obci Lezník*, Lezník 2014, s. 19–20.

¹⁶⁰ Tamtéž, inv. č. 12, kart. 1.

¹⁶¹ Tamtéž, inv. č. 14, kart. 1.

¹⁶² Tamtéž, inv. č. 16, kart. 1. Tyto dokumenty byly pravděpodobně nalezeny až během pořádání Tomíčkovy písemné pozůstalosti ve druhé polovině osmdesátých let 20. století a tehdy sem dodatečně delimitovány.

¹⁶³ Tamtéž, inv. č. 18, kart. 1.

¹⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 27, kn. 16 a inv. č. 28, kn. 17. Ve Sbírci dokumentace je uložena ještě svatební smlouva Václava Jílka z Lezníka z roku 1795. Je otázkou, zda i tento dokument se původně nacházel v Tomíčkově písemné pozůstalosti. Nenese totiž žádné stopy barevného podtrhávání typického pro Tomíčka i Novotného. Viz SOkA Svitavy, Sbíрка dokumentace, č. k. 316, kart. 205/9.

¹⁶⁵ V závěru jeho výše přepsaného dopisu adresovaného Antonínu Tomíčkově se například dozvídáme o knize jistých cechovních artikulí, které pravděpodobně sám také někde našel.

Větší část pozůstalosti (celkem 14 kartonů) je od roku 1973 uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.¹⁶⁶ Jedná se o neuspořádaný fond, v němž jsou jednotlivé písemnosti pouze pročíslvány, ovšem někdy značně nedůsledně.¹⁶⁷ K této části Tomíčkovy pozůstalosti se už dříve výstižně vyjádřil Milan Skřivánek, který k jejímu využití uvádí, že je „*problematické, a to pro nesystematičnost, která byla pro Tomíčkovu historickou práci příznačná.*“¹⁶⁸ Tomíčková písemná pozůstalost obsahuje značně rozsáhlou změť výpisků, poznámek, metrologických výpočtů a konceptů článků zejména z oboru historické metrologie, numismatiky a v neposlední řadě zejména i národopisného charakteru, a to jak z Litomyšlska tak i Humpolecka. Orientace v tomto neuspořádaném fondu je velice nesnadná, což mimo jiné značně ztěžuje i skutečnost, že Tomíček si své výpisky, poznámky a koncepty zaznamenával doslova na kdejaký papír, který měl zrovna po ruce. Kromě těchto písemností, které tvoří značnou většinu, se zde ovšem nacházejí mimo jiné i velice zajímavé materiály národopisného charakteru, vzniklé zejména na počátku 20. století v souvislosti s výše uvedenými Tomíčkovými národopisnými dotazníky. Dále se zde nachází několik originálních historických dokumentů, které Tomíček během svého života buď sám objevil, nebo dostal od řady svých spolupracovníků či příznivců z Litomyšlska.¹⁶⁹

Druhá část Tomíčkovy písemné pozůstalosti (celkem 7 kartonů) je uložena v SOkA Svitavy, kam byla předána Tomíčkovou rodinou v letech 1974–1982 a poté ještě v roce 1989. Jedná se o zpracovaný fond s inventářem z roku 1986 a jeho dodatkem z roku 1989. V obou těchto písemných pozůstalostech se lze velice často setkat s Tomíčkovým naprosto typickým barevným podtrháváním a zvýrazňováním.¹⁷⁰

Je zajímavé sledovat, jak probíhaly postupné delimitace námi sledovaných písemností, dříve se pohromadě nacházejících v Tomíčkově pozůstalosti.¹⁷¹ Antonín

¹⁶⁶ Viz dopisy PNP ve věci převzetí písemné pozůstalosti Antonína Tomíčka. SOkA Svitavy, fond Antonín Tomíček, inv. č. 85, kart. 5/7.

¹⁶⁷ Písemnosti byly pročíslvány ještě před převzetím do LA PNP.

¹⁶⁸ Milan SKŘIVÁNEK, *Osobní fond Antonína Tomíčka (1866–1935). Inventář*, Litomyšl 1986, s. III.

¹⁶⁹ V kartonu č. 5 se nachází „*Repartice na obecní výlohy, které pro Pruské vojsko, maso a pivo se vybralo*“. Tento pozoruhodný pramen se vztahuje k prusko-rakouské válce z roku 1866 a zahrnuje občany z Kaliště, Pohory a Lezníka. Zůstává jen otázkou, v jaké obci se nacházel tento dokument, dříve než došlo k jeho předání Tomíčkově.

¹⁷⁰ Nejčastějšími barvami jsou červená a modrá. Ovšem stejné barvy používal také Vojtěch Novotný, který v roce 1944 rozřídil a uspořádal „*Sbírkou Tomíčkovu*“, neboli tzv. „*Tomíčkiana*“, viz níže.

¹⁷¹ Následující text už blíže sleduje pouze dokumenty vážící se svým obsahem k rodu Flidrů. Druhá skupina delimitovaných dokumentů z Tomíčkovy pozůstalosti totiž setrvala v podstatě pohromadě

Tomíček během svého života různými způsoby nashromáždil mnoho historických pramenů vztahujících se k Litomyšli a Litomyšlsku. Po smrti byly tyto písemnosti vyříděny z jeho pozůstalosti¹⁷² a přibližně v roce 1941 předány do budovy litomyšlského městského muzea. „*Ale tam nebylo místa pro vhodné uložení těch věcí. Leželo to pak ve skladišti*“, píše Vojtěch Novotný¹⁷³ ve svém „*Seznamu věcí*“, respektive indexu či inventáři „*Tomíčkian*“.¹⁷⁴ Ten je v roce 1943 objevil „*v místnosti dole č. 17*“ a v listopadu téhož roku zběžně prohlédl. Novotný dále uvádí: „*Žasnu nad bohatostí věcí!! A konstatuji toto asi: Věci ty nejsou vůbec řádně uspořádány a rozřaděny!! Zpřeházeny! A ve vlhku jen hnijí dále... Ve stavu dosti ubohém! Není tam datování. Není tam chronologického rozřadění věcí!! ... Nic. Nejsou ani v pořadí věcném, reálném, obsahovém ... Jen částečně ... Věci jsou bez obalů,*“. V červnu a červenci 1944 provedl jejich částečné rozřídění a uspořádal je „*ve hlavních jenom rysech*“. Do nového rozřídění „*Sbírky Tomíčkovy*“, neboli tzv. „*Tomíčkian*“ se Novotný pustil ještě v prosinci 1944. Písemnosti členil velmi zhruba, a sice: 1. „*Acta varia*“, 2. „*Knihy různé*“, 3. „*Zápisky (paměti, memorie)*“¹⁷⁵ 4. „*Poddanské, robotní, půdy ...*“.¹⁷⁶

Na nepůvodním obalu kronikářských zápisků Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka je přilepena tato stručná zpráva: „*In Memoriam budoucím! Tyto zajímavé Kronikářské zápisky: 1674–1750–1898*¹⁷⁷ *Františka Fliedra*¹⁷⁸ *ze Sebranic*¹⁷⁹

nejprve ve fondu Obecní úřad v Lezníku a z toho pak v roce 1988, respektive v roce 2003 přešla do fondu Archiv obce Lezník. Ovšem nutno zde uvést, že do tohoto fondu byl minimálně jeden dokument provenienčně naprosto chybně zařazen. Jedná se o již zmiňovaný „*Počet obecní*“ z roku 1838, inv. č. 26, kn. 15. Jistou pochybnost vzbuzuje i „*Vejstražný napomenutí*“ upozorňující na nebezpečí hrozící od vzteklych psů z roku 1823, inv. č. 9, kart. 1. V inventáři z roku 1962 (viz níže) a dokonce i ve skupinovém inventáři obecních úřadů okresu Svitavy z roku 1988 se objevují také dvě kontribuční knížky J. Andrlíka a V. Mlynáře z druhé poloviny 18. století, které sem byly rovněž chybně delimitovány. Ovšem v Archivu obce Lezník se už v současné době nenachází. Je s podivem, že v tomto fondu jsou ponechány i osobní dokumenty, přesněji poslední vůle z let 1857–1862, inv. č. 16, kart. 1, které sem byly později delimitovány rovněž z Tomíčkovy pozůstalosti.

¹⁷² Toto třídění však bylo provedeno nedůsledně, což mimo jiné jasně dokazují dva dokumenty z pozůstalosti rodu Flídrů uložené v LA PNP, viz výše.

¹⁷³ Bývalý středoškolský profesor historie a zeměpisu Vojtěch Novotný (†29. srpna 1945) vykonával správu litomyšlského městského muzea a archivu v letech 1942–1945. Viz Oldřich PAKOSTA, *Biografický slovník archivářů svitavského okresu*, Litomyšl 2002, s. 47–48.

¹⁷⁴ SOKA Svitavy, fond AML, fondový karton.

¹⁷⁵ V této skupině byly zařazeny kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka.

¹⁷⁶ Viz „*Zatímní index = Soupis ‚Nového‘ archivu města Litomyšle*“ – „*Sbírka Tomíčková*“ a dále ještě „*Seznam věcí*“, respektive index či inventář „*Tomíčkian*“. SOKA Svitavy, fond AML, fondový karton.

¹⁷⁷ Chybně uvedená datace, mělo by být (1662) 1705–1901.

¹⁷⁸ Správně by mělo být Frýdla.

¹⁷⁹ František Frýdl nežil v Sebranicích.

a z Lezníku (*1674 †1757¹⁸⁰) nacházím 30/6 1944 v archivu města Litomyšle. Čtu je po Tomíčkově. Byly v jeho pozůstalosti. Ale nyní není možno nic tisknouti. Proklatá hrozná vojna!! V Litomyšli 1/7 1944. Prof. Vojt. Novotný, t. č. archivář. ¹⁸¹

V souvislosti s vytvořením Jednotného archivního fondu v roce 1954¹⁸² a s budováním jednotné organizační sítě archivů, došlo k delimitaci většiny „leznických písemností“, původně uložených nejprve v Tomíčkově pozůstalosti a poté jako tzv. „Tomíčkiana“ v litomyšlském městském muzeu, do Okresního archivu v Poličce, kam po reorganizaci okresů v roce 1949 obec Lezník nově spadala.

Pozoruhodné informace obsahuje dnes již neplatný inventář k bývalému fondu Obecní úřad v Lezníku¹⁸³ z roku 1962. V archivní charakteristice fondu, která je součástí úvodu inventáře sepsaného Bohumilou Půžovou,¹⁸⁴ mimo jiné čteme: „Na evidenční kartě uvedený rychtářský zápisník z let 1706–1748, protokol o prohlídce komínů z r. 1857, písemnosti Flídroy rodiny¹⁸⁵ v době pořádání nejsou po ruce. Fond byl převzat archivářem Řípou¹⁸⁶ v r. 1955, v knize výpůjček ani jinde není uvedeno, kde tyto písemnosti jsou.“ Toto byl skutečný stav fondu uloženého v prostorách poličské radnice ke dni 15. června 1962 (!). Ovšem již v září téhož roku se tyto archiválie podařilo dohledat, neboť dodatek k fondu, který je součástí inventáře, obsahuje mimo jiné i písemnosti s přímou vazbou na rodinu Flídrů z Lezníka čp. 22. Není bez povšimnutí, že v tomto dodatku jsou zapsány dokonce i písemnosti, které nebyly uvedeny ani mezi „ztracenými“ archiváliemi. Dodatek uvádí mimo jiné tyto inventární jednotky:

a) Knihy

inv. č. 16 „Knížka pro evangelium s poznámkami [!] J. Flídra z Lezníka č. 29¹⁸⁷
1837“

¹⁸⁰ František Frýdl zemřel v roce 1751.

¹⁸¹ Tehdy měl v ruce Vojtěch Novotný většinu písemností z pozůstalosti rodiny Flídroy a také písemnosti se vztahem k obci Lezník, viz výše.

¹⁸² Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví ze dne 7. května 1954.

¹⁸³ V současné době fond Archiv obce Lezník.

¹⁸⁴ Bohumila Půžová působila v letech 1960–1984 jako samostatná archivářka v Okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli, respektive až do roku 1980 na pracovišti v Poličce. Viz O. PAKOSTA, *Biografický slovník*, s. 53.

¹⁸⁵ Jejich přesný popis na evidenční kartě JAF byl následujícího znění: „písemnosti rodiny Flídroy/obecní funkcionáři v Lezníku/ 1706–1901“. SOKA Svitavy, fond Archiv obce Lezník, fondová složka (evidenční karta JAF z roku 1958).

¹⁸⁶ Karel Řípa byl od roku 1952 vedoucím okresní archivní služby v Poličce a po ustavení okresního archivu v roce 1955 byl jmenován okresním archivářem. O. PAKOSTA, *Biografický slovník*, s. 11.

¹⁸⁷ Správně má být čp. 22.

inv. č. 17 „ <i>Knižka kronikářských zápisů rodu Flídrů z Lezníka</i> “	1705–1901“
inv. č. 18 „ <i>Zápisník rychtáře</i> [!]“	1706–1748“
inv. č. 19 „ <i>Tabella o vyvazení gruntu jednotlivce</i> “	1850“

b) Spisy

inv. č. 24 „ <i>Spisy z pozůstalosti rod. Flídroy</i> “	1808–1848“
---	------------

V roce 1980 došlo v Okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli k inventarizaci všech uložených kronik, pamětních knih a pamětních záznamů ve formě mezifondového inventáře. Stalo s tak po soustředění většiny archivního materiálu v Litomyšli, zvláště pak po zrušení pracoviště v Poličce roku 1979, kdy bylo třeba přistoupit k sjednocení evidence kronik. Tehdy se staly „*Knižky kronikářských zápisů rodu Flídrů z Lezníka 1705–1901*“ a dokonce i „*Zápisník rychtáře* [!] 1706–1748“ součástí mezifondového souboru kronik. V Katalogu kronik byly tyto prameny na základě Novotného chybného určení nesprávně zařazeny k obci Sebranice, a to pod pořadovým číslem 311 B a signaturou KR 383.

Zbývající „*Spisy z pozůstalosti rod. Flídroy 1808–1848*“ a také „*Knižka pro evangelium s poznámkami* [!] *J. Flídra z Lezníka č. 29* [!][z roku] 1837“ byly zařazeny do Sbírký dokumentace.¹⁸⁸ V roce 2017 sem byly ještě dodatečně zaevidovány dvě výše zmíněné kontribuční knížky Václava Flídra z let 1829–1849, které byly v roce 2016 nalezeny v pořádací místnosti.¹⁸⁹

V roce 2003 došlo k novému uspořádání a inventarizaci fondu Archiv obce Lezník. Nová archivní pomůcka¹⁹⁰ obsahuje už pouze jedinou inventární jednotku s přímým vztahem k rodině Flídrů z Lezníka čp. 22, a sice vyvazovací tabelu gruntu Václava Flídra z roku 1850.¹⁹¹

V úvodu bylo již napsáno, že nedlouho před dokončením této práce byl „nově“ objeven svazek se záznamy hospodáře Václava Flídra z let 1809–1833, který tvoří, nebo

¹⁸⁸ Nedatovaný záznam o zařazení písemností rodiny Flídroy do Sbírký dokumentace je uveden na evidenční kartě JAF k fondu Obecní úřad v Lezníku z roku 1958. Dne 27. ledna 1998 byly tyto dokumenty zaevidovány v počítačovém programu *Bach systems*, součástí Sbírký dokumentace však byly jistě už před tímto datem.

¹⁸⁹ Předtím byly uloženy v trezoru v budově bývalé zámecké kočárovny, která byla ve druhé polovině sedmdesátých let 20. století adaptována pro administrativní oddělení archivu.

¹⁹⁰ Eva JISKROVÁ, *Archiv obce Lezník 1823–1945, Inventář*, Litomyšl 2003, s. 2.

¹⁹¹ SOkA Svitavy, fond Archiv obce Lezník, inv. č. 13, kart. 1. Ovšem tento dokument by bylo vhodné delimitovat k ostatním písemnostem ve Sbírcé dokumentace.

by měl tvořit, součást souboru kronikářských zápisků. V případě tohoto rukopisu lze vývoj jeho postupných delimitací oproti ostatním zápiskům sledovat s určitou obtíží. Je jisté, že se nejprve nacházel v Tomíčkově pozůstalosti, a poté byl stejně jako většina ostatních výše popsaných písemností rodu Flídrů z Lezníka předán do litomyšlského městského muzea. Zde jej při pořádání „*Tomíčkian*“ držel v ruce Vojtěch Novotný. Neurčil ale autora, díky čemuž se tyto zápisky pravděpodobně ztratily v záplavě mnoha jiných písemností z Tomíčkovy pozůstalosti. V důsledku této skutečnosti lze dále usuzovat, že tato část nebyla ani později delimitována do Poličky, neboť není uvedena v inventáři z roku 1962. V roce 1980 došlo v souvislosti s inventarizací všech kronik opět k jejímu chybnému určení, když byla v Katalogu kronik evidována jako samostatná kronika pod pořadovým číslem 159 a signaturou KR 328, jejímž pisatelem byl „*nezjištěný rolník*“.¹⁹² Tento svazek bude v roce 2017 delimitován ke kronikářským zápiskům Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901.¹⁹³

Vzhledem ke skutečnosti, že autor této práce během jejího psaní objevil celkem pět „nových“ písemností¹⁹⁴ s přímou vazbou k rodině Flídrů z Lezníka čp. 22, nelze asi ještě považovat jejich dosavadní počet za uzavřený. V budoucnu se ještě třeba podaří učinit nějaký ojedinělý nález, který doplní už tak unikátní a bohatý soubor.

3.4 Zájem historiků a badatelů o kronikářské zápisky

Objevení kronikářských zápisků a dalších dokumentů s vazbou k rodině Flídrů znamenalo pro Antonína Tomíčka, jenž se zabýval zejména dějinami venkova a prostého lidu, obrovský přínos.¹⁹⁵ V případě samotných zápisků si byl zároveň velmi dobře vědom skutečnosti, že v ruce drží naprosto jedinečný pramen pocházející ze selského prostředí. Svědčí o tom především velké množství publikovaných článků,

¹⁹² Na „obalu“ kroniky uvedeno: „*Soukromé poznámky 1811–1830 rolníka z některé vesnice na Litomyšlsku, patrně někde na jihozápadě.*“

¹⁹³ Celý tento soubor by pak v rámci Katalogu kronik zasluhoval svého přemístění k obci Lezník.

¹⁹⁴ Neověřený výpis z matriky o narození Jana Flídra dne 3. května 1778; koncept prodejní a kupní smlouvy mezi Václavem Flídrem (*1785) a jeho synem Janem (*1819) ze dne 5. října 1845; dvě kontribuční knížky Václava Flídra (*1785) z let 1829–1849; svazek se záznamy hospodáře Václava Flídra z let 1809–1833.

¹⁹⁵ Přiznal to i sám Tomíček: „*Stará a známá zkušenost, že často táž věc jinak vypadá podle nařízení a instrukcí a jinak v životě, pobádala mne, abych úsilně hledal nějaká podrobnější data o určitém selském hospodářství. Taková poměrně nejúplnější podařilo se mi najít o selské živnosti čp. 22 na Lezníku na Litomyšlsku.*“ Antonín TOMÍČEK, *O starém selském hospodářství. (Selský statek na Lezníku u Litomyšle od roku 1701.)*, Časopis pro dějiny venkova X, 1923, s. 51.

a to v obou jeho tvůrčích obdobích.¹⁹⁶ Tomíček se ve svých člancích zabýval zejména nejstaršími zápisky, jejichž autorem byl František Frýdl, přičemž k jejich obsahu byl často velmi málo kritický, ovšem ne vždy tomu tak bylo. Jednotlivé texty autor obohatil krátkými citacemi původních zápisků, jeho textové transkripce ale nejsou často důsledné. Charakteristické pro Tomíčkovy články je i opakování, mnohdy i několikeré, již jednou publikovaných informací a dokonce i vět či jejich částí. Jeho snaha o podání popisu usedlosti čp. 22 za využití „všech“ dostupných pramenů se nabízí jako možný směr, který by mohl být v budoucnu ještě mnohem podrobněji rozpracován, a to ve formě komplexní mikrohistorie usedlosti čp. 22 a následně celé obce Lezník.¹⁹⁷ Ve svých textech a vývodech zároveň upozornil na důležitá fakta a souvislosti, a to nejen z metrologického pohledu, kterému se zde ostatně také podrobně věnoval. Pozornosti neunikne jeho častá kombinace pramenů soukromé i úřední povahy. Navzdory všem nedostatkům Tomíčkových článků je třeba připomenout, že to byl právě on, který na kronikářské zápisky poprvé upozornil širší veřejnost a zároveň průkopnický nastínil možnosti jejich dalšího využití. Následující řádky podávají výčet všech doposud známých Tomíčkových prací publikovaných na toto téma.¹⁹⁸

Vůbec první článek, nazvaný *Ze života selského na Litomyšlsku. Kulturní obrázky z 18. století*, ve kterém Tomíček čerpal z kronikářských zápisků, byl otištěn roku 1904 v časopise *Květy*. Článek se však ve snaze o přiblížení selského života na litomyšlském venkově nevěnuje výhradně pouze tomuto pramenu. I přesto zde autor využil všech čtyř svazků s nejstaršími zápisky.¹⁹⁹ Po téměř dvacetileté odmlce vyšel roku 1923 v *Časopise pro dějiny venkova* celkem obširný článek *O starém selském hospodářství. (Selský statek na Lezníku u Litomyšle od roku 1701)*.²⁰⁰ Tomíček se v něm neomezil pouze na kronikářské zápisky, ale při snaze o podání podrobnějšího nástínu poměrů na usedlosti čp. 22 využil například i některé z výše zmiňovaných písemností rodu Flídrů a čerpal rovněž i z pozemkových knih a katastrů. Zvláště podrobněji se zde věnoval metrologické problematice. V tomto článku se mimo jiné poprvé objevuje chybný rok

¹⁹⁶ Články tvoří součást přílohy této diplomové práce. Tomíček se během svého celoživotního bádání setkal i s jinými lidovými zápisky či „paměťmi“, ovšem z těchto věnoval největší pozornost ve svých člancích právě kronikářským zápiskům rodu Flídrů z Lezníka. Viz bibliografie prací Antonína Tomíčka.

¹⁹⁷ Značné množství informací k tomuto tématu obsahuje zejména fond Velkostatek Litomyšl 1533–1949 uložený v SOA v Zámrsku.

¹⁹⁸ Tyto řádky si však nekladou za cíl podrobnou revizi obsahu Tomíčkových článků.

¹⁹⁹ Antonín TOMÍČEK, *Ze života selského na Litomyšlsku. Kulturní obrázky z 18. století*, *Květy* XXVI, 1904, s. 135–144.

²⁰⁰ TÝŽ, *O starém selském hospodářství*, s. 51–57.

úmrtí Františka Frýdla, kdy Tomíček v důsledku svého mylného čtení zaměnil rok 1751 nesprávně s rokem 1757. Tato nepřesnost se pak opakovala i v dalších jeho člancích a převzali ji i ostatní badatelé. V roce 1925 byl publikován první článek ve vlastivědném sborníku *Od Trstenické stezky* s názvem *Z paměti starého hospodáře*. Jeho obsahem byly zejména některé zápisky o počasí a úrodě, a také o dětech Františka Frýdla.²⁰¹ Roku 1930 vyšel ve sborníku od *Od Trstenické stezky* krátký článkuček *Z vojenských strastí*, v němž autor tentokrát čerpal z dochovaných písemností vztahujících se k rodu Flídrů, zde konkrétně z dokumentů vztahujících se k propuštění budoucího hospodáře Václava Flídra od landvéru, ke kterému byl v roce 1808 povolán.²⁰² V tomtéž sborníku vyšel ještě v roce 1930 článek *Rodinná kronika*, ve kterém Tomíček částečně seznámil čtenáře s obsahem čtyř svazků nejstarších kronikářských zápisů.²⁰³ Vůbec poslední a zároveň nejobsáhlejší Tomíčkův článek *Hospodářství na selském gruntě na Litomyšlsku v letech 1701–1720* byl otištěn v etnografickém sborníku *Český lid* v roce 1931. Autor se zde již podrobně nezabývá metrologickými otázkami, jako ve svém článku z roku 1923, ale na základě kombinace kronikářských záznamů a dokumentů úřední povahy podává spíše ucelenější popis života a hospodářství na usedlosti čp. 22 v Lezníku.²⁰⁴

Z Tomíčkových článků později ve svých pracích čerpalo několik badatelů a historiků. Následující řádky opět podávají výčet všech doposud známých prací, který jistě nelze považovat za úplný. Článek s názvem *Rodinná kronika* se objevuje ve výběru z použitých pramenů v publikaci *České lidové kronikářství* autorů Otakara Nahodila a Antonína Robka.²⁰⁵ Josef Křivka pro změnu čerpal z článku *O starém selském hospodářství. (Selský statek na Lezníku u Litomyšle od roku 1701)*, a to ve své studii pojednávající *O původu lánů a hustotě setí v Kronice Hájkově*.²⁰⁶ Z téhož Tomíčkovy článku čerpali ve své publikaci *Rodina našich předků* také autoři Jan Horský a Markéta Seligová.²⁰⁷ Z článku *Hospodářství na selském gruntě na Litomyšlsku v letech 1701–1720* čerpal Zdeněk Vašků nejprve ve své publikaci z roku 1998 nazvané *Velký*

²⁰¹ TÝŽ, *Z paměti starého hospodáře*, *Od Trstenické stezky* IV, 1924–25, č. 7, s. 102–104.

²⁰² TÝŽ, *Z vojenských strastí*, s. 159.

²⁰³ TÝŽ, *Rodinná kronika*, *Od Trstenické stezky* X, 1930–31, č. 1, s. 2–5.

²⁰⁴ TÝŽ, *Hospodářství na selském gruntě na Litomyšlsku v letech 1701–1720*, *Český lid* XXXI, 1931, s. 305–314.

²⁰⁵ O. NAHODIL – A. ROBEK, *České lidové kronikářství*, s. 158.

²⁰⁶ Josef KŘIVKA, *O původu lánů a hustotě setí v Kronice Hájkově*, *Československý časopis historický* XIX, 1971, s. 726–733.

²⁰⁷ Jan HORSKÝ – Markéta SELIGOVÁ, *Rodina našich předků*, Praha 1997, s. 95.

*pranostikon*²⁰⁸ a poté ještě v publikaci *Hold slunci, dešti, půdě a pluhu*²⁰⁹ z roku 2014.²¹⁰

Na existenci kronikářských zápisků rodiny Flídrů z Lezníka upozornil v roce 1984 ve svém článku *Lidové kronikářství a dějepisectví na území okresu Svitavy do poloviny 19. století* také Milan Skřivánek. Dopustil se zde ale několika omylů. Od Vojtěcha Novotného převzal chybné určení původu rodu Flídrů ze Sebranic a dále jako samostatnou kroniku „*neznámého autora*“ zde uváděl svazek se záznamy Václava Flídra z let 1809–1833.²¹¹ Podobné chyby se dopustil ještě v roce 2007 ve své studii *Dějepisectví východních Čech od konce 18. do poloviny 19. století. K myšlenkovému světu kronikářů a dějepisců*, v níž zmiňoval „*miscelanea (...) Flídrů ze Sebranic*“(!).²¹²

Dále je třeba se zmínit o dřívějších transkripcích kronikářských zápisků Františka Frýdla a jeho potomků. Bylo již zmíněno, že několik záznamů nedůsledně ocitoval ve svých člancích už Antonín Tomíček. V jeho písemné pozůstalosti se navíc dochoval přepis Frýdlových záznamů o setí, kterým ostatně věnoval velkou pozornost.²¹³ Jako první se o ucelenější přepis kronikářských záznamů, a to přesněji prvních čtyř svazků, pokusil Otakar Aleš Kukla, ovšem není přesně známo, ve kterém období.²¹⁴ Svě získané poznatky však pravděpodobně nikdy nepublikoval. V sedmdesátých letech 20. století pak ještě nejstarší zápisky z 18. století transkriboval Bohuslav Flídr. Část svého přepisu následně publikoval nejprve roku 1980 v článku *Z kroniky rodu Frýdlů*²¹⁵ a poté ještě roku 2005 v článku *Výkyvy počasí nejsou nic nového*.²¹⁶ Obě transkripce jsou celkem zdařilé, ovšem vyznačují se nekritičností, neúplností a častou nedůsledností.

Autor této diplomové práce poprvé využil kronikářských zápisků Františka Frýdla a jeho potomků společně s některými Tomíčkovými články roku 2010

²⁰⁸ Zdeněk VAŠKŮ, *Velký pranostikon*, Praha 1998, s. 78, 81, 103, 104, 282.

²⁰⁹ TÝŽ, *Hold slunci, dešti, půdě a pluhu: Pranostikon*, Praha 2014, s. 262, 276, 348, 352, 794, 934.

²¹⁰ Autor ale ani v jedné publikaci neuvádí konkrétní zdroj, ze kterého uvedené informace čerpal (!).

²¹¹ M. SKŘIVÁNEK, *Lidové kronikářství*, s. 39–40.

²¹² TÝŽ, *Dějepisectví*, s. 86.

²¹³ LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 13. Tomuto druhu záznamů se Tomíček věnoval nejpodrobněji. Kromě článků o tom svědčí i množství jeho metrologických propočtů a výpočtů dochovaných v písemné pozůstalosti.

²¹⁴ Kronikářské zápisky mohl objevit již v letech 1957–1958, kdy byl krátce zaměstnán v Okresním archivu v Poličce. Viz O. PAKOSTA, *Biografický slovník*, s. 40–41.

²¹⁵ Bohuslav FLIEDR, *Z kroniky rodu Frýdlů*, Zpravodaj Genealogické a heraldické společnosti v Praze – pobočka Ústí nad Orlicí, 1980, č. 14–15, s. 168–170.

²¹⁶ TÝŽ, *Výkyvy počasí nejsou nic nového*, Mladá fronta DNES XVI/23, 28. 1. 2005, s. A6.

v publikaci zachycující historii obce Lezník.²¹⁷ Dále v roce 2014 v bakalářské práci²¹⁸ a v publikaci *Historie hasičství v obci Lezník*.²¹⁹ Na existenci tohoto pramene bylo ještě upozorněno v článku *Lezník – překvapení ze stavební historie*²²⁰ a dále ve studii Jiřího Škabrady a Zdeňky Němcové s názvem *Příběh domu usedlosti čp. 22 v Lezníku u Poličky*.²²¹

4. Kodikologicko-paleografický rozbor

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z let 1705–1901 tvoří celkem pět svazků a jeden volný dvojlist.²²² Interpretace vnějších znaků tohoto souboru poskytuje zajímavé dílčí poznatky, které objasňují jeho postupnou genezi. Dříve než bude přikročeno k samostatnému kodikologickému a paleografickému popisu jednotlivých částí, je třeba se nejprve věnovat problematice foliování.²²³ Během podrobného studia tohoto pramene se ukázalo, že jeho nepůvodní, novodobá foliace je pro další práci nevyhovující. K ofoliování kronikářských zápisků došlo pravděpodobně v souvislosti s jejich výše již zmíněnou delimitací do Mezifondového souboru kronik na počátku 80. let minulého století. Tehdejší nedůslednost a nepřesnost foliace lze pozorovat v několika konkrétních případech. V rámci druhého svazku²²⁴ byl ofoliován volně sem vložený dvojlist s poznámkami Pavla Frýdla, aniž sem původně patřil (fol. 14, 15). Ve třetím svazku nebyla vůbec zohledněna dvě odstřižená folia. U čtvrtého svazku nebylo během foliace volných dvojlistů rekonstruováno jejich původní uspořádání

²¹⁷ J. KOPECKÝ a kol., *Lezník*. Transkripci většiny záznamů tehdy provedla Miluše Vopařilová.

²¹⁸ Josef KOPECKÝ, *Historie hasičství v obci Lezník*, Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2014.

²¹⁹ J. KOPECKÝ, *Historie hasičství v obci Lezník*, Lezník 2014.

²²⁰ Josef KOPECKÝ – Jiří ŠKABRADA, *Lezník – překvapení ze stavební historie*, Jitřenka 12 (88), 2014, č. 2, s. 3. A dále Jiří ŠKABRADA, *Lezník – překvapení ze stavební historie*, Jitřenka 12 (88), 2014, č. 4, s. 22.

²²¹ J. ŠKABRADA – Z. NĚMCOVÁ, *Příběh*, s. 97–108.

²²² Jak již uvedeno, svazek se záznamy Františka Frýdla z let 1706–1748 se svým obsahem značně liší od ostatních zápisků. Značná většina těchto záznamů totiž vznikala z praktické potřeby vyplývající pravděpodobně z jeho konšelských povinností a lze tedy v tomto svazku spatřovat spíše úřední charakter, než soukromé kronikářské zápisky. Výjimku zde tvoří pouze poznámky o nákupu lnu v letech 1745–1748. Tento svazek nebyl zařazen do edice, ač je v Mezifondovém souboru kronik součástí kroniky p. č. 311 B, sign. KR 383.

²²³ Při kodikologicko-paleografickém popisu kronikářských zápisků bylo přihlédnuto zejména k následujícím zásadám: Jiří PRAŽÁK – František HOFFMANN – Jiří KEJŘ – Irena ZACHOVÁ, *Zásady popisu rukopisů*, Acta Musei Nationalis Pragae, Series C: Historia Litterarum XXVIII, 1983, s. 49–95.

²²⁴ Číslování svazků odpovídá nové foliaci, viz níže.

v rámci kvaternu. Dále byl ofoliován také svazek se zápisky Františka Frýdla z let 1706–1748, který již do této edice nebyl zařazen vzhledem ke svému spíše úřednímu charakteru. Naopak pátý svazek byl v důsledku svého špatného určení a následného zařazení ofoliován jako samostatná kronika a bylo zde navíc opomenuto jedno odstřížené folio. Z těchto důvodů bylo přikročeno k vytvoření nové foliace, platné pouze v rámci této práce. Originální předloha je tedy i nadále zatížena původní foliací, i když řada folií se s novou foliací shoduje. S novým přefoliováním vznikly celkem tři druhy možného zápisu folia, viz konkordance níže. V této kapitole, a především v samotné edici, se budou vyskytovat tyto tvary: 1r; 14r/16r; 20/–. V případě zápisu ve zlomku odkazuje jeho levá část na novou foliaci vytvořenou v rámci této práce a pravá část na starou, již nepoužitelnou foliaci. Pomlčka v pravé části zde představuje chybějící a původně neoznačené folium. V pořadí odpovídajícím nové foliaci budou už také v následujících řádcích popisovány jednotlivé svazky a dvojlist. Patří ještě poznamenat, že během nové foliace byla snaha o zachování původní chronologické posloupnosti vzniku jednotlivých svazků včetně dochovaného dvojlistu.²²⁵

Svazek 1

- **rozměry:** 32,1 x 10,5 cm²²⁶
- **psací látka:** papír
- **filigrán:** rozkřídlený orel s prázdným srdcovitým štítem na hrudi a korunou spojující obě hlavy, protiznačka s iniciály MP
- **typ složky:** kvatern
- **vazba:** sešito
- **foliace:** 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8
- **prázdná folia:** 1r; 5v; 7r,v; 8r,v²²⁷
- **chybějící folia:** –

²²⁵ Určité dilema nastalo u prvních dvou svazků, do kterých bylo zapisováno již od roku 1705. Jako vhodné by se jevilo zařadit svazek obsahující zejména rodinné události na první místo, ovšem ten oproti druhému, jenž obsahuje spíše události širšího pamětního rázu, neobsahuje přesnou dataci svého „vzniku“, viz kapitola 5. Svazek se záznamy o odvodu plateb na vojáky nebyl do nové foliace zahrnut, ale vzhledem k době svého vzniku (snad 29. října 1706) by v tomto souboru jako celku zaujímal třetí pozici.

²²⁶ Rozměry byly vždy měřeny na prvním foliu v poměru výška x šířka. Jedná se ale pouze o relativní míry, neboť naměřené hodnoty se nevyskytují v celé délce a šířce konstantně, což je například zapříčiněno křivým sestřihem či poškozením.

²²⁷ Rozuměj folia nepopsaná jedním ze čtyř pisatelů.

- **dochování:** znečištěno prachem a mazem, zamaštěno, polito, ohnuté rohy, koroze inkoustu bez vypadávání písmen, žír červotoče, nepůvodní zásahy tužkami několika barev
- **úprava psací plochy:** nelinkováno, bez výzdoby
- **písařské ruce:** František Frýdl

Svazek 2

- **rozměry:** 32,1 x 10,3 cm
- **psací látka:** papír
- **filigrán:** rozkřídlený orel s prázdným srdcovitým štítem na hrudi a korunou spojující obě hlavy, protiznačka s iniciály MP
- **typ složky:** kvatern
- **vazba:** sešito
- **foliace:** 9; 10; 11; 12; 13; 14/16; 15/17; 16/18
- **prázdná folia:** 16v/18v
- **chybějící folia:** –
- **dochování:** znečištěno prachem a mazem, zamaštěno, polito, ohnuté rohy, koroze inkoustu bez vypadávání písmen, nepůvodní zásahy tužkami několika barev a inkoustovým perem
- **úprava psací plochy:** nelinkováno, bez výzdoby
- **písařské ruce:** František Frýdl, Pavel Frýdl, Václav Flídr, Jan Flídr

Svazek 3

- **rozměry:** 32,3 x 10,2 cm
- **psací látka:** papír
- **filigrán:** rozkřídlený orel s prázdným srdcovitým štítem na hrudi a korunou spojující obě hlavy, protiznačka s iniciály MP
- **typ složky:** kvatern
- **vazba:** sešito
- **foliace:** 17/19; 18/–; 19/20; 20/–; 21; 22; 23; 24
- **prázdná folia:** 21v
- **chybějící folia:** 18/–; 20/–

- **dochování:** znečištěno prachem a mazem, zamaštěno, polito, ohnuté rohy, koroze inkoustu s vypadáváním písmen, žír červotoče, nepůvodní zásahy tužkami několika barev
- **úprava psací plochy:** nelinkováno, bez výzdoby
- **písařské ruce:** František Frýdl, Václav Flídr, Jan Flídr

Svazek 4

- **rozměry:** 32,4 x 10,3 cm
- **psací látka:** papír
- **filigrán:** rozkřídlený orel s prázdným srdcovitým štítem na hrudi a korunou spojující obě hlavy
- **typ složky:** kvatern
- **vazba:** nesešito (původně sešito)
- **foliace:** 25/27; 26; 27/32; 28; 29; 30/25; 31; 32/30
- **prázdná folia:** –
- **chybějící folia:** –
- **dochování:** rozsáhlé znečištění mazem a prachem, zamaštěno, značně poškozeno žírem červotoče, křehký a lámavý papír, potrháno, nepůvodní zásahy tužkami několika barev
- **úprava psací plochy:** nelinkováno, místy pouze svislé linky pro zápis korců, věrtelů a čtvrtcí, bez výzdoby
- **písařské ruce:** František Frýdl

Dvojlist

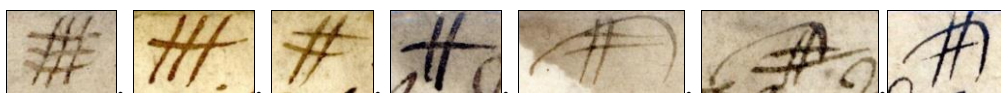
- **rozměry:** 27 x 10,5 cm
- **psací látka:** papír
- **filigrán:** z dochované části pravděpodobně vyčnívá květ
- **typ složky:** –
- **vazba:** pravděpodobně nikdy nesešito
- **foliace:** 33/14; 34/15
- **prázdná folia:** –
- **chybějící folia:** –

- **dochování:** znečištěno mazem a prachem, polito, koroze inkoustu s vypadnutou částí číslovky, místy vybledlý inkoust, žír červotoče, utrhané a okousané rohy, nepůvodní zásahy tužkami několika barev
- **úprava psací plochy:** nelinkováno, bez výzdoby
- **písařské ruce:** Pavel Frýdl

Svazek 5

- **rozměry:** 20 x 12.5 cm
- **psací látka:** papír
- **filigrán:** korunovaný štít s uherským znakem, iniciály J F a dále samostatná skupina liter V H I Z (?).
- **typ složky:** octotern
- **vazba:** sešito
- **foliace:** 35/1; 36/2; 37/3; 38/4; 39/5; 40/6; 41/7; 42/8; 43/9; 44/10; 45/11; 46/–; 47/12; 48/13; 49/14; 50/15
- **prázdna folia:** 42r/8r
- **chybějící folia:** 46/–
- **dochování:** znečištěno prachem a mazem, zamaštěno, polito, ohnuté rohy, koroze inkoustu bez vypadávání písmen, místy vybledlý inkoust, žír červotoče, nepůvodní zásahy tužkami několika barev
- **úprava psací plochy:** nelinkováno, bez výzdoby
- **písařské ruce:** Václav Flidr

Zajímavým zjištěním je skutečnost, že soubor kronikářských zápisků nikdy neobsahoval původní foliaci či paginaci z pera kteréhokoli ze čtyř pisatelů. Poněkud záhadné jsou následující značky:²²⁸

Objevují se v textech Františka Frýdla, a to pouze na popsaných foliích. Některé tyto značky se vyskytují pouze jednou, přičemž nejčastější jsou dvě „svislé“ čáry přeškrtnuté jednou „vodorovnou“ čarou. Některé tyto značky používal také Pavel Frýdl,

²²⁸ Zahrnuty i značky z needitovaného svazku se záznamy z let 1706–1748. Nutno upozornit na skutečnost, že tyto značky se vyskytují kupříkladu i v nejstarších farních matrikách. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, 1357.

ale nedůsledně. Pozice značek je vždy nahoře uprostřed folia a na první pohled by se mohlo usuzovat, že se jedná o označování jednotlivých folií. V jejich užívání však nebyl žádný systém a spíše se zdá, že je to pouhé označení, znázorňující začátek psaní na novém foliu. Odstín hnědé nebo černé barvy inkoustu je vždy totožný s následujícím textem, což jasně dokazuje, že tyto značky vznikaly postupně a tedy souběžně s psaným textem. Nejedná se tedy o jednorázové hromadné doplnění. Podrobný rozbor ukázal, že jednotlivé svazky byly svázány dříve, než do nich bylo psáno. Dokladem toho jsou přetahy či otisky inkoustu na protější straně odlišného dvojlistu, například: fol. 11v a 12r; fol. 13v a 14r/16r; fol. 17v/19v a 18r/–; fol. 43v/9v a 44r/10r; fol. 45v/11v a 46r/–. V hřbetních ohybech se nachází nánosy prachu. V rámci celého souboru byla vystřižena celkem tři folia, a to ve třetím svazku fol. 18/–;²²⁹ 20/–²³⁰ a v pátém svazku fol. 46/–.²³¹ Ve třetím svazku byla ještě navíc odstřižena spodní necelá polovina fol. 19/20.²³² K samotnému odstřižení došlo až po svázání, ale dříve, než tyto zápisky byly předány Tomíčkově na počátku 20. století. Ten už totiž konkrétně v souvislosti se třetím svazkem uvádí následující: „Škoda, že z tohoto sešitku je několik listů vystřiženo a ztraceno.“²³³ K pozdějšímu odstřižení, či spíše odtržení došlo také u čtvrtého svazku, a to fol. 26; 27/32 a dále 29; 32/30. Chybí zde přibližně 1/3 šířky folia. Kromě několika zcela prázdných folií jsou ještě některá popsána pouze z části, přičemž tento jev se nejčastěji vyskytuje v pátém svazku se záznamy Václava Flídra. Jedná se například o fol. 14v/16v; 16r/18r; 21r; 31v; 34v/15v; 36r/2r; 37r/3r; 38v/4v; 39r,v/5r,v; 44r,v/10r,v.

Velice zajímavá, ale bohužel i nadále nezodpovězená, je otázka filigránů. V celém souboru pěti svazků a jednoho dvojlistu byly nalezeny celkem tři druhy, ale ani jeden se nepodařilo uspokojivě identifikovat. Ve čtyřech nejstarších svazcích Františka Frýdla z let 1705–1750, a dále v jeho výše již zmiňovaném a do edice nezařazeném svazku se záznamy z let 1706–1748, se vyskytuje filigrán znázorňující rozkřídleného orla s prázdným srdcovitým štítem na hrudi a korunou spojující obě hlavy, protiznačkou jsou iniciály MP. Orel je umístěn v hřbetních ohybech, což poněkud znesnadňuje jeho ucelené vyobrazení. Tento filigrán by mohl pocházet snad z olomoucké městské

²²⁹ Inkoust se objevuje na obou stranách zbývající části odstřiženého folia.

²³⁰ Inkoust se objevuje pouze na přední straně (r) zbývající části odstřiženého folia.

²³¹ Inkoust se neobjevuje na žádné straně zbývající části odstřiženého folia, což ale nutně nemusí znamenat, že folium nebylo psáno.

²³² Inkoust se objevuje pouze na přední straně (r) zbývající odstřižené části folia.

²³³ A. TOMÍČEK, *Rodinná kronika*, s. 2.

papírny.²³⁴ Na dvojlistu se záznamy Pavla Frýdla se dochovala pouze část filigránu, což svědčí o skutečnosti, že tento dvojlist byl původně součástí většího archu, který byl následně rozdělen. Z tohoto důvodu nelze tento filigrán popsat jako celek. Z jeho dochované části pravděpodobně vyčnívá květ. V pátém svazku se záznamy Václava Flídra z let 1809–1833 se objevují filigrány v podobě korunovaného štítu s uherským znakem a pod ním iniciály J F. Některá folia ještě nesou samostatnou skupinu liter, které lze číst snad jako V H I Z (?). Filigrány byly při tvorbě tohoto svazku rozstříhány, přičemž korunovaný štít s uherským znakem se nachází v hřbetních ohybech, což opět znesnadňuje jeho ucelené vyobrazení. Podobný filigrán se objevuje například u papírny v nedalekém Nedošíně či Zářečí.²³⁵

Soubor kronikářských zápisků je znečištěn prachem, mazem a typické jsou rovněž ohnuté rohy. V místech s většími nánosy inkoustu se projevuje jeho koroze, která je někdy spojena dokonce i s vypadáváním částí písmen nebo číslic, například: fol. 17/19; 34/15. Čitelnost některých záznamů, zejména od Pavla Frýdla a Václava Flídra, je někdy ztížena vybledlým inkoustem, například: fol. 14v/16v; 33r,v/14r,v; 36v/2v; 47r/12r; 50v/15v. Objevuje se také poškození způsobené žírem červotoče. Značně poškozený a znečištěný je čtvrtý svazek, jehož papír je navíc oproti ostatním svazkům velice křehký a lámavý. Konstatoval to již Antonín Tomíček, který píše: „*Částečně poškozeny jsou všechny listy, některé velmi značně, na některých chybí pravá, na některých levá polovice zápisů*“.²³⁶ Tento svazek později sloužil, pravděpodobně až po smrti Františka Frýdla, jako „ochranné“ destičky zbývajících svazků. Nejprve bylo odstraněno původní sešití, dále došlo ke zpřeházení jednotlivých dvojlistů a poté k jejich slepení, což dokazuje všudypřítomná vrstva mouky, která následně velice zachutnala červotočům.²³⁷ Tomíček sice uvádí, že tyto destičky „*slepeny byly ze tří listů*“,²³⁸ ve skutečnosti se ale jedná o kvatern, který byl původně sešitý, jak je zřejmé z patrných děr v hřbetních ohybech. Rekonstrukce původního uspořádání dvojlistů ve svazku provedená v rámci této práce, byla velice komplikovaná, neboť charakter

²³⁴ Faktem ovšem zůstává, že orla používalo ve svých filigránech například i mnoho zahraničních papíren. Viz Veronika STRUŽOVÁ, *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů*, Diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2013.

²³⁵ Uherským znakem ale označovalo ruční papír více českých papíren, což mělo dodat papíru punc kvality, které se těšily tehdejší papíry uherské proveniencí. Viz Miroslav KUČERA, *Historie papíren na řekách okresu Svitavy*, in: *Pomezí Čech a Moravy*, sv. 4, Litomyšl 2000, s. 55–92 a přílohy.

²³⁶ A. TOMÍČEK, *Hospodářství*, s. 305.

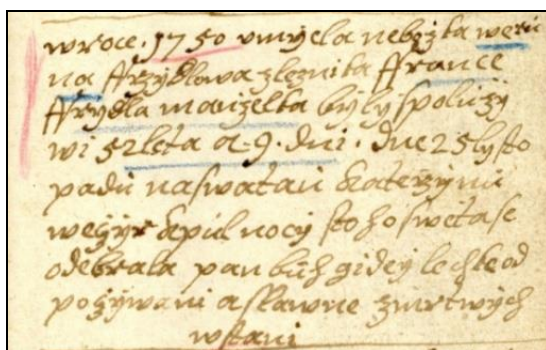
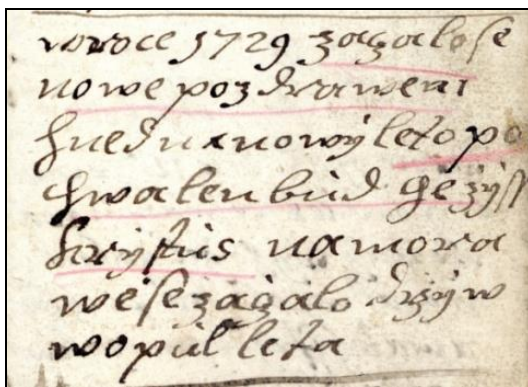
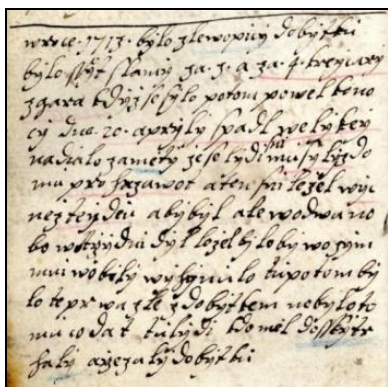
²³⁷ Vrstva mouky se nachází na těchto foliích: 25r,v/27r,v; 26v; 27r/32r; 28r,v; 29v; 30v/25v; 31r; 32r,v/30r,v.

²³⁸ A. TOMÍČEK, *Hospodářství*, s. 305.

pozdějšího vážného znečištění a poškození svádí k mylnému zdání jejich „správného“ pořadí. Tuto snahu dále znesnadňoval místy chybějící text.

Mimo novodobé foliace provedené tužkou černé barvy je dále celý soubor ještě poznamenan, respektive poškozen novodobým vpisováním a podtrháváním, a to nejčastěji tužkou červené a modré barvy. Dále se zde objevuje černá a fialová tužka či inkoustové pero. Místy jsou dokonce i stopy po gumování některých těchto novodobých vpisků. Autorem zmiňovaných zásahů je Antonín Tomíček a dále Vojtěch Novotný, který tak učinil v roce 1944 během pořádání „*Tomíčkian*“. Novotného „*Tomíčkiana*“ a Tomíčkova písemná pozůstalost uložená v LA PNP a SOkA Svitavy dokládají, že obě osoby během své práce používaly barevné, nejčastěji červené a modré tužky, jimiž například podtrhávaly či nadepisovaly. Konkrétně v případě souboru kronikářských zápisků dochází tedy k naprostému splývání barev, které by mohlo lehce vést k mylnému přesvědčení, že tak učinila pouze jedna osoba. Z většiny novodobých písemných poznámek lze podle rukopisu usoudit, že jejich autorem je Vojtěch Novotný, ač něco si poznamenal i Tomíček. Takřka nemožné je určení autorství u většiny podtržení, ovšem tato skutečnost není pro samotný pramen vlastně až tak důležitá. Se znalostí Tomíčkových článků zabývajících se tímto pramenem lze autorství alespoň u některých podtržení přisoudit právě jemu. Mezi tyto novodobé zásahy patří i foliace provedená tužkou černé barvy. Dále nutno upozornit na přítomnost otisků dvou druhů razítek, a sice „*SOKA Svitavy se sídl. v Litomyšli*“, Ø 1,6 cm, fol. 1r, 9r, 30r, 35r/1r, 41r/7r a dále razítko „*Z pozůstalosti Antonína Tomíčka v Litomyšli.*“, Ø 2 cm, fol. 36r/2r.

V souboru kronikářských zápisků lze rozeznat celkem čtyři druhy rukopisů. Písmem Františka Frýdla je německá novogotická polokurziva se sklonem doprava, což je dobře patrné například u liter *s*, *b*, *l*, *p*, *h*. Frýdlův jinak pravidelný a úhledný rukopis působí těžším dojmem, přičemž pro jednotlivé litery je charakteristická jejich oblost.

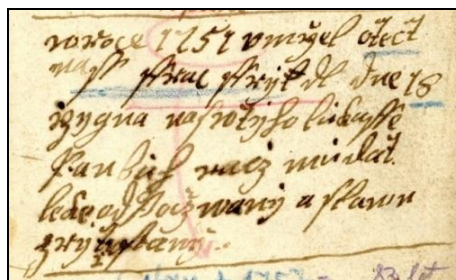
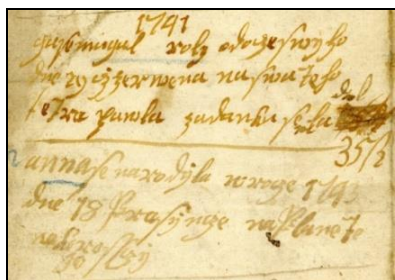
Ukázky rukopisu Františka Frýdla, fol. 3v; 4r; 19v/20v; 14r/16r.

U některých zápisků Františka Frýdla se na jejich konci objevují značky, které lze snad číst jako „gf“ (?):

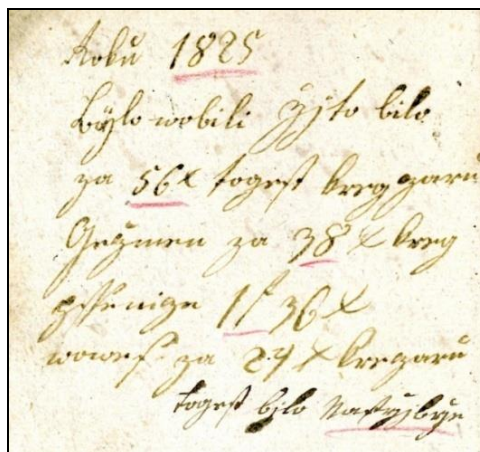
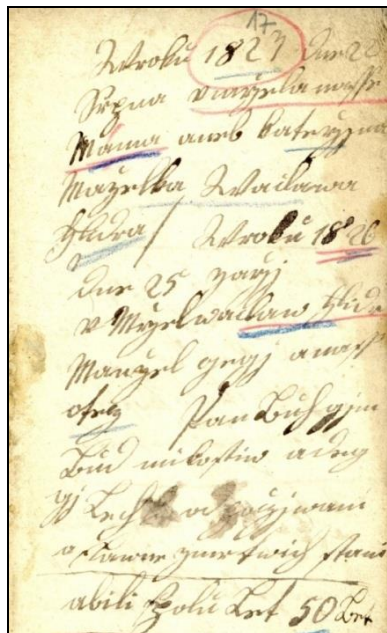
Je zajímavé, že jejich výskyt lze doložit pouze u některých nejstarších záznamů, a to přibližně do roku 1713. Mohlo by se snad jednat o Frýdlovu zkomolenou parafu.

Druhým písařem byl Pavel Frýdl, jehož písmo je možné charakterizovat jako německou novogotickou polokurzivu s občasnými kurzivními prvky. Patrný je sklon doprava, a to například u liter *s*, *b*, *l*, *p*, *h*. Písmo opět působí těžším dojmem, ale oproti prvnímu písaři je nepravidelně a zároveň obtížněji čitelné.

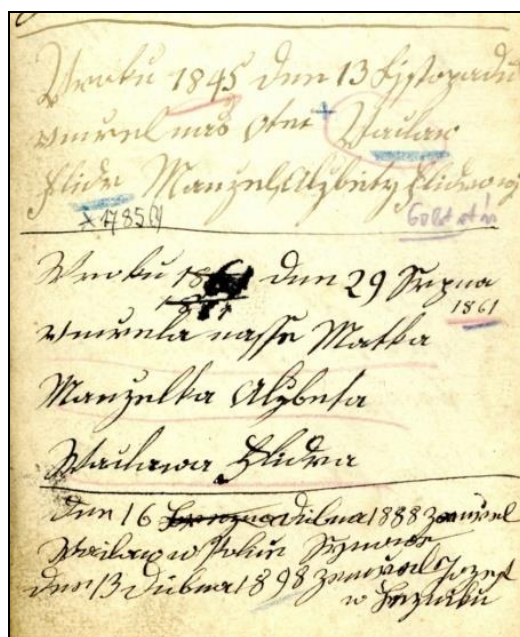
Ukázky rukopisu Pavla Frýdla, fol. 33v/14v; 14r/16r.

Třetím písařem byl Václav Flídr, který psal německou novogotickou kurzivou. Jeho písmo bylo nepravidelné a charakteristický je výrazný sklon doprava, který je dobře patrný například u liter *k*, *t*, *l*, *p*, *h*.

Ukázky rukopisu Václava Flídra, fol. 15r/17r; 39v/5v.

Čtvrtým písařem byl Jan Flídr, který psal německou novogotickou kurzivou se sklonem doprava, což lze dobře pozorovat například u liter *d*, *l*, *k*, *s*, *t*. Písmo je nepravidelné a obtížněji čitelné.

Ukázky rukopisu Jana Flídra, fol. 15v/17v.

Podíl jednotlivých pisatelů na zapisování do kroniky

Pisatelé	Časové rozmezí zápisů	Folia
František Frýdl	1705–1750	1v; 2r,v; 3r,v; 4r,v; 5r; 6r,v 9r,v; 10r,v; 11r,v; 12r,v; 13r,v; 14r/16r 17r,v/19r,v; 18r,v/–; ²³⁹ 19r,v/20r,v; 20r,v(?)/–; ²⁴⁰ 21r 25r,v/27r,v; 26r,v; 27r,v/32r,v; 28r,v; 29r,v; 30r,v/25r,v; 31r,v; 32r,v/30r,v
Pavel Frýdl	(1737)–1770	14r,v/16r,v 33r,v/14r,v; 34r,v/15r,v
Václav Flídr	(1809)–1844	15r,v/17r,v 22r,v; 23r,v; 24r 35r,v/1r,v; 36r,v/2r,v; 37r,v/3r,v; 38r,v/4r,v; 39r,v/5r,v; 40r,v/6r,v; 41r,v/7r,v; 42v/8v; 43r,v/9r,v; 44r,v/10r,v; 45r,v/11r,v; 46r,v/–(?); 47r,v/12r,v; 48r,v/13r,v; 49r,v/14r,v; 50r,v/15r,v
Jan Flídr	(1844)–1901	15v/17v; 16r/18r 23v; 24r,v

²³⁹ Popsáno pravděpodobně Františkem Frýdlem.

²⁴⁰ Popsáno pravděpodobně Františkem Frýdlem.

Konkordance

<i>Svazek 1</i>		<i>Svazek 2</i>		<i>Svazek 3</i>	
Foliace		Foliace		Foliace	
nová	stará	nová	stará	nová	stará
1	1	9	9	17	19
2	2	10	10	18	–
3	3	11	11	19	20
4	4	12	12	20	–
5	5	13	13	21	21
6	6	14	16	22	22
7	7	15	17	23	23
8	8	16	18	24	24

<i>Svazek 4</i>		<i>Dvojlist</i>		<i>Svazek 5</i>	
Foliace		Foliace		Foliace	
nová	stará	nová	stará	nová	stará
25	27	33	14	35	1
26	26	34	15	36	2
27	32			37	3
28	28			38	4
29	29			39	5
30	25			40	6
31	31			41	7
32	30			42	8
				43	9
				44	10
				45	11
				46	–
				47	12
				48	13
				49	14
				50	15

5. Obsahová analýza pramene

Dříve, než bude přikročeno k rozboru obsahu kronikářských zápisků, je třeba se nejprve seznámit s jejich samotnými autory. Znalost nejen sociálních a kulturních poměrů, ve kterých žili a tvořili, je totiž pro interpretaci a pochopení těchto záznamů více než nutná. Nejvíce informací se dozvídáme o prvním kronikáři Františku Frýdlovi, jenž po sobě zanechal nejvíce zápisků. Narodil se 2. prosince 1674 v Širokém Dole,²⁴¹ jako první potomek manželů Bartoloměje Frýdla z Trstěnice a Alžběty, rozené Mazalové z Lezníka. Františkův otec byl nejméně od roku 1674 krčmářem v Širokém Dole. Právo šenku bylo v této obci spojeno s rychtářským právem,²⁴² z toho lze tedy usuzovat, že Bartoloměj Frýdl byl podruhem na rychtě u Chadimů.²⁴³ Tato skutečnost zároveň podává možné vysvětlení stěžejní otázky – kde František nabyl svých znalostí psaní, čtení a počítání.²⁴⁴ František Frýdl měl celkem deset sourozenců, z nichž čtyři zemřeli v útlém dětství. Po smrti otce Bartoloměje v roce 1694 převzal vedení krčmy. V roce 1698 se oženil s Veronikou Radiměřskou ze Širokého Dolu a o rok později se jim narodila dcera Judita, která však zemřela už v roce 1700. Roku 1701 se z neznámého důvodu František Frýdl společně s těhotnou Veronikou přistěhoval do Lezníka, kde 10. března koupil „zahradu“ – poloviční selskou usedlost.²⁴⁵ Zde se jim narodilo ještě dalších šest dětí. František Frýdl „byl muž dosti vážený a byl prvním konšelem v obci po dlouhá léta“, píše Tomíček.²⁴⁶ V roce 1732 zemřela Františkova matka Alžběta, která bydlela u svého syna a zároveň nedaleko od svého rodného statku. Patří uvést, že do Lezníka se přistěhoval i Františkův mladší bratr Matěj, který dokonce v roce 1743 vyhořel. Dle zápisu v pozemkové knize byl od roku 1737 novým hospodářem syn

²⁴¹ Na straně příslušející k litomyšlskému zámeckému panství.

²⁴² Svobodnou rychtu v Širokém Dole na straně zámeckého panství drželi v letech 1663–1849 Chadimovi původem ze sousední Lubné.

²⁴³ Současné čp. 70 v Širokém Dole. Za poskytnutí informací o širokodolské rychtě děkuji Ing. Radku Zdvořilému. Viz <http://zdvorily.wz.cz>.

²⁴⁴ O jeho vzdělání Antonín Tomíček píše: „Frýdl do školy nechodil, škol bylo jen pořádku, (...) Domáci jeho vzdělání bylo však pečlivé, jako všude na Litomyšlsku v 16. a 17. století. Píše velmi pěkně, byl pilným čtenářem. Sloh i rukopis jeví ráz 16. století. Řeč jeho je spisovná čeština, jen tu a tam se pozapomněl a užívá dialektu.“ A. TOMÍČEK, *Hospodářství*, s. 313.

²⁴⁵ V roce 1685 byla původní pustá usedlost rozdělena litomyšlskou zámeckou vrchností na dvě poloviny a zároveň jejím nákladem zde byly vystavěny dvě nové menší usedlosti. Nutno uvést, že pravděpodobně tentýž František Frýdl koupil dne 18. ledna 1701 zahradu od jistého Pavla Veselíka v Lubné. Z této koupě však nakonec ustoupil a již 7. února 1701 tuto zahradu koupil Václav Veselík. Viz SOA v Zámruku, Sbírka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 13, fol. 447r,v. Za upozornění na tuto koupi v Lubné děkuji Ing. Radku Zdvořilému.

²⁴⁶ A. TOMÍČEK, *Hospodářství*, s. 305.

Pavel, ovšem z jeho zápisků vyplývá, že hospodářství mu otec František popustil až v roce 1741. V roce 1750 zemřel nejprve Frýdlův nejstarší syn Jan a v tomtéž roce i jeho manželka Veronika. Nakonec dne 18. října 1751 zemřel i František Frýdl.²⁴⁷ Jeho zápisky dokládají, že byl upřímným a hluboce věřícím katolíkem,²⁴⁸ což je možné sledovat také u ostatních kronikářů. Druhý hospodář a pisatel kroniky Pavel Frýdl²⁴⁹ zemřel dne 3. června 1782. Předtím již v roce 1773 nastoupil hospodářství jeho syn Václav, narozený dne 5. září 1747. Ten však v zápiscích svého dědy a otce nepokračoval, lze tak usuzovat z absence jeho rukopisu v kronikářských zápiscích. Zároveň se ale nabízí domněnka, že si mohl zapisovat poznámky do vlastního svazku, který se dodnes nedochoval. Václav Flídr zemřel dne 25. října 1826. Od roku 1808 byl novým hospodářem jeho syn Václav, narozený dne 26. prosince 1785. Na rozdíl od svého otce pokračoval v zápiscích svého praděda a děda a navíc si ještě založil vlastní svazek. Zemřel dne 13. listopadu 1845. Od téhož roku byl hospodářem a zároveň posledním pisatelem Jan Flídr, narozený dne 4. listopadu 1819. Zemřel dne 13. května 1902. Z předešlého vyplývá, že kronikářské zápisky vznikaly po celou dobu na jednom místě, přesněji na jedné usedlosti, tedy v Lezníku na Malé straně čp. 22. Jejich autory byli vždy hospodáři, přičemž dva z nich (František Frýdl a Jan Flídr) zapisovali i na výměnku. Soubor kronikářských zápisků je psán česky, ale vyskytují se v něm germanismy, například: *Franc, krchov, jarmark*. Dále se objevují latinské názvy měsíců, například: *januari, novembris, decembris*.

Jak vyplývá z nadpisu prvního svazku, nejstarší zápisky Františka Frýdla je možné s největší pravděpodobností datovat již k roku 1705, a to přesněji do středy 24. června.²⁵⁰ Taktéž druhý svazek nese ve svém nadpisu poněkud hůře čitelný letopočet 1705. Třetí svazek je ve svém nadpisu datován rokem 1706.²⁵¹ Vznik čtvrtého svazku

²⁴⁷ V matrice zemřelých se příjmení objevuje ve tvaru „*Flider*“. Konečná podoba příjmení však nebyla ustálena ještě ani na počátku 19. století, dokazují to například výše zmíněné rodinné písemnosti z roku 1808, kde se objevuje tvar „*Flidr*“, „*Frydr*“ i „*Fridl*“. V této práci je tvar příjmení „*Flídr*“ jednotně užíván počínaje od dětí Pavla Frýdla.

²⁴⁸ V době, kdy si František Frýdl psal své poznámky, emigrovalo z Litomyšlska mnoho tajných nekatolíků. Mezi nimi v roce 1731 i Jan Jílek z nedaleké Lubné, známý mimo jiné ze stejnojmenného románu od Terézy Novákové. Viz například Edita ŠTĚŘÍKOVÁ, *Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18. století*, Praha 1999, s. 348–356.

²⁴⁹ V matrice zemřelých se příjmení objevuje ve tvaru „*Flidr*“.

²⁵⁰ Pokud je toto datum skutečným počátkem ve vedení kronikářských zápisků, je pak více než zajímavé, že k tomu došlo v letním období, tedy v čase venkovních prací.

²⁵¹ Od téhož roku byl pravděpodobně psán i výše již zmiňovaný svazek s účetními záznamy o finančních odvodech na vojáky. Antonín Tomíček kladl vznik „*rodinné kroniky*“ také do roku 1705, ale mylně se tak domníval v případě třetího svazku.

lze kvůli jeho vážnému poškození stanovit velmi obtížně, k jeho založení došlo pravděpodobně na podzim roku 1711. Velice pozoruhodné je Frýdlovo praktické dělení kroniky na jednotlivé svazky. První svazek byl určen pro zapisování pamětních událostí víceméně všeobecného rázu a začíná v něm retrospektivou sahající až do roku 1662, tedy ještě do doby před jeho narozením. Časté jsou zmínky o počasí a úrodě či neúrodě, a také se dozvídáme o selském povstání v roce 1680. Zvláště pozoruhodná je zpráva o Turcích před Vídní v roce 1683. Frýdl se zmiňuje i o ničujícím náletu kobylek v roce 1693 či o požáru Vysokého Mýta v roce 1700. Je zde zaznamenán také příchod do Lezníka v roce 1701. Další záznamy se pak vztahují až k roku 1709. Zaznamenání hodnou událostí bylo pro Františka Frýdla například i nově zavedené pozdravení „*pochválen buď Ježíš Kristus*“ v roce 1729, či volba nového rychtáře v roce 1728 a volba nových konšelů v roce 1733. Velice podrobná je zpráva o stavbě zvonice v roce 1740, a podrobné informace obsahuje i záznam o nedalekém požáru v roce 1743, který mimo jiné postihl jeho bratra Matěje. Svazek končí pozoruhodným soupisem štóly, tedy konkrétních církevních výkonů a jejich cen. Nechybí zde ovšem ani odměny za výkony prováděné světskými osobami. Lze se domnívat, že pisatel tento ceník opsal z nějaké již vydané předlohy. Psaní do druhého svazku bylo započato taktéž v roce 1705, což lze usuzovat jednak z jeho prvního nadpisu, a také ze závěru zápisu o narození dcery „*Mařeny*“, kde František Frýdl poprvé uvádí „*léta a dne svrchu psané*“. Také tento svazek začíná retrospektivou, kdy jsou vypisována jména blízkých rodinných příslušníků s údaji o jejich narození, úmrtí a svatbách. Nejstarší zmínka je o pisatelově narození v roce 1674, k čemuž dodává, že „*na advent to bylo*“. Frýdl si zapsal i podrobné údaje o jeho kmotrovství, z nichž většina je rovněž retrospektivního rázu, stejně jako údaje o narození některých jeho vlastních dětí. Jednotlivé záznamy se oproti předchozímu svazku vyznačují poměrně velikou chronologickou rozkolísaností, což je do jisté míry dáno Frýdlovým obsahovým dělením zápisků v rámci tohoto svazku a také vynecháváním volného místa pro pozdější dopisování. Tak se například nejprve dozvídáme o svatbě syna Pavla v roce 1737 a hned na protějším foliu o jeho narození v roce 1703. Většina Frýdlových záznamů se tu týká především narození, svateb, kmotrovství a úmrtí, ale nacházíme zde i záznamy o vyučení synů. Četné jsou i záznamy církevního rázu, kdy si pisatel kupříkladu poznamenal vstoupení do „*veleslavného bratrstva Ježíš, Maria, Jozef*“ v Sebranicích na počátku roku 1719 a podrobně si všímal obsazování tamní fary. Pozoruhodná je zpráva o koupi chalupy v roce 1731. Stejně jako v předchozím svazku i zde se poslední pisatelův záznam

vztahuje k roku 1750, když si tu poznamenal manželčino úmrtí. Psaní třetího svazku bylo započato v roce 1706 a jsou v něm obsaženy pouze lidové recepty a rady. U některých z nich si František Frýdl poznamenal rok, kdy je slyšel a snad i sám vyzkoušel. Jednotlivé rady jsou určeny především pro lidi, koně a dobytek, ale nacházíme i rady proti myším a krtkům. Poslední zde sledovaný Frýdlův „svazek“ obsahuje velice podrobné záznamy o jarním a zimním setí, a to od roku 1711 až do roku 1719. Údaje o sklizni jsou známy pouze k roku 1719. Frýdl si zde v letech 1713 až 1719 také zaznamenal podrobné údaje o svém zvířectvu.²⁵²

Veškeré záznamy v prvním svazku jsou až na několik výjimek zapisovány v chronologickém postupu, což ale nelze říci o druhém svazku. Z prvních třech svazků je zřejmé, že František Frýdl nezapisoval pravidelně, o čemž svědčí tu větší, tu menší mezerovitost mezi jednotlivými roky. Někdy zapsal události zpětně i za několik let. Charakteristické jsou různé odstíny hnědé a černé barvy inkoustu²⁵³ společně s určitými odlišnostmi v rukopisu, což je právě dokladem postupného zapisování i v rámci několika svazků. Mezi některými zápisy bylo nejednou vynecháváno místo pro pozdější dopsání, ke kterému už ale v některých případech nedošlo. František Frýdl po sobě zanechal také několik zcela prázdných folií, čehož částečně využili jeho potomci, když do některých z nich zapisovali své záznamy. Zajímavou se jeví otázka retrospektivních záznamů, respektive odkud tyto informace František Frýdl čerpal. Byly to jistě vzpomínky dříve narozených a samozřejmě vzpomínky jeho samotného. Ovšem často se nabízí domněnka, že k tomu mohl využívat některých starších záznamů. František Frýdl ve svých zápiscích pamětního rázu nezapřel svůj sociální původ, když hlavní oblastí jeho zájmu je především počasí a s tím související úroda či neúroda a následně i cenové poměry. To vše mělo totiž zásadní vliv na chod hospodářství. Z živelních pohrom zaujmou mimo jiné zprávy o celkem čtyřech požárech. Druhý sešitek je důkazem Frýdlova velkého zájmu o rodinné události. V prvních dvou svazcích se objevují některé záznamy, které se svým obsahem vymykají ostatním zde zapisovaným informacím. Tento jev dokládá pisatelovu jistou nedůslednost v třídění záznamů patřících svým obsahem buď do prvního či druhého svazku. Většina zaznamenaných událostí se přihodila v pisatelově blízkém okolí nebo se k němu alespoň nějakým

²⁵² Antonín Tomíček uvádí, že tento svazek obsahoval hospodářské zápisy „od léta 1701 do 1721, vše již otřelé, utrhané a těžko čitelné“ (!) a na jiném místě, že obsahuje „zápisky o setí za 19 let“ (!). Dále se domníval, že si František Frýdl psal záznamy o setí a výmlatu po celou dobu jeho hospodaření, ale „potomci jeho nepřikládali jim žádné ceny a proto jich neušetřili.“

²⁵³ V celém souboru kronikářských zápisků se objevují odstíny pouze hnědé a černé barvy inkoustu.

způsobem vztahuje. František Frýdl se omezuje zejména na Lezníka popřípadě ještě na některé obce v rámci sebranické farnosti. Několik záznamů se různou měrou vztahuje k Litomyšli, kde se nacházelo sídlo jeho zámecké vrchnosti a kam jistě často docházel. O nedaleké Poličce se ve čtyřech výše popsaných svazích autor nezmiňuje ani jednou (!). Ze vzdálenějších měst tvoří výjimku pouze Vysoké Mýto a především Vídeň, což je vůbec v rámci celého souboru kronikářských zápisků nevdálenější zde zmiňované místo.

Pavel Frýdl si začal psát své zápisky pravděpodobně nedlouho poté, co v roce 1737 nastoupil hospodářství. Zmiňuje se o své svatbě, a také o datech narození svých dětí. Většina zápisků je však rázu účetního, kdy zaznamenává různé odvody peněz až do roku 1762. Jedná se zejména o splátky z gruntu, ale objevuje se i například výdaj spojený s matčiným pohřbem v roce 1750. Teprve až po smrti svého otce začal psát také do jeho druhého svazku. Sem ale zaznamenal pouze tři záznamy o úmrtí, a to svého otce v roce 1751, tety Anny a manželky Anny v roce 1770. Zápisky Pavla Frýdla se od zápisků jeho otce co do obsahu a rozsahu značně odlišují. Zřetelný je i úpadek písma a vůbec skladba jednotlivých slov. Také zde je možné sledovat různé odstíny inkoustu a odlišnosti v rukopisu, což je dokladem postupného zapisování. V zápiscích lze spatřovat i určitou, ovšem nedůslednou, systematickosti v zaznamenávání informací příbuzného či stejného rázu na konkrétním místě.

Daleko obsáhlejší a obsahově bohatší jsou zápisky Václava Flídra, který si je začal vést pravděpodobně již v roce 1809, tedy v době, kdy již převzal hospodářství po svém otci. Zajímavostí je, že si pro své záznamy založil nový svazek, do něhož zapisoval až do roku 1833. Dále využíval prázdného místa v zápisech svého děda a praděda. Retrospektivní informace se zde téměř neobjevují, výjimkou je pouze zajímavá zmínka o stavbě „*poklony*“ v roce 1777, když se ihned vzápětí zmiňuje o její další stavbě roku 1820. Václav Flídr však při zapisování jednotlivých záznamů nepostupoval systematicky jako jeho praděd, jenž si pro každý druh záznamu vytvořil vlastní sešitek či oddíl. Zápisky se proto jeví značně neuspořádaně a patrná je i chronologická rozkolísanost. K roku 1811 se váže zajímavá zmínka o státním bankrotu a také se dozvídáme o zavedení všeobecné státní potravní daně – akcizu v roce 1829. Dále se dozvídáme o cenách obilí, například v letech 1818, 1820 a 1825 či o sklizni v roce 1819. Časté jsou zmínky o půjčování peněz. Tyto záznamy jsou mnohdy přeškrtnuty, ale text je i nadále čitelný, což si lze vysvětlit jako jejich zneplatnění. Objevují se i zmínky o placení peněz z gruntu. Autor se rovněž ve svých zápiscích

zmiňoval o počasí. Časté jsou různé rady a léčitelské recepty určené pro lidi, koně i dobytek. U některých receptů si, stejně jako jeho praděd, zapsal i rok, kdy radu slyšel nebo sám vyzkoušel. Pozoruhodná je zpráva o požáru nedaleké usedlosti Františka Kučery v roce 1823. Z rodinných událostí nacházíme zmínku o narození synů a také záznamy a úmrtí rodičů v letech 1823 a 1826. Zajímavostí je, že tytéž záznamy o úmrtí matky a otce si Václav Flídr zapsal také do původních zápisků jeho děda a praděda. V jeho samostatně založeném svazku se objevuje poslední zápis k roku 1833, přičemž z téhož roku se ještě objevuje podrobný zápis o počasí ve svazku jeho předků, kde pak zapisoval až do konce svého života. Ovšem ani zde není nějaký náznak v systematickém členění zaznamenaných informací. Středem jeho zájmu tu bylo především počasí, úroda či neúroda a ceny obilí. Z rodinných událostí zde nacházíme pouze záznam o jeho narození v roce 1785. Zajímavá je zpráva o úmrtí císaře Františka I. v roce 1835. Zaujme i zmínka o uhození blesku do poličského kostela v roce 1836 nebo zmínka o vyměřování v roce 1839, což jistě souviselo s přípravou Stablního katastru. V roce 1844 si ještě zaznamenal zprávu o počasí a úrodě, což je vůbec jeho poslední zápis. Záznam o opravě „*poklony*“, provedené nákladem Václava Flídra téhož roku, zapsal už jeho syn Jan. Rovněž i v tomto případě lze u některých zápisků rozeznávat odlišné zbarvení inkoustu a jeho odstíny společně s měnícím se rukopisem.

Stručné a mezerovité zápisky posledního pisatele Jana Flídra byly zapsány ve dvou svazcích jeho předků. Svůj vlastní zápisník si po vzoru otce pravděpodobně nezaložil, nebo se dodnes nedochoval. Z rodinných událostí se objevují mimo jiné zprávy o úmrtí otce roku 1845 a matky v roce 1861. Dále zaujme zpráva o opravě „*poklony*“ a jejím svěcení v roce 1874. Následně se dozvídáme o stavbě misijního kříže u místní kaple v roce 1875. Kromě dvou záznamů o počasí se dočítáme o celkem třech požárech v obci. Pisatel si v retrospektivě všímal obecních staveb, když nejprve zmínil přístavbu školy v roce 1892 a teprve až poté stavbu školy v roce 1870. Dále uvedl stavbu či lépe řečeno přestavbu kaple v roce 1888. Ke konci života si ještě Jan Flídr stačil poznamenat zprávu o misionářích v Sebranicích v květnu 1901 a rok poté zemřel. V těchto několika záznamech lze spatřovat autorovu určitou systematickosti v rozlišování obsahu jednotlivých zpráv a jejich následném zapisování. Stejně jako u předchozích zápisků, také tyto vznikaly postupně, což opět prozrazuje odlišné zbarvení inkoustu a jeho různé odstíny. Zvláště charakteristický je pro tyto zápisky značně se měnící rukopis.

O mnoha událostech, které pisatelé buď slyšeli či je dokonce sami prožili, nenacházíme v jejich zápiscích žádné zmínky. Následující řádky uvedou několik konkrétních příkladů.

Překvapí, že v zápiscích se kromě zprávy o Turcích u Vídně roku 1683 nedozvídáme o žádných jiných válečných událostech. Pisatelé kupříkladu nezmiňují války o rakouské dědictví v letech 1740–1748, sedmiletou válku v letech 1756–1763, napoleonské války v letech 1803–1815 a dokonce ani prusko-rakouskou válku roku 1866. Autoři byli přinejmenším svědky těchto smutných událostí tehdy, když Lezníkem procházely nebo zde dokonce byly ubytovány různé vojenské oddíly, které nejednou poničily úrodu a domáhaly se i různých rekvizic. Dne 3. července roku 1866 zde byla dokonce slyšet dělostřelba od Hradce Králové. Jak vyplývá z dalších dochovaných rodinných písemností, přímým účastníkem sedmileté války byl Václav Flídr, který „mnoho podniknouti musel“, když jako příprězník vozil za postupující armádou proviant. Jeho syn Václav byl pro změnu v roce 1808 povolán ke službě u zeměbrany. Překvapí i absence zmínek o osvícenských reformách a vůbec o patentech a různých nařízeních. Nejsou zde ani reflektovány události revolučního roku 1848.

Během dlouhého období vymezeného roky 1705–1901 proběhla na usedlosti čp. 22 řada významných zásahů stavebního charakteru. Některé z nich odhalil stavebně-historický průzkum domu usedlosti provedený v letech 2013/2014. Další zmínky obsahuje například zápis z roku 1737 v pozemkové knize, kdy se dozvídáme, že František Frýdl „stavení a stodolu přestavěl“.²⁵⁴ Lze si jen těžko vysvětlit, proč kronikářské záznamy události tohoto druhu zcela opomíjejí. Chybí rovněž zmínky o stavebních úpravách a opravách farního kostela v Sebranicích, okolo kterého se navíc až do konce 19. století pohřbívalo. Pro jednotlivé generace pisatelů byla tato stavba zejména v duchovní rovině jistým středobodem.

V zápisech se neobjevuje ani jedna zmínka o požáru v některé z vesnic v rámci sebranickeho farního obvodu. Chybí i zmínka o velice rozsáhlém požáru sousedního města Poličky v roce 1845. Konkrétně z Lezníka pak postrádáme minimálně zmínku o požáru u Josefa Koukala z čp. 12 v roce 1847.²⁵⁵ Nedočteme se ani o dalších tragických událostech místního rázu. Byla to například nešťastná smrt Karla Jány, který dne 26. července 1718 spadl z lípy, když trhal listí dobytku. Tehdy totiž panovalo

²⁵⁴ Viz SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 12, fol. 335v–336r.

²⁵⁵ Hlášení o požáru viz SOA v Zámrsku, fond Velkostatek Litomyšl, kart. 517.

„hrozn^é sucho“ a byl nedostatek trávy.²⁵⁶ Nenacházíme rovněž zmínku o výše již zmíněné smrti Jakuba Kopeckého, kterého dne 14. července 1767 při pasení koní usmrtil blesk.²⁵⁷ Zápisky v neposlední řadě mlčí také o výskytu cholery v Lezníku roku 1832.²⁵⁸

Absence konkrétních událostí, kterých byli samotní pisatelé buď přímými svědky či o nich pouze slyšeli, do jisté míry vypovídá o okruhu jejich zájmu. Tedy čemu ve svých zápiscích věnovali velkou pozornost a naopak o čem neměli potřebu dále psát.

5.1 Ediční poznámka

Pro edici kronikářských zápisků Františka Frýdla a jeho potomků z let 1705–1901 byla z důvodu širší publicity zvolena transkripční metoda vycházející z platných zásad.²⁵⁹ Následující řádky upozorní pouze na konkrétní výjimky a uvedou některé typické jevy charakteristické pro editovaný pramen.

Z důvodu přehlednosti a plynulosti textu nebyla zachována grafická podoba pramene znázorněním jednotlivých řádků. Původní řádky byly zachovány pouze u textů tabelární povahy, kterými jsou záznamy o štóle a zejména záznamy o setí. Kronikáři jednotlivé záznamy, byť nedůsledně, většinou oddělovali „vodorovnou“ čarou. V edici jsou jednotlivé záznamy oddělovány volným řádkem a na přítomnost oddělující čáry v originální předloze již tedy v poznámkách pod čarou není upozorňováno. Rozdělení slov na konci řádků je znázorněno značkou //, a to pouze u záznamů o setí. Druhá část

²⁵⁶ Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 447v.

²⁵⁷ Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 456r.

²⁵⁸ Viz SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 309, sign. KR 364, fol. 206v–207r. A tamtéž p. č. 310, sign. KR 363, s. 140 a následující.

²⁵⁹ Zejména Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002; Josef VINTER, *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*, Listy filologické CXXI, 1998, s. 341–346. Dále bylo přihlédnuto k následujícím edičním poznámkám: Jan ČERNÝ (ed.), *Novostrašecká kronika Václava Preinheltra z let 1801–1834 a další písmácké texty z přelomu 18. a 19. století v regionu*, Nové Strašecí 2008, s. 55–58; TÝŽ, *Rakovnické paměti 19. století. Zápisky Františka Hovorky. Kronika Ferdinanda Malce*, Rakovník–Praha 2010, s. 37–40; Alžběta KULÍŠKOVÁ (ed.), *Zápisky sedláka Josefa Dlaska: měl jsem nestálé štěstí*, Turnov 2015, s. 263. Dále také Josef SPILKA, *O jazykové (lexikální, mluvnické a pravopisné) stránce lidových kronik z Lounska*; TÝŽ, *O stylu lidových kronik z Lounska*, in: Antonín ROBEK, *Lidové kronikářství na Lounsku*, Praha 1979, s. 131–144.

rozděleného slova je ponechána na předchozím řádku. Ostatní editorské značky jsou v textu uvedeny v hranatých závorkách. Pro zjevné písařské chyby, zkomoleniny a zvláštnosti se užívá upozornění [!], nejisté čtení či význam [?] a vynechané nebo nečitelné místo [...]. Celkem velké potíže činilo transkribování žírem červotoče poškozených zápisků o setí. V některých případech nebylo možné odhadnout počet chybějících slov či jednotlivých písmen. Pokud tedy navazuje na tuto vynechávku část slova, je používáno jednotné označení [. ...], nebo [... .]. V některých případech je text transliterován. V tučných hranatých závorkách je uváděna foliace, a to ve třech možných výše popsaných variantách, například: [fol. 6r], [fol. 15v/17v], [fol. 18r/-].

Poznámky svým obsahem se vztahující k originální předloze začínají upozorněním *In orig.* Věcné vysvětlivky a jazykové poznámky jsou sjednoceny do jedné číselné řady v rámci nového poznámkového aparátu. Kronikářské záznamy obsahují velké množství dat a historických událostí, které by bylo možné kriticky porovnávat s ostatními prameny, což bylo provedeno pouze v případě záznamů o narozeních, úmrtích a svatbách, které byly porovnány s příslušnými matrikami. Zde je třeba upozornit na určitý problém, který se během této náročné práce vyskytl. Záznamy o narozeních či úmrtích v kronikářských zápiscích se v některých případech lišily od záznamů uvedených v matrikách, což lze většinou vysvětlit tím, že některé matriky obsahují pouze datum křtu či pohřbu, což je typické zejména pro nejstarší matriky ze 17. a 18. století. Dalšími odkazy na prameny již poznámkový aparát nebyl více přetěžován. V poznámkovém aparátu jsou dále uvedeny pouze nezbytné datace nebo upřesnění konkrétních svátků. Ostatní církevní svátky již v poznámkovém aparátu uváděny nejsou, neboť je možné si je vyhledat v sestaveném kalendáři. Zastaralé a méně obvyklé výrazy je možné si vyhledat ve vytvořeném slovníčku.

Přímým následkem jakékoliv transkripce textu je vždy ztráta autentičnosti originálu. V tomto případě tedy bylo alespoň hlavním cílem zachovat zvukovou, respektive výslovnostní podobu kronikářských zápisků, a to včetně snahy o maximální uchování všech jazykových zvláštností. Z těchto důvodů bylo nutné k samotné transkripci přistupovat značně konzervativně. Díky tomuto přístupu je třeba počítat s velkým množstvím gramatických odchylek, jež neodpovídají současným normám. V této souvislosti je třeba mít stále na paměti, že jednotlivé zápisky vznikaly po celé období ve značně konzervativním venkovském prostředí. Zejména v případě zápisků Františka Frýdla pocházejících z první poloviny 18. století nemůžeme počítat s žádnou jazykovou

normou a tato skutečnost platí víceméně i pro ostatní pisatele.²⁶⁰ Typická je rozkolísanost pravopisu, přičemž tento nedostatek se často projevuje i ve stylistice. V mnoha konkrétních případech bylo složité rozhodnout, zda se jedná o místní jazykové zvláštnosti či o pouhé pravopisné chyby.²⁶¹ Řada slov je často transkribována s kurzivní transliterací v poznámce pod čarou.

Rozkolísanost lze podrobně sledovat zejména u Františka Frýdla, neboť ten po sobě zanechal nejvíce psaného textu, což dovoluje jisté širší komparace. Kupříkladu slovo úroda se vyskytuje ve tvaru *auroda* i *vroda* a transkribuje se na *ouroda* či *úroda*. Křestní jméno František se vyskytuje ve tvaru *Franc* i *Francka*, jméno Ondřej ve tvaru *Ondrzeg* a jinde i *Ondržey* či *Wondra*. Nejednotnost se projevuje i v příjmení Radiměřský, kdy je psáno *Radiměstký* i *Radiměšký*. Neustálenost rovněž panuje ve tvarech slovesa být, kdy se objevují tvary *sem*, *sme*, *sou* i *gsem*, *gsme*, *gsou*. Všechny tyto jevy byly ponechány v původní podobě bez snahy o jejich sjednocení. Jistá nejednotnost se objevuje také v pojmenování měsíců, kdy jsou uváděny české i cizí názvy, například: *ledna* i *ganuary*, *vnora* i *february*, *dubna* i *apryly*, *prasyncze/prasynce* i *decembrys*. V edici se tyto nejednotnosti ponechávají vždy v transkribované podobě s *i* po tvrdých souhláskách a v případě cizích názvů navíc ještě s malými počátečními písmeny. Tvar křestního jména *Josef* je v edici ponecháván vždy v transliterované podobě *Jozef*. Kromě příjmení *Haup*, respektive *Haupt* je v ostatních případech dvojhláska *au* nahrazována *ou*. Dále transkribováno *ay* na *aj*, *cz* na *č* nebo *c*, *cz* nebo *cž* na *č*, *ey* na *ej*, *ie* či *ye* na *ě*, *ow* na *ou*, *oy* na *oj*, *rz* či *rž* na *ř*, *ss* na *š*, *tz* na *c*. Transkripce grafémů *w* na *v*, *g* na *j*, *v* na *u*.

Během tvorby edice nejednou docházelo k dilematu, do jaké až míry zachovat původní podobu textu při zachování zvukové stránky. V této souvislosti byly především ponechány původní předložky a předpony *s*, *z*, například: *s Kutný Hory*, *spěvákům*, *s pole*, *zhořely*. Časté je psaní slov podle výslovnosti, přičemž tato asimilace byla zachována taktéž podle originální předlohy, například: *Bûch* i *Bûh*, *hromátky* (hromádky), *lechké* (lehké), *neboška* i *nebožka*. V předloze je rovněž velmi častá redukce slov, která je v edici opět zachována, a to bez upozornění na tento jev, například: *draší* (dražší), *Hromice* (Hromnice), *odavky* (oddavky), *pořeb* i *pohřeb*, *pozvižení* (pozdvížení), *pšence/pšeňce* i *pšenice*, *rožehat* (rozžehat), *řína* (října,

²⁶⁰ Pravidla vyšla teprve až v letech 1846, 1855, 1886 a 1902. Prvními třemi pravidly se tedy mohl řídit pouze poslední kronikář Jan Flidr, ovšem jeho stručné zápisky nejsou toho příliš důkazem.

²⁶¹ Zde je třeba zvláště upozornit na důležitou a výše již zmiňovanou publikaci Quido HODURA, *Nářečí litomyšlské (Dialektologie)*, Litomyšl 1904.

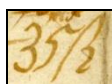
v transliterované podobě *ržina*), *Sebrance/Sebraňce* (Sebranice), *Třítež* i *Střítež*. V předloze se také vyskytuje odsouvané *h*, a to na začátku i na konci slova, například: *ranic* (hranic), *řichy* (hřichy), *sní* (sníh, v transliterované podobě *sni* i *sny*). Pro kronikářské zápisky je dále zvláště typické protetické *v*, které bylo opět ponecháno podle předlohy, například: *vobilí*, *vobor*, *vo svatým Janě*, *voženil*, *vokolo*. U památky dvou světců slavené v jednom dni je mezi jejich jmény pravidelně vypouštěna spojka *a*, tedy *na svatého Filipa Jakuba, na svatého Petra Pavla*. Spojka chybí i v některých rozepsaných číslovkách, například: *jedendvacátej*, *štyrydvacet*. Edice tento jev zachovává a chybějící spojka není doplňována. V originálu jsou jednotlivé litery v rámci slov často psány odděleně, což činí určitý problém mimo jiné u příslovečných spřežek, které jsou v edici psány dohromady. Rozdělené se podle předlohy ponechává slovo Pánbůh, tedy *Pán Bůh*.

V souvislosti s místním „petáckém“ nářečí nebyla kupříkladu rekonstruována charakteristická ztráta jotace po retnicích *b*, *p*, *m*, *v*, *f* (například: *v hrobe*, *pet*, *mesto*, *zeme*, *vedět*, *na krchove*, *človek*). Taktéž nebyla rekonstruována změna *tě*, *dě*, *ně* na *te*, *de*, *ne* (například: *stehovat*, *deti*, *nedele*, *k nemu*). Jistý problém nastal při dloužení samohlásek. Podle Hodurova *Nářečí litomyšlského* bylo edici dlouženo *bránou*, *céra*, *Důlu*, *chlíb*, *páta*, *sídmej*, *šístej*, *tůze*, *vičera*, *vůsmej* atd. Naopak nebylo dlouženo *Bóže*, *hájná*, *hóřet*, *Ján*, *ležet*, *pívo*, *Sebránskej*, *síl*, *síli*, *zéli* atd.

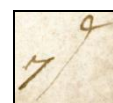
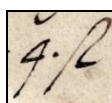
Podle současného pravopisu jsou psána velká či malá písmena a upraveno *i/y* v obojetných souhláskách. V celém souboru kronikářských zápisků se často objevují dlouhé a šroubované věty, v nichž byly doplněny čárky a dále nalezeny hranice jednotlivých vět. Bez výraznějších zásahů byly ponechány pouze záznamy o štóle a o setí, které mají spíše tabelární charakter. U číslovek řadových označujících den je psána tečka.

Početní a měnové jednotky jsou v originální předloze buď slovně rozepisovány, nebo vyjadřovány pomocí obvyklých zkratk:

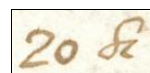
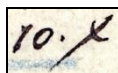
- kopa (v edici vždy slovně rozepisováno)

- zlatý (v edici zl.)

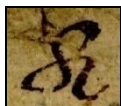

- krejcar (v edici kr.)²⁶²

V originální předloze byly pomocí zkratk vyjadřovány a zároveň na jiných místech slovně rozepisovány také tyto plošné, respektive objemové míry:²⁶³

- korec

- věrtel

- čtvrtce

V edici byla tato rozkolísanost zachována.

Pro dva druhy výše již zmíněných značek (snad označení znázorňující začátek psaní na novém foliu a zkomolená parafa) bylo v edici zavedeno jednotné znázornění uváděné v hranatých závorkách, a sice [II] nebo [III] a [g]. V edici nebude upozorňováno na jakékoli novodobé zásahy tužkami a perem.

²⁶² V období, kdy se měnila tolarová měna v měnu konvenční, se objevují dvě varianty zápisu, a to i v rámci dvou po sobě jdoucích řádků jednoho folia. Tento jev dvojího zápisu se běžně vyskytoval na Moravě a jejím pomezí. Za poskytnutí informací děkuji doc. PhDr. Věře Němečkové, Ph.D. Dále je třeba uvést, že Pavel Frýdl v několika záznamech o placení peněz do důchodu zapisuje místo kop měnovou jednotku označující zlaté rýnské. Srovnej SOA v Zámrsku, Sběrka pozemkových knih – OS Litomyšl, sign. 12, fol. 336v.

²⁶³ Zde pouze objemové.

5.2 EDICE

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901¹

[fol. 1r]

[nepopsáno]

[fol. 1v]

[III]

[g] Léta Páně 1705 [g]

dne 24. juni

Pozname[ná]ní, kdy a kterého času Pán Bůh ráčil jaké pády aneb metly na lidi pro naše říchy dopouštěti a nás trestati ráčil [g]

V roce 1662 na Boží vstoupení² spad sní na vobílí, žita již toho času kvetly. Někteří ten sní s provazy strhovali a uďáli³ mu zle. Strhli květ a to žito nebylo pliný a kteří ho nechali a nestrhovali z něj⁴ sní, to bylo pliný jako jineda. To se stalo v roce 1662. [g]

V roce 1680⁵ vycházela kometa, na svatého Štěpána ji bylo vidět⁶ [v] dobíhajícíím roce 1680.⁷ [g]

V roce 1680 stalo se pozvižení mezi⁸ sedláky. Pozvihlo se celý litomyský panství proti pánu svýmu pro roboty, že byly veliký roboty a voučáci⁹ všudy po selským pásli, a tak vod tý doby nepasou.

¹ SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383.

² Svátek Nanebevstoupení Páně připadal v roce 1662 na den 18. května.

³ In orig.: *vdialy*.

⁴ In orig.: *ney*.

⁵ In orig. 1679 přepsáno na 1680.

⁶ In orig.: *widiet*.

⁷ In orig. 1679 přepsáno na 1680.

⁸ In orig. původně psáno snad ve tvaru *mezo* a následně přepsáno na tvar *mezy*.

⁹ In orig.: *waučzacy*.

V roce 1683 byl Turek u Vídně, ale nedobyl ji. Vodehnali ho vod ní a jak povídali, že přes padesáte tisíc lidu tam stratil u Vídně. [g]

V roce 1692 začalo draho bejt a potom druhej rok 1693 kobyvky přišly ten tejden před svatým Bartolomějem. Tu kde padly na vobilí aneb na luka, trávu všechnu do země vyžraly a vobilí kde jaký zastihly, nejvíce vousu. To všechno sežraly, že to potom

[fol. 2r]

[II]

travnou kosou nehrubě mohli utít.¹⁰ Tu potom přišlo draho po těch kobyvkách, korec žita přišel na šest i na půl sedma zlatýho v Litomyšli, a to stálo až do novýho. Někteří lidi mleli hlaviny, řasu na chlíb a jedli s toho chlíb,¹¹ avšak někteří po tom chlebě stonali. Potom z novýho v létu 1694 bylo trochu laciněj, ale však bylo přece korec žita na čtyry zlatý i na čtyry kopy. [g]

V roce 1695, když se žita počaly metat, tu přišly veliký mrazy, že i vody zmrzly. Který žita byly vymetalý, ty všechny pomrzly, až zbělely. Tu potom s toho žita pomrzlýho nemohli z mandele ani štvrci namlátit a ten rok byl tak podivnej a neúrodněj¹² a mokrej, že téměř málo kdy jaké časy byly. Tu potom když žně přišly, nemohli lidi nic suchýho vobilí naklidit než všechno jako hnůj mokrý a všechno zrostlý, ale však nemohli některé žita ani do svatýho Václava sklidit domů s pole pro deště. Tu potom lidi ani s toho vobilí chleba napíct nemohli. Když ho do pece vsadili, tu se nim všečen [v] peci v hromadu spek, že ho ani nemohli s pece dobýt. Musili ho nechat v peci, až pec vychladla, potom musili do pece líst a tam ho rozkrájet na kusy a teprv ho dobejvat. A potom, když se ho lidi najedli, tu po něm, po tom chlebě stonali a jako by vopilí byli.

[fol. 2v]

[II]

V roce 1696 když měla bejt největší zima, lidi chodili bosí, vo masopustě sili vousy, ječmeny. Potom to zapadlo sněhem a byla ten rok úroda pěkná a všudy vobilí se zdařilo. Pravili staří hospodáři, že takovou ourodu nepamatují jako je [!] ouroda ten rok byla.

¹⁰ In orig.: *vtit*.

¹¹ In orig. původně psáno *sto chlyb* a následně připsáno *oho*.

¹² In orig.: *nevrodney*.

Tu přišlo v tom roce 1696 třikrát potlučení. Na svatýho Víta přišlo první potlučení, asi třetí klas místem potlouklo. Na svatýho Jana¹³ tu přišlo druhý potlučení, tu kde trefilo, všechno potlouklo. Potom to zase pouštělo vobnože, ječmeny, vousy i pšenice byly zase pěkný. Potom po svatým Bartoloměji ten štvrtek¹⁴ tu přišlo třetí potlučení, ječmeny, vousy a pšenice kde zastihlo, to všechno zase stlouklo.¹⁵ Potom to travnejma¹⁶ kosama sekali jako trávu. Vousa co jsem měl po třech věrtelích setýho, namlátil jsem tři štvrce s toho. Ty pšenice potom zase zavorávali to vytlučený. Některý ty škaredý byly jak slepičí vejce, některý jak vlaský vořecky. Pán Bůh zachovej, abychom takovýho potlučení do smrti nepocejtili.

V roce 1698 na Květnou neděli byla veliká povodeň, přišlo prudký tání.

[fol. 3r]

[II]

V roce 1700 počalo bejt žito [za] tolar¹⁷ věrtel, korec na šest renskejch v Litomyšli vokolo svatýho [...]. Potom k novému přišlo zase na 5 zl. korec.

V tom roce 1700 vyhořelo Vysoký Mejto všechno kromě štyr [domů] nehrubejch asi dvacet chalup a kostel a fara a šatlava to votalo. A to se stalo po Narození Panny Marie ten pátek po poledních, vod víčera hořelo dne 10. září.

V roce 1701 bylo tak zle vo píci dobytku, starý došky mnoholetský [!] votrhali a mlátili je a potom dobytku na sekajnu řezali. Šít slámy byl za 6 i za 7 krejcarů, votýpka sena maličká za 6 krejcarů co 20 funtů vážila, ještě jen když to mohli dostat, slámu anebo seno.

V roce 1702 bylo vo masoupustě teplo jako zjara, v roli to nejlepšší dílo bylo. Potom vo vostatcích napat sní, ležel tři neděle. Potom bylo zase v roli dílo, ten rok byla úroda pěkná, žita a pšenice se pěkně vychovaly.

¹³ Svátek svatého Jana Křtitele.

¹⁴ V roce 1696 připadal čtvrtek po svatém Bartoloměji na 30. srpna.

¹⁵ In orig. původně psáno *stloukly* a následně přepsáno na *stlouklo*.

¹⁶ In orig.: *trawneyma*.

¹⁷ In orig. původně psáno *tolar* a následně přepsáno na *tolar*.

V roce 1701 stěhovali jsme se do Lezníka, tu středu před svatým Jozefem¹⁸ to bylo. První setí jsem sil jařinu na přední vobor, když jsem se sem dostal. Vozimní potom na podzim jsem sil na zadní vobor v létu 170[1].

[fol. 3v]

[II]

V roce 1709 byla veliká zima a mrznutí, tak že žádný člověk takovou zimu jakživ nepamatoval. A to začalo na Tři krále taková zima, ud'ála velikou škodu ta zima, jak na dříví, tak na zvěři i ptactva mnoho pomrzlo. Stromoví téměř místy všechno pomrzlo. Zvěři potom, když sní stál, pomrzlej dost lidi nacházeli. Lidi se zvoznobovali [?] tak tůze, že potom mnoha lidem všechny prsty u noh upadaly a bolesti veliký poměli, že potom za celý rok se ani vyhojit nemohli. I taky tu zimu mnoho lidí pomrzlo a vo život přišlo.

V roce 1709 dne 20. januari začal se aksís, hned ze všeho se musilo dávat. Ten první rok koni [!] se dávalo po jedno[m] troníku s tažných koní, druhej rok tu již po dvouch krešlích. Z krav [se dávalo] první rok po dvouch krešlích, druhej rok po dvouch krejcařích, to každěj měsíc. Druhej rok muselo se dávat z drůbeže, [!] s husej, [!] slepic po jednom krejcaru při svatým Martině.

V roce 1713 bylo zle vo píci dobytku, bylo [!] šít slámy za 3 a za 4 krejcarej. Zjara když se silo, potom po Velkonoci dne 20. aprili spadl sní¹⁹ velikej, nad'álo [!] záměti, že se lidi musili z domů prohazovat.²⁰ A ten sní ležel víc než tejden, aby byl ale vo dva, nebo²¹ vo²² tři dny dyl ležel, bylo by vozimní vobilí vyhynulo. Tu potom bylo teprva zle z dobytke, nebylo tomu co dát. Tu lidi, kdo měl došky, trhali a řezali dobytku.

¹⁸ V roce 1701 připadala středa před svatým Josefem na 16. března.

¹⁹ In orig. *sni* vepsáno mezi řádky.

²⁰ In orig.: *prohazawot*.

²¹ In orig.: *nobo*.

²² In orig. zpočátku psáno snad jako *wt* a následně přepsáno na *wo*.

[fol. 4r]

[II]

Potom zase v tom roce 1713 hned zjara počalo bejt vobilí drahý. Tu bylo [!] vopět mezi lidma veliká nouze, že místy i hlaviny mleli na chlíb. Žito bylo vo svatým Janě²³ v Litomyšli jeden ten praskej [!] korec za 4 zl. i draší.

V roce 1714²⁴ byly veliký povodně. Nadřály veliký škody, domy pobralo, [!] lidí se mnoho potopilo, i dobytek.

V tom roce 1714 pominul aksís dne 15. srpna, to jest Nanebevzetí Pa[n]ny Marie. Trval²⁵ 5 let a 7 měsíců, ze všeho se musilo dávat, z meliva, z korce 10 kr.

V roce 1721 dne 15. máje tu neděli před svatým Duchem,²⁶ [!] to jest jmenovitě na svatýho Urbana,²⁷ [!] spadl sní. Vobilí zapadly, žita juž byly na vymetání. Ležel ten sní až do druhýho dne, potom druhej den tál.

V roce 1729 začalo se nové pozdravení hned na nový léto, pochválen buď Ježíš Kristus. Na Moravě se začalo dřív vo půl léta.

V roce 1728 Jakub Mazal je za rychtáře²⁸ zvolen, k svatý Trojici tu sobotu²⁹ přijal závazek.

V roce 1733 Jiřík Zavoral a Jiřík Navrátil jsou za konšely zvolený, za Lněničku a za Jakuba Bartoše.

²³ Svátek svatého Jana Křtitele. In orig. původně *wo swaty gane* a poté vepsáno *m*.

²⁴ In orig. následuje přeškrtané *pss*.

²⁵ In orig. původně *trwawal*, první skupina *wa* přeškrtnána.

²⁶ Soslání Ducha svatého (Letnice).

²⁷ Svátek svatého Urbana připadá na den 25. května, což byla v roce 1721 neděle. František Frýdl zde chybně uvedl datum 15. května, které v roce 1721 připadalo na čtvrtek.

²⁸ In orig.: *rzycharže*.

²⁹ V roce 1728 připadala sobota k svaté Trojici na 22. května.

[fol. 4v]

[II]

V roce 1735 dne [...] ³⁰ Litomyšle [!] vyhořela, ta strana vod kláštera a školy, na kostele věž, v klášteře a podměstí za dolní bránou. ³¹

V roce 1736 dne 13. máje tu neděli k svatému Duchu ³² spad sní, stromoví kvetlo.

Dne 23. máje Martinoj Jílkoj na Haně zkrze pád Boží chlívy vyhořely [v] 1737 roce.

V roce 1737 dne 24. máje Štěpán Hurych v Tříteži s toho světa se odebral. ³³

V roce 1738 dne 9. máje Mařena Huryžka v Tříteži s toho světa se odebrala. ³⁴

V roce 1738 dne 30. máje před svatou Trojicí z Hany [Anna] Marková s toho světa se odebrala. ³⁵

V roce 1743 dne 12. srpna, ten pondělek po svatým Vavřinci, vyhořel Jakub Mazal v poledne po obědě a Matěj Frýdl. Z Mazalova neslo voheněn [?] na jeho statek. Stodoly vobě zhořely, Mazalov klisna, vepř, Matějov vůl tažnej, 2 prasata, 11 vovec, Kateřina děvečka. ³⁶

[fol. 5r]

[II]

V roce 1740 vystavěla se zvonice na obci Leznické pro zvon, kterej tý obci daroval Jiřík Horák. Byl rodilej s tý obce, za Prahou byl farářem a potom vostával v Praze. Na tu zvonici obec nakládala, dne 12. juli ten zvon se zavěsil na tu zvonici, a na svatou

³⁰ In orig. vynecháno prázdné místo pro dopsání data. Požár vypukl dne 31. srpna 1735.

³¹ Následuje vynechané místo, které bylo určeno snad pro další pokračování textu.

³² Seslání Ducha svatého (Letnice).

³³ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 344v.

³⁴ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 347v.

³⁵ Zápis o úmrtí viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 347v.

³⁶ Zápis o úmrtí děvečky Kateřiny se v sebranické matrice zemřelých nenachází.

Markytu³⁷ se s ním začalo zvonit. Toho času byl v tý obci rychtářem Jakub Mazal, konšely byli Franc Frýdl, Vojtěch Zavoral, Matěj Lněnička, Karel Bartoš, Ondřej Haup[t], Václav Tměj, to byli konšeli. Sousedy toho času byli Matěj Stříteskej, Matěj Votřel, Jan Zavoral, Šimon Zavoral, Jakub Koukal, Matěj Doseděl, Karel Stříteskej, Pavel Jílek, Jozef Květenskej, Matěj Frýdl, Jiřík Mazal, Karel Švihel, Jan Kopeckej, Jan Zavoral, to byli celí sedláci toho času.

[fol. 5v]

[nepopsáno]

[fol. 6r]

17 [II] 50

Od prohlášek

první	24 kr.
druhá	18
třetí	12
štvrtý	6
pátý	4

Od odavek

první	1 zl.
druhý	45 kr.
třetí	30
štvrtý	18 ³⁸
pátý	12

Od zápisu

první	10 kr.
druhý	5

Od křstu [!]

první	30 kr.
-------	--------

³⁷ Svatá Markéta.

³⁸ In orig. škrtnuto 3 a následuje 18.

druhý	24
třetí	18
štvrtý	12
pátý	6

Od zápisu

první	6 kr.
druhý	3

Od ouvodu 6 nedělky aneb pokopení [?] nevěsty

první	20 kr.
druhý	10
tř[e]tí	8 ³⁹
štvrtý	5
pátý	3

Šestinedělka svíčku sobě musí zavopatřit, malou anebo velkou.

Od pohřbu

první	30 kr.
druhý	20
třetí	10
štvrtý	8
pátý	4

Za dorostlou osobu

první	1 zl.
druhý	30 kr.
tř[e]tí	18
štvrtý	12
pátý	6

³⁹ In orig. škrtnuto pravděpodobně 1 a následuje 8.

Mimo toho patří farářovi při pohřbu svíčka.

ministrantoj	3 kr.
od kříže nesení	3 kr.

[fol. 6v]

[II]

Za křtící, odávací a úmrtní list

první	24 kr.
druhý	18
třetí	12
štvrtý	8
pátý	4

Kantorovi od pohřbu

první	10 kr.
druho [!]	7
třetí	4
štvrtý	2
pátý	1

Za dorostlou osobu

první	20 kr.
druhý	10
třetí	6
štvrtý	4
pátý	2

Spěvákům při průvodu

první, druhý, ⁴⁰ třetí	12 kr.
druhý ⁴¹	
štvrtej	6

⁴⁰ In orig.: *druhyy*, jedno y škrtnuto.

⁴¹ In orig. přeškrtnáno.

pátej	6
za spívanů [!] mši farářovi	1 zl.
za malou mši	30 kr.
za zvonění za hodinu	45 kr.

Za místo pořebné na krchově

od vyrostlé mohovitější osoby	35 kr.
od osoby při menších prostředkách [!]	15 kr.
od dětí do devíti let stáří jenom polovic za místo na krchově	
chudýmu lidu na krchově má se místo darmo popřítí [?]	

Od hrobu kopání, když zem zmrzlá jest

od mohovitějšího	1zl.
od chudčího jenom	45 kr

A když zem není zmrzlá, jeno[m] polovičně platit se má.

[fol. 7r]

[nepopsáno]

[fol. 7v]

[nepopsáno]

[fol. 8r]

[nepopsáno]

[fol. 8v]

[nepopsáno]

[fol. 9r]

[II]

Poznamenání, kdy a kterého času jsme se kterej narodili, v roce 1705

V roce 1674 Francka se narodil, v advent to bylo.⁴² [g]

V roce 1676 Mařena se narodila, bylo to vo masopustě.⁴³ [g]

V roce 1678 Matěj se narodil, bylo to taky vo masopustě.⁴⁴ [g]

V roce 1680 Veruna se narodila, bylo to v létě před svatým Janem.⁴⁵

V roce 1683 Judita [!] se narodila, bylo to v pústě před Matkou Boží.⁴⁶ [g]

V roce 1685 Anna se narodila, bylo to v lítě [!] před svatým Janem.⁴⁷

V roce 1688 Jan se narodil, vo masopustě to bylo.⁴⁸ [g]

V roce 1689 narodily se dvě spolu, jednej říkali Rozina a jedný Kateřina. Potom vobě umřely hned s kouta.⁴⁹

⁴² Matrika uvádí datum 2. prosince 1674. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 19v.

⁴³ Matrika uvádí datum 25. února 1676. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 21r.

⁴⁴ Matrika uvádí datum 6. února 1678. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 24v.

⁴⁵ Matrika uvádí datum 19. května 1680. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 28v.

⁴⁶ Svátek Zvěstování Panny Marie. Matrika uvádí datum 14. března 1683 a jméno Hedvika (!). Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 36v.

⁴⁷ Matrika uvádí datum 28. května 1685. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 43v.

⁴⁸ Matrika uvádí datum 26. února 1688. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 55r.

⁴⁹ Matrika uvádí datum 30. října 1689. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 63v. Matrika uvádí data 12. a 15. listopadu 1689. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 405r.

V roce 1690 [!] Dorota se narodila, na nový léto to bylo.⁵⁰ [g]

V roce 1693 Kateřina se narodila, na podzim to bylo.⁵¹ [g]

V roce 1682 nebožka Veruna umřela, v léti [!] k svatému Vavřinci to bylo.⁵² [g]

V roce 1689 nebožtík Jan umřel, na Tři krále byl funus.⁵³ [g]

V roce 1694 našeho otce Pán Bůch ráčil s toho světa povolati dne 7. září, ten den před
Narození[m] Panny Marie,

[fol. 9v]

[II]

bylo jí ve středu a on umřel v outerej vo nešpořích. Pán Bůch jim rač dát lehké
odpočívání a slavné zkříšení všem věrným dušičkám.⁵⁴ [g]

V roce 1696 naše Mařena se vdávala v neděli na svatého Martina. Šlo jí
na jedendvacátej rok, když se vdávala.⁵⁵ [g]

Já sem se ženil v roce 1698 dne 16. novembris po svatým Martině tu neděli. Bylo mi 24
léta, když sem se ženil.⁵⁶ [g]

V roce 1702 Matěj se ženil, vo masopustě to bylo. Bylo mu 24 léta, když se voženil.⁵⁷
[g]

⁵⁰ Pokřtěna v neděli 1. ledna 1691 v kostela svatého Jakuba v Poličce (!). Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 70r.

⁵¹ Matrika uvádí datum 24. října 1693. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 85v.

⁵² Matrika uvádí datum 12. srpna 1682. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 399v.

⁵³ Matrika uvádí datum 6. ledna 1689. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 404v.

⁵⁴ Matrika uvádí datum 8. září 1694. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 408v.

⁵⁵ Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 320r.

⁵⁶ Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 322r.

V roce 1703 Judita se vdávala, bylo to na podzim, když se vdávala. Šlo jí na jedendvacátej rok, když se vdávala.⁵⁸ [g]

V roce 1705 Jan [!] Radiměstkýho se ženíl vo masopustě dne 8. februari.⁵⁹ [g]

V roce 1707 Anna se vdávala vo masopustě, na Hromice měli zdavky, [!] po Hromicích tu neděli byla svadba dne 6. února. Bylo jí dvacetipůldruhého léta, když se vdala.⁶⁰ [g]

V roce 1708 Dorota se vdala na podzim. Bylo jí vosnác⁶¹ let, když se vdala.⁶²

V roce 1712 Kateřina se vdávala na podzim. Bylo jí devatenác⁶³ let.⁶⁴

V roce 1714 dne 21. januari Martin Radiměškýho se voženil.⁶⁵

Nebožka Kerle umřela dne 18. řína na svatýho Lukáše vo devíti hodinách večír v létu 1716.⁶⁶

[fol. 10r]

[II]

Poznamenání, kdy kterýmu jsem byl kmotrem [g]

⁵⁷ Matrika uvádí datum 29. ledna 1702. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 325v.

⁵⁸ Matrika uvádí datum 18. listopadu 1703. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 328v.

⁵⁹ Matrika uvádí jméno Martin (!). Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Polička, sign. 1662, matrika O, 1648–1712, fol. 101v.

⁶⁰ Matrika uvádí datum 2. února. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Dolní Újezd, sign. 1248, matrika NOZ, 1672–1709, fol. 179v.

⁶¹ In orig.: *wosnatz*.

⁶² Matrika uvádí datum 18. listopadu 1708. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 338v.

⁶³ In orig.: *dewatenatz*.

⁶⁴ Matrika uvádí datum 23. října 1712. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 347r.

⁶⁵ Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Polička, sign. 1663, matrika O, 1712–1770, fol. 7r.

⁶⁶ Zápis o úmrtí se nepodařilo vyhledat.

V roce 1689 byl jsem po prvé kmotrem Václavoj Květenskýmu, jeho synoj, říkaj⁶⁷ mu Jan. Bylo to na svatýho Štěpána,⁶⁸ umřel juž.⁶⁹ [g]

V roce 1695 po druhý jsem byl Janu Hrnčířovému,⁷⁰ [!] jeho synoj, říkaj mu Pavel. Bylo to vo masopustě [!].⁷¹ [g]

V roce 1695 po třetí jsem byl hornímu [Václavoj] Květenskýmu, jeho synoj, říkaj mu Jan. Bylo to zjara.⁷² [g]

V roce 1696 po štvrtý jsem byl Václavoj Svobodníkovému⁷³ v Stříteži, jeho synoj, říkaj mu Pavel. Bylo to po svatým Vítě.⁷⁴ [g]

V roce 1696 po pátý jsem byl Bartoňoj⁷⁵ Popelkovému, jeho synoj, říkaj mu Jan. Bylo to první pondělek adventní dne 3. decembris,⁷⁶ umřel juž.⁷⁷ To jsem byl za svýho mládenectví. [g]

V roce 1699 po šístý jsem byl Matějoj Popelkovému, jeho synoj, říkaj mu Jiřík. Bylo to na svatou Máří Majdalenu dne 22. juli.⁷⁸ [g]

⁶⁷ In orig.: *řykaj*.

⁶⁸ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 64v.

⁶⁹ Zemřel 4. listopadu 1691. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 407r.

⁷⁰ V matrice uvedeno příjmení Erbes (!).

⁷¹ Matrika uvádí datum 4. ledna 1695. Masopust začínal až od Třech králů, tedy 6. ledna (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 93r.

⁷² Matrika uvádí datum 26. dubna 1695. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 96r.

⁷³ *Svobodník* je přezdívká, správně by mělo být příjmení Stříteský.

⁷⁴ Matrika uvádí datum 19. června 1696. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 105v.

⁷⁵ In orig. původně psáno *batonoy*, *r* dopsáno následně.

⁷⁶ V matrice není mezi kmotry uveden František Frýdl, ale jeho bratr Matěj (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 109r.

⁷⁷ Zemřel 26. prosince 1696. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 411v.

⁷⁸ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 126r.

V roce 1701 po sídmý jsem byl Pavla Krejčovýho, jeho synoj, říkaj mu Jakub, dne 8. marci.⁷⁹ [g]

V roce 1703 po vŕsmý jsem byl Šimonoj Koukalovému, jeho synoj, říkaj mu Vojtěch, dne 8. [!] april[i].⁸⁰

V roce 1707 po devátý jsem byl Janoj Švihloj, jeho ceři, říkaj jí Kateřina, dne 27. marci.⁸¹ [g]

V roce 1717 dne 5. januari po desátý sem byl kmotrem Martinoj Žokoloj,⁸² jeho synoj, říkali mu Jozef,⁸³ umřel 7. února 1717.⁸⁴

[fol. 10v]

[II]

V roce 1719 dne 1. januari, to jest na nový léto, dal sem se do bratrstva zapsat i s manželkou svou na Sebrancích, do veleslavnýho bratrstva Ježíš, Maria, Jozef.

Za stolicí sem dal na Sebrancích v roce 1719 dne 1. januari 20 kr.

V roce 1722 dne 28. února, [!] to je tu sobotu po svatým Matěji, umřel Martin Radiměstkej v Širokém Dole. Bylo mu přes devadesáte let.⁸⁵

V roce 1732 nebožka matka umřela, Alžběta Frýdlová, na Početí Panny Mareje [!] měla funus.⁸⁶ Neboštík Petr Mazal umřel,⁸⁷ neboštík Matěj Klusoň,⁸⁸ nebožka Zrůstka z Hany⁸⁹ v tom roce umřeli.

⁷⁹ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 136v.

⁸⁰ Matrika uvádí datum 19. (!) dubna 1703. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 146r.

⁸¹ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 156v.

⁸² *Žokol* je přezdívka, správně by mělo být příjmení Zavoral.

⁸³ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 194v.

⁸⁴ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 443r.

⁸⁵ Matrika uvádí datum 2. března 1722 (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 461r.

V roce 1735 dne 6. února Mařena se vdávala vo masopustě. Bylo jí 29 let, když se vdala.⁹⁰

Jan se taky ten masopust voženil, zase druhou⁹¹ neděli měl svadbu dne 13. února v roce 1735. Bylo mu 33 léta, když se ženil.⁹²

V roce 1737⁹³ dne 24. [!] listopadu Pavel se voženil na podzim. Bylo mu 34 léta.⁹⁴

Dne 25. januari v roce 1739 Lída se vdala. Bylo jí 26 let, na sídmejdvacátej rok jí šlo.⁹⁵

Dne 12. máje v roce 1743 Václav se ženil, po litomyským jarmarce tu neděli měl sva[d]bu. Bylo mu 27 let, na vusmej rok [mu] šlo.⁹⁶

[fol. 11r]

Léta [II] 1699

naše Judita se narodila po svatým Lukáši, ten outerek na středu v noci, asi 4 hodiny na noc bylo na znamení Panny dne 20. [!] oktobris na docházení měsíce. Kmotra byla Mařena, céra Václava Nunvářovóho z Vo[l]dřiše,⁹⁷ druhá kmotra byla Alžběta,

⁸⁶ Matrika uvádí datum 7. prosince 1732. Svátek Početí Panny Marie připadá na den 8. prosince (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 479v.

⁸⁷ Matrika uvádí datum 3. prosince 1732. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 479r.

⁸⁸ Matrika uvádí datum 12. prosince 1732. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 479v.

⁸⁹ Pravděpodobně se jedná o Mariánu Klusoňovou z Hany, která zemřela 6. prosince 1732. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 479v.

⁹⁰ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 383v.

⁹¹ In orig. původně psáno *druhej* a následně přepsáno na *druhou*.

⁹² Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Polička, sign. 1663, matrika O, 1712–1770, fol. 79v.

⁹³ In orig. následuje *roce*.

⁹⁴ Matrika uvádí datum 25. (!) listopadu 1737. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 248r.

⁹⁵ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 250v.

⁹⁶ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 256v.

⁹⁷ Ves Oldřiš.

manželka Matěje Popelkového z Širokého Dolu, třetí kmotr byl Jozef Minář z Voldříše léta 1699.⁹⁸

Potom v roce 1700 umřela na pátek v noci před svatou Kateřinou, bylo to před půlnocí asi vo tý chvíli, jako se narodila. Bylo jí rok a čtyry⁹⁹ neděle, když umřela dne 19. novembris. [g]¹⁰⁰

V roce 1701 náš Jan se narodil dne 9. [!] aprili. V sobotu se narodil, když se světlo počalo rožehat večír, nov měsíce to bylo, na znamení Skopce [se] narodil. Kmotrem mu byl Václav, syn řezníku [!] s Pohory, druhý kmotr byl Jan [Kučera] kovář, byl na Sebrancích a nyní je v Lubným a kmotra byla [Alžběta] hajná z Lezníka, manželka Matouše Urbánka. Bůh rač ho moudrostí, rozumem a darem Ducha svatého obdařit. [g]¹⁰¹

V roce 1703 náš Pavel se narodil dne 23. [!] juni. V pátek¹⁰² [!] večír asi k půlnoci bylo, na znamení Váhy, [!] bylo to na nov, asi tejden měsíce bylo. V neděli na svatého Jana se křtil.¹⁰³ Kmotrem mu¹⁰⁴ [byli]

[fol. 11v]

[II]

Jan Švihel a Pavel Kopeckej a Kateřina Bartoška, z Le[z]níka všichni byli. Bůh rač ho moudrostí, rozumem a darem Ducha svatého obdařit.¹⁰⁵

V roce 1705 naše Mařena se narodila dne 16. decembris. Nov měsíce ten den nastával, bylo to ve středu v suchý dny¹⁰⁶ na znamení Střelce. Ve štvrtok se křtila,¹⁰⁷ bylo

⁹⁸ Matrika uvádí datum 21. (!) října 1699. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 128r.

⁹⁹ In orig. původně psáno *rok sstyry*, a následně dopsáno.

¹⁰⁰ Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 418r.

¹⁰¹ Matrika uvádí datum 10. (!) dubna 1701. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 137v.

¹⁰² Dne 23. června 1703 byla sobota (!).

¹⁰³ In orig. původně snad psáno *ktžtil* a následně přepsáno na *kržtil*.

¹⁰⁴ In orig. následuje *mu*.

¹⁰⁵ Matrika uvádí datum 24. (!) června 1703. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 146v.

Moudrosti Boží, asi v poledne se narodila ve středu. Kmotra jí byla Alžběta, céra Matouše Urbánka z Lezníka, kmotr byl Šimon Koukal z Lezníka, kmotra byla stará Švihelka Mařena z Lezníka [!]. Bůh rač ji moudrostí, rozumem [a] darem Ducha svatého obdařit, léta a dne svrchu psané.¹⁰⁸

V roce 1708 dne 20. aprili na znamení Skopce Anna se narodila v pátek, když začalo svítat na docházení měsíce. Večír zase ten den nastával novej měsíc. V neděli se křtila.¹⁰⁹ Kmotra jí byla Alžběta, céra Marka Zavorala, kmotr Šimon Koukal, kmotra Alžběta, manželka Matouše Urbánka, všichni z Lezníka byli. Bůch rač ji moudrostí, rozumem obdařit, léta a dne svrchu psané.¹¹⁰

V roce 1712 Lidmila se narodila ten štvrtek po Velkonoci. Asi vo nešpořích se¹¹¹ narodila dne 31. marci a dne 1. dubna se křtila, to jest v pátek po Velkonoci na znamení Vodnáře [!]. Kmotra byla céra Lidmila Matouše Urbánka, kmotr byl Martin Zavoral a druhá kmotra byla Lidmila, manželka Václava Koláře z Lezníka [!].¹¹²

[fol. 12r]

[II]

V roce 1715 dne 6. srpna, to je na Proměnění Pána Krista, Václav se narodil. Asi hodina na den byla v outerej na nov, bylo tejden měsíce na znamení Štíra [!]. Kmotr byl Martin Zavoral z Lezníka, kmotra byla Lidmila, manželka Šimona Koukala též z Lezníka, léta a dne svrchu psaného.¹¹³

¹⁰⁶ Zde konkrétně po svaté Lucii.

¹⁰⁷ In orig. původně psáno *ktila*, *rž* následně dopsáno.

¹⁰⁸ Druhou kmotru matrika neuvádí (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 152v.

¹⁰⁹ In orig. původně psáno snad ve tvaru *Kržitila*.

¹¹⁰ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 160r.

¹¹¹ In orig. *se* autorem dodatečně dopsáno.

¹¹² Druhou kmotru matrika neuvádí (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 175r.

¹¹³ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 187r.

V roce 1717 dne 5. prosince, ten den k svatému Mikuláši, umřel sebranskej kněz¹¹⁴ náhle přede dnem v neděli. Byl ze Květný rodilej, byl na tý faře 16 let a 10 neděl.¹¹⁵

V roce 1718 dostal se sem zase z Morašic kněz¹¹⁶ na Sebrance. Dne 30. januari d'ál první kázání na Sebrancích.

V roce 1718 dne 8. [!] února umřel neboščík Matys [Haupt] ráno.¹¹⁷

V roce 1718 dne 17. listopadu po svatým Martině ten štvrtek umřel neboščík [Marek] Kvapil v Širokém Dole.¹¹⁸

V roce 1719 dne 20. [!] januari na svatého Fabiána Šebestiána umřela nebožka Mařena Navrátilová v Širokém Dole.¹¹⁹

V roce 1719 dostal se sem na Sebrance [kněz]¹²⁰ s Kutný Hory, co tam byl za kaplana. Na svatého Jozefa d'ál první kázání na Sebrancích.

V roce 1722 dne 18. januari v neděli přede dnem umřela nebožka [Kateřina Frýdlová] krčmářka na Haně. V outerej měla funus na svatého Fabiána Šebesti[ána].¹²¹

[fol. 12v]

[II]

V roce 1714 dne 31. januari začaly se děti stavět na litomyským panství Franc Frýdl [?].

Jan má psaných let 8.

Pavel má let 6.

¹¹⁴ Wolfgang Keller.

¹¹⁵ Zápis o úmrtí se v sebranické matrice nepodařilo vyhledat.

¹¹⁶ Antonín Cajo.

¹¹⁷ Matrika uvádí datum 9. (!) února 1718. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 446r.

¹¹⁸ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 448v.

¹¹⁹ Matrika uvádí datum 19. (!) ledna 1719. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 450r.

¹²⁰ Ondřej Kryštof.

¹²¹ První manželka Františkova bratra Matěje. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736, fol. 461r.

Mařena má let 4.

V roce 1715 dne 18. januari stavěly se zase po druhý. Anna se dala připsat, má psaný 2 [roky].

V roce 1716 dne 20. januari stavěly se po třetí děti. Lída se dala připsat, má psanej jeden rok.

V roce 1717 dne 21. januari stavěly se po štvrtý děti. Václav se dal připsat, má psaný štvrt léta.

V roce 1718 dne 19. januari stavěly se po pátý děti.

V roce 1719 dne 18. januari stavěly se po šístý děti.

V roce 1720 dne 17. januari stavěly se po sídmý děti.

V tom roce a toho dne Pavla sem vyjednal na řemeslo. V zámku sem dal všeho 2 zl. 5 kr, k cechu sem dal 13 kr., cechmistrům jejich dyškreci na pintu piva 5 kr., za pivo 6 kr. Všeho činí 2 zl. 29 kr., 1720 dne 17. januari.

V roce 1722 dne 14. januari po devátý stavěly se děti.

Pavel vyšel z učení, k cechu dáno 13 kr., cechmistrům dáno 9 kr., v roce 1722 dne 14. januari.

[fol. 13r]

[II]

V roce 1723 dne 13. januari stavěly se po desátý děti.

V roce¹²² 1724 dne 16. února stavěly se po jedenáctý.

¹²² In orig. původně psáno *rocy* a následně přepsáno na *roce*.

V roce 1725 stavěly se po dvanáctý.

V roce 1726 stavěly se po třináctý.

V roce 1727 stavěly se po štrnáctý.

V roce 1728 stavěly se po patnáctý.

V roce 1729 nestavěly se děti.

V roce 1730 stavěly se děti.

V roce 1731 nestavěly se děti.

V létu 1731 dne 25. února, to je po svatým Matěji tu neděli, koupil sem chalupu na obci Leznický od Matěje Kopeckýho po Karlovi Pivoňkoj. Dáno za ni 21 kop. Matějoj sem dal 23 zl. 30 kr., na pivo dáno – 45 kr., nepřidal nic k ní.

V létu 1731 dne 6. marcí vyjednal sem Václava na řemeslo tkalcovský, za něj je rukoj[-]

[fol. 13v]

[II]

mě Vojtěch Zavoral. V zámku dáno 3 zl. 5 kr., u cechmistra dal 1 zl. za přijatí do učení a i za vyučenou. Je to juž spravený všechno, jenom budeli živ, když bude za mistra přistupovat, tu ještě musí dát k cechu, co na něj patří, 15 kr. písařoj, 3 kr. cechmistrům jejich diškreci.

V létu 1735 vyjednal sem Jana na řemeslo, za něj je rukojmý Karel Švihel z Lezníka. V zámku dáno 3 zl. 5 kr., u cechmistrů dal 1 zl. na pivo, 5 kr. za přijatí do učení aj za vyučenou.¹²³ Je to juž spravený všechno, jeno[m] za mistra když bude přistupovat, tu muse [!] ještě dát.

¹²³ In orig.: *za wyvčzenau.*

V roce 1735 Pavel přistoupil za mistra, dal 35 kr.

V roce 1734 stavěly se děti.

V roce 1736 stavěly se děti dne 12. januari.

V roce 1738 dne 3. února stavěly se děti.

[fol. 14r/16r]

[II]

V roce 1737 Jan přistoupil za mistra, dal 35 [kr.].

V roce 1743 Václav přistoupil za mistra, da[l] 1 zl., na pintu piva 5 kr.

V roce 1748 dostal se sem farář¹²⁴ na Sebrance [ze] Zámrsku [?]. První kázání kázal tu neděli před svatým Vavřincem,¹²⁵ umřel.¹²⁶

V tom roce 1748 dostal se na Sebrance [farář]¹²⁷ zase z Oujesda.¹²⁸ Byl v Oujezdě za pana kaplana, je z Litomyšle rodič.

V roce 1750 umřel Jan Frýdl z Lezníka dne 4. máje večír a dne 6. máje měl pořeb. Bylo mu 49 let a 25 dní. Pán Bů[h] mu dej lehké odpočívání a slavné zmrtyýchvstání.¹²⁹

V roce 1750 umřela nebožka Veruna Frzídlová [!] z Lezníka, France Frýdla manželka. Byli spolu živí 52 léta a 9 dní. Dne 25. listopadu na svatou Kateřinu večír k půlnoci s toho světa se odebrala. Pán Bůh jí dej lehké odpočívání a slavné zmrtyýchvstání.¹³⁰

¹²⁴ Matiáš Prenz.

¹²⁵ V roce 1748 připadala neděle před svatým Vavřincem na 4. srpna.

¹²⁶ Matrika uvádí datum úmrtí 23. srpna 1748. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 380r.

¹²⁷ Jan Menšík.

¹²⁸ Dolní Újezd.

¹²⁹ Syn Františka Frýdla. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 386r.

¹³⁰ Matrika uvádí datum 26. (?) listopadu 1750. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebrance, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 387r.

V roce 1751 umřel otect [!] náš Fra[n]c Frýdl¹³¹ dne 18. října na sv[a]týho Lukáše. Pán Bůh rač mu dát le[h]ké odpoč[í]vání¹³² a slavn[é] [zmr tvýchv stání].¹³³

[fol. 14v/16v]

[II]

V roce 177[0] umřela Anna¹³⁴ Frýdlov[á] na svatýho Prokopa dne 4. [!] července.¹³⁵ Pán [Bůh] rač jí dát le[h]ké odpočívání¹³⁶ [a] slavné [zmr tvýchv stání].¹³⁷

V r[o]ce 1770 umřela Anna Frýdlová, ma[n]želka Pavla Frýdla, dne 24. prasi[n]ce¹³⁸ [v] sobotu¹³⁹ [!] před Bož[í]m narozením. Pán Bůh [j]í dej le[h]ké odpočívání a¹⁴⁰ slavné zmr tvýchv stání.¹⁴¹

[fol. 15r/17r]

V roku 1823 dne 22. srpna umřela naše máma aneb Kateřina, ma[n]želka Václava Flídra.¹⁴² V roku 1826 dne 25. září [!] umřel Václav Flídr, manžel její a náš otec.¹⁴³ Pán Bůh jim buď milostiv a dej ji[m] lehké odpočívání a slavné zmr tvých[v] stání.

A byli spolu let 50.¹⁴⁴

Roku 1835 dne 2. března umřel císař František, pán země.

¹³¹ In orig. původně psáno *Frydl*, první *l* škrtnuto.

¹³² In orig.: *odPocžwany*.

¹³³ In orig.: *zrytivstany* (?). Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 392r.

¹³⁴ In orig.: *anana*.

¹³⁵ In orig.: *čzrweněze*.

¹³⁶ In orig.: *odPocživni*.

¹³⁷ In orig.: *zrtvihwseny*. Matrika uvádí datum 5. (!) července 1770. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1358, matrika NOZ, 1769–1784, fol. 143r.

¹³⁸ In orig.: *prasycze*.

¹³⁹ V roce 1770 připadal 24. prosinec na pondělí (!).

¹⁴⁰ In orig. následuje písmeno *l*.

¹⁴¹ Matrika uvádí datum úmrtí v sobotu 22. prosince a datum pohřbu 24. prosince 1770 (!). Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1358, matrika NOZ, 1769–1784, fol. 145r.

¹⁴² Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1368, matrika Z, 1784–1825, s. 182.

¹⁴³ Matrika uvádí datum úmrtí 25. října (!) 1826. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 7623, matrika Z, 1826–1876, fol. 8v.

¹⁴⁴ In orig. následuje později připsané *Let*. Oddání 25. července 1773. Viz SOA v Zámrsku, Sběrka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1358, matrika NOZ, 1769–1784, fol. 118r.

Rok 1834 a rok¹⁴⁵ 1835 ty dvě léta byly tůze suchý, že bylo tůze zle o vodu. Potom byla ta zejma [!] tůze moc¹⁴⁶ sněhu,¹⁴⁷ mrzlo ode Všech svatej[c]h až do svatýho Matěje.¹⁴⁸

[fol. 15v/17v]

V roku 1785 dne 26. prasince narodil se Václav Flídr z Lezníka.¹⁴⁹

Roku 1836 dne 11. února o 8 hodiná[c]h ráno uhodil hrom do polickýho kostela, ale nic se nestalo.

Roku 1835 byla velká úroda na žita, pak na vše[c]hno prostřední úroda. Byly su[c]ha, zle o mlení [!] a o vodu.

V roku 1845 dne 13. listopadu umřel náš otec Václav Flídr, manžel Alžběty Flídroví.¹⁵⁰

V roku¹⁵¹ dne 29. [!] srpna 1861¹⁵² umřela naše matka, manželka Alžběta Václava Flídra.¹⁵³

Dne 16.¹⁵⁴ dubna 1888 [!] zemřel Václav [Flídr] v Poli[č]ce,¹⁵⁵ synové; dne 13. dubna 1898 zemřel Jozef [Flídr] v Lezníku.¹⁵⁶

¹⁴⁵ In orig. následuje přeškrtná číslovka 3.

¹⁴⁶ In orig.: *macz.*

¹⁴⁷ In orig. původně psáno *Snieha* a následně přepsáno na *Sniehu*.

¹⁴⁸ V roce 1835 připadal svátek svatého Matěje na 24. února.

¹⁴⁹ Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1359, matrika N, 1784–1805, s. 136.

¹⁵⁰ Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 7623, matrika Z, 1826–1876, fol. 152v, 153r.

¹⁵¹ In orig. následují dva přeškrtné letopočty *1861*.

¹⁵² In orig. letopočet napsán mezi řádky.

¹⁵³ Matrika uvádí datum 28. (!) srpna 1861. Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 7623, matrika Z, 1826–1876, fol. 332v, 333r.

¹⁵⁴ In orig. následuje přeškrtné *Brezna*.

¹⁵⁵ Matrika uvádí datum 16. dubna 1889 (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Polička, sign. 7592, matrika Z, 1872–1912, fol. 72r.

¹⁵⁶ Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 7624, matrika Z, 1876–1923, fol. 124r.

[fol. 16r/18r]

V roku 188[2] od polo [!] července přšlo. Co byly raný žně, tak mnoho obilí porostlo. Při pozním [!] kraji nebylo to tak zlý. Obilí nebylo nic vzácné.

V roku 1885 v dubnu kvetly ovocné stromy. Dne 15. [května] spadlo mnoho sněhu, tu noc před svatým Janem Nepomuckým mnoho stromů polámalo.

[fol. 16v/18v]

[nepopsáno]

[fol. 17r/19r]

[II]

[g] V létu 1706 [g]

Poznamenání proti všelijakým¹⁵⁷ nemocem aneb proti ňáký uraženině,¹⁵⁸ když by
člověk k ňákýmu úrazu¹⁵⁹ přišel

Když matka padá z jednoho boku do druhého, jako by nožem řezal, vezmi stred, dřevěný¹⁶⁰ olej a kmín vlaský. Ztlučiž kmín, vař to v vodě spolu a klad' na nemoc. Jinak vezmi mirru a bobek a jelení roch, spálený ten popel vař to spolu v víně. Necht' to často pije teplé a učiň, aby kejchala.

Na koho Pán Bůh dopustí, když paměť pozbejvá, tato věc jest dobrá s pomocí Boží tomu člověku, aby s pravý ruky a potom z levý nohy řezal na kříž nechty a potom z pravý nohy a z levý ruky a na vrch hlavy křížem vlasy stříhal. A to spolu vzíti a z višně kolíček udělati. Z muskýho pohlaví do štěpa to zavrtati v širým poli, kterej ovotce [!] nese, a tu pod ním kleknouti, Pánu Bohu třikrát Očenáš pořikati a třikrát Zdravas Maria a třikrát Věřím [v] Boha. A jestli ženský pohlaví je, teda do hrušky taková věc se musí zavrtati. Tedy tomu člověku s pomocí Boží se spomůže [!].

¹⁵⁷ In orig.: *wsslelygakym*.

¹⁵⁸ In orig.: *vraženině*.

¹⁵⁹ In orig.: *vrazu*.

¹⁶⁰ In orig.: *drzewěnni*.

[fol. 17v/19v]

[II]

Tato věc jest dobrá, když krtice na lukách reje. Na Velkej pátek, dřív než slunce výde, musí nahej ty hromátky rozkopat anebo kosou ty hromátky sekat. Teda více škody dělat nebude, v létu 1706.

Pro červenou

Tato věc jest dobrá pro červenou. Žaludy, který rok ležej, musí jich nastrouhat a topinku posypat a sníst tu topinku, anebo s něčím vypít. I taky dobytku sou dobrý, kterej dobytek na takovou věc stůní, 1706.

Pro koně

Na Štědrej den dřív než co jinýho by jedli, dej nim sníst myší hnízdo a dobře ho vosol, aby ho snědli. Teda ti stonati nebudou, ani myši nebudou mít. A musí ho najít novej pátek anebo novou neděli to hnízdo. I také s tím myším hnízdem na Štědrej den, dřív než slunce výde, pokuř koně. Hodně do zkřípí nim nakuř. Teda ti ten rok myši mít nebudou s pomocí Boží, v létu 1707. [g]

Na svatýho Filipa Jakuba, dřív než slu[n]ce výde, utrhni třikrát mateřídoušky ne holou rukou. Dej ji do šaty, a když budež vobíli do stodoly vozit, hned jak první snop do stodoly dáž, vlož.

[fol. 18/-]

[odstříženo]

[fol. 19r/20r]

[II]

Tato věc jest dobrá, čertikus, když by se uťal¹⁶¹ aneb ňákej ouraz si ud'ál.¹⁶² Když ten lístek na to přiloží, teda se zase shojí ta bolest a zroste s pomocí Boží.

Tato věc jest dobrá pro všelijaký nemoci, proti ourazu aneb když člověk nezdravý je. Žanykl, aby ho uvařil [ve] vodě aneb v patokách anebo v pivě, a to aby pil ten žanykl

¹⁶¹ In orig.: *vtial*.

¹⁶² In orig.: *vdial*.

na noc a ráno. A je taky dobrý, když ňákou bolest měl anebo když by se uťal, teda se zroste ta bolest a shojí s pomocí Boží.

[k]dyby člověk upadl¹⁶³ anebo namohl se jakkolivěk, vezmi rýt a vína dobrýho, a ten rýt do něho namoč. Nech ho v něm přes noc státi a potom to spolu dát do hrnce a ten hrnc zamaš [?] a stavit to k tichýmu uhlí a nech to dobře zvařiti. Potom vezmi jeleního loje, dej do toho a to uživej každý ráno, dřív než co jinýho užíváš a zas na noc. Juž na to nic jinýho nepi [...].

[odstřiženo]

[fol. 19v/20v]

[II]

[...] dobrou hodinu nepi ani nejz, a potom teplou polívku jez na to. S pomocí Boží bude platno, 1719 roce dne 6. januari.

Kdo má prašivku, kup za krešli tabáku a skrájej ho a dej ho do horký vody a nech omočiti štyrydvacet hodin a potom ho přeced' a hodně vytlač, vezmi nepotřebovanou kolomaz, kápni třikrát do tý vody s toho tabáku, na schodu měsíce maž se s tím, s pomocí Boží pozbydeš ji.

Kdo má v domě německý myši, na svatýho Jana,¹⁶⁴ dřív než slunce výde, natrhej kapratí. Musí ho trhat nahej a ne holou rukou. Musí si vobalit ruku šatou. A novou neděli, novej pondělek, novej outerek, dř[í]v než slunce¹⁶⁵ výde, kuř s tím¹⁶⁶ kapratím po domě anebo v stodole jestli v ní sou. Teda je s pomocí Boží vybudeš. Nebude se žádná v tom domě držeti, ani hrubě malý myši se [ne]budou držet, 1719.

[odstřiženo]

[fol. 20/-]

[odstřiženo]

¹⁶³ In orig.: *vpadl*.

¹⁶⁴ Svátek svatého Jana Křtitele.

¹⁶⁵ In orig. *Sluncy* přepsáno autorem na *Slunce*.

¹⁶⁶ In orig. následuje přeškrtnuté písmeno *p*.

[fol. 21r]

[II]

Pro červenou

Když lidi na červenou stoní, vem z višně houbu a vař ji [ve] vodě anebo v [octě],¹⁶⁷ a to musí pít. Teda s pomocí Boží pomine.

[nepopsáno]

[fol. 21v]

[nepopsáno]

[fol. 22r]

Rok 1833 byl takový, zjara v setí sních spad a bylo moc vody; pak byly časy. Pak 5. července začalo pršet a byly deště až do pozimka. Pozimek suchý [a v] arbenťe [!] hrozný deště. Pak 18. prosince hrozný¹⁶⁸ v noci vítr byl, že mnoho škody nad'ál. Pak zas 26. p[r]asince zas byl vítr celej den. Pak dne 31. prosince 1 hodinu po půlnoci byla hrozná bouřka [s] bleskami, [!] jak v létě a řmění velké,¹⁶⁹ tak lidi měli strach.

Rok 1834¹⁷⁰

Na Nový rok, to je 1. ledna, zas hrozný vítr byl. Pán Bůh toho již nedoupouštěj¹⁷¹ [!]. Potrh[a]lo¹⁷² [!] mnoho stavení [a] ud'alo [!] mnoho škod.

[fol. 22v]

Rok 1834, to léto bylo tůze suchý hned jaro, že obilí všecko dos[c]hlo.¹⁷³ Žně byly u nás dne [!] začaly se 26. červe[n]ce¹⁷⁴ a 12. srpna bylo po žne[c]h [!]. Pozimek tůze suchý a že bylo sucho pořád až do ledna, tůze bylo zle o vodu. Tak ten rok málo úroda [!] bylo v¹⁷⁵ krajích málo zeleniny, jablek. Tak začalo bejt dráž, žito¹⁷⁶ za 2 zl. 24 kr. stříbro [!].¹⁷⁷

¹⁶⁷ In orig.: *otce*.

¹⁶⁸ In orig.: *hroznig*.

¹⁶⁹ In orig.: *welkeg*, koncové *g* dopsáno později.

¹⁷⁰ In orig. dopsáno autorem později.

¹⁷¹ In orig.: *nedaupaussteg*.

¹⁷² In orig.: *potrholo*. Zbývající text včetně tohoto slova dopsán později jiným odstínem inkoustu.

¹⁷³ In orig.: *doshlo*.

¹⁷⁴ In orig.: *čzerwečze*.

¹⁷⁵ In orig. dopsáno později jiným odstínem inkoustu.

Rok 1835 byl zas suchý a bylo lacině.¹⁷⁸ Žito bylo za 1 zl.¹⁷⁹ 12 kr., byla úroda na žito a na vše[c]hno.

[fol. 23r]

Rok 1836 byl zas suchý a v zejména mnoho sněhu a dlouhá¹⁸⁰ zima. Ode Všech¹⁸¹ svatej[ch]¹⁸² začalo mrznat, [!] mrzlo až do března. Pak bylo sucho [a] v máji hrůzný mrazy, že až bylo zmrzlý [?]. Potom bylo housenek a [chroustů]¹⁸³ a pak [j]eště potom motejlů a housenky¹⁸⁴ a chrousti¹⁸⁵ všechno¹⁸⁶ ožrali. Tak stromoví bylo jako suchý. Žito bylo laciný¹⁸⁷ 1zl. 12 kr. a vše[c]hno [toh]o roku s tej orody [!] 1835.

[fol. 23v]

Roku 1839 bylo u nás měření¹⁸⁸ hned [v]¹⁸⁹ aprílu. Byli tu celý měsíc.¹⁹⁰

Roku 1840 byla oroda [!] na všecko a lny taky se podařily.

Roku 1842 bylo suchý léto, málo píce, ale vobilí tůze pliný a sporý.

Roku 1843 nebyly žádný jetele. Vobilí bylo na slámu sporý, ale tůze nepliný a lny nejadrný. Bylo draho, žito 7 zl., vovesy [?] [šajn]¹⁹¹ [?] 4 zl.

¹⁷⁶ In orig.: žjto.

¹⁷⁷ In orig.: stříbro.

¹⁷⁸ In orig.: lacznie.

¹⁷⁹ In orig. následuje zlati.

¹⁸⁰ In orig. dloucha.

¹⁸¹ In orig.: odefsseh.

¹⁸² In orig.: Swaheg, později přepsáno snad na Swatig či Swateg.

¹⁸³ In orig.: hrostu.

¹⁸⁴ In orig.: howsenki.

¹⁸⁵ In orig.: hrausti.

¹⁸⁶ In orig.: Wehno.

¹⁸⁷ In orig.: laczjni.

¹⁸⁸ In orig.: Meřjeni.

¹⁸⁹ In orig.: a.

¹⁹⁰ In orig. původně psáno *mnieSjcz*. Později tužkou přepsáno na *mesiieSjcz* a nakonec mezi řádky tužkou dopsáno *mnesyc*.

¹⁹¹ In orig.: ssagin.

[fol. 24r]

Roku 1844 bylo moc sněhu, tak ležel na roli. [Dne] 22. dubna poslední [stál],¹⁹² na [dolci]¹⁹³ stál 22. máje. Žita řitký,¹⁹⁴ málo sena, ale jetele pěkný.

V¹⁹⁵ roku 1844 dal Václav Flídr na poklonu novejš krucifiks a na něj bílej plech, ke spodu¹⁹⁶ příklad.

V roku 1874 dal Jan Flídr nové dřev[o] na poklonu a kruc[ífi]ks oštafirovat. Bylo svěcení dne 27. září.

V roku 1875 dne 3. dubna přijeli misionáři na Sebranice. Posvětili kříž u kapličky v Lezníku¹⁹⁷ dne 17. dubna 1875 a odjeli pryč ze Sebranic dne 17. dubna 1875.

[fol. 24v]

[Jozef] Huška vyhořel roku 1880 na vostatky,¹⁹⁸ Koukalom¹⁹⁹ stodola.

Jílkom²⁰⁰ vyhořela stodola dne 8. prosince 1885.

Škola se přistavovala roku 1892.

Škola se vystavěla roku 1870.

Kaplička se vystavěla roku 1888.

[Václav] Zindulka z Malý strany vyhořel dne 6. června 1894.²⁰¹

¹⁹² In orig. *sPal* s přeškrtnutým dříkem písmena *P*.

¹⁹³ In orig.: *dalzj*.

¹⁹⁴ In orig.: *ržitki*.

¹⁹⁵ In orig. následuje *w*.

¹⁹⁶ In orig. se opakuje *ke spodu*.

¹⁹⁷ In orig. v *Lezníku* vepsáno mezi řádky.

¹⁹⁸ Dne 8. února.

¹⁹⁹ *Koukalom* je přezdívka, správně by mělo být *Doubkom*.

²⁰⁰ *Jílkom* je přezdívka, správně by mělo být *Flídr*.

²⁰¹ In orig. *1894* vepsáno mezi řádky.

[Roku] 1900²⁰² byly [vysvěcené]²⁰³ krchovy na Sebranicích [a] v Lezníku dne 2. prosince 1900.²⁰⁴

Dne 11. května 1901 přijeli misionáři na Sebranice a odjeli dne 20. května.

[fol. 25r/27r]

V létu 1711 [g]

Poznamenání [zim]ního vyse//tí

	k	v	[št]
dne 14. září, [to] jest na sv[a]tý//ho Kříže, ²⁰⁵ pšence	1	-	2
dn[e] 15. [září] pšence	1	-	-
dne 16. [září] pšence	-	2	- ²⁰⁶
pše[nce v]šechny	2	2	2
žita tého[ž] dne	-	1	2
dne 22. září s má[mo]u [d]o jejího hnoje, to jest ²⁰⁷ p[o sv]atým Mat//ouši,	-	2	1
dne 23. [září] žita	-	3	-
dne 24. [září] žita	2	2	3
dne 30. [září] žita	1	3	-
dne 2. října u lesa žita	-	3	- ²⁰⁸
na přední[m] voboře ²⁰⁹ všeho žita vysetý//ho	6	3	2

V [lé]tu 1712 [g]

Poznamená[ní] jarního vy//setí

dne 15. aprili sil sem vousa	3	-	-
dne 28. aprili sil sem hrách	-	1	-
dne 29. [april]i téhož hrachu	-	2	-

²⁰² In orig. 1800 přepsáno na 1900.

²⁰³ In orig.: *w Swecene* či *w Swedene*.

²⁰⁴ In orig. 1800 přepsáno na 1900.

²⁰⁵ Povýšení svatého Kříže.

²⁰⁶ In orig. podtrženo.

²⁰⁷ In orig.: *gest*.

²⁰⁸ In orig. podtrženo.

²⁰⁹ In orig. *woborže* napsáno v následujícím spodním řádku.

dne 30. [apřili] téhož hrachu	-	1	2
dne 2. máje [v]ous[a]	2	2	-
dne 3. téhož vousa	2	2	-
toho dne čočky ²¹⁰ sem sil	-	1	-
dne 7. máje čočky	-	1	2
dne 9. máje ječmena	1	-	-
dne 10. máje ječmena	-	3	-
dne 12. má[je] ječmena	-	3	-
dne 13. máje ječmena	1	1	3
dne 19. máje [j]ečmena	-	-	3
dne 21. máje ječmena	-	2	2 ²¹¹
všeho ječmena vysetýho	4	3	-
všeho vousa vysetýho	8	-	-
všeho hrachu vysetýho	1	-	2
čočky vysetý	-	2	2
dne 3. juni lněný semeno	-	1	2

V létu 1712

Poznamená[ní] zimního vy//setí

na prostr[edn]ím voboře

dne 7. září ²¹² [p]šence na zadním voboře do [...]hoviska	1	1	-
ž[it]a toho dne [s] mámou do její//ho hnoje na zadním [vo]boře	-	1	-
dne 9. [pšence n]a honečky	-	3	1
dne [1]0. [...] dr]uhý ho[n]ečky	-	3	3
toho dne [...]y]ny ²¹³ [u] ranic	-	[1]	-

[fol. 25v/27v]

[dn]e 1[...] zář[í]²¹⁴ na de[set] záhonů

²¹⁰ In orig.: *čzočzky*.

²¹¹ In orig. podtrženo.

²¹² In orig. původně psáno *srpna*, poté přeškrtnuto a mezi řádky vepsáno *zaržy*.

²¹³ Transliterace.

²¹⁴ In orig. původně psáno [sr]pna, poté přeškrtnuto a nadepsáno *zar[žy]*.

vedli pšence žita setýho	-	2	-
dne [1]3. září žita [sem] sil	1	3	-
je [s ní]m p[o]s[e]týho 22 záhony [!]			
dne 16. září žita 6 záhonů	-	2	1
z Širokýho Dolu ži[ta] setýho všeho	2	3	-
je s ním posetý 3[... zá]ho[n]ů			
dne 23. září žita [...] záhonů a	1	1	-
prvej je s mým [žite]m posetej záhon,			
a tak je s mým žite[m] posetýho 14			
záhonů vedli př[...]a			
všeho žita vysetý[ho]	5	1	-
Pán Bůh rač ho požeh[nat] a zdařit			

V létu 1713 [g]

Poznamenání²¹⁵ j[a]rního vysetí

dne 3. aprili ²¹⁶ sil			
sem u lesa vousa	-	1	1
dne 4. aprili vousa na pro//středním ²¹⁷			
voboře	-	1	3
dne 5. [april] na předním voboře vou[sa] ²¹⁸ 16 záhonů ²¹⁹	1	1	-
dne 7. aprili vousa 14 záhonů	1	1	1
dne 8. [april] hrách na h[o]nečky za zelím	-	1	2
dne 10. aprili vousa vobojího	1	2	-
dne 11. [april] vousa je ho 28 záhonů	1	-	-
dne 13. [april], to jest na Zelený štvrtek, vou//sa			
na ty záhony vedli dolce	-	2	-
dne 13. aprili na Matysovo čo[č]ky ²²⁰	-	1	-
dne 11. aprili hrachu [8] záhonů	-	1	-
[d]ne 2. máje vousa 14 [zá]honů			

²¹⁵ In orig. následuje přeškrtané z[y].

²¹⁶ In orig.: *apyly* s nadepsaným *r*.

²¹⁷ In orig.: *pro//sterždnim*.

²¹⁸ In orig.: *wau*.

²¹⁹ In orig. *16 zahonu* nadepsáno.

²²⁰ In orig.: *čzoky*.

a vedli palouka do přílohu [?]	1	1	2
Michaloj vousa ²²¹ 3 záhon[y] a líchu			
vedli ječmena jeden věrtel			
dne 3. máje čocky nad rybník	-	-	2
dne 3. máje ječmena nad ry//bník	1	-	1
Michaloj ječmena jeden			
věrtel vod Hany 4 záhony			
a vo[d] dolce 7 záhonů [v]edli cesty			
dne 4. máje hrachu	-	-	3
a vousa toho dne	-	1	-
dne 8. máje ječm[e]n[a]	-	2	-
na Klusoňovo ječm[ena]	-	2	-
dne 13. máje ječmen[a]	-	2	3 ²²²
všeho je[č]mena ²²³ vyse[týho]	2	2	- ²²⁴
všeho vousa vysetý[ho]	8	-	-
hrachu vyset[ýho]	-	3	1
dne 12. máje č[oč]ky	-	1	- ²²⁵
všechny čocky vysetý	-	2	-
dne 8. juni u lesa l[. ...]	-	-	2
dne 12. juni na poli se[. ...]	-	-	3

[fol.26r]

[II]

Pozname[ná]ní²²⁶ zimníh[o]²²⁷ vysetí na ...]//ním

vobo[ř]e v létu 1713

dne 13. září sil sem pš[enci ...]

vedli meze na klýny [...]

toho dne žita sem sil [...]

druhej den sem sil [...]

²²¹ In orig.: *wasa*.

²²² In orig. podtrženo.

²²³ In orig.: *gemena*.

²²⁴ In orig. podtrženo.

²²⁵ In orig. podtrženo.

²²⁶ In orig.: *Poznameni*.

²²⁷ In orig.: *zymmniho*.

posil sem 40 záhonů i s [...]
dne 15. září pšence [...]
druhej den pšence [...]
posil sem 10 záhonů v[.]
dne 19. září pšence [...]
posil sem 21 záhonů [...]
dne 22. září žita novej pá[tek ...]
20 záhonů v suchý dny²²⁸ [...]
dne 27. září žita 11 záh[onů ...]
toho dne s mámou do jejího hno[je ...]
[ž]ita 12 záhonů na roun[. ...]
dne 3. října žita 11 záhonů [...]
vedli pšence z důly to je bez luš[.]
dne 4. [října] žita 12 záhonů [...]
dne 5. [října] žita 12 záhonů [...]
dne 6. [října] žita 16 záhonů [...]
dne 9. října žita u lesa [...]
všeho žita vysetýho [...]
pšence vysetý [...]

Poznamenání jarního [vy]//setí
na prostředním vo[boře v létu 1714]

dne 10. aprili sil sem hra[chu ...]
do zelniska u palouka [...]
dne 13. aprili sil sem v[ousa ...]
na stádelný honečky [...]
dne 19. aprili vousa [...]
po pěti věrtelích je setýho z²²⁹ [...]/ho
je ho posetýho 14 záhon[ů ...]
z důly vedli příloha v[.]
je ho 30 záhonů [...]
dne 20. aprili²³⁰ hrách [...]

²²⁸ Zde konkrétně po Povýšení svatého Kříže.

²²⁹ Možno číst i jako 3.

vousa²³¹ toho dne [...]
dne 26. aprili [...]
je posetý 16. záho[nů ...]
toho dne ječ[mena ...]
z Širokýho [Dolu ...]//dním
vo[boře ...]
je setej j[. ...]

[fol.26v]

[II]

[... ječ]mena	-	1	1
[...] půl jedenácta p[o] půl druhý štvrci			
[... ve]dli něho j[e] čo//[čky]			
[...] sedma záhonu			
[... a]prili ječmena	-	2	-
[... zá]honů vedli zelí			
[... j]eřice sem sil co	-	2	2
[...] žito setý po jejím			
[... .]wy ²³² ležel 12 a půl záhonu			
[...] máje ječmena	1	-	1
[... .]ím voboře			
[... m]áje s mámou ječme//[na]			
[... j]ejím hnoji	-	1	2
[... m]áje vousa na zadním			
[...] žito vyhynulo	1	-	-
[...] máje vousa	1	2	-
[...] máje vousa	-	-	2
[... m]áje ječmena	2	1	-
[...] záhonů a lícha			
[...] máje ječmena	-	2	-
[... .]tům na rouno je			

²³⁰ In orig. původně psáno *20 pryly, a* nadepsáno mezi řádky.

²³¹ In orig. původně psáno *wasu, u* nadepsáno mezi řádky.

²³² Transliterace.

[... z]áhonů			
[... .]loj půl páta záho//[na]			
[... ječ]mena			
[...] ječmena vysetýho	4	3	2
[...] vousa vysetýho	6	2	-
[... čočky] vysetý	-	3	-
[... hrachu] vysetýho	-	2	2
[...] máje sil sem lněný			
[...] u lesa půl druhý			
[... j]uni sil sem lněný			
[...]	-	1	2
[... ju]uni lnění semeno	-	-	3
[... Bů]h rač toho požehnat			
[... ju]ni sázeli sme zelí k			
[svatýmu] Vítu ten den			
[... mar]ci klisnu sem			
[... Radi]městkýho koni			
[...] se nám ja//[...]			
[...] to jest			
[... .]ledne			

[fol. 27r/32r]

[II]

Poznamenání zim[ního vysetí 1714]

dne 7. září sil sem [...]
dn[e] 15. [září] žita s mám[ou ...]
dne 18. [září] žita z Honz[ou ...]
toho dne pšence [...]
to je na prostředním [voboře]
dne 22. září na honeč[ky ...]
půl štvrta záhona v[. ...]
cesty je vod Kvapilov[ýho ...]

na co [?] nazbíral [...]
dne 27. září žita n[. ...]//nyk²³³
je ho 26 záhonů [...]
dne 1. října žita [...]
je ho 15 záhonů to je [...]
Kvapilovýho Jozefa [...]
tom kuse nad rybníke[m ...]
dne 3. října žita [...]
v[o]d Kvapilu je posetých [...]
záhonů vedli cesty [...]
dne 4. října žita [...]
pšence 10 záhonů [...]
vod Krejču je posetých[o] 12 [...]
všeho žita vysetýho [...]
dne 12. října pšence [...]
do zelniska půl sedma zá[hona ...]
všechny pšence vysetý [...]
Pán Bůh rač požehnat [...].

Poznamenání ja[rního vy]//setí

dne 28. marci hr[achu ...]
je ho 6 záhonů [...]
dne 8. dubna čočky [...]
4 záhony [t]oho dne v[. ...]
15 záhonů ječmena [...]
dne, je ho 10 záhon[ů ve]//dli
m[e]ze na pře[dním]
voboře [...]
dne 9. aprili vousa [...]//sa
u boří[n]ky [...]
dne 10. [april] téh[ož] v[ousa ... pa]//louka
na [...]

²³³ Transliterace.

dne 12. [apřili] téhož [...]//dním
 vobo[ře ...]
 dne 13. [apřili ...]
 27 záho[nů ...]
 [d]ne 15. [...]//ny²³⁴
 je [...]
 [...].

[fol. 27v/32v]

[II]

[... apr]ili jeři[ce]			
[... p]alou[ka]	-	1	-
[...] hrachu na před//[ním]	-	-	3
[... .]ym ²³⁵ voboře			
[...] vod Kopeckýho	-	1	-
[... a]přili čočky	-	1	2
[...] ječmena	-	2	-
[... .]m voboře na klí//[ny]			
[... vedl]i meze 12 klínů			
[... ap]řili vousa ²³⁶ 6			
[...] vedli ječmena	-	2	-
[... n]a svatýho Jiří			
[...] záhonků	-	3	[?]
[... svatý]ho Marka vousa	2	-	-
[... .]y ²³⁷ na tý straně			
[... .]owa ²³⁸ je tu			
[... .]ho [...] záhonů			
[... .]y ²³⁹ vousa ²⁴⁰ do pa//[...]			
[... vyse]týho	-	[...]	-

²³⁴ Transliterace.

²³⁵ Transliterace.

²³⁶ In orig.: *wasa*.

²³⁷ Transliterace.

²³⁸ Translietrace.

²³⁹ Translietrace.

²⁴⁰ In orig.: *wasa*.

[...] vousa vysetýho	10	-	[...]
[... v]ysetýho	-	3	1
[... v]ysetý	-	2	2
[... a]prili ječmena	-	3	[...]
[... z]áhonů			
[...] aprili ječmena	1	1	-
[...] záhonů			
[... m]áje ječmena	-	1	1
[... .]ky tolik je ho			
[...] sem [...]			
[... št]vrcei			
[... ječ]mena vysetýho	3	1	1
[...] zelí se sázelo			
[...] lněné sem[en]o na			
[... vo]boře 6 záhonů	-	1	2
[...] lněné semeno	-	-	1

[1]715

[Pozname]nání zimního [vysetí]

[... dn]e 6. září pšence	1	2	-
[... .]ím voboře 2[... zá]hony			
[... pše]nce na [ho]nečky	-	3	-
[...] hracho//[...]			
[...] lydmi ²⁴¹ //[...]			
[...]	-	2	-
[...]	2	3	-
[... .]y ²⁴²			
[...]	-	2	[1]
[...]			

[fol. 28r]

[s H]onz[o]u [...] 6 záho[n]ů	-	1	2
-------------------------------	---	---	---

²⁴¹ Transliterace, možno číst i jako *lydnu*.

²⁴² Transliterace.

to je z mý[h]o [... se]tý			
dne 17. září žita 2 záhony	-	1	-
s má[m]ou do jejího hnoje [... z]áhonů	-	2	-
s Michalem do je[h]o [hn]oje 5 záhonů	-	2	-
[to]ho dne na ha[...] žita	-	3	-
to je taky z mýho [seme]na			
dne 19. září žita [n]a zadním vo//boře			
vod Kvapi[lo]výho Jozefa	1	1	2
vod Jana Radim[ě]ského	-	1	2
dne 20. září žita na zadním			
voboře vedli ranic na klíny ²⁴³ [!]	-	2	2
z mýho semena věrtel vo[d] ²⁴⁴ Jana			
půl druhýho věrtel			
dne 24. září u lesa žita	-	1	-
všeho žita vysetýho	5	1	-

1716

Poznamen[ání] jarního vysetí

dne 18. aprili vousa na			
ten kus nad rybník	2	-	-
dne 21. aprili nad cestou			
půl patnácta záhona vou//sa	1	-	1
dne 21. aprili hrachu na			
prostředním v[o]boře	-	1	2
toho dne čočky	-	1	1
dne 22. aprili ječmena			
na prostředním voboře	-	1	-
je ho 16 záhonků			
dne 24. [april]i [na] svatýho Jiří			
novej pátek jeřice ²⁴⁵	-	1	-
7 záhonů vedli cesty			

²⁴³ In orig.: *klynich*.

²⁴⁴ In orig.: *wo*.

²⁴⁵ In orig.: *geržyce*.

dne 28. aprili vousa	1	-	-
dne 29. dito [!] vousa na ten kus u Hany 2[9] záhonů	1	1	1
dne 30. aprili vousa	1	-	-
a hrachu toho dne tři mírky	-	1	[-]
dne 2. máje ječmena na ho//nečky na před[ní vobor] ²⁴⁶	-	1	3
dne 4. máje [jeř]ice dopa [?] u Hany v[e]d[li] dolce	-	1	[-]
dne 5. máje [hrac]hu na p[ř]ední vobor [...] záhonů ječmena toho dne v[e]dl[i]	-	1	1
hrachu půl jedenác[t]a zá[hona] ²⁴⁷	[...]	2	1
dne 8. máje vousa u lesa	-	2	1
dne 12. máje čočky 6 záhonů	-	1	3

[fol. 28v]

dne 13. máje [... p]r[o]//středním v[o]boře [11] z[á]honů	1	1	[...]
ječmen[a] toho dne	-	3	1
dne 14. [má]je ječmena s mámou 13 záhonků	-	1	3
s Honzou ječm[ena] 5 záho[nků]	-	1	1
dne 18. máje v[ou]sa	1	-	1
dne 19. máje j[eč]mena všeho vous[a] vysetý[ho] ²⁴⁹	-	3	3 ²⁴⁸
ječmena vysetýho	9	1	-
jeřice vysetý	3	1	2
hra[c]hu vysetýho	-	3	2
čočky vysetý	1	-	-
	-	3	-

²⁴⁶ In orig.: *na pržed.*

²⁴⁷ In orig.: *za.*

²⁴⁸ In orig. podtrženo.

²⁴⁹ In orig.: *wysety.*

dne 4. juni semeno lněný na zadním voboře 11 klínů	-	1	-
dne 8. juni u les[a] semeno	-	-	1
dne 9. juni na zad[ním] vo//boře půl šesta záhona	-	1	-
toho dne zelí sme sázeli			

1716

Poznamenání zimního vy//setí
na zadním voboře

dne 7. zář[í] pšence 16 záhonů	1	-	-
dne 10 září pšence	1	1	-
21 záhon[ů] ²⁵⁰			
dne 12. září pšen[ce] 18 záhonů	1	-	1
dne 15. září pšence 17 klínů do lnisk[a]	-	1	3 ²⁵¹
všechny pšence vysetý	3	3	-
dne 7. září žita 9 záhonů	-	2	-
dne 15. září ži[t]a s Honzou půl desáta klína k cestě [co] ne//dohnojil na 11 sáhů a 1 loket to dohnojila [má]ma	-	1	2
s mámou žita [... z]áhonů	-	1	3
dne 17. září ž[ita] vod lesa 8 záhonů ve[dli] máminýho	-	2	-
dne 18. září ži[ta] z mýho [se]m[en]a 7 věrtel 27 záh[o]nů [v]od Jozefa 1 věrtel 4 záhony	2	-	-

²⁵⁰ In orig.: *zahon*.

²⁵¹ In orig. podtrženo.

dne 24. září žita	2	1	-
33 záhony a lích[a] vod Jozefa			
vše[ho] [ži]ta vyset[ýho]	5	2	2

[fol. 29r]

[1]71[7]

P[o]znamenání jar[ního vysetí]

dne 20. marci v[. ...]//dním
voboře 18 [...]
dne 22. marci [...]
na [za]dním voboře [...]
dne 2. aprili vou[sa ...]
nad cestou 32 záhon[ů ...]
dne 3. aprili hrachu [...]
vedli cesty 10 záhon[ů ...]
dn[e] 5. aprili vousa [...]
ten kus u rybníka [...]
dn[e] 6. aprili rychlíku [na pro]//středním
voboře pů[l ...]//sta
záhona vedli p[. ...]
[...] d[r]uhým k [l]nisku²⁵² [?][...]
[dne] 7. aprili vousa [...]
čočky taky toho dne [...]
[dne 13.] aprili vousa [...]
jeř[ice] u lesa [...]
d[ne ...] aprili vousa [...]
[dne ...] voboře co sem [...]
[dne 15.] vousa na zadní[m ...]
j[ečm]ena [...] záhony [...]
m[á]minýho ječmen[a ...]
dne 19. aprili ječm[ena ...]
s mámou 5 záh[onů ...]

²⁵² In orig.: *nisku*.

s Michalem 5 záhon[ů ...]
 dne 20. [april]i s Honzou [... je]//čmena
 6 záhon[ů ...]
 na klíny²⁵³ [?] ved[li ...]
 [Ho]nzovýho [...]
 je[ř]ice na prostřední[m ...]
 b[...] půl třináctá záho[na ...]
 21 ječmena na hon[. ...]
 2 [... h]rachu půl des[áta ...]
 l[něnýho] semen[a ...]
 [...]wow²⁵⁴ záh[o]ny [...]
 d[ne] 24. aprili jeři[ce ...]
 čočky 4 záh[ony ...]
 dne 27. ap[rili ...]
 19 záhonů [...]
 dne 29. aprili je[. ...]
 de[vč]atům 7 zá[honů ...]
 hr[ach]u na zadn[ím ...]
 čočky tak[y ...]
 d[. ...]
 [...]

[fol. 29v]

[II] 1717

[Pozname]nání zimního vyse[tí]

[... .]ři pšence 13 záhonů			
[... pře]dním voboře na do//[...]			
[... .]syce ²⁵⁵	1	1	2
[...] pšence 12 záhonů			
[... .]atek na štíru [?]	1	1	1

²⁵³ In orig.: *Klynich*.

²⁵⁴ Transliterace.

²⁵⁵ Transliterace.

[... .]ky u zelí pšence	-	1	3
[... .]y ²⁵⁶ žita z Honzou			
[...] vedli pšence	-	1	2
[...] žita 3 záhony			
[... .] dopolou vod	-	2	-
[... z]a nim maj děvča//[ta]			
[...] co si nazbíraly a			
[...] vostatok na ty ²⁵⁷			
[...] sem sil svý žito			
[...] štvrce			
[... .]y ²⁵⁸ žito Svobodou			
[...] po jeho hnoji	-	3	-
[...] vod Svobodovy			
[... z]áhonů vod ra//[...]			
[...] záhonů z hu//[...]			
[... p]ůl vosm[a] záho//[na]			
[...] pod brázdu			
[...] důly vešlo			
[... .]tiho ²⁵⁹ věrtele			
[... .]y ²⁶⁰ vešlo dvě			
[... .]ři žito na vůbec			
[... .]y ²⁶¹ co sem koupil	-	[3]	[...]
[...] záhonů 9 je po			
[...] 5 je bez hnoje			
[...] z mýho seme//[na]			
[... p]ůl záh[o]n[a]			
[...] ob[...]lou	-	[...]	[...]
[... n]a ten kus vy//[setýho]			
[...] dva korce			

²⁵⁶ Transliterace.

²⁵⁷ Transliterace.

²⁵⁸ Transliterace.

²⁵⁹ Transliterace.

²⁶⁰ Transliterace.

²⁶¹ Transliterace.

[... .]ta na prostře ²⁶² //[...]			
[... .]ušel	1	-	-
[... záh]onů půl			
[...] žitem			
[...] záhonů	-	3	3
[...] do lniska	-	2	-
[... l]niska	-	2	1
[...]	[4]	3	-

[fol. 30r/25r]

1718

Poznamená[ní jarn]ího vys[etí]
na zadním [voboře]

dne 28. ma//rci			
v[o]usa [r]ychl[í]k[u]	-	3	[...]
půl[l] desá[ta] ²⁶³ záhona vod ranic vedli [...]ova na prostřed[ním vob]o//ře vousa	-	1	-
dne 31. marci vousa	[...]	3	[...]
na před na dva kousky dne 1. aprili vousa na zadním [v]oboře 24 a půl záhonu novej pá[tek] ²⁶⁴ hrachu na prostředním voboře půl sedma záho//na vedli [pš]ence nov[ej] pá[tek] ²⁶⁵	2	1	-
dne 7. aprili voves na zadním vobo[ře] 25 záhon[ů] krátkejš 1[4] záhonů	[-]	[...]	-
	2	3	-

²⁶² In orig.: *pržostrže*.

²⁶³ In orig.: *pudesa[ta]*.

²⁶⁴ In orig. psáno *pa*.

²⁶⁵ In orig. psáno *pa*.

[dn]e 12. aprili j[eř]ice	-	1	-
13 záhonků [v]od ra[ni]c na d[...u][...]			
vousa rychlíku do mokřiny	-	2	2
ječmena vedli rychlíku			
vod ra[ni]c na 20 záhonů	-	2	2
dne 14. aprili hra[c]hu 10			
záhonů n[a] prostře[d]ním	-	2	-
čočky 13 záhonků vedli	-	1	-
hrachu na druh[e]j kou//sek			
čočky p[ů]l šest[a] záhona	-	1	-
dne 20. aprili z Honzou je//čmena			
půl [...esa...] záhona	-	1	[...]
s mámou ječ[m]ena 6 záhonů	-	1	[...]
vod cesty co Honz[a] nedohnojil			
dne 22. aprili hr[ac]hu	-	1	[...]
ječmena vedli vousa 11 záho[nů] ²⁶⁶	-	2	2
dne 26. aprili ječmena	1	2	1
28 záhonů			
[d]ne 27. apri[li] ječmena	-	3	[-]
děvčata 2 věrtele 8 záho[nů] ²⁶⁷			
Jan a Pavel [...] věrtel půl			
p[áta] záhona vedli čočky			
[v]šeho vous[a v]y[set]ýho	7	2	[...] ²⁶⁸
ječmena v[yse]tý[ho]	4	[...]	[...] ²⁶⁹
hrachu v[ysetý]ho	1	[...]	[...] ²⁷⁰
čočky vys[etý]	-	[...]	[...]

²⁶⁶ In orig. psáno *zaho*.

²⁶⁷ In orig. psáno *zaho*.

²⁶⁸ In orig. nadtrženo i podtrženo.

²⁶⁹ In orig. podtrženo.

²⁷⁰ In orig. podtrženo.

[fol. 30v/25v]

V létu [1718]

[P]ozn[a]m[enání] [zim]ního
vysetí

	k	v	[št]
[...] z[áří pše]nce	-	2	2
dne 7. září [p]šen[c]e	-	2	1
desátého září [p]šence	-	3	2
žita vod lesa n[a] zadním	-	3	-
dne 13. září žit[a n]a před//ním voboře [...] záhonů			
a lícha to je vod [Ž]dáry dopoledne je setý nad rybníkem je setý vod víčera z Širokého Dolu vod Jana Radiměstkého	[1] ²⁷¹	-	-
pšence vedli cesty	1	[...]	-
Svobodou 9 záhonů ve//d[I]i pšence vešlo [se] na ně 3 rouný věrtele dne 19. září s má[m]ou 9 záhonů vedl[i] Svobodo//výho 3 rou[n]ý věrtele z Honzou 6 záhonů ve//dli cesty 2 [r]ouný věrtele vedli cesty půl záhona je můj ten půl záhon[a] dne 22. září žito j[e t]aky vod Žďáry na zadních hone//čkách je 8 záhonů na př[e]dních ²⁷² je 7 záhonů	[...]	[...]	[...]
líchách [!] vedl[i] cesty sil jsem	-	2	2

²⁷¹ Možno číst i jako 2.

²⁷² In orig.: *prždnich*.

na ni děvčatům pšenci			
co si nazbíraly vedli ní			
na záhoně maj žito taky			
co si nazbíraly je víc než			
půl záhona vod zadu je setý			
23. září žita 10 zá[ho]nů	-	2	1
vedli Klusoňova na honečkách			
[p]šence vysetý	[2]	2	1 ²⁷³
[ž]ita vysetý[ho]	6	-	-
[d]ne 19. řín[a] pše[nce] ²⁷⁴ [... .]iska	-	1	-.

[fol. 31r]

V létu [1719]

	k	v	št
dne 17. m[arci] si[l] sem vov[es]			
na prostředním voboře	2	3	-
23. mar[c]i sil sem na vůbec	1	1	[...]
vousa 26 záh[o]nů ječme//na			
půl vosm[a z]áhona			
Svobodou 2 r[oun]ý štvrce			
na honečky [2 v]ěrtele vou//sa			
vedli pš[enc]e půl jede//nácta			
záho[na]	-	2	-
24. marci na prostředním			
voboře vousa 30 záhonů	1	3	-
vedli ranic			
hrachu 6 záhonů vedli			
meze na prostředním voboře	-	1	1
novej pátek			
dne 12. ²⁷⁵ aprili hrachu	-	1	1
půl sedma záhona ve//dli			

²⁷³ In orig. nadtrženo.

²⁷⁴ In orig. *psse[nce]* na spodním řádku.

²⁷⁵ In orig. původně psáno *11* a následně přepsáno na *12*.

druhýho²⁷⁶ tu středu
po hodech na star
dne 14. aprili sil sem jeřici
na honečky za zelím půl dru//hýho
věřtele vod Jana [z] Širo//kýho
Důlu sem ji koupil
na druhý honečky sil sem
věřtel jeřice a půl dru//hýho
věřtele vousa rychlí//ku
sil sem ji dopoledne
vod víčera sem sil na vůbec
2 věřtele [j]ečm[e]na 8 záhonů
Svobodou 9 záhonů vod [h]ra//nic²⁷⁷
8 zá[ho]n[ů] lícha je s mý[m]
ječmenem seta
dne 21. april[i] [si]l sem půl druhýho
věřtele čoč[ky] vedli dolce
s mámou sem s[i]l 2 věřtele ječme[na]
půl třetí š[tv]rce na ty tři záho[ny]
co máma [n]e[d]ohnojila
z Honzou [pů]l d[ru]hýho věřtele²⁷⁸
tři záhon[y] novej pátek
dne 22. [april]i na [sv]atýho Sotera hrachu
2 věřtele, jeřice věřtel, ječme//n[a]
2 [š]tvrce 27. aprili voves
u les[a] 2 věřtele a štvrci 29. a//prili
ječmena 6 věřtel 14 zá//honů
Martinoj rounej věřtel
[... zá]hony tře[tí]h[o] kousek vod pří//l[o]ha

²⁷⁶ In orig.: *druchyho*.

²⁷⁷ In orig. následuje *g*.

²⁷⁸ In orig. původně psáno *wertely* a následně přepsáno na *wertele*.

[fol. 31v]

je da²⁷⁹ [. ...]eni²⁸⁰ hrách
[dn]e 2. máje [věrt]el jeřice
[n]a zad[n]ím v[o]boře do lniska
5 štvrtec ječmena pa//cholatům
na [P]akostově
[v]ěrtel ječ[me]na na spo//lek
děvčat[ům] 5 záhonů
[v]od předu v[. ...]lce 6 záho[nů]²⁸¹
vedli cesty
dne 2. juni sil sem semeno
na zadním vo[b]oře 3 záhony
vod cesty je 3 [celý]²⁸² štvrce
za ním je vod Honzy 2 štv[ce]²⁸³
vod Kvapilu 2 mírky vedli
pšence na druhým záhonu
je kousek vod Honzova
vedli úhora [j]e [!] naše 2 mír//ky
na druhým záhoně kou//sek
vod konce
dne 5. juni, po svatý Trojici ten pon//dělek,
sil sem na prostředním vobo//ře
semeno půl třetí štvrce 5 zá//honků
vedli cesty
dne 9. juni na prostředním²⁸⁴ vo//boře²⁸⁵
2 mírky semena pů[l]²⁸⁶ štvrta
záhona vedli palouka do zelnis//ka²⁸⁷

²⁷⁹ Transliterace.

²⁸⁰ Transliterace.

²⁸¹ In orig.: *zaho*.

²⁸² In orig.: 3 možno číst i jako z *ržely*.

²⁸³ In orig.: *sstw*.

²⁸⁴ In orig.: *prosterždnym*.

²⁸⁵ In orig.: *wo//bore*.

²⁸⁶ In orig.: *pu sstwrtta*.

²⁸⁷ In orig.: *zelnis//sKa*.

mírku zelí sme taky ten den sázeli

17[19]

žita 29 ma[n]del, [p]šence 17 mande[l],²⁸⁸

[j]ečmena 20 m[a]n[de]l, jeřice 6 m[andel],²⁸⁹

vousa

[nepopsáno]

[fol. 32r/30r]

Dne 16. apri[li ...]

zase po druhý [...].

Dne 18. aprili [...]

tu neděli před [...].

1718

Dne 4. marci, to jest [...]

první pátek postní, [...]/[...]lo

po [R]adiměstkýho [...].

Dne 7. marc[i], to jest [první pon]//dělek

pos[t]ní, tele se na[. ...]//wy²⁹⁰

krávy je po běl[. ...].

Dne 9. aprili, tu sobot[u ...]

neděli, Mazlena se bě[hala ...].

[D]ne 28. máje, tu sobo[tu po]

[Bož]ím stoupení, Kudle[na se]

[bě]hala 1718.

²⁸⁸ In orig.: *mande*.

²⁸⁹ In orig.: *m*.

²⁹⁰ Transliterace.

Dne 31. juli, tu ned[ěli po sva]//tým
Jakubě, Černá se b[ěhala ...].

Dne 12. září, po Naroze[ní Panny Ma]//rie
ten pondělek, běh[aly ...].
krávy za[s]e po druhý [...]
Černá 1718.

Dne 20. února²⁹¹ maso[pustní pon]//dělek
Kudlena²⁹² se [...].

Dne 23. února, ten š[tvrtek]
k svatému Matěji, Č[...]
se běhala 1719.

Dne 30. marci, po Mat[ce Boží ten]
št[vrtek, Mazlena se b[ěhala].

Dne 30. máje svatoduš[ní oute]//rek
Kudlena se běhala [...].

Dne 10. juli jalůvka se bě[hala před]
svatou Markétou ten po[ndělek].

[D]ne 19. srpna jalůvka [...]
sobotu k svatému Bart[oloměji]
v Tříteži²⁹³ u Kadidlu 1719.

[fol. 32v/30v]

[...]e Jakubu bě//[...]
[...] a Červinka

²⁹¹ In orig.: *vnona*.

²⁹² In orig. původně psáno *Kudlana* a následně přepsáno na *Kudlena*.

²⁹³ In orig. původně psáno *tržyzežy* a následně doplněno *t*.

[...] Červinka ve//[...]
[... Ln]ěničku a Červin//[ka]
[... v]e štvrtek 1713. [g]

[... .]st²⁹⁴ na svatej Duch
[... .]wy²⁹⁵ Červinka.

[... Kvě]tenskejch a Mazlena
[...] vobě v poledne.

[... má]je, [po] svatým D[uchu]
[...] běhala se Plav[a]
[... p]oledne byla u Lněni//[čku].

[... j]uni pouštěl sem klisny
[...] Křivkovým[u] ko//[...]
[...] 1714.

[...]y,²⁹⁶ po svatým Vítě ten
[... běha]la se po druhý Plava
[... 1]714.

1715

[... m]arci, po Mati[č]ce²⁹⁷ Boží
[... p]ouštěl sem klisnu
[... Maza]lovýmu koni.

1715

[... se] běhala před Filipem
[Jakubem] ten den.

²⁹⁴ Transliterace.

²⁹⁵ Transliterace.

²⁹⁶ Transliterace.

²⁹⁷ In orig.: *matice*.

[...] se běhala dne 14. máje
[...] neděle po Filipě Jakubě [!].²⁹⁸

[... ju]ni Červinka se běhala zase po
[...] před svatým Duchem ten pondělek.

[... ju]ni Kudlena se běhala sv[...]
[...] outerek.

1716

[Červin]ka se běhala na Velkej
[pátek] dne 10. aprili u Jílku.

[...]na se běhala na Velkej
[pátek] dne 10. aprili u Hledí[ku].

[...]na se běhala na svatýho Ma//[rka]
[dn]e 25. aprili [u J]ílk[u].

[Červi]nka a Mazlena zase p[o] dru//[hý]
[se bě]haly dne 26. aprili.

[fol. 33r/14r]

V roce 1744 co sem dal [...] dne 5. ledna 1 kopu.

V roce 1745 co sem dal²⁹⁹ tátoj [závdavku]³⁰⁰ 1 kopu dne 2. srpna.

V roce 1748 [c]o sem dal tá[toj] závda[v]ku 2 kopy.

Verunka [!] se narodila³⁰¹ v roce 1749 dne 21. máje,³⁰² peněz m[ě]la 1 zl. a 33 kr.³⁰³

²⁹⁸ 14. května 1715 bylo úterý (!).

²⁹⁹ In orig.: *dla*.

³⁰⁰ In orig.: [...*ad*...]n*Ku*.

V roce 1749 dal³⁰⁴ sem tátoj 1 kopu.

V roce 1750 nebošce máteř[i] sem da[l] na funus [závdavku]³⁰⁵ 6 kop dne 26. listopa[du].

Roz[á]ra se narodila v roce [1751] dne 24. srpna, [!] peněz měla [...].³⁰⁶

V roce 1751³⁰⁷ dal sem tátoj 1 kopu dne 31. září.

V roce 1754 doch.³⁰⁸

[fol. 33v/14v]

[II]

[Já se]m se voženil v roc[e] 1737 dne 24. [!] listopadu.³⁰⁹

Jan se narodil v roc[e] 1739 dne³¹⁰ 5. [!] aprili na Rybách a měsíce na Bej[k]u, [?] 1 zl. 36 kr.³¹¹

1741 já sem ujal roli od o[t]ce³¹² svýho dne 29. června³¹³ na svatého Petra Pavla, [závdavku]³¹⁴ sem³¹⁵ la[...]³¹⁶ 35 kop.

³⁰¹ In orig.: *narogyla*.

³⁰² Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 89r.

³⁰³ In orig. zápis přeškrtnán.

³⁰⁴ In orig.: *dlal*.

³⁰⁵ In orig.: *zadnKu*.

³⁰⁶ Matrika uvádí datum 24. července 1751 (!). Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 103r.

³⁰⁷ In orig. následuje přeškrtnané *d*.

³⁰⁸ In orig. celý text přeškrtnán, níže následují litery *n d*.

³⁰⁹ Matrika uvádí datum 25. (!) listopadu 1737. Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 248r.

³¹⁰ In orig. následuje *o*.

³¹¹ Matrika uvádí datum 6. (!) dubna 1739. Viz SOA v Zámrsku, Sbirka matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 27v.

³¹² In orig.: *ocze*.

³¹³ In orig.: *cžzerwena*.

³¹⁴ In orig.: *zadanku*.

³¹⁵ In orig. *m* vepsáno.

³¹⁶ In orig. přeškrtnaná suma.

Anna se narodila v roce 1743 dne 18. [!] prasince na planetě na Kozorošci [!].³¹⁷

Mařena se narodila v roce 1745 na svatého Vo[j]těcha.³¹⁸

Václav se narodil v roce 1747 dne 5. [!] září.³¹⁹

Veronika se nar[o]dila [v roce] 1749 dne 21. máje, peněz měla 1 zl. a 33 kr.

Rozár[a]³²⁰ se narodila v roce 1751 dne 24. srpna, [!] peněz měla 2 zl.

Kateřina se narodila v roce 1754 dne 17. března, peněz měla 311 kr.³²¹

[fol. 34r/15r]

[II]

Do důchodu sem dal v roce 1738 půldruhý kopy dne 4. října.

Lídě sem dal [závdavku]³²² 2 kopy v roc[e] 1739 dne [...] ledna.³²³

V roce 1739 1 kopy a 305 kr. dne 3. řína.³²⁴

V roce 1739 [?] 1 kopy a 305 kr. dne 1. [řína].³²⁵

V roce 1741 1 kopy a 35 kr. dne 20. [řína].³²⁶

³¹⁷ In orig. nejprve *Korossczy*, zo připsáno až poté. Matrika uvádí datum 19. (!) prosince 1743. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 55r.

³¹⁸ In orig.: *wotecha*. Svátek svatého Vojtěcha připadá na den 23. dubna. Matrika uvádí datum 25. (!) dubna 1745. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 64r.

³¹⁹ Matrika uvádí datum 6. (!) září 1747. Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 78v.

³²⁰ In orig.: *rozar*.

³²¹ Viz SOA v Zámrsku, Sbíрка matrik Východočeského kraje, FÚ ŘKC Sebranice, sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768, fol. 118v.

³²² In orig.: *zedaku*, následuje *o*.

³²³ In orig. zápis přeškrtnut.

³²⁴ In orig.: *ržina*.

³²⁵ In orig.: *ržnai*.

³²⁶ In orig.: *ržnai*.

V roce 1742 1 kopy a 35 kr. dne 22. listopadu.

V roce 1743 1 kopy a 35 kr. dne³²⁷ 7. prasin[e].

V[á]clavoj sem dal [závdavku]³²⁸ 3 kopy v roce 1743 dne 4. máje.³²⁹

Na rok 1744 1 kopy a 35 kr. dne 2. dubna.

V roce 1748 3 kopy.

V roce 1752 [důchodu]³³⁰ sem dal 5 [kop]³³¹ a 15 kr. dne 24. září.

V roce 1754 [důchodu]³³² sem dal 3³³³ kopy dne 12. září.

V roce 1755 dal sem [důchodu]³³⁴ 1 [kopu]³³⁵ a 45 kr.

V roce 1756 [důchodu]³³⁶ sem složil³³⁷ 1 kopy a 45 kr.

V roce 1757 [důchodu]³³⁸ sem složil 1 [kopu]³³⁹ a 35 kr.

[fol. 34v/15v]

[...] 1758 [důchodu]³⁴⁰ sem složil [...] 35 kr.

V roce 1759 [důchodu]³⁴¹ sem složil 1 [kopu]³⁴² a 35 kr.

³²⁷ In orig. následuje *o*.

³²⁸ In orig.: *zadnKu*.

³²⁹ In orig. zápis přeškrtnut.

³³⁰ In orig.: *dochnodu*.

³³¹ In orig.: *zl*.

³³² In orig.: *dochodu*.

³³³ In orig. původně snad psáno *zl*. a záhy upraveno na kopy. Následuje slovní rozepsání *Kopy* – viz výše.

³³⁴ In orig.: *dochodu*.

³³⁵ In orig.: *zl*.

³³⁶ In orig.: *dochondn*.

³³⁷ In orig.: *složylzi*.

³³⁸ In orig.: *dochoudu*.

³³⁹ In orig.: *zl*.

³⁴⁰ In orig.: *dochodu*.

V roce 1761 složil sem [důchodu]³⁴³ 2 kopy³⁴⁴ a záduší 1 kopu.³⁴⁵

V roce 1762 složil sem záduší sebranskýmu 1 [kopu]³⁴⁶ 45 kr.

V roce stejným [?].

³⁴¹ In orig.: *dochoudu*.

³⁴² In orig.: *zl.*

³⁴³ In orig.: *dochndn.*

³⁴⁴ In orig. následuje slovní rozepsání *KoPu*.

³⁴⁵ In orig. následuje slovní rozepsání *Kopy*.

³⁴⁶ In orig.: *zl.*

Závěr

Cílem této diplomové práce byla komplexní analýza a moderní kritická edice kronikářských zápisků Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901.

V těsné souvislosti s tímto pramenem byly stručně představeny ještě další doklady selského kronikářství na Litomyšlsku z období 18. a 19. století. Bylo přitom konstatováno, že této problematice se kromě několika výjimek odborná literatura doposud podrobněji nevěnovala. Zde se proto nabízí možnost dalšího výzkumu, a sice podrobný rozbor a následné ediční zpracování jednotlivých selských kronik z této oblasti. Ve stručné charakteristice lidového kronikářství z Litomyšlska nebylo už přihlíženo k písemným pramenům vzniklým ve 20. století, ač se z tohoto období dochovalo mnoho pozoruhodných dokladů. Zcela specifické jsou zde například deníky vojáků z 1. světové války. Je třeba si ale uvědomit, že řada těchto pramenů se ještě nachází v soukromých rukou.

V práci byly stručně představeny všechny doposud známé kroniky z Lezníka. Na tyto prameny bylo poté nahlíženo prizmatem pamětních nápisů epigrafického rázu, které narativní prameny buď doplňují či upřesňují, nebo zcela nahrazují. Názorné příklady však ukázaly, že totéž platí i obráceně. Dále byla podrobně popsána záchrana kronikářských zápisků na počátku 20. století, což pomohlo uspokojivě vysvětlit řadu dosud nezodpovězených otázek. Této části předcházelo seznámení s životem a dílem historika Antonína Tomíčka a dále s životem a národopisnými aktivitami řídicího učitele Václava Mimry. Tímto bylo upozorněno na mnoho důležitých souvislostí vztahujících se k samotné záchraně sledovaného pramene a jeho následnému publikování zejména v meziválečném období.

Velice náročné bylo dohledání a popsání „kompletního“ souboru písemností rodu Flídrů z Lezníka, který, jak známo, není tvořen pouze kronikářskými zápisky. Tuto náročnost jasně dokazuje pokus o rekonstrukci průběhu jednotlivých delimitací těchto písemností. Ovšem ani na základě této znalosti nelze určit, zda se už v současné době jedná o uzavřený soubor písemností, či zda se v budoucnu ještě případně objeví nějaká jednotlivost.

Kodikologicko-paleografický rozbor přinesl řadu dílčích poznatků o postupné genezi tohoto pramene. Paleografický rozbor odhalil celkem čtyři písařské ruce, které se podílely na postupném zapisování jednotlivých záznamů. Obsahová analýza pramene

blíže seznámila s jednotlivými kronikáři a jejich zápisky z hlediska obsahu, členění a rovněž i datování. Konkrétně u Františka Frýdla bylo dokázáno, že jeho první zápisky pocházejí s největší pravděpodobností již z roku 1705. Je tedy možné je skutečně považovat za nejstarší dochované selské zápisky z Litomyšlska, respektive jeho české části.

K editovaným kronikářským zápiskům byl v rámci této práce vytvořen jmenný a místní rejstřík. Je ale třeba upozornit na skutečnost, že oba tyto rejstříky neodkazují na svazek se zápisky Václava Flídra z let 1809–1833, jenž byl nalezen krátce před dokončením této práce. Během využívání rejstříků je nutné mít stále na paměti problematiku foliace, neboť novodobá foliace má několik nedostatků, na které bylo upozorněno. V této souvislosti tedy došlo na několika místech k novému přefoliování, ovšem pouze na úrovni této práce. Samotný pramen je i nadále z části zatížen chybnou foliací.

V budoucnu by si kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků zasloužily komplexního zpracování. Výsledkem by pak mohla být publikace seznamující širší veřejnost nejen s vlastním pramenem. Výše už byly stručně nastíněny některé možné směry, kterými by se mohl ubírat další výzkum. Mnohokrát zde zmiňované zápisky jsou svérázným pramenem lidové provenience, který v mnoha směrech vyžaduje zcela specifický přístup. Byl to už Tomíček, který jako první upozornil na bohatost tohoto pramene a na některé možnosti jeho využití. V rámci komplexního zpracování a vytěžení kronikářských zápisků by mohlo dojít k mnoha dílčím interdisciplinárním výzkumům, v nichž by se mimo jiné například uplatnily mikroskopické sondy a rovněž širší komparace aplikovaná v rámci celé obce Lezník. Vedle transkripce kronikářských záznamů by mohla být provedena rovněž i jejich transliterace. V případě nejstarších zápisků by tak vynikla jejich cenná barokní grafická podoba. Kompletně transliterovaný soubor kronikářských zápisků by jistě mimo jiné sloužil jako vydatný zdroj pro lingvistické bádání. Více než zajímavé se jeví vzájemné porovnání některých zaznamenaných událostí, jež se nezávisle na sobě opakují i v několika dalších selských kronikách z Litomyšlska. Tím by došlo například k dalšímu obohacení poznámkového aparátu v samotné edici, který ostatně sám o sobě nabízí mnoho dalších možností svého prohloubení a uchopení. V rámci této práce se nepodařilo uspokojivě určit tři druhy filigránů obsažených na psací látce kronikářských zápisků, což tedy ještě čeká na své odhalení. Původním záměrem bylo v této diplomové práci přiblížit historii usedlosti čp. 22, a to jak z hlediska popisu jejího vlastnictví, tak

i z oblasti jejího stavebního vývoje. K tomu však nakonec nebylo přistoupeno, neboť se ukázalo, že se jedná o velice obsáhlé, časově a technicky náročné téma, zvláště co se týče samotného stavebně-historického průzkumu. Další oblastí možného bádání je tedy mikrohistorie usedlosti čp. 22, k jejímuž stavebnímu vývoji již částečně přispěl zmiňovaný zde průzkum domu usedlosti, který přinesl řadu velice zajímavých poznatků.

Důležité se jeví i kritické zhodnocení Tomíčkových prací, a to nejen v oblasti metrologie. Neméně zajímavým tématem je osvětlení poddanských povinností (platební, naturální, robotní) a vůbec vztahu jednotlivých generací rodu Flídrů k zámecké vrchnosti v Litomyšli. Mnoho práce vykonal v tomto směru mnohokrát zmiňovaný Tomíček. Nejen v této souvislosti by mohlo být přikročeno i k editování zbývajících rukopisů a dokumentů z výše uvedeného souboru. V neposlední řadě by mohl být vypracován i podrobný rodokmen rodu Flídrů z Lezníka čp. 22.

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků, společně s dalšími dochovanými rodovými písemnostmi, skýtají mnoho příležitostí pro uchopení jejich mnohostranného využití. Tato práce budiž chápána jako první počín v této snaze, který by mohl být v budoucnu rozšířen, doplněn a upřesněn.

Seznam zkratek

AA – Archiv autora

AML 1a – Archiv města Litomyšl, oddělení 1a

c. d. – citované dílo

č. k. – číslo karty

fol. – folio

FÚ ŘKC – Farní úřad římskokatolické církve

inv. č. – inventární číslo

JAF – Jednotný archivní fond

kart. – karton

kn. – kniha

kr. – krejcar

LA PNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví

MěNV – Městský národní výbor

MNV – Místní národní výbor

NOZ – narození, oddaní, zemřelí

OS – Okresní soud

p. č. – pořadové číslo (v katalogu kronik či v inventáři)

r – recto

s. – strana

s. d. – sine dato (bez uvedení data)

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

sv. – svazek

u. č. – ukládací číslo

v – verso

VP – Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu Litomyšlského

zl. – zlatý

Soupis použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané

Státní oblastní archiv v Zámrsku (SOA v Zámrsku)

fond Velkostatek Litomyšl

kart. 517.

Sbírka matrik Východočeského kraje

Farní úřad římskokatolické církve Dolní Újezd

sign. 1248, matrika NOZ, 1672–1709.

Farní úřad římskokatolické církve Polička

sign. 1662, matrika O, 1648–1712;

sign. 1663, matrika O, 1712–1770;

sign. 7592, matrika Z, 1872–1912.

Farní úřad římskokatolické církve Sebranice

sign. 1356, matrika NOZ, 1664–1736;

sign. 1357, matrika NOZ, 1734–1768;

sign. 1358, matrika NOZ, 1769–1784;

sign. 1359, matrika N, 1784–1805;

sign. 1368, matrika Z, 1784–1825;

sign. 7623, matrika Z, 1826–1876;

sign. 7624, matrika Z, 1876–1923.

Farní úřad římskokatolické církve Svojanov

sign. 5480, matrika O, 1845–1884.

Sbírka pozemkových knih – OS Litomyšl

sign. 12;

sign. 13;

sign. 30;

sign. 57.

Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli (SOkA Svitavy)

fond Antonín Tomiček

kart. 1–7.

fond Archiv města Litomyšl

fondový karton.

fond Archiv obce Lezník

fondová složka;

inv. č. 9, kart. 1;

inv. č. 11, kart. 1;

inv. č. 12, kart. 1;

inv. č. 13, kart. 1;

inv. č. 14, kart. 1;

inv. č. 16, kart. 1;

inv. č. 18, kart. 1;

inv. č. 26, kn. 15;

inv. č. 27, kn. 16;

inv. č. 28, kn. 17.

fond Archiv obce Trstěnice

inv. č. 5, kart. 1.

fond František Jelínek

inv. č. 39, kart. 12/9.

fond MNV Lezník

kn. 4.

fond Okresní odbor litomyšlský pro obeslání Národopisné výstavy (v Praze), Litomyšl

p. č. 11, u. č. 8.

fond Okresní rada osvětová Litomyšl

inv. č. 23, kart. 1.

Mezifondový soubor kronik

- p. č. 33, sign. KR 327;
- p. č. 104, sign. KR 88;
- p. č. 105, sign. KR 278;
- p. č. 106, sign. KR 87;
- p. č. 158, sign. KR 338;
- p. č. 159, sign. KR 328;
- p. č. 164, sign. KR 329;
- p. č. 165, sign. KR 261;
- p. č. 194, sign. KR 354;
- p. č. 220, sign. KR 331;
- p. č. 239, sign. KR 260;
- p. č. 309, sign. KR 364;
- p. č. 310, sign. KR 363;
- p. č. 311 B, sign. KR 383;
- p. č. 369, sign. KR 348;
- p. č. 389, sign. KR 351;
- p. č. 497, sign. KR 554;
- p. č. 545, sign. KR 569.

Sbírka dokumentace

- č. k. 316, kart. 205/9;
- č. k. 2146, kart. 46/15;
- č. k. 2266, kart. 82/25.

Archiv Hlavního města Prahy

Sbírka farních a civilních matrik: vnější obce

sign. KAR N3, 1855–1858.

Literární archiv Památníku národního písemnictví (LA PNP)

fond Antonín Tomiček, nezpracováno

kart. 1–14.

fond Čeněk Zíbrt

Korespondence vlastní, přijatá, osoby, Antonín Tomíček;

Rukopisy cizí, Antonín Tomíček: Stavby na Litomyšlsku;

Varia, nezjištěný: statek p. Matouše v Třemošné z roku 1769;

Varia, nezjištěný: chalupa č. 7 v Lezníku.

Regionální muzeum Litomyšl

fond Fotoarchiv

inv. č. 22P–X04–52.

Archiv autora

Obecní kronika;

„*Vlastivědná kniha obce Lezníka*“;

„*Pomístní jména na katastru obce Lezník*“ z roku 1972;

Kroniky Sboru dobrovolných hasičů v Lezníku;

„*Upomínky*“ řídícího učitele ve výslužbě Václav Mimry;

„*Rodinná kronika denních záznamů*“ Josefa Červeného a Rosalie Červené-Vomáčkové;

Soukromá kronika Žofie Kučerové;

Hřbitovní kniha;

Fotografie usedlosti čp. 22.

Archiv Bohuslava Fliedra

Transliterace kronikářských zápisků – Bohuslav Fliedr

Transliterace kronikářských zápisků – Otakar Aleš Kukla

Prameny vydané

BRANDL Vincenc (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, XII (1391–1399), Brno 1890.

ČERNÝ Jan (ed.), *Novostrašecká kronika Václava Preinheltra z let 1801–1834 a další písmácké texty z přelomu 18. a 19. století v regionu*, Nové Strašecí 2008.

ČERNÝ Jan (ed.), *Rakovnické paměti 19. století. Zápisky Františka Hovorky. Kronika Ferdinanda Malce*, Rakovník–Praha 2010.

- EMLER Josef (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, IV (1333–1346), Praha 1892.
- HAAS Antonín (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae*, IV/1(1232–1452), Praha 1954.
- CHYTIL Josef (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, VII/1 (1334–1345), Brno 1858.
- JONÁŠOVÁ Stanislava (ed.), *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770–1816*, kniha VI–VII, Praha 2009.
- KULÍŠKOVÁ Alžběta (ed.), *Zápisky sedláka Josefa Dlaska: měl jsem nestálé štěstí*, Turnov 2015.
- KUTNAR František (ed.), *Paměti sedláka Josefa Dlaska*, Praha 1941.
- MENDL Bedřich, LINHARTOVÁ Milena, (edd.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, VII/1 (1358–1359), Praha 1954.
- MENDL Bedřich, LINHARTOVÁ Milena, (edd.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, VII/3 (1360–1361), Praha 1958.
- SKOPEC Jindřich (ed.), *Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770–1816*, kniha I, část 1., 2., kniha II, část 1., 2., kniha III, část 1., 2., 3., 4., kniha IV a kniha V, Praha 1907–1938.
- SPĚVÁČEK Jiří (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, V/1 (1346–1348), Praha 1958.
- SVADBOVÁ Blanka (ed.), *Zdeněk Nejedlý, Antonín Tomíček, korespondence*, Hradec Králové 1976.
- VANĚK Václav (ed.), *Zápisky Josefa Dlaska, rolníka v Dolánkách u Turnova a Dějiny školy dolánecké*, Turnov 1898.

Archivní pomůcky

- JANIŠOVÁ Libuše – PAKOSTA Oldřich, *Kroniky II 1665–2002. Katalog*, Litomyšl 2008.
- JISKROVÁ Eva, *Archiv obce Lezník 1823–1945. Inventář*, Litomyšl 2003.
- KOLEKTIV, *Kroniky I. Katalog, sv. 2: katalog*, Litomyšl 1981.
- KOLEKTIV, *Obecní úřady okresu Svitavy (1464) 1850–1945 (1959). Skupinový inventář, sv. 1 (úvod, A–L)*, Litomyšl 1988. (Neplatný inventář)

- PŮŽOVÁ Bohumila, *Obecní úřad Lezník (1867–1952). Inventář*, Polička 1962. (Neplatný inventář)
- RŮŽIČKA Jindřich a kol., *Okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli Průvodce po archívních fondech a sbírkách*, Hradec Králové 1972.
- RŮŽIČKA Jindřich, *Městské úřady Litomyšl, oddělení 1 b, Knihy do 1790. Inventář*, Litomyšl 1964.
- RŮŽIČKA Jindřich – ŠINDLAR Miloslav, *Městské úřady Litomyšl, oddělení 1 a, Listiny. Inventář*, Litomyšl 1964.
- SKŘIVÁNEK Milan, *Antonín Tomiček (1866–1935) osobní fond. Inventář*, Litomyšl 1986.
- TÝŽ, *Kroniky I. Katalog, sv. 1: úvod a rejstříky*, Litomyšl 1981.

Literatura

- BENIŠ Bernard, *Památník Hospodářského společenstva pro soudní okres litomyšlský v Litomyšli*, knihy I–II, Litomyšl 1922–1927.
- TÝŽ, *Písmák Jan Strítěský*, Časopis pro dějiny venkova XXIII, 1936, s. 181–186.
- TÝŽ, *Život a selské hospodářství na Litomyšlsku za stara*, Litomyšl 1935.
- BLÁHOVÁ Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- FLIEDR Bohuslav, *Výkyvy počasí nejsou nic nového*, Mladá fronta DNES XVI/23, 28. 1. 2005, s. A6.
- TÝŽ, *Z kroniky rodu Frýdlů*, Zpravodaj Genealogické a heraldické společnosti v Praze – pobočka Ústí nad Orlicí, 1980, č. 14–15, s. 168–170.
- HODURA Quido, *Nářečí litomyšlské (Dialektologie)*, Litomyšl 1904.
- HOFMANN Gustav, *Metrologická příručka*, Plzeň–Sušice 1984.
- HORSKÝ Jan – SELIGOVÁ Markéta, *Rodina našich předků*, Praha 1997.
- HOVORKA Karel, *Sebranice (v Litomyšlsku) a obce přifařené*, Polička 1892.
- JELÍNEK František, *Historie města Litomyšle*, díl I., Litomyšl 1838.
- KMOŠEK Vojtěch – KMOŠEK Jiří – KMOŠEK Jakub – KMOŠEK Matěj, *Příběh obilí*, Sebranice 2010.
- KMOŠKOVÁ Lenka – KMOŠEK Jiří, *Příběh lnu*, Sebranice 2013.
- KOLEKTIV, *Z Lezníka*, Od Trstenické stezky XX, 1940–1941, č. 6, s. 93.

- KONEČNÝ Stanislav – RŮŽIČKA Jindřich, *Polička. Věnné město českých královen*, Litomyšl 2010.
- KOPECKÝ Josef a kol., *Lezník*, Lezník 2010
- KOPECKÝ Josef, *Historie hasičství v obci Lezník*, Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2014.
- TÝŽ, *Historie hasičství v obci Lezník*, Lezník 2014.
- KŘIVKA Josef, *O původu lánů a hustotě setí v Kronice Hájkově*, *Československý časopis historický* XIX, 1971, s. 726–733.
- KUČERA Miroslav, *Historie papíren na řekách okresu Svitavy*, in: *Pomezí Čech a Moravy*, sv.4, Litomyšl 2000, s. 55–92 a přílohy.
- KUTNAR František, *Lidoví písmáci a kronikáři v národním obrození*, in: *Národní obrození severovýchodních a východních Čech. Sborník příspěvků z vědecké konference, konané ve dnech 18.–20. června 1968 v Hradci Králové*, Hradec Králové 1971, s. 74–79.
- MAUR Eduard, *Kronikářské záznamy lidové provenience jako historický pramen*, in: *Historická dílna I. Sborník příspěvků přednesených v roce 2006*, Plzeň 2006, s. 76–97.
- MLYNAŘÍKOVÁ Barbora, *Geografický horizont prostého člověka v Čechách v letech 1740–1830*, sv. I, Praha 2001.
- NAHODIL Otakar – ROBEK Antonín, *České lidové kronikářství*, Praha 1960.
- NEJEDLÝ Zdeněk, *Dějiny města Litomyšle a okolí, Díl I., Dějiny kláštera a biskupství litomyšlského (do r. 1421)*, Litomyšl 1903.
- TÝŽ, *Litomyšl. Tisíc let života českého města*, Litomyšl 1934.
- PAKOSTA Oldřich, *Biografický slovník archivářů svitavského okresu*, Litomyšl 2002.
- PRAŽÁK Jiří – HOFFMANN František – KEJŘ Jiří – ZACHOVÁ Irena, *Zásady popisu rukopisů*, *Acta Musei Nationalis Pragae, Series C: Historia Litterarum* XXVIII, 1983, s. 49–95.
- PROFOUS Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. A–H*, Praha 1947.
- TÝŽ, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH–L*, Praha 1949.
- ROBEK Antonín, *Lidové kronikářství na Lounsku*, Praha 1979.
- TÝŽ, *Lidové zdroje národního obrození*, Praha 1974.
- SKŘIVÁNEK Milan, *Antonín Tomíček – historik Litomyšlska a Humpolecka*, Litomyšl 1986. In: *SOKA Svitavy, Sbírka vědeckých a literárních rukopisů*, sign. R 353.

TÝŽ, *Antonín Tomiček (1866–1935)(Úvaha o regionálním dějepisectví)*, Vlastivědný sborník okresu Svitavy VII, 1987, s. 23–36.

TÝŽ, *Dějepisectví východních Čech od konce 18. do poloviny 19. století. K myšlenkovému světu kronikářů a dějepisců*, Litomyšl 2007. In: SOkA Svitavy, Sběrka vědeckých a literárních rukopisů, sign. R 705.

TÝŽ, *Lidové kronikářství a dějepisectví na území okresu Svitavy do poloviny 19. století*, Acta Musei Reginaehradecensis, Serie B: Scientiae sociales XVI, 1984, s. 25–44.

TÝŽ, *Litomyšl 1259–2009, město kultury a vzdělávání*, Litomyšl 2009.

SPILKA Josef, *O jazykové (lexikální, mluvnické a pravopisné) stránce lidových kronik z Lounska*, in: ROBEK Antonín, *Lidové kronikářství na Lounsku*, Praha 1979, s. 131–137.

TÝŽ, *O stylu lidových kronik z Lounska*, in: ROBEK Antonín, *Lidové kronikářství na Lounsku*, Praha 1979, s. 138–144.

STRUŽOVÁ Veronika, *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů*, Diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2013.

STRŽÍTESKÁ Jarmila, *Geneze, historie a skladba farní knihovny v Dolním Újezdě*, Bakalářská práce, Univerzita Palackého Olomouc, Olomouc 2010.

SVOBODA Miroslav, *Poznání dějin venkova z lidových kronik přelomu 18. a 19. století*, Východočeské listy historické, 2014, č. 32, s. 239–246.

SVOBODA Rudolf, *Průvodce po národopisném oddělení Národopisné a průmyslové výstavy v Litomyšli*, Litomyšl 1894.

ŠKABRADA Jiří – KOPECKÝ Josef, *Lezník – překvapení ze stavební historie*, Jitřenka 12 (88), 2014, č. 2, s. 3.

ŠKABRADA Jiří, *Lezník – překvapení ze stavební historie*, Jitřenka 12 (88), 2014, č. 4, s. 22.

ŠKABRADA Jiří – NĚMCOVÁ Zdeňka, *Příběh domu usedlosti čp. 22 v Lezníku u Poličky*, in: Dějiny staveb. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2014, Plzeň 2014, s. 97–108.

ŠTĚŘÍKOVÁ Edita, *Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18. století*, Praha 1999.

ŠŤOVÍČEK Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

ŠŤOVÍČEK Jan, *Kalendáře Cífků z Třebíze*, Český lid 66, 1979, s. 90–97.

- TOMÍČEK Antonín, */Dotazník o lidovém kroji/*, Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu Litomyšlského, 1900, č. 3, s. 18.
- TÝŽ, */Dotazníky pro získání národopisných dat/*, Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu Litomyšlského, 1900, č. 6, s. 45–48.
- TÝŽ, *Hospodářství na selském gruntě na Litomyšlsku v letech 1701–1720*, Český lid XXXI, 1931, s. 305–314.
- TÝŽ, *O starém selském hospodářství. (Selský statek na Lezníku u Litomyše od roku 1701)*, Časopis pro dějiny venkova X, 1923, s. 51–57.
- TÝŽ, *Pánům čtenářům této přílohy*, Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu Litomyšlského, 1900, č. 2, s. 16.
- TÝŽ, *Požární prohlídka v Lezníku a na Hané r. 1857*, Od Trstenické stezky X, 1930–1931, č. 4–5, s. 93–94.
- TÝŽ, *Rodinná kronika*, Od Trstenické stezky X, 1930–31, č. 1, s. 2–5.
- TÝŽ, *Všem přátelům národopisu*, Věstník samosprávný a národohospodářský okresu Litomyšlského, 1900, č. 5, nestránkováno.
- TÝŽ, *Ze života selského na Litomyšlsku. Kulturní obrázky z 18. století*, Květy XXVI, 1904, s. 135–144.
- TÝŽ, *Z paměti starého hospodáře*, Od Trstenické stezky IV, 1924–25, s. 102–104.
- TÝŽ, *Z vojenských strastí*, Od Trstenické stezky IX, 1929–1930, č. 10, s. 159.
- VAŠKŮ Zdeněk, *Hold slunci, dešti, půdě a pluhu: pranostikon*, Praha 2014.
- TÝŽ, *Velký pranostikon*, Praha 1998.
- VINTER Josef, *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*, Listy filologické CXXI, 1998, s. 341–346.
- ZINDULKOVÁ Stanislava, *Národopisná výstava v Litomyšli v roce 1894 a počátky národopisného bádání na Litomyšlsku*, Litomyšl, s. d. In: SOKA Svitavy, Sbirka vědeckých a literárních rukopisů, sign. R 408.

Osobní rejstřík

B

Bartoš Jakub **4r¹**

Bartoš Karel **5r**

Bartoška Kateřina **11v**

D

Doseděl Matěj **5r**

Doubkovi (viz Koukalovi) **24v**

C

Cajo Antonín **12r**

E

Erbes Jan (viz Hrnčír Jan) **10r**

Erbes Pavel (viz Hrnčír Pavel) **10r**

F

Flídr Jan (syn Pavla Frýdla)

33v/14v

Flídr Jan (syn Václava Flídra) **24r**

Flídr Václav (syn Pavla Frýdla)

15r/17r, 33v/14v

Flídr Václav (syn Václava Flídra)

15v/17v, 24r

Flídr Václav (bratr Jana Flídra)

15v/17v

Flídr Jozef (bratr Jana Flídra)

15v/17v

Flídrová Alžběta

(matka Jana Flídra) **15v/17v**

¹ Je odkazováno na příslušná folia kronikářských zápisků.

Flídrová Anna

(dcera Pavla Frýdla) **33v/14v**

Flídrová Kateřina

(dcera Pavla Frýdla) **33v/14v**

Flídrová Kateřina

(manželka Václava Flídra) **15r/17r**

Flídrová Mařena

(dcera Pavla Frýdla) **33v/14v**

Flídrová Rozára

(dcera Pavla Frýdla) **33r/14r,**
33v/14v

Flídrová Veronika (Verunka)

(dcera Pavla Frýdla) **33r/14r,**
33v/14v

Flídrovi (viz Jílkovi) **24v**

František (císař) **15r/17r**

Frýdl Franc **5r, 9r, 12v, 14r/16r**

Frýdl Jan (bratr Františka Frýdla) **9r**

Frýdl Jan (syn Františka Frýdla)

10v, 11r, 12v, 13v, 14r/16r

Frýdl Matěj (bratr Františka Frýdla)

4v, 5r, 9r, 9v

Frýdl Pavel (syn Františka Frýdla)

10v, 11r, 12v, 13v, 14v/16v

Frýdl Václav (syn Františka Frýdla)

10v, 12r, 12v, 13r, 14r/16r,

34r/15r

Frýdlová Alžběta

(matka Františka Frýdla) **10v**

Frýdlová Anna

(sestra Františka Frýdla) **9r, 9v**

Frýdlová Anna

(dcera Františka Frýdla) **11v, 12v,**

14v/16v

Frýdlová Anna
(manželka Pavla Frýdla) **14v/16v**
Frýdlová Dorota
(sestra Františka Frýdla) **9r, 9v**
Frýdlová Judita
(sestra Františka Frýdla) **9r, 9v**
Frýdlová Judita
(dcera Františka Frýdla) **11r**
Frýdlová Kateřina
(sestra Františka Frýdla) **9r**
Frýdlová Kateřina
(sestra Františka Frýdla) **9r, 9v**
Frýdlová Kateřina (krčmářka)
(švagrová Františka Frýdla) **12r**
Frýdlová Lída (Lidmila)
(dcera Františka Frýdla) **10v, 11v,**
12v, 34r/15r
Frýdlová Mařena
(sestra Františka Frýdla) **9r, 9v**
Frýdlová Mařena
(dcera Františka Frýdla) **10v, 11v,**
12v
Frýdlová Rozina
(sestra Františka Frýdla) **9r**
Frýdlová Veruna
(sestra Františka Frýdla) **9r**
Frýdlová Veruna
(manželka Františka Frýdla)
14r/16r

H
Haupt[t] Ondřej **5r**
Haupt Matys **12r**
Hledíkovi **32v/30v**

Honza **27r/32r, 28r, 28v, 29r, 29v,**
30r/25r, 30v/25v, 31r, 31v
Horák Jiřík **5r**
Hrnčíř Jan (viz Erbes Jan) **10r**
Hrnčíř Pavel (viz Erbes Pavel) **10r**
Hurych Štěpán **4v**
Huryžka Mařena
(sestra Františka Frýdla) **4v**
Huška Jozef **24v**

J

Jan **28r, 30r/25r**
Jan ze Širokého Dolu **31r**
Jílek Martin **4v**
Jílek Pavel **5r**
Jílkovi (viz Flídrovi) **24v**
Jílkovi **32v/30v**
Jozef **28v**

K

Kadidlovi **32r/30r**
Kateřina (děvečka) **4v**
Keller Wolfgang **12r**
Kerle **9v**
Klusoň Matěj **10v**
Klusoňová Mariána (viz Zrůstka)
10v
Klusoňovi **25v/27v, 30v/25v**
Kolář Václav **11v**
Kolářová Lidmila **11v**
Kopeckej Jan **5r**
Kopeckej Pavel **11v**
Kopecký **27v/32v**

Kopecký Matěj **13r**
Koukal Jakub **5r**
Koukal Šimon **10r, 11v, 12r**
Koukal Vojtěch **10r**
Koukalová Lidmila **12r**
Koukalovi (viz Doubkovi) **24v**
Krejčí **27r/32r**
Krejčí Jakub **10r**
Krejčí Pavel **10r**
Kryštof Ondřej **12r**
Křivkovi **32v/30v**
Kučera Jan **11r**
Kvapil Jozef **27r/32r, 28r**
Kvapil Marek **12r**
Kvapilovi **27r/32r, 31v**
Květenskej Jozef **5r**
Květenský **32v/30v**
Květenský Václav **10r**
Květenský Jan **10r**
Květenský Jan **10r**

L

Lněnička **4r**
Lněnička Matěj **5r**
Lněničkovi **32v/30v**

M

Marková Anna **4v**
Martin **31r**
Matys **25v/27v**
Mazal Jakub **4r, 4v, 5r**
Mazal Jiřík **5r**
Mazal Petr **10v**
Mazalovi **32v/30v**

Menšík Jan **14r/16r**
Michal **25v/27v, 28r, 29r**
Minář Jozef **11r**

N

Navrátil Jiřík **4r**
Navrátilová Mařena **12r**
Nunvář Václav **11r**
Nunvářová Mařena **11r**

P

Pakostovi **31v**
Pavel **30r/25r**
Pivoňka Karel **13r**
Popelka Bartoň **10r**
Popelka Jan **10r**
Popelka Jiřík **10r**
Popelka Matěj **10r, 11r**
Popelková Alžběta **11r**
Prenz Matiaš **14r/16r**

R

Radiměstkej Martin **9v, 10v**
Radiměstkýho Jan **9v, 28r,**
30v/25v,
Radiměstký **26v, 32r/30r**

S

Stříteskej Karel **5r**
Stříteskej Matěj **5r**
Stříteský Pavel
(viz Svobodník Pavel) **10r**
Stříteský Václav
(viz Svobodník Václav) **10r**

Svobodník Pavel
(viz Stříteský Pavel) **10r**
Svobodník Václav
(viz Stříteský Václav) **10r**
Svobodovi **29v, 30v/25v, 31r**

Š
Švihel (Švihl) Jan **10r, 11v**
Švihel Karel **5r, 13v**
Švihelka Mařena **11v**
Švihlová Kateřina **10r**

T
Tměj Václav **5r**

U
Urbánek Matouš **11r, 11v**
Urbánková Alžběta **11r, 11v**
Urbánková Lidmila **11v**

V
Václav z Pohory **11r**
Votřel Matěj **5r**

Z
Zavoral Jan **5r**
Zavoral Jan **5r**
Zavoral Jiřík **4r**
Zavoral Jozef (viz Žokol Jozef) **10r**
Zavoral Marek **11v**
Zavoral Martin (viz Žokol Martin)
10r, 11v, 12r
Zavoral Šimon **5r**
Zavoral Vojtěch **5r, 13v**

Zavoralová Alžběta **11v**
Zindulka Václav **24v**
Zrůstka (viz Klusoňová Mariána)
10v

Ž
Ždára **30v/25v**
Žokol Jozef (viz Zavoral Jozef) **10r**
Žokol Martin (viz Zavoral Martin)
10r
Zrůstka (viz Klusoňová Mariána)
10v

Místní rejstřík

Dolní Újezd **14r/16r¹**

Hana **4v, 10v, 12r, 25v/27v, 28r**

Kutná Hora **12r**

Květná **12r**

Lezník **3r, 5r, 11r, 11v, 12r, 13r, 13v, 14r/16r, 15v/17v, 24r, 24v**

Litomyšl **1v, 2r, 3r, 4r, 4v, 10v, 12v, 14r/16r**

Lubná **11r**

Morašice **12r**

Morava **4r**

Oldřiš **11r**

Pohora **11r**

Polička **15v/17v**

Praha **4r, 5r**

Sebranice **10v, 11r, 12r, 14r/16r, 24r, 24v, 34v/15v**

Střítež **4v, 10r, 32r/30r**

Široký Důl **10v, 11r, 12r, 25v/27v, 26r, 30v/25v, 31r**

Vídeň **1v**

Vysoké Mýto **3r**

Zámorsk (?) **14r/16r**

¹ Je odkazováno na příslušná folia kronikářských zápisků.

Kalendář církevních svátků

Sv. Bartoloměje – 24. srpna

Božího narození – 25. prosince

Sv. Fabiána a Šebestiána – 20. ledna

Sv. Filipa a Jakuba – 1. května

Hromnice – 2. února

Sv. Jakuba – 25. července

Sv. Jana Křtitele – 24. června

Sv. Jana Nepomuckého – 16. května

Sv. Jiří – 24. dubna

Sv. Josefa – 19. března

Sv. Kateřiny – 25. listopadu

Květná neděle, pohyblivý svátek – 1698 23. března

Sv. Lucie – 13. prosinec

Sv. Lukáše – 18. října

Sv. Marka – 25. dubna

Sv. Markéty – 13. července

Sv. Martina – 11. listopadu

Sv. Máří Magdalény – 22. července

Masopust – období od Tří králů do Popeleční středy

Sv. Matěje – 24. února, v přestupných letech 25. února

Sv. Matouše – 21. září

Sv. Mikuláše – 6. prosince

Moudrosti Boží – 17. prosince

Nanebevstoupení Páně, pohyblivý svátek – 1662 18. května, 1718 26. května

Nanebevzetí Panny Marie – 15. srpna

Narození Páně – 25. prosince

Narození Panny Marie – 8. září

Nový rok – 1. ledna

Ostatky – tři dny (neděle, pondělí a úterý) před Popeleční středou

Početí Panny Marie – 8. prosince

Popeleční středa, pohyblivý svátek – 1696 7. březen, 1702 1. březen

Povýšení svatého Kříže – 14. září
Sv. Prokopa – 4. července
Proměnění Páně – 6. srpna
Seslání Ducha svatého (Letnice), pohyblivý svátek – 1721 1. června, 1736 20. května
Sv. Sotera – 22. dubna
Suché dny – církví předepsané postní dny, středa a tři po ní následující týdenní dny
(zde konkrétně po Povýšení svatého Kříže a po svaté Lucii)
Svatá Trojice, pohyblivý svátek – 1719 4. června, 1728 23. května, 1738 1. června
Štědrý den – 24. prosince
Sv. Štěpána – 26. prosince
Sv. Tří králů – 6. ledna
Sv. Urbana – 25. května
Sv. Václava – 28. září
Sv. Vavřince – 10. srpna
Velikonoce, pohyblivý svátek – 1712 27. března, 1713 16. dubna
Sv. Víta – 15. června
Sv. Vojtěcha – 23. dubna
Všech svatých – 1. listopadu
Zvěstování Panny Marie – 1683 25. března

Slovník zastaralých a méně obvyklých výrazů

akcíz – spotřební daň

čertikus – kozlík lékařský (rostlina z čeledi kozlíkovitých)

diškrece – spropitné

došek – střešní krytina (snopek žitné slámy přivázaný ke střešním latím)

funus – pohřeb

hlaviny – slupky z tobolek po vymláčení lnu

honečky – pozemky rozdělené v rámci trojpolního (trojhonného) systému hospodaření

jař – obilí s kratším vegetačním obdobím než ozimy, které se vysévá na jaře

(například jarní pšenice a jarní ječmen)

jeřice – jarní žito

kontribuce – válečná nebo veřejná daň

kontribuent – daňový poplatník

krchov – hřbitov

kvitance – písemné potvrzení o přijetí peněz

landvér – zeměbrana, domobrana

mandel – 12 snopů vzájemně opřených o sebe a překrytých dalšími třemi snopy

(sloužil k přirozenému doschnutí zrna v poli)

metat – zde hnát do klasů, tvořit klasy (žito metá)

nešpory – součást denní modlitby, odpolední či podvečerní pobožnost

ozim – plodina, která se vysévá na podzim a sklízí se v létě následujícího roku

(nejčastěji ozimá pšenice a ozimé žito)

patoky – odpadová voda vznikající při vyslazování mláta při výrobě piva

pliný – vydatný, dávající hojný výtěžek, výnosný

repartice – poměrné rozdělení, rozvržení, rozložení

rýt – pravděpodobně rýt barvířský (rostlina z čeledi rýtovitých)

sekajna – řezanka, sláma nařezaná nebo nasekaná na kratší délku používaná jako

podestýlka pod dobytek

stred – med bez voštin

šít – otépka slámy

štafirovat – zdobit, krášlit, zejména zlatem (pozlacovat)

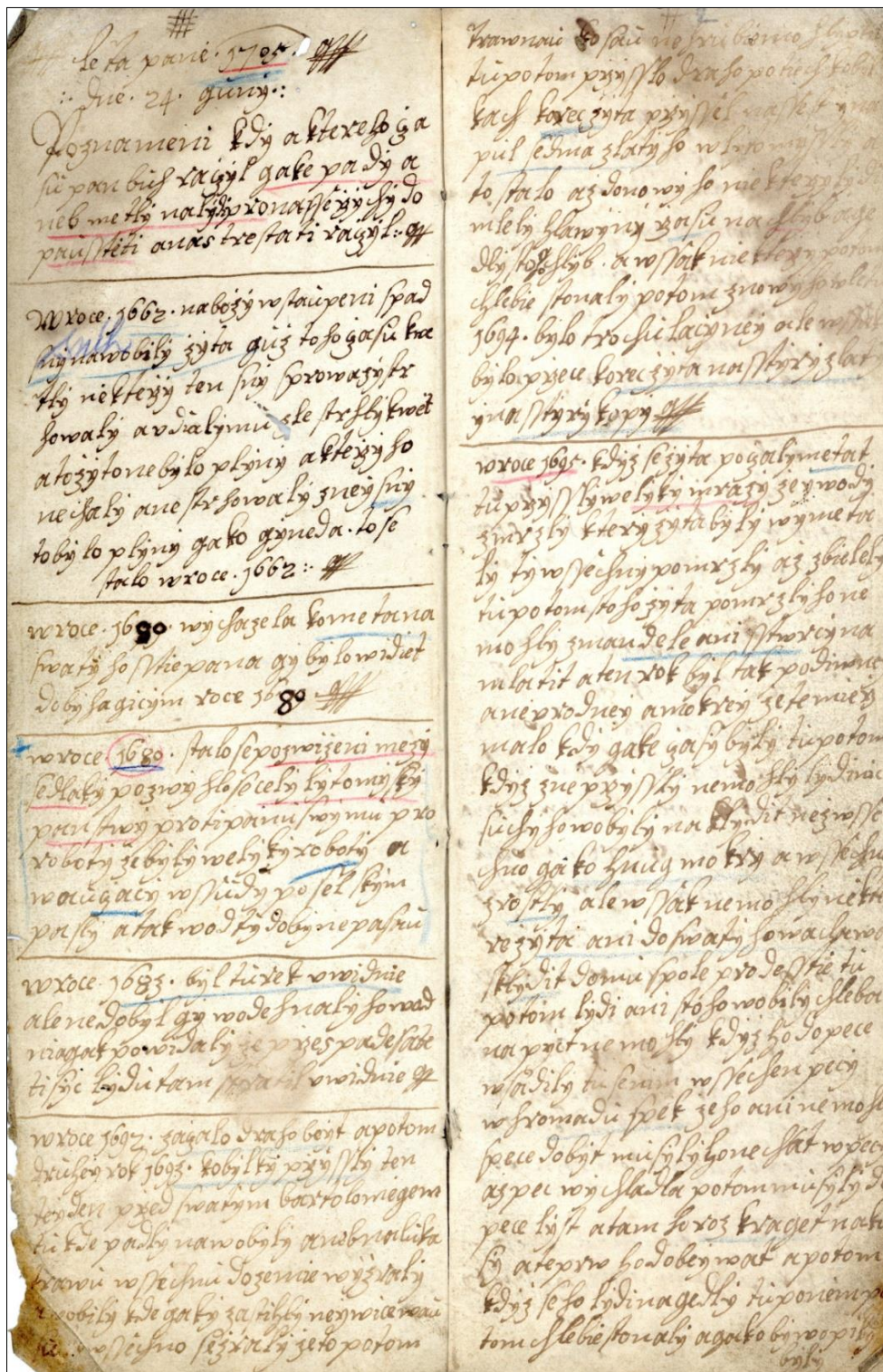
úhor – třetinová část polností v trojpolním systému hospodaření, která nebyla
obdělávána, aby si odpočala a zúrodnila se

vostředek – část pole zbývající po stranách při orání

záměť – sněhová závěť

žanykl – žindava evropská (bylina z čeledi okoličnatých)

Přílohy

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901, fol. 1v a 2r.

(SOKa Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

wroc 1735⁵ Dne 1
 wyznanie sw. wi. s. i. d. a. t. a. s. w. a. n. a.
 w o d. k. l. a. s. t. e. r. n. e. a. s. t. o. l. y. n. a. s. t. o.
 k. e. l. e. w. o. z. w. k. l. a. s. t. e. r. n. e. a. s. t. o. d. n. e.
 k. i. z. a. d. n. i. b. i. r. u. a. i.

wroc 1736 Dne 13 m. a. g. e.
 s. i. a. c. e. d. e. l. y. s. h. o. r. t. y. n. i. u. s. i. d. i. c. i.
 s. p. o. d. s. w. i. s. t. o. m. o. w. i. d. u. a. l. o.

Dne 23 m. a. g. e. m. a. r. t. i. n. o. j.
 g. i. l. b. o. j. n. a. s. a. n. e. z. k. r. z. e. p. a. d.
 b. o. z. y. s. t. y. n. o. j. w. y. s. o. z. e. l. y. 1737
 r. o. c. e.

wroc 1737 Dne 24 m. a. g. e.
 s. k. e. p. a. n. s. i. o. n. o. j. w. y. s. o. z. e. l. y.
 s. t. o. s. o. s. w. i. e. t. a. s. e. o. d. e. b. r. a. l.

wroc 1738 Dne 9 m. a. g. e.
 m. a. r. c. e. n. a. s. i. o. n. y. s. t. a. w. y. s. t. e.
 z. y. s. t. o. s. o. s. w. i. e. t. a. s. e. o. d. e. b. r. a. l.

wroc 1738 Dne 30 m. a. g. e.
 p. r. e. d. s. w. a. t. a. u. k. r. o. g. i. c. y. z. s. a. m. i.
 m. a. r. k. o. n. a. s. t. o. s. o. s. w. i. e. t. a. s. e. o. d. e. b. r. a. l.

wroc 1743 Dne 12 s. t. y. p. n. o. t.
 t. e. n. p. o. n. d. e. l. e. k. p. o. s. w. a. t. y. n. i. w. a.
 w. y. s. o. z. e. l. y. w. y. s. o. z. e. l. g. a. b. i. b.
 m. a. z. a. l. w. o. p. o. l. e. d. n. e. p. o. o. b. i. d. e.
 a. m. a. t. e. g. s. t. y. s. t. e. b. e. j. z. m. a. z. a. l. o. w. a.
 n. e. s. t. o. w. o. s. e. n. e. i. n. a. g. e. s. o. f. a.
 t. e. l. s. t. o. s. o. l. y. w. o. b. e. z. s. o. z. e. l. y.
 m. a. z. a. l. o. j. s. i. l. y. s. n. a. w. e. p. z.
 m. a. t. e. g. o. j. w. i. l. t. a. z. n. e. j. z. p. r. a.
 s. a. t. a. i. i. w. o. w. e. c. s. a. t. e. z. y. n. a.
 s. e. w. e. s. t. a.

wroc 1740⁵ w. y. s. t. a. n. i. a.
 s. e. z. w. o. n. i. e. n. a. o. b. o. j. l. e. z. n. i. k. e.
 p. r. o. z. w. o. n. s. i. t. e. r. e. n. y. o. b. o. j.
 s. o. z. w. o. a. l. g. i. z. y. s. t. e. b. e. j.
 b. y. l. w. o. d. i. l. e. j. s. t. y. o. b. e. z. a.
 p. r. a. s. a. i. b. y. l. s. t. a. r. o. z. e. m.
 a. p. o. t. o. m. w. o. s. t. a. w. a. l. o.
 p. r. a. z. e. n. a. t. u. z. w. o. n. i. c. y.
 o. b. e. r. n. a. s. i. l. a. s. a. l. a. D. n. e.
 12 g. i. d. y. t. e. n. z. w. o. n. s. e. z. a. n. e.
 s. y. l. n. a. t. u. z. w. o. n. i. c. y. o. s. a. n.
 s. w. a. t. a. u. m. a. r. k. y. s. t. e. b. e. j. s. e.
 s. t. y. n. i. m. z. a. z. a. l. o. z. w. o. n. i. c. y.
 z. o. s. o. g. a. s. i. b. y. l. w. y. s. t. e. b. e. j.
 z. y. s. t. a. z. e. m. g. a. b. i. b. m. a. z. a. l.
 s. i. o. n. s. t. e. b. e. j. b. y. l. y. s. t. a. n.
 u. s. t. y. s. t. e. b. e. j. w. o. y. s. t. e. b. e. j. z. a.
 w. o. z. a. l. m. a. t. e. g. s. t. y. s. t. e. b. e. j.
 s. t. a. s. e. b. e. s. e. l. s. w. a. t. o. s. t.
 o. n. d. z. e. g. s. a. n. o. j. w. a.
 c. l. a. w. o. t. n. e. g. t. o. b. y. l. y.
 s. i. o. n. s. t. e. b. e. j. s. a. n. i. s. e. d. n. z. o. s. o.
 g. a. s. i. b. y. l. y. m. a. t. e. g. s. t. y. s. t. e. b. e. j.
 t. e. s. t. e. j. m. o. t. e. g. w. o. z. e. l.
 g. a. n. z. a. w. o. z. a. l. s. t. y. n. o. n.
 z. a. w. o. z. a. l. g. a. b. i. b. s. e. a. n.
 s. i. a. l. m. a. t. e. g. j. o. s. e. s. e. l.
 s. i. a. r. e. l. s. t. y. s. t. e. b. e. j. p. a. r. o. e.
 g. i. l. e. k. g. o. z. e. s. t. s. i. w. e. t. e. n. s.
 s. i. e. j. m. a. t. e. g. s. t. y. s. t. e. b. e. j. g. i.
 z. y. s. t. e. b. e. j. m. a. z. a. l. s. i. a. r. e. l.
 s. t. y. s. t. e. b. e. j. g. a. n. s. i. o. p. e. d. e. j.
 g. a. n. z. a. w. o. z. a. l. t. o. b. y. l. y.
 s. i. l. y. s. e. l. l. a. u. j. t. o. s. o. g. a. s. i.

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
 z let 1705–1901, fol. 4v a 5r.

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

bylogi wofjedi on vniel wai ferej
woneftrijf xau biuf gmu rax daf
le fte ad pozpwaru a fawone zbyfften
wffem wewym adiffij gkom. ff.

wroce. 1696. nafemajerace wada wala
wmedielj na fwa ty fonna tina flo
gna gedem dwaca tey xof k d y f e r o
dawala. ff.

Wafem fe zewil wroce. 1698. dne. 16. no
wembrys pofwatym max tme tme
nie ty byloniu. 24. leta k d y f e m fe ze
nil. ff. * 1694 y 1695

wroce. 1702. max tieg fe zewil woma
fopu fe to bylo byloniu. 24. leta k d y f
ferozeril. ff.

wroce. 1703. guidjta fe wada wala bylo
fona padym k d y f e wada wala. ff. g
na gedem dwaca tey xof k d y f e wada
wala. ff.

wroce. 1705. gau wadimieffij fofe ze
nil woma fopu fe dne. 8. february. ff.

wroce. 1707. xuraf wada wala wro
ma fopu fe na fonnac me ty z d a
w ty pofromacj fteine dety byj
la fwa dca dne. 6. marca by lo
gy dwace ty x u i l d r u j j f o l e t a k d y f
f e w a d a t a . ff.

wroce. 1708. dwaca fe wada wala wro d y m
bylogi wofia ty k d y f e wada

wroce. 1712. fawonij a fe wada wala na
pafym bylogi. dwadecy k d y f

wroce. 1714. dne. 27. gawia ary mac
zin ta dimieffij fofe wozenil

wroce. 1716. dne. 18. xij
na na fwa ty f o k d y f e w a d e w i t i
f o d i r a f w e g i e w l e h i . 1716

No. ff.
Koznamerowu k d y f e w i g e m
byl kmo t e m . ff.

wroce. 1699. byl gfeu pofw roch mo t e m
wada woy k w e f e n f t y m i g e f o f m o y
i g t a y m i g a n b y l o t o r i a f w a t y f o f t e
p a r a . w i n i e l g u j . ff.

wroce. 1695. p u d r i f j g f e m b y l g a m i
f r u y z o w y m i g e f o f m o y x y k a y m i
p a r a e l b y l o t o w o m a f o p u f i e . ff.

wroce. 1695. p o t i e t i g f e m b y l f o d n a m
k w i e t e n f m i u g e f o f m o y x y k a y m i
g a n b y l o t o z g a r a . ff.

wroce. 1696. p o f t w o r t y g f e m b y l w a
d a w o y f w o d a n i k o r o y m i w o f t o t e z y
g e f o f m o y x y k a y m i p a r a e l b y l o t o
p o f w a t y m w i t i e . ff.

wroce. 1696. p o p a t y g f e m b y l b a t o r o y
p o p e l k o r o y m i u g e f o f m o y x y k a y m i
g a n b y l o t o p r o m i p o n d i e k d y f e m
f a i d n e . 3 . d e c e m b r y s . w i n i e l g u j .
k o f e m b y l z a f o y f o m l a d e n e i w o y . ff.

wroce. 1699. p o f t i f t y g f e m b y l m a t h a g o y
p o p e l k o r o y m i u g e f o f m o y x y k a y m i
g a n b y l o t o r i a f w a t a u m a d y m o y
d a l e m i d n e . 22 . g u l j . ff.

wroce. 1701. p o f t i m y g f e m b y l p a r a k o r
k r o j g o r o y f o g e f o f m o y x y k a y m i g a
k i a t . d n e 8 m a r c y . ff.

wroce. 1703. p o r u f m y g f e m b y l f t y
m o u g y k a n k o l o n y m i u g e f o f m o y
x y k a y m i w o y t e i f d n e 8 a p r y l .

wroce. 1704. p o d e w a t y g f e m b y l g a
k o y f t o i f t o y g e f o c a x y w e t a y g i t a
f e r o y n a d n e . 27 . m a r c y . ff.

wroce. 1717. dne 5. gawia ary p o d e f u f
f e m b y l d i m o t e m m a d t i c o y f o k d
l o j g e f o f m o y x y k a y m i g o z e f
w i a e l y w a d a 1717

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901, fol. 9v a 10r.

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

17
 Vatomce get Dobru dny křtice
 vatickef vege narveltenpa
 tek dymonez slincevnyde
 mišy na fey ty sromat ty rox
 kopat are bo kopau ty sromat
 by se hat tedavone Mo dy delat
 nebude roletu 1706.

vragovroenu
 Vatomce get Dobru vragovro
 vici zalady křtice rok lezej
 mišy gij nastavusat atopij
 uku popypat a srušit křtice
 ku are bo pieznu rox pit gta
 by Dobru ku jaiu obriz křtice
 Dobru let na takovau vce křtice
 1706

profone
 nastředny den dymonez cogynij
 solygedly deynim srušit myšy
 srušit do adobrye sromat aby so
 srušit ty tedavny sromat nebude
 avimništy nebude daimit a
 mišy sromat no vey patet
 are bono vaimedely to srušit
 do vta křtice mišy srušit srušit
 nastředny den dymonez sluce
 ce rox de pobiz křtice srušit
 do z křtice vaimit naktiz tedav
 ten rok mišy srušit nebude srušit
 mocny bozy roletu 1707.

nastředny so fily pa gaticke dymonez
 nez sluce rox de srušit křtice
 materij daimit ty nesolau vci
 křtice srušit gta srušit a křtice
 vobily do srušit rox srušit srušit
 prvni srušit do srušit rox srušit

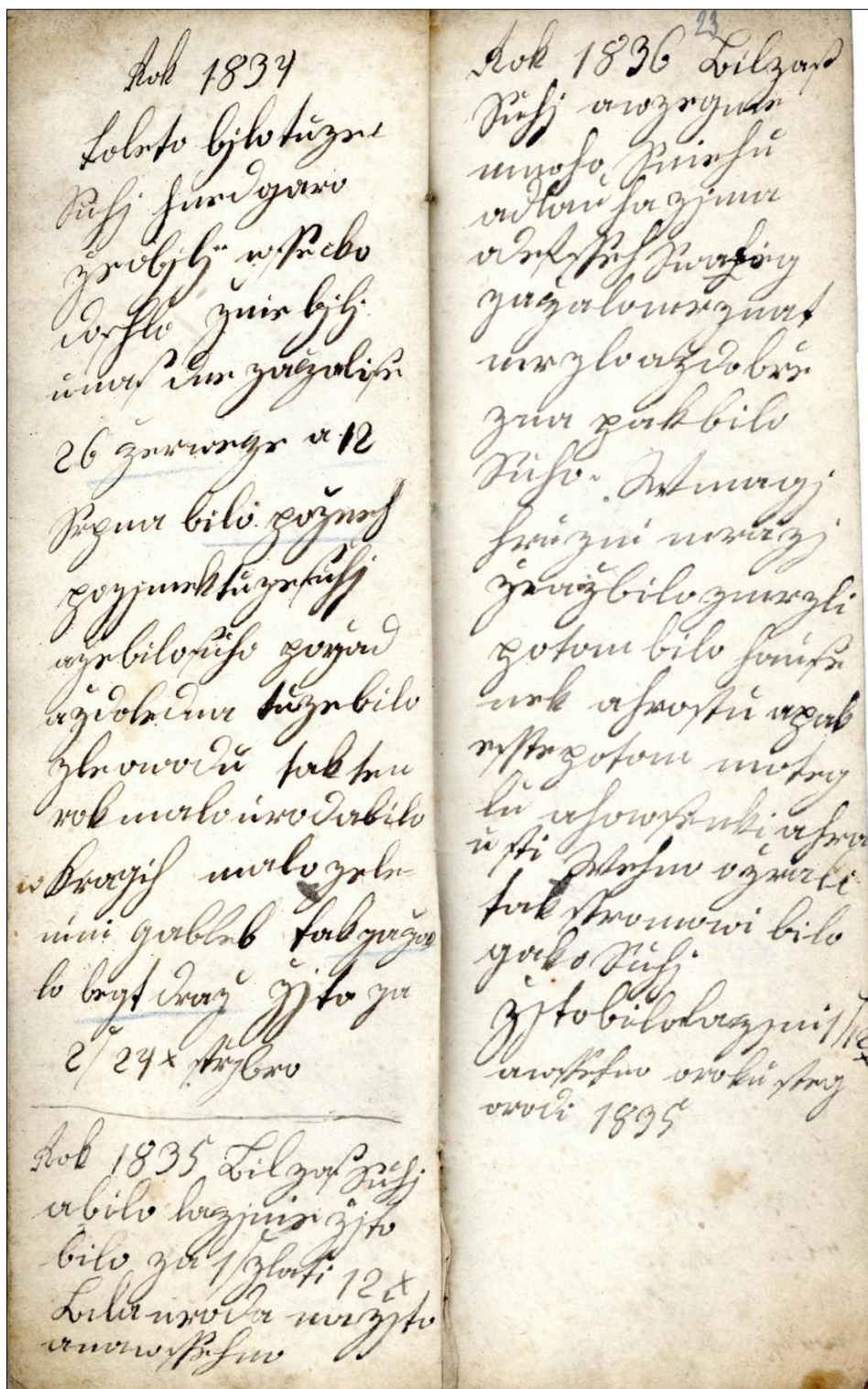
20
 Vatomce get Dobru dny křtice
 dny by se vtiat areb naktiz
 aviruz by v dail dny ten křtice
 nato vry lozj tedase zaf srušit
 tabolef a zroste pomocy bozy

Vatomce get Dobru vragovro
 by gati vromocy prvni aviruz
 areb dny glowet vey dymonez
 ge zavutl aby so vragovro
 ne areb vragovro areb vragovro
 wie ato aby pil ten zavutl na
 noc aviruz aviruz Dobru dny
 na křtice tabolef areb dny
 by se vtiat tedase zroste tabolef
 a srušit pomocy bozy

Dny glowet vpadl areb bono
 srušit gat křtice vey vey dymonez
 aviruz Dobru srušit aviruz dymonez
 so namog vey so vey vey
 noc srušit aviruz to srušit dymonez
 Dobru areb srušit zavutl
 a srušit to aviruz vey areb
 to Dobru zavutl potom vey
 mi gely so loge srušit do srušit
 ato vey vey dymonez aviruz dymonez
 nez co gij so vey vey aviruz na
 noc gij nato mi gij vey
 1707.

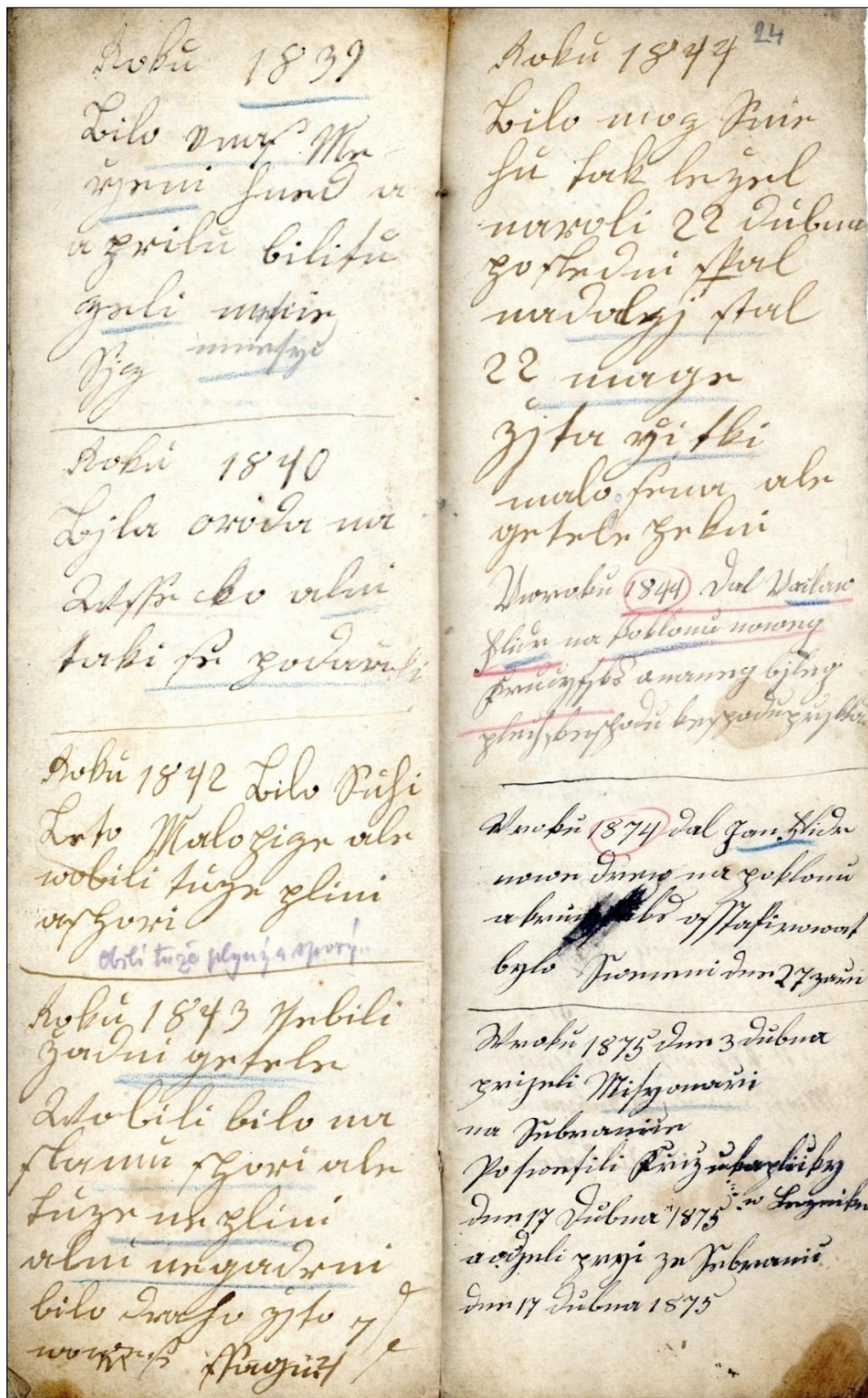
Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
 z let 1705–1901, fol. 17v/19v; 18r/–; 19r/20r; 20r/–; 21r.

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

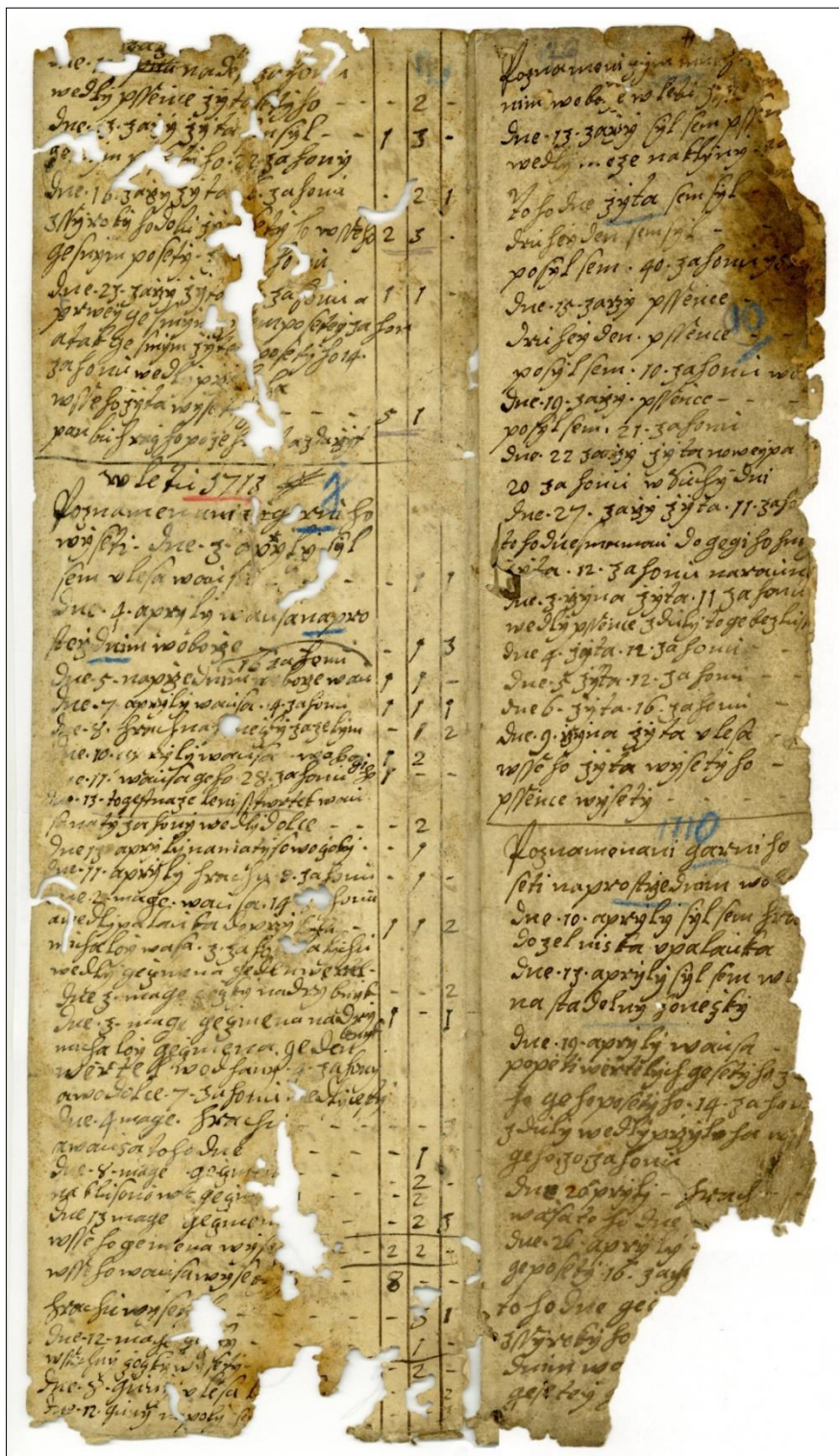
Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka z let 1705–1901, fol. 22v a 23r.

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901, fol. 23v a 24r.

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

**Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901, fol. 25v/27v a 26r.**

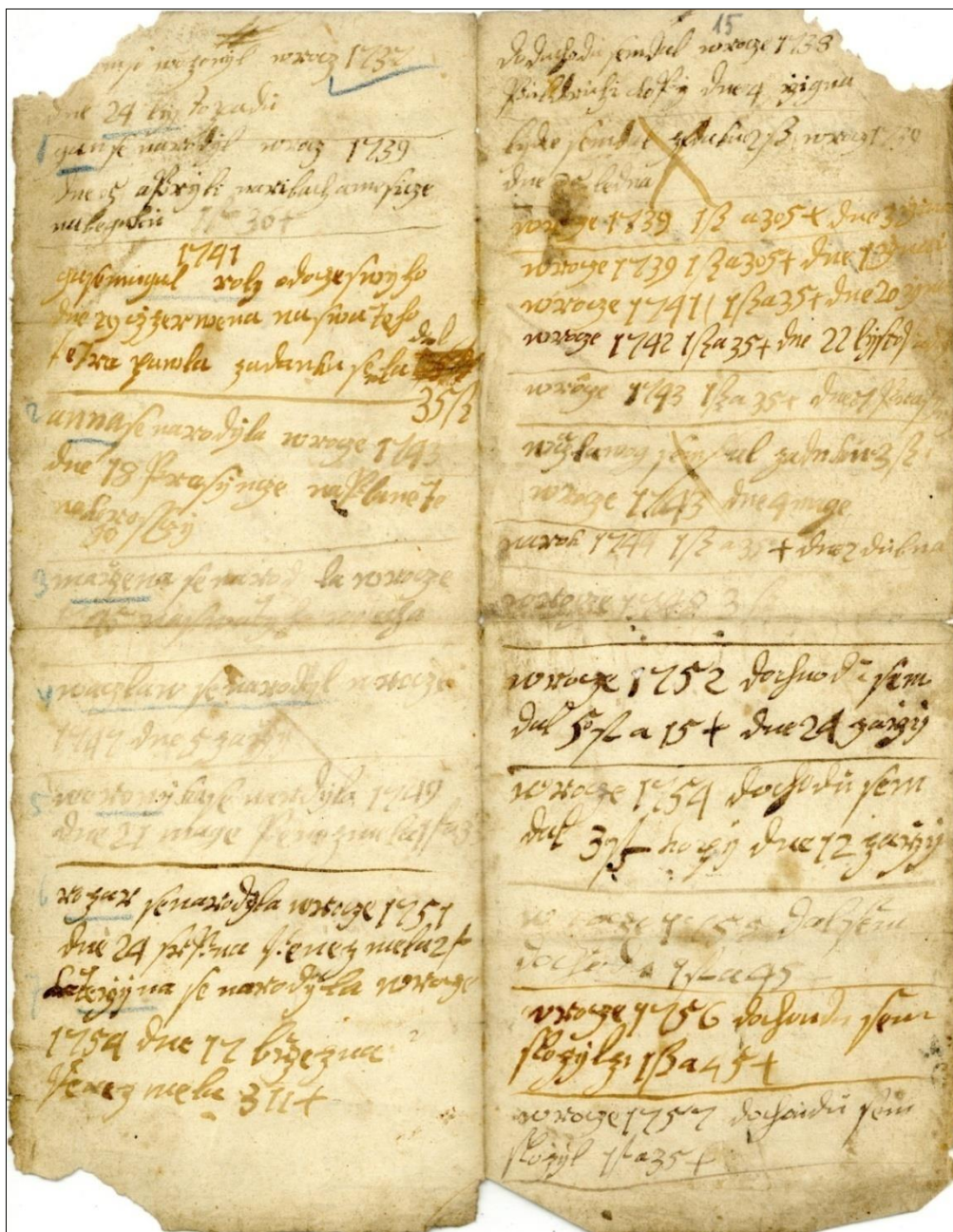
(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka

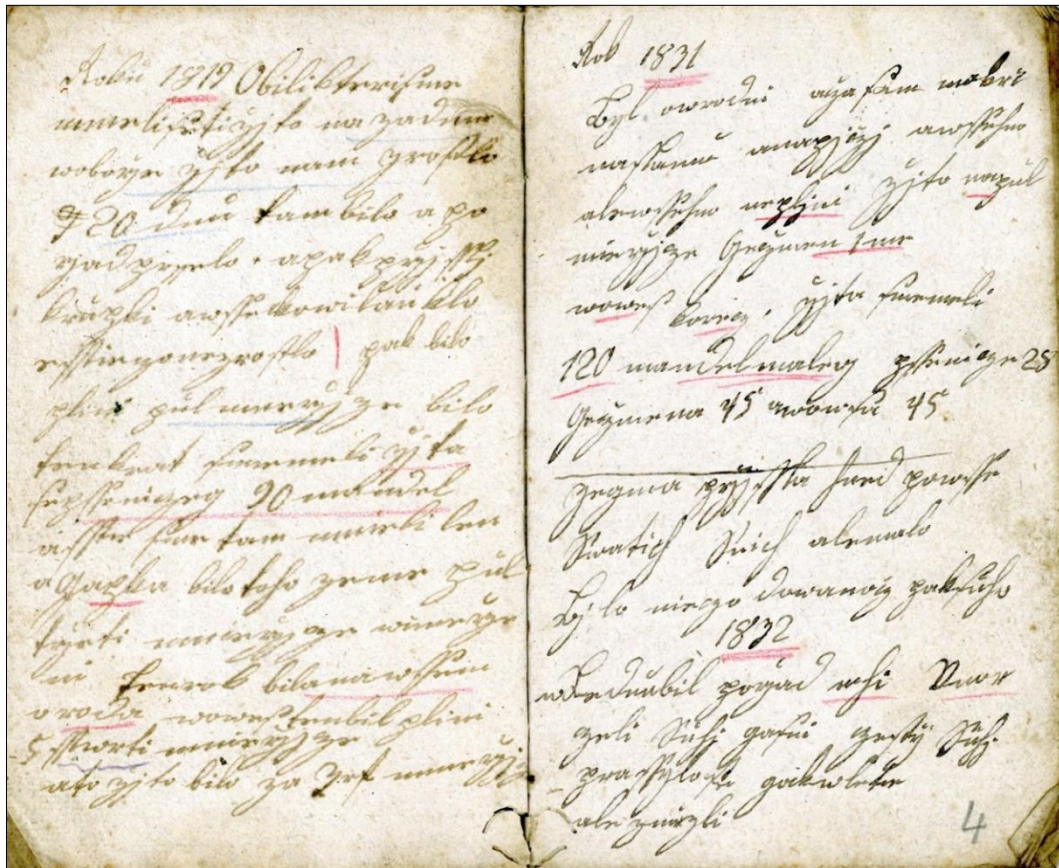
z let 1705–1901, fol. 28v a 29r.

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

**Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901, fol. 33v/14v a 34r/15r.**

(SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

**Kronikářské zápisky Františka Frýdla a jeho potomků z Lezníka
z let 1705–1901, fol. 37v/3v a 38r/4r.**

(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 159, sign. KR 328)

<p>Podřízná vojská. wletci. 3710. g.</p> <p>mikuláš ze fat. - Dal. - 45. x</p> <p>gauri wawil. - Dal. - 30. x</p> <p>adám Janík. - Dal. - 30. x</p> <p>matej Šoban. - Dal. - 21. x</p> <p>wacław pabofa. - Dal. - 36. x</p> <p>on dzej dambek. - Dal. - 27. x</p> <p>libaš Dofal. - Dal. - 30. x</p> <p>wacław kwekufi so. Dal. - 18. x</p> <p>gauri šlišorai. - Dal. - 18. x</p> <p>šćania to šogijnai. 4 fl. 12. x</p> <p>3 šćany za šćedinn let pxy garka nawojska šćinater mimi 22 fl. 48. x</p> <p>3 podřízní šći awoj mierzai. 17 fl. 49. x</p> <p>obogito šćinai to šćogijnai. 40 fl. 34. x</p>	<p>wletci 3711. 37</p> <p>Poznameni ani Janu hioyso šći šći comagimawojska pxy Dal.</p> <p>adám gilek. - Dal. - 24. x</p> <p>matej šćinai. - Dal. - 54. x</p> <p>matej šćestek. - Dal. - 54. x</p> <p>wacław pabofa. - Dal. - 54. x</p> <p>gauri šćinai. - Dal. - 54. x</p> <p>gauri šćinai. - Dal. - 54. x</p> <p>gauri šćinai. - Dal. - 54. x</p> <p>šćania to šćogijnai. 4 fl. 54. x</p> <p>podřízní</p> <p>mikuláš ze fat. - Dal. - 36. x</p> <p>gauri wawil. - Dal. - 30. x</p> <p>adám Janík. - Dal. - 36. x</p> <p>matej Šoban. - Dal. - 30. x</p> <p>gauri šćinai. - Dal. - 18. x</p> <p>wacław pabofa. - Dal. - 39. x</p> <p>libaš Dofal. - Dal. - 39. x</p> <p>on dzej dambek. - Dal. - 39. x</p>
--	---

17 # 45

Dne 21. zářijna šćinai pól šćin
A šćinai šći wopolitce
šćinai zancej - 1 fl

Dne 11. listopada šćinai wopolitce
A šćinai šći - 48 x

wod gauri šćinai šćinai šćin
šćinai šćinai šćinai zancej. 8 fl

11. 10. 25 35 x

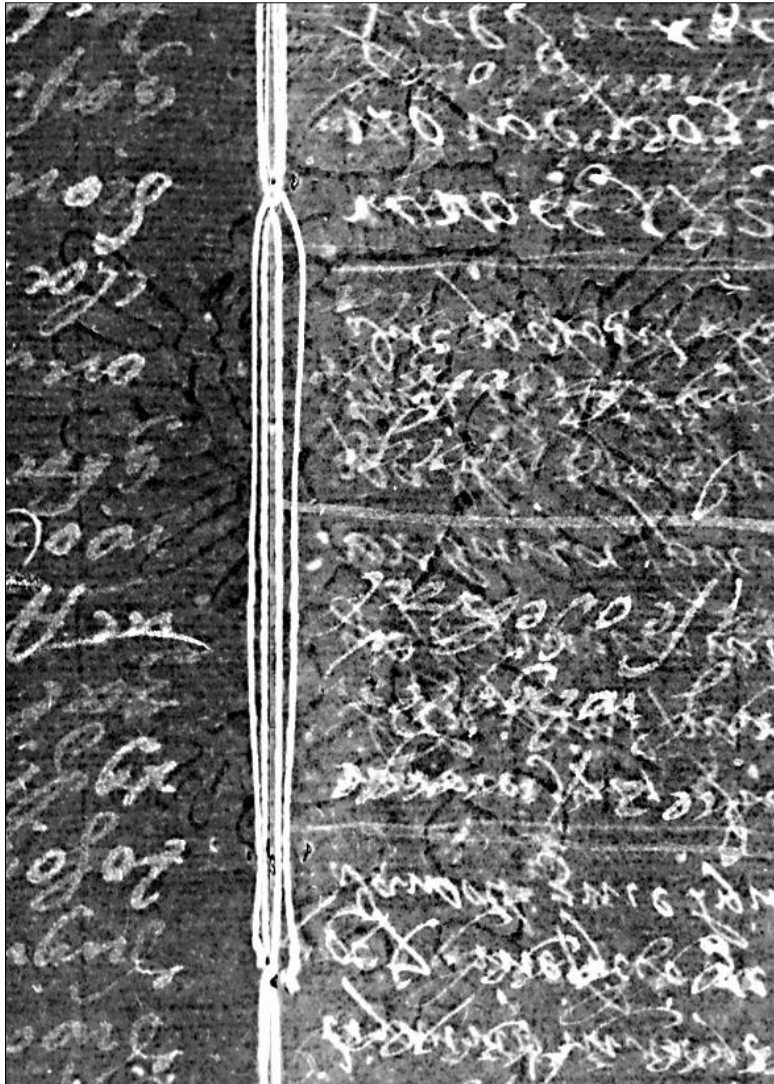
wod gauri šćinai šćinai šćin
A šćinai šćinai šćinai zancej 4 fl 42 x

3 x šćinai šćinai 25 x

1746
wod gauri šćinai šćinai šćin
šćinai šćinai šćinai šćinai šćinai
mogeni šćinai šćinai zancej 4 fl 50

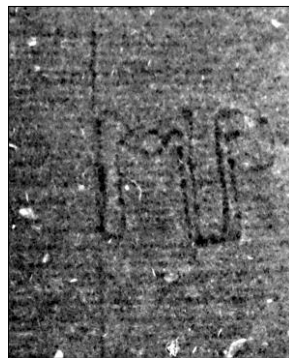
1748
wod gauri šćinai šćinai šćin
šćinai šćinai šćinai šćinai šćinai
mogeni šćinai šćinai zancej 4 fl 30

Záznamy Františka Frýdla o odvodu plateb na vojáky od chalupníků a podruhů z osady Hany a dále o nákupu lnu.
(SOKA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

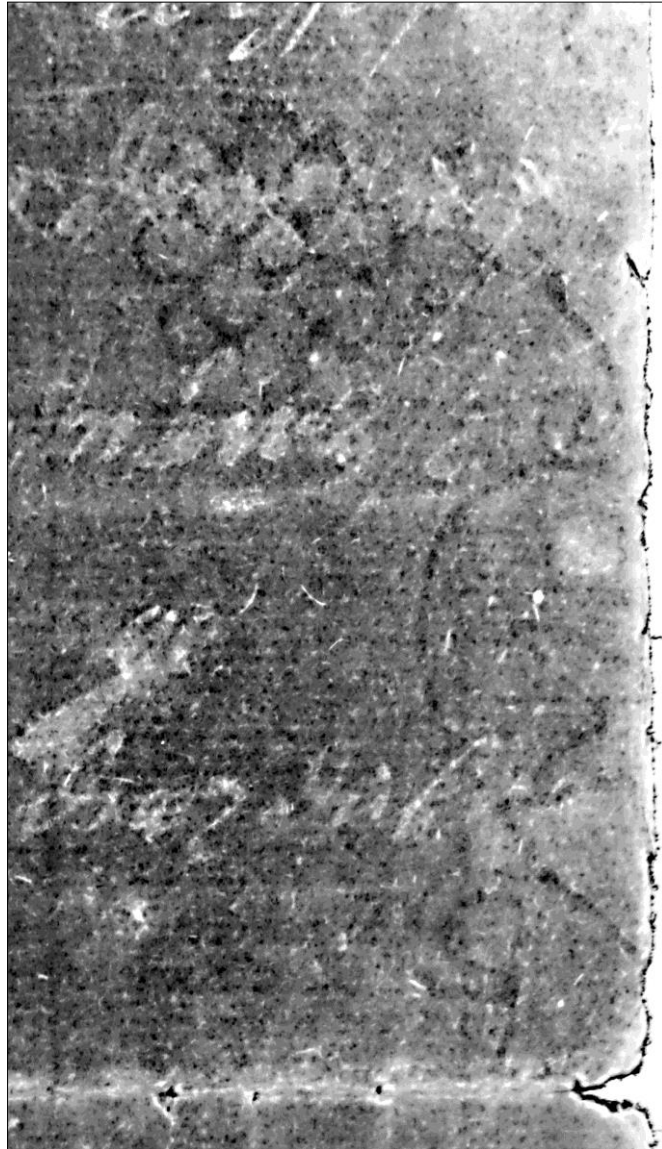
Filigrán vyskytující se na foliích svazků č. 1, 2, 3, 4 a dále ve svazku se záznamy o odvodu plateb na vojáky od chalupníků a podruhů z osady Hany.

(SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

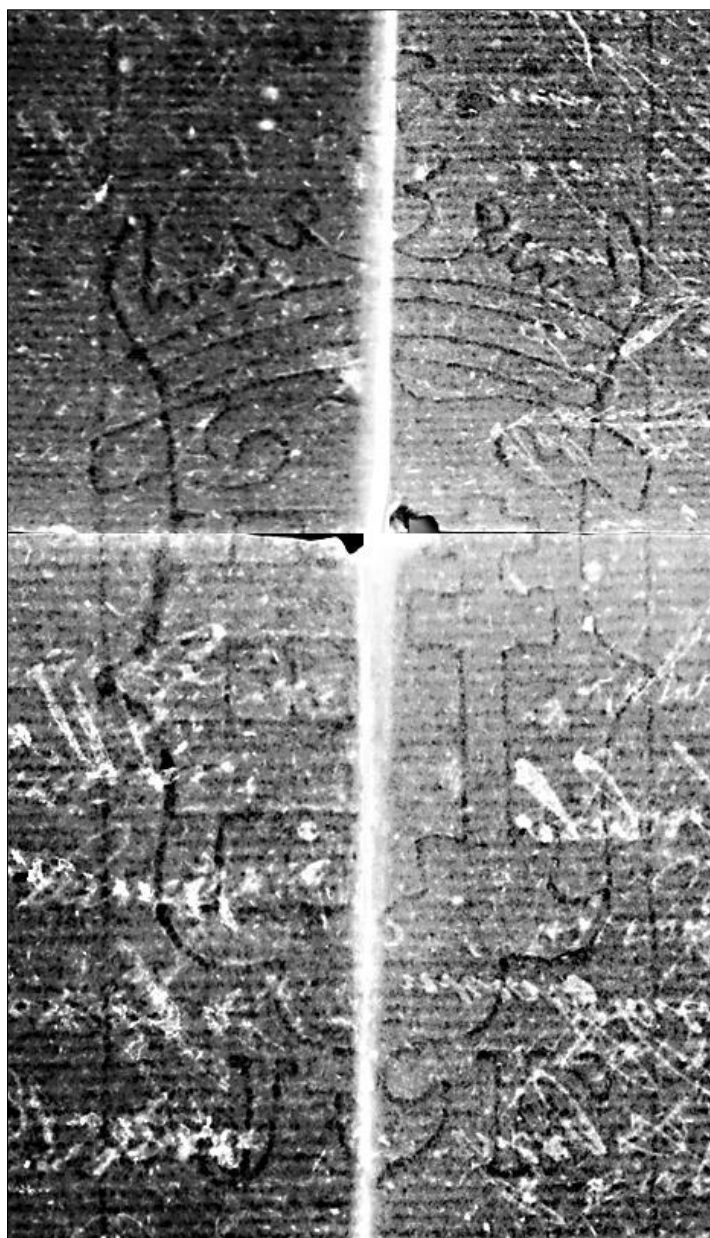
Filigrán vyskytující se na foliích svazků č. 1, 2, 3, 4 a dále ve svazku se záznamy o odvodu plateb na vojáky od chalupníků a podruhů z osady Hany.

(SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

Část filigránu vyskytující se na dvojlistu.

(SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 311 B, sign. KR 383)

Filigrán vyskytující se na foliích svazku č. 5.

(SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 159, sign. KR 328)

Filigrán vyskytující se na foliích svazku č. 5.

(SOkA Svitavy, Mezifondový soubor kronik, p. č. 159, sign. KR 328)

Usedlost čp. 22 v Lezníku ve čtyřicátých letech 20. století.

(AA)

Usedlost čp. 22 v Lezníku – stav v roce 2010.

(AA)

Průčelí usedlosti čp. 22 v Lezníku – stav v roce 2013.

(AA)

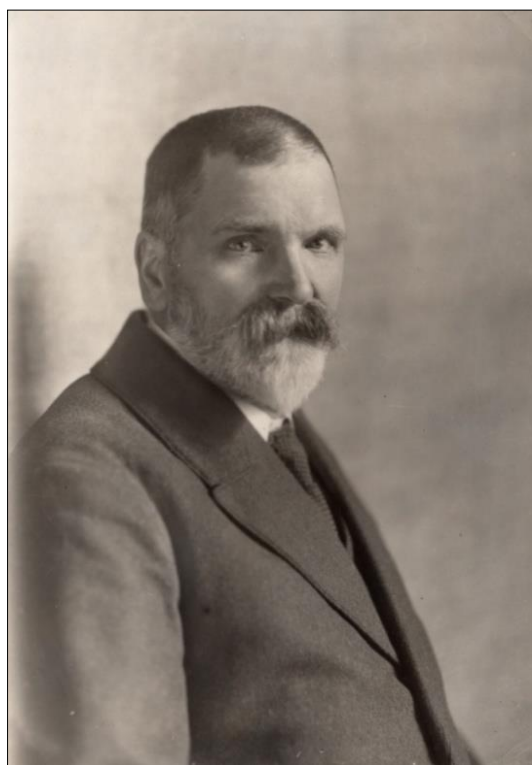

Torzo „poklony“ za usedlostí čp. 22 v Lezníku – stav v roce 2013. V tomtéž roce došlo k jejímu přemístění přibližně o 300 m do vnitra obce k čp. 27 a následnému zrestaurování a opětnému vysvěcení.

(AA)

Václav Mimra * 2. února 1856 † 16. dubna 1943 na fotografii z roku 1897.
(Regionální muzeum Litomyšl, fond Fotoarchiv, inv. č. 22P–X04–52)

Antonín Tomíček * 9. března 1866 † 17. listopadu 1935.
(SOka Svitavy, fond Antonín Tomíček, kart. 4/7)

Nová stánska
 V leto 1711 ✓
 Poznamenaní výtah. Dne 14. máj pšenice 1K - 2 m
 Dne 15. máj pšenice 1K Dne 16. pšenice 2 v vředky 2K 2v 2m.
 Dne 16. máj 1K 2m. Dne 22. máj s mámon do jejího knože, to
 jest 2v, 23. máj 3v, 24. máj 2K 2v 3m 30. máj 1K 3v
 Dne 2. máj v lese máj 3v na přičtním vobore všeho máje
 výtah 6K 3v 2m. 13. května 2 vředky
 V leto 1712 poznamenaní jarních výtah
 Dne 15. apríl sít sosa 3K Dne 28. apríl sít sosa hrách 1v
 Dne 29. sít hrách 2v, Dne 30. sít hrách 1v 2m.
 Dne 2. máje sosa 2K 2v, 3. máje sosa 2K 2v, Helmy dne 3. máje 1v
 Dne 7. máje sosa 1v 2m, Dne 9. máje pšenice 1K, 10. máje
 pšenice 3v, 12. máje pšenice 3K 2m, Dne 13. máje pšenice
 2K 1v 3m, Dne 19. máje pšenice 3m, Dne 21. máje pšenice
 2v 2m, všeho pšenice vředky 4K 3v, všeho sosa
 vředky 8K, všeho hrachu vředky 1K - 2m, sosa 2v 2m
 Dne 3. máje sít sosa 1v 2m
 V leto 1713 poznamenaní jarních výtah v předsedním
 vobore pšenice
 Dne 7. máj na zádím vobore do pšenice 1K 1v, máj
 sosa dne s mámon do jejího knože na zádím vobore 1v
 Dne 9. - 3v 1m, 10. 3v 3m
 1711 { 9. května 2 vředky oříšek
 { 14. 7. 2 " " jaro
 24. května.
 2. května 2 vředky pšenice
 6. 3. 7. máj

Hospodářství
 Selský statek u Litomyšle (1701-8)
 Stará
 Znáno je skutečnost, že jarní úroda vředky v letech 1701-8
 je mák ve skutečnosti polidala více nežli sledovat
 nějaké podrobnější data o hospodářství na selském
 statek. Dovoleno není přitom sledovat přímou úrodu
 statek ep. 22 v Lezníku u Litomyšle. Podle křesťanských
 se s tím měl dle slepení z hospodářství zřejmě
 (rodinných zázpisů) farmářůk přejala přímou úrodu 1701
 až do roku 1721.

Ukázka transkripce kronikářských zápisů Antonínem Tomíčkem z období před rokem 1923 s částí konceptu článku *O starém selském hospodářství (Selský statek na Lezníku u Litomyšle od roku 1701)*. (LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 13)

nová stránka levá část (prousená) 1915?

Vlečar ... ~~pšenič~~ pšenice 2 v 2 m. zimní setí pšenice
 Dne 7 září pšenice 1 m. Desetých září pšenice 3 K 2 m.
 žito vod. 3 V. Dne 13 září ... předním vrbou ... záhoni a lida
 to je vod. 2 K. = Dopoledne je setí nad rybníkem je setí vod
 vícera z širokýh dolů vod Jana Rad. měřilých 1 K. (o hony)
 Pšenice vedly cesty — Svobodní záhoni vedly pšenice
 Dne 14 září sli. 9 záhoni vedli Svobodných 2 rovný vřsteli
 5 hony 6 záhoni vedli cesty 2 rovný vřsteli vedli cesty půl
 záhoni je miz.
 Dne 22 září žito jest taky vod žláryne zednis horněkš je 8 m.
 předním je 4 záhoni 2 v. 2 m.
 kida vedli (s koman?) do vřsteli pšenice co si nestbirely
 vedli m. ne záhoni ... taky co si nestbirely je si nestbirely
 záhoni 2 v.

Prvá strana okraj pšenič utrhany, ostatní težko čitelné.

významem ... zimní setí

Dne 7 září od sem ... Dne 15 září 5 man ...
 Dne 18 září o hony ... to vodné pšenice ... to je na prvobedni
 Dne 22 září na hony ... půl obzta záhr ... cesty je vod Kropky ..
 na ... co nestbirely

Dne 27 září žito ... je ho 26 záhoni ... Kropkyho žozefa ..
 Dne 1. října žito ... je ho 15 záhoni ...
 ... to. kuse nad rybníkem ... Dne 2 října žito ... vod Kropky ..
 Dne 4 října žito ... pšenice 10 záhoni ... vod Krejci je
 posety 12 — Dne 12 října ... do zeludke půl sedna
 významem ... Seto 28 mery hrady ... je ho 6 záhoni
 Dne 8 dubna cocha ... 4 záhoni ... 15 záhoni je m. m.
 Dne 9 apríl. vonsa ...

ostetex ne čitelné.

NB zimní obilí je na rovnom mize, žito m. vřsteli.

Ukázka transkripce kronikářských zápisků Antonínem Tomíčkem
 z období před rokem 1923.

(LA PNP, fond Antonín Tomíček, nezpracováno, kart. 13)

- 4 -

Tato věc jest dobrá pro vbelijáký nemocí proti ovrazu aneb když člověk nezdravý je zamlk (z) aby ho urval ve vodě aneb v pasturách aneb v pivě, a to aby ~~byl~~ pil ten zamlk (z) na noc a ráno a je taký dobrý, když by nákom bolest měl aneb když by se utáhl, tuda se zroste ta bolest a shojí s pomocí bžh.

Byly člověk upadl aneb namohl se jakkolivěk, vezmi rýt a vína dobrého, a ten rýt do něho namoť, nech ho v něm přes noc státi a potom to spolu dít do hrnce a ten hrnce zamaz a stavit ke točejmu uhlí, a nech to do rána zvěřiti, potom vezmi jeleního kůže, dej do toho a to užívej, každý náos dřív než co jinýdo užíváš a za, ne noc jít na to nic jinýho než jít. Dobrou hodinu nepi ani nejz, a potom teplou polívku jež ne to s pomocí bžh bude plečno. 1719 roce dne 6. january

Kdo má prasičku, koup za křesť tabáku a serdýjho a dej ho do horký vody a nech omáčiti šestý a dvacet hodin a potom ho přecet a hodně vytláť, vezmi nepotřebovanou kolo-maz, kápní třikrát do té vody s toho tabáku na sedm měsíců. Maž se s tím, s pomocí bžh poslydět jí.

Kdo má v domě německý myši, na svatýho Jana, dřív než slunce vyjde, natrhaj kapradí, musí ho trhat nahěj a neholou rukou, musí si vobalit rukou šatou, a novou neděti, novéj pondětek, novéj outereč dřív než slunce vyjde, běž s tím kapradím po domě aneb u stodole, jisti v ní sse, tuda je s pomocí bžh vybudět, nebude se žádně v tom domě držet. Ani (-) malý myši se nebudou držet. 1719.

~~Pro červenou~~ Pro červenou. - Když lidi na červenou stonou, vem zvěř houbu a vař jí u vodě a nebo votce a to musí pít, tuda s pomocí bžh pomine.

III.

Zápisy kronikářské Františka Flídra z Lezníka

Léta Páně 1705

dne 24. juny.:

Poznamenání, kdy a kterého času pán bžh ráčil jaké pády aneb metly na lid pro naše říchy dopovstětí a nás trestati ráčil

V roce 1662 na bžh vstoupení spad sněh na vobíli, žita jít toho času květy, některé ten sněh s pruvazy stáhorali a událi mu zle, stihli květ a to žito nebylo plný a kteří ho neudáli a nestáhorali z něj sněh, to bylo plný jako jinda. To se stalo v roce 1662.

V roce 1680 vycházela komet, na svatýho stepána jí bylo vidět (-).

V roce 1680 stálo se pozdvížení mezi sedláky, pozdvíhlo se celý litomyšský panství proti pánu svému pro roboty, že byly veliký roboty, a vojáci vřucy po selstřím páseji, a tak volí ty doby nepasou.

V roce 1683 byl turek u Viduše, ale nedobyl jí, vobdelali ho vod ní a - jak pondali, že přes padesáte tisíc lidí tam ztratil u Viduše.

V roce 1692 začalo drago bějt a potom druhéj rok 1693 kobylinky přišly ten tejden před svatým Bartolomějem, tu kde padly na vobíli a neb na luka, tráva všechmu do země vyžraly, a vobíli kde jaký zastihly, nejvíce vovsa všechmu se žraly, že potom travnou kosou nehrubě mohli užit, tu potom přišlo drago po tečli kobylních; korec žita přišel na šest i na pět sedmát zlatýho v litomyšji, a to stálo až do novýho, některé lidi měli hlaviny žasa na chléb a jedli s toho chléb, avšak některé po tom chléb stonali, potom z novýho v létu 1694 bylo travnou laciněj, ale však bylo více korec žita na čtyry zlaty i na čtyry kopry.

V roce 1695, když se žita počaly metat, tu přišly veliký mrazy, že i vody zmrzly a který žita byly vymetaly, ty všechny pomrzly až zbežely, tu potom s toho žita pomrzlyho nemohli

Ukázka transkripce kronikářských zápisků Otakarem Alešem Kuklou z druhé poloviny 20. století.

(Archiv Bohuslava Flídra)

Léta páně 1705
dne 24. juny

Poznamení, kdy a kterého času
pán bůh ráčil jaké pády
aneb metly na lid pro naše říchy
dopouštěti a nás trestati ráčil

V roce 1662 na boží vstoupení spad
sníh na vobilí, žita již toho času
kvetly, někteří ten sníh s provazy
strhovali a uděli mu zle, strhli
květ a to žito nebylo plyný a kteří
ho nechali a nestrhovali z něj sníh,
to bylo plyný jako jineda. To se
stalo v roce 1662

V roce 1680 vycházela kometa, na
svatého Štěpána jí bylo vidět
dobýhající v roce 1680

V roce 1680 stalo se pozvižení mezi
sedláky, pozvihlo se celý litomyský
panství proti pánu svému pro
roboty, že byly veliký roboty a
vojáci všudy po selským pásli
a tak vod tý doby nepasou

V roce 1683 byl Turek u Vídně,
ale nedobyl jí, vodehnali ho vod
ní a jak povídali, že přes padesáte
tisíc lidu tam ztratil u Vídně

V roce 1692 začalo draho bejt a potom
druhej rok 1693 kobylky přišly ten tejděn před svat.
tejděn před svatým Bartolomějem
tu kde padly na vobilí a neb na luka
trávu všechnu do země vyžraly
a vobilí kde jaký zastihly nejvíce
vousu všechno sežraly že to potom
travnou kosou nehrubě mohli utít,
tu potom přišlo draho po třech kobyl-
kách; korec žita přišel na šest i na
půl sedma zlatýho v Litomyšli
a to stálo až do novýho, někteří
lidi mleli hlaviny řasu na chlíba
jedli a toho chlíb, avšak někteří po-
tom chlebě stonali, potom z novýho
v létu 1694 bylo trochu laciněj, ale
však bylo přece korec žita na čtyři zlatý
i na čtyry kopy

V roce 1695, když se žita počaly metat,
tu přišly veliký mrazy, že i vody
zmrzly, který žita byly vymetaly,
ty všechny pomrzly až zbělely, tu
potom s toho žita pomrzlýho ne-
mohli z mandele ani štvrci na-
mlátit a ten rok byl tak podivnej
a neúrodněj a mokrej, že téměř
nálo kdy jaké časy byly, tu potom,
když žně přišly, nemohli lidi nic

Ukázka transkripce kronikářských zápisků Bohuslavem Fliedrem
ze sedmdesátých let 20. století.

(Archiv Bohuslava Fliedra)

se obracely ke mně; odvádět jsem je musila, aby ji nevzrušily hlasitým nářkem. Jediná Berta nepřicházela.

Chtěla jsem jediný záchvěv lásky v ní vzbudit a tak schválně jsem jednoho večera usedla v osmičce a začala o Filipce. Děti plakaly. „Snad umře,“ pravím, „snad již brzo umře, a byla tu s námi dvě léta, byla jako naše. Sama ví, že umře.“

Adélka zvedla zruměněna svou vždy pobledlou tvář a vzrušena se zeptala: „Kdo jí to řekl? Vždyť ona neumře, neumře!“ Ohlédla se, a také jí najednou polily slzy. „Neumře,“ zavzlykala, „kdo jí to řekl?“

„Sama ví, nedá si vymluvit. Bertičko, vy jste se s ní nerozloučila ještě,“ obrátila jsem se přímo na ni, pozorovalaf jsem, jak i jí oči zvroucněly, když nikdo se na ni neřival.

Všecky se ohlédly mlčky.

„Nepůjdu, nemáme se rády,“ odvětila suše, a oči nabyly zase obyčejné své tvrdosti. Vstala a odešla od nás. (Pokračování.)

ANTONÍN TOMÍČEK:

Ze života selského na Litomyšlsku.

KULTURNÍ OBRÁZKY Z 18. STOLETÍ.

Pramenem ke zkoumání života selského nemohou být pouze knihy, listiny a zápisy úřední, jako jsou urbáře, knihy gruntovní, sirotčí, kšaftů, rozdílů, pozůstalostí, smluv, ale také dochované zápisy a knihy rychtářské, zápisky rodové a zápisky jednotlivců, doplněné lidovou tradicí.

Všech těchto pomůcek užito bylo k tomuto pojednání, pokud známy a přístupny byly.

* * *

Nevysoká, úrodná kotlina Litomyšlská je zátokou úrodné, požehnané České země, zátokou vnikající až k samým hranicím poříčím Loučné. Polohou svojí, skytajíc neunesnadný přechod z Čech do Moravy, z úrodných nížin Českých k úrodným krajům moravským a uherským, hojností vody, úrodností půdy na stráních, bohatstvím zvěře v horách a bujností lučin v údolích, vábila od pravěku k osazení, jehož se jí před úsvitem našich psaných dějin dostalo. Obchodní cesta, spojující

Antonín TOMÍČEK, *Ze života selského na Litomyšlsku. Kulturní obrázky z 18. století*, Květy XXVI, 1904, s. 135–144.

východ se západem a jih se severem, bývala čteně navštěvována, a kotlina Litomyšlska hyla nádražím středověku a spolu trhem, kde dobře odbyl se nejen domácí výrobek a přebytek půdy, ale také cizí tovary, a zároveň byla hraniční stráží své vlasti, strážným krajištěm jako Chodsko, jehož významu nedosáhla pro bratrský poměr Čech a Moravy, ale zajisté dobře se osvědčila za vpádu nepřátel, Avarů a Tatarů. Vozilo se tudy zboží cizí, a něco ho tu zůstalo, šla tudy i kultura cizí, a také z ní tu něco zůstalo. Obyvatelé Litomyšlska, provázejíce cizince jako stráž a přípřež, to a ono od nich odkoukali a jako průvodčí přišli častěji než jiní obyvatelé Čech a dále do světa, odkud také to, ono jak v ohledu duševním, tak hmotném, domů přinesli, spracovali a doma nechali.

Litomyšlsko, tvoříc přechod mezi měkkým krajem a drsnější vysočinou, vytvořilo podobný lid, ne tuze tvrdý, ne tuze zjemnělý, lid velký, silný a zdravý, který měl jakýs takýs, rozhled po světě a nalézal u sebe doma v půdě dostatečné výživy, netrpěl nedostatkem, naopak oplýval přebytkem a tím zvykal životu pohodlnému. Již na úsvitě psaných památek žil a bydlil lid ten tak, jako skoro dosud, žil dobře, bydlil široce a prostranně, při tom soudružně, pohodlně a prakticky. ~~Ku vzdělání své půdy užíval hojně železa, kovaných vozů, pluhů s železím; zkrátka, hospodářských nástrojů a náradí dokonalejšího, kterým půdu lépe a intenzivněji vzdělával než jinde, a která mu pak více rodila.~~

~~Při tom styku se světem, při vši té znalosti světa, byl lid ten značně konservativní, snad právě proto, ač dobrému pokroku nikdy se neuzavíral. Litomyšlsko bylo první z krajin Českých pokřtěno, bylo pevnou baštou husitství a první z bratrstva, ale musilo býti vždy dobyto útokem přesvědčení. Ač nikdy první v nové proudy se nevrhalo, přece, když jednou do jiných kolejí vytlačeno bylo, šlo po nich rychle, s láskou a zápalem, jaké skytá pevné přesvědčení. „Dobře žij a Bóha miluj!“ bylo jeho heslem. Litomyšlsko, jak věřilo, tak žilo, rozpor mezi vírou a životem, spůsobil vždy v životě jeho lidu těžké krise a bouře, vnitřní i vnější.~~

Venkov Litomyšlský, maje smysl pro tajemné a krásné, byl něžným ctitelem královny máje a vroucím katolíkem, pokud gotický katolicismus lidu stačil, byl horlivým Husitou, když vracel se více do nitra svého, a dovedl statečně hájiti přesvědčení nové a zákon Páně; a když položen byl důraz na život sám, byl upřímným Bratrem. Vývojem poměrů i s barokním duchem katolickým opět se smířil a v celku ze všeho v něm něco zůstalo. I něžná pamět vysoké gotiky i lepé formy baroka i přechod do kudrlínek rokoka, satyra husitská i nebránění zlému. Troji revoluce selská, emigrantství i tiché utrpení žalářní, slavná procesí i tichá pobožnost v úkrytu posvátných studánek jasně to dosvědčují. Tvoření posměšných písní bují nejvíce v Heřmanicích, Sloupnici, Morašicích a při Loučné, tklivé písně nábožné v Poličsku a střízlivý názor životní, hledící uvéstí v soulad život s vírou, po celé kotlině.

Počátkem 18. století ustupuje duch lidový s výše do nižin a dosahuje v púlce jeho bodu nejnižšího. Odtud zvolna a pracně opět stoupá a, dostupuje kolem 1840 první výšiny, zvolna tu odpočívá. Dnes na druhé vlně horské stojíme a odtud kam — dolů či vzhůru?

Pokrok je všude patrný, zda dostatek bude také osvěty a vnitřních sil? Aby obzor nad uraženou drahou jasnějším byl, pouštím sem klidně několik paprsků.

Hospodářství na Litomyšlsku, jako napořád jinde, bylo od pradávna trojpolní. Za tou příčinou rozděleny byly dlouhé lány ve tři obory, kterým se také hony říkalo. Velmi dlouhé lány měly až čtvery hony, lány nepravidelné opět přílohy či přisevky. Značná část, až třetina veškeré selské půdy, ležela „hladem“ a byla buď lesem či porostlinou, hatí, nebo pastvištěm. Neporostlé, hladem ležící jako pastviště půdy, zvaly se také pustinou, která občasně bývala osévána. Pro porozumění třeba dodat, že nejen mluvou, hospodářstvím, ale i povahou možno rozeznávat na českém Litomyšlsku tři části. Částí prvou jsou obce ležící v úrodnějším údolí Loučné a v okolí, k nimž patří i Morašice, Heřmanice s Tisovou; částí druhou obce na pravém břehu Loučné ležící a částí třetí obce na levém břehu Loučné. Rozdíly ty jsou dosti značné, zejména co se týče vnitřního života lidského. Abych vystihl rozdíl, mohu říci, že pravý břeh je více lyrický, levý epický a nížina něco smíšeného. Velká většina rodinných a osobních zápisek a „poznámenání, kdy a kterého času Pánbůh jaké pády aneb metly na lidi pro naše hříchy dopouští a nás trestati ráčil,“ pochází z epického lidu na levém břehu.

Každý rok osíván byl jeden obor ozimem, druhý jařinou, a třetí sloužil k pastvě, za stádliska. Pokud záznamy sahají, pásal hospodář rohatý dobytek svým pasákem každý pro sebe, dobytek vepřový a skopový pásal obecní pastýř. V Lezníku roku 1701 sela se jařina na přední obor, ozim na prostřední, a zadní byl průhonem či pastvou. Z jara se silo, když byla zem vyspělá. Kdy se silo, nebývalo lidem jedno. Středověk tu trval déle. Na ourodu zemskou, jako lidi, měl veliký vliv měsíc a planety. Všecko je v rukou Božích, tedy i lidský osud, a Bůh dává narodit se každému v určitou planetu, která mu přináší štěstí, nebo neštěstí. Nešťastná planeta je kozorožec a rak. Kdo na nich je zrozen, tomu jde všecko pozpátku. Šťastnou planetou se počítá skopec, střelec a také panny, ale to není už to štěstí tak stálé. Proto rozumíme, že roku 1701 s radostí zaznamenal leznický Franc Frýdl: „Náš Jan se narodil dne 9. apríly v sobotu, když se světlo počalo rozžehat večír (k víceru) v nov měsíce a to bylo znamení skopce. Bůh rač ho moudrostí, rozumem a darem ducha svatého obdařit.“ Osud ten není však nezměnitelný, člověk ho má v rukou, může si zlepšit nebo zhoršit. Třeba jen o sebe se starat, prosit Boha. V té pevné víře a nábožnosti zakládá se nejen náhled v osud, ale veškeré lidové pověry. Člověk si sám štěstí pokazí; říkají, že „hnul si štěstím“. Aby se tak nestalo, třeba pozorovat, co komu svědčí. Někomu svědčí to, jinému zase něco jiného. Tomu dobytek bílý, tomu plavý, jinému červený a našim Němcům černý. Onomu dobytek nesvědčí, svědčí mu na př. husy, které se mu každý rok znamenitě daří. Řekne se, že mají dobré plemeno, kupí si od nich na přichovek; ale dělej, co dělej a dělej, jak

dělej, husy se mu přece nedaří. A tak prý to se všim na světě. To je to Boží požehnání o kterém říkají, že „když Pánbůh nepožehná, od samé huby upadá“. V jedné obci měl vodník na jednom kuse sázenou cukrovku. Na díle byla velmi pěkná a na druhém díle tuze špatná. Když ji dobývali, povídal dělníkům: „Tak vidíte, udál jsem průbu; na tuhle stranu, co je pěkná, tady jsem dost pohnojil a co je špatná, tam sem se chodil modlit a po řepě není nic. A tak proč bych chodil do kostela a modlil se, když to vidíte, že to není nic platný; když pohnojím, jsem si jist, že mně poroste a modlení nám málo přinese.“ Na to stará dělnice: „Pantáto, Pánbůh pravil, a starý přísloví dotvrzuje: člověče, modli se a pracuj. On neporoučí modli se a nepracuj, ani nemodli se a pracuj, ale modli se a pracuj. Proto se máme přičinit a Boha o požehnání prosit. A tak, pantáto, nemějte nikdy strach, že vám to bude na škodu, když se pomodlíte.“ — Také při setí lidé sejou na svatého „Moha“, ale ti ze starého světa sívali viku, hrách, čočku vždy „na star“, aby uzrála včas. Na nov setá pořáde jen kvetla a dlouho neuzrála. Luštěníny bylo nutno vůbec síti brzo po úplňku měsíce, aby zrno bylo jádrné. Na nov žene řepa do nati, a v zemi jí nepřibývá, zelí před úplňkem sázené mělo velké hlávky. Vůbec platilo o jarním setí, že má se dít v kožiše a podzimní v košili, to jest brzo.

Proto sil zmíněný Frydl v Lezníku roku 1711: 14. září 1 korec pšenice, 15. téhož též, a 16. dva věrtele, úhrnem na celem statku 2 korce, 2 věrtele. Žito sel 16, září 1½ věrtele, mámě 2 věrtele (výměnek), 23. září 3 věrtele, 24. dva korce, 2 a půl věrtele, 30. korec 3 věrtele a 1. října v lese žita 3 korce, celkem žita 6 korců, 3 a půl věrtele, Na to z jara 15. apríly ovsu 3 korce, 28. věrtel; 29. dva věrtele hrachu; 30. hrachu věrtel a půl; 2. máje ovsu 2 korce a 2 věrtele; 3. dva korce, 2 věrtele, 3. věrtel čočky; 7. máje věrtel a půl čočky; 9. máje ječmene korec; 10. ječmene 3 věrtele; 12. ječmene 3 věrtele; 13. máje ječmene korec a věrtel; 19. ječmene půl věrtele a 21. ječmene dva a půl věrtele, dohromady ječmene 4 korce a 3 věrtele, všeho ovsu 8 korců, všeho hrachu 2 věrtele, čočky všechny 2 a půl věrtele. Dne 3. června Iněňého semene jeden a půl věrtele a ten den také zelí se sázelo. Celková úroda byla žita 29 mandel, pšenice 17 mandel, ječmene 20 mandel, a ovsu nepoznamenáno. Připojíme-li, kdy se běhala a telila mazlena, šidlena, kudlena a červinka, máme obrázek o celém hospodářství Sívalo se ovšem také hojně na spolek, na příklad pacholatům na Pakostově a děvčatům na některé líše, neboť silo se na záhony, nejmenší byl čtyřbrázďák a největší šestibrázďák, záhon o 3 či 5 brázďách byl lícha, vždy u kraje pole.

Dobytky shledáváme něco méně, než v 16. století. Na statku průměrem 4 koně, 4 dojně krávy, tolikéž jalového dobytka, ovcí as třikrát tolik, vepřového 2—3 kusy, 2—3 husy a kolem 10 slepic. Někde je toho něco více neb méně. Dobytek ovšem příliš statně nevypadal, zejména z jara, kdy tu a tam musili krávy „šundama“ zdvihati, jak byly sláby. Když některého roku píce nebylo, nastaly časy ještě horší. Luk a sena bylo málo, dobytek se od jara do podzimu vypásal, nepřidávalo se mu doma krmení. Poněvadž se mu nesloužilo a nedalo

se mu, co se patřilo, také nedojil tolik. I ty slepice také stávaly stále přede dveřmi a křičely. Hlavní příčina byla, že pící rostliny se nepěstovaly, jetel nastal teprve počátkem 19. století, bramborů nebylo, a zrní jen málo, a nedostávalo se ho často i pro lidi. „V roce 1701 bylo tak zle vo pící, že dobytku starý došky mnoholetý votrhali, mlátili a potom dobytku na sekajinu řezali. Šit slámy byl za 6 i 7 krejcarů, votýpka sena maličká, co 20 funtů vážila, za 6 krejcarů a jen ještě když to mohli dostat!“ Roku 1713 bylo opět zle o pící, šit slámy byl za 3—4 krejcarey. A zle o pící bylo častěji. První brambory není dosud zjištěno, kdy se objevují; ale roku 1793 mají ve Stříteži ve statku Jelínkové v lednu 8 měřic „zemských jablek“, ceněných na 2 zlaté naproti míře žita po zlatém a pšenice po dvou zlatých a ovsu po 42 kr. V roce 1794 stála míra zemských jablek již jen 10 kr., v Lubné 18 kr. Mnoho jich ještě nikde nebylo, tak 5—6 měřic ve statku, a na dobytek se ještě z toho mnoho nedostalo, ani na stepice. Nedostatkem krmiva vysvětluje se malé hejno drůbeže ve statku a její špatná jakost. Místo bramborů zastávala řepa, která se v horách sušila a tak povážená a usušená zachovávala na léto, kdy nebylo ovoce, kterého si na Litomyšlsku také v 17. až 19. století hleděli. V obcích u Loučné nebývalo ve statku o kousek chleba, úroda byla hojnější, neleželo tolik půdy „hladem“ jako při horách. V Cerekvici roku 1713 je 601 strychů půdy orné a jen 195 strychů ladem ležící a 116 strychů porostlin; v Hrušové 853 str. orné, 21 ladem a 61 porostlé; v Tisové 813 str. orné, 108 ladem a 104 porostlin; naproti tomu v Lubné 513 str. orné, 482 ladem a 323 porostlin; v Stříteži 167 str. orné, 233 ladem a 93 porostlin! A podle toho byly výsledky žní, na něž ovšem nedostatek mrvy pro celoroční pasení působil. V Jetmarovu statku v Tisové **naklizeno** 1719 kopa 35 mandel pšenice, kterou bylo poseto 15 strychů pole, 2 kopy 45 mandel žita, jimiž oseto 14 strychů, kopa 5 mandel ječmene, 30 mandel ovsu a hrachu 4 vozy. Ječmenem a ovsem poseto 15 strychů role. Množství lnu a konopí se neudává, rovněž čočolky, kteréž dosti se silo. Z mandele namlátilo se tehdy průměrem 2 věrtele pšenice, 2 a půl věrtele žita, 3 věrtele ječmene a 3 věrtele ovsu. Po strychu výsevku klidili tedy na 6 mandel pšenice, ječmene a ovsu a na 11 mandel žita. Vazba byla ovšem nevelká. Výsledek mlácení byl slušný, přibližně 50 strychů pšenice, 100 strychů žita, 25 strychů ova a 35 strychů ječmene. V Újezdě, Lubné a jinde v horách bylo úrody tak pětina Jetmarovská, čemuž nasvědčují malé dřevěné stodoly, „roubenky“, podobné úplně krytému stohu, jichž poslední zbytky letos dobourali, ač ještě před 2 lety jsem jich 7 napočítal. Více o nich jinde. Také v 17. století, jako dříve, mlátilo se obilí až ho bylo potřeba a zůstávalo zrno v slámě často do nového, a proto děsival hospodáře ne nadarmo „myší strach“. Dovedly myši zajisté obilí v stodůlce celý rok ležící citelně poškodit. Proto znali lidé mnohé prostředky jak je učinit neškodnými. Nejprostší je z roku 1707; „Na svatého Filipa Jakuba dřív než slunce vyjde, utrhni, ale ne holou rukou, třikrát máteřidoušky a dej ji do šaty, a když budeš obilí do stodoly vozit, vlož ji ve spod, hned jak první snop do stodoly dáš.“ Nebo: „Na štědrý den, dřív než co

jiného jedli, dej koním sníst myši hnízdo a dobře ho vosol. Musíš ho najít v novéj pátek neb novou neděli. Také s tím hnízdem na štědrej den, dřív než slunce vyjde, pokuř koně hodně do „zkřipy“, ten rok s pomocí Boží myši mít nebudou.“ Později jsou prostředky složitější a pověřecnější, přibývá jich po půlce století vlivem různých náboženských knih, je hojně žehnání a zaklínání. — Barva dobytka, která našim hospodářům svědčila a oblíbena byla, jest světlá. V každém statku některá převládala, nebo byla jedna barva výlučně v obyčeji. Jiskra v Újezdě měl všechn dobytek červený bělohřbetý, Černín v Morašicích červený. Koně byly oblíbení hnědáci nebo vranky. Koně i krávy měly svá jména, která skoro do dnes se udržují. R. 1721 Jetmar v Hrušové měl všechny koně hnědé jménem: Králka, Kaštanka, Stopka, Maška, Koza, Málka. Ze jmen krav oblíbena byla: Liška, laně, laňka, srna, jahoda, jelena, jelka, červinka, malina, málka, fábora, mazlivá, kudlena, koza, švejda, veverka, květka, veselka, španělka, kavka, panulka, panula, šídlena, obermína. Hospodářské nářadí zůstalo nezměněno do počátku 19. století. Za přídávky byl vůz kovaný s řetězem, místo řetízku byly houžve, pluh s železím, často bez krojidla, potah brán (= 3 kusy), řezačka s kosítem, sekera kladní, ruční; vidle senné, hnojné, motyka, lopata, kopáč, pila velká, ruční, kosa trávni, obilní a 2-3 srpy. Přes přídávky jen u větších statků ještě nějaký vůz a často i vůz „valný“, dřevěný úplně, pro vození vody, nějaký pluh více, neboziz plotní a laťový, koza k peci a vidle k peci, lopata chlebová a koláčová, koláčové prkno a jiné podle zámožnosti statku. — Když počátkem 18. století hojněji pro přibývající lid stavěno chalup, přibyl do chalupy trakač. Kočárky, ze 16. století v mnohém statku známé, zmizely.

Zmizelo také nádobí k pivo a koryta pod pivo a rovněž cínové kuchyňské nádobí. Roku 1714 mají u Kavků v Heřmanicích talířů o 4 stoly a lžic o 6 stolů, ale všecko dřevěné; dřevěné talíře i lžice udržují se hojně do konce 18. století. Cenili je 1793 10 talířů za 12 kr. a 10 lžic za 3 krejčary. Na stůl kladli, jako místy ještě dnes, před jídlem tlusté ubrusy, „popelky“ zvané, z plátna trochu probíleného v popelu. Mají těch popelek u Kavků 6. — Také postel s nebesy a koltry 16. století nejsou ani dle jména více známy. Postelí 17. století je „lůže slaměné“, to jest 4 sloupky slaměnými rulíky propletené, někdy uměle, vždy však pěkně. Do konce 18. století hojně se objevuje, více již v ústraní nebo v chalupách. Slamou propletená postel cení se 1793 v Heřmanicích na 3 krejčary. Lůže se stlalo jako do nedávna. Na slámu přišla plachta, na tu peřina 4loketní, na to spodnice 7loketní, pak poduška a na to svrchnice 8 nebo 9loketní. V 17. století spodnice měly napořád povlaky konopné a jen svrchnice byly lněné; v 18. století konopí ubývá, až zmizí; koncem jeho není o něm ani zmínky.

Na posteli se mnoho nevyspali, také jich nemývali více než jednu, nebo dvě, a na té spávala v seknici hospodyně a s ní „to nejmenší“. Větší děti spávaly na prostranném „paláci“, u stropu nade dveřmi důkladně vystavěném, který dnes viděti ve staré slávě úplně po

staru zachovaly jen v Silově statku v Širokém gole. Děti vyhouply se na něj z pece. Dospělí synové spávali v tmavé komoře, dcery v horní komoře; mužská čeleď v maštali a děvečky „mezi komorama“.

Ve světnici mnoho nábytku či „zboží“ nebývalo a do dnes není. Javorový, nebo z lípových prken stůl, dlouhá stolice, lenoch, postel, jarmarka, lucerna na polici a dost. V kamnech železný „měděnc“, nějaký kolovrat v zimě a co se přineslo, pilka, sekerka, svícen drátový na svíčku a druhý na louč, motovidlo a na skle obrázek, doplňovalo obraz seknice. V pohorských vesnicích nechyběl ani v selské světnici tkalcovský stav a k němu příslušné nářadí. Ku konci století nechybí v žádné seknici hodiny, ponejvíce dřevěné, zřídka železné; totiž kolečka mají dřevěná nebo železná.

Na stavbu chalupy se spotřebovalo roku 1793: 50 stěn za 75 zl., 5 trámů za 10 zl., 30 krovů za 10 zl., 4 podkrovnice za 4 zl., 17 párů „loků“, 18 stropnic za 6 zl., 3 klády na prkna 3 zl. 45 kr., od lámání kamena 3 zl. 45 kr., od práce tesařské 1 zl. 10 kr., od fůr dříví, kamene a hlíny 10 zl. a za stravu řemeslníkům 25 zl., a tak stála celá chalupa 152 zlaté 28 kr. Připočítali se náklad mazáčům za stravu 4 zl. 18 kr. a za kamna 1 zl. 40 kr., okolo zahrady plot za 2 zlaté a pořízení oken, dveří a nábytku, mnoho ze dvou set nezbylo. Z pozoruhodného nádobí a nářadí z konce 18. století stojí za zmínku:

pejchovně na zapáření či „spejchnuti“ plátna, šatní putna k témuž účelu pro prádlo, škopek s čepem, polouch či bečka solná, kukaň pro nasazování slepic; posada slepičí, loučník na dělání loučí, brousek s brusnicí, železný pleskáč, kloubec, slavník pletený, kladka či visací zámek, kamenná pernice na tření máku.

Jak vyhlížel statek, služ popsání z roku 1793 statku Starýho, půsedláka v Kozlově: Dědicové byli: Justina vdova, dcera Anna, provdaná v Osiku, Mariána v Kozlově, Dorothea, provdaná za vojáka v Nidrlantu, Lenora provdaná v Kozlově a Františka svobodná doma; synové Jan, budoucí hospodář, a Josef, ženatý v Kozlově. Vdova Justina po učiněném dotazu rychtáře a konšelů vyznala a přísahou opodstatnit se podvolila, že na hotovosti po vypravení funusu pozůstalo sto zlatých a u zetě půjčených 10 zlatých. Její přínos že byl v hotových penězích 40 zlatých, 2 krávy po 20 zlatých, 2 truhly po 2 zlatých a 10 kloubů lnu za 10 zlatých, či úhrnem 94 zlaté. — Ku statku jako přídavek je: klisna Ryzka a vraná klisna, obě 17leté, po 30 zlatých. Kráva Veselka 8letá za 14 zlatých, vůz kovaný za 15 zl., pluh s železím a příslušenstvím za 2 zl., bran celý potah (= 3 kusy) za 50 kr., řezačka s kosou, řetěz k vozu, sekera, motyka, železné senné vidle, dřevěné vidle hnojné, okované, pila a 4 slepice a kohout po 7 kr. Přes přídavky zbylo: klisna, 2 hřebečci, 6 krav, 2 jalovice a býček, 40 ovec, 4 jehňata po 20 kr. a 2 prasátka; 2 husy, houser, 10 slepic a ještě 2 krávy, Lenoře patřící. Šactvo hospodářovo bylo: pomodralý kabát a druhý starší, kožich, bruslek, kožené spodky, boty, střevíce, modré punčochy, klobouk a 4 košile.

Na „horní“ komoře se našlo: dřevěné mísy, talíře a lžice, 60 kloubů lnu po 48 kr., 57 kloubů po 15 kr. (kloub vážil asi 5—10 liber

a měl 30 žemní po 2 hrstech; pět žemní byla „pětka“ či pět paliček a 6 pětěk je kloub). Dále 5 štuk tenké příze po 54 kr., 3 štuky tlustý po 45 kr. (Štuka = 4 přadena, přadeno = 30 pásem.)

V komoře nad chlívem byl sud a 2 bečata se lněným semenem, 4 misy ho bylo a dva koše semena lněného v pálkách. V řezárně byla kád; v komoře za síní truhla vdovy, truhla dcery Doroty, truhla osecké dcery a peřiny Dorotiny: jedna s bílým sovkem, jedna se strakatou cejchou a malá s modrými pruhami. Na špejchaře nad kulnou byla bečata, pejchovně, „lubová pŕlměřice“ a necičky. Na pavlači byly chomouty a pobočnice, trdlíce, vochle a drhleň. V síní byla mandlovně, stoupa, čtvrtměřice a necky dubové. Pod kŕlnou: Brusnice a brúsy, lopata, ŕuplovaný drhlen a jeden poloviční, 2 ouhrabeční koše a srpy, vobřeznice. V komoře u světnice: Pejchovna, moučnice, máselnice, díž chlebová, 8 „košatek“, 2 štandličky s máslem, kolovrat, necičky, bečička na kofalku, stolice s lenochem a troje nŕšky.

V kuchyni: jarmárka, vidlice k peci, koza, lopata chlebová, lopata koláčová z dubového prkna. Ve světnici: javorový stŕl, jarmárka koutní, dlouhé stolice, lenoch, lucerna, dřevěné hodiny, železný „měděnec“, police, postel slaměná, pŕlměřice dubová, sekera a sekerka, svícen drátový na svičky a svícen na louč, 2 kolovraty, 2 mořovidla, obrázky a krucifix. Na zahradě byl železný kotel a dvě kádě. V stodole 3 cepy s očepky a násadami, obilní „toky“, semenný toky, voršof, 3 hrábě. Hospodářského nářadí ještě: Rozstrojený vůz, tŕčko, saně, korba, hever, váhy či brce k vozu, řetěz, provazy. Jiného plachta na vůz, pytle.

Obilí v zrně 3 měřice pšenice, 6 žita, 6 ječmene, 7 ovsa, 4 viky, jedna hrachu a jedna čočolky a v slámě, co nebylo možno spočítat a pod opatrnost rychtář vzal. — Dříví k palivu 6 sáhů měkkého po 45 kr., několik hranic šindel a borovice na louče.

S malými změřami jsou podobné zásoby všude.

Jak vypadal ženský kroj, povídá inventář Kateřiny Krejsovy z Dolního Újezda roku 1794: měla: 13 šat na hlavu a k tomu tolik čepců, 4 loktušky (= šátky), ubrusovou, s krajkami, višňovou a činovatou; košil 10, jednu slízkou (= slezské plátno), 5 jich mělo sřzké rukávy a 4 z domácího plátna s tenkými rukávy. Šněrovačky 3, dvě portelové po 4 zl. 15 kr., jednu modrou damaškovou; 9 živůtků: modrý, červený a černý damaškový, bílý, červený a hřebíčkový portelový, červený a modrý soukený a hřebíčkový cajkový; sukni 8, 2 cajkové modré a jednu zelenou, 4 mezulánové, jednu z domácího mezulánu, 2 hřebíčkové, zelenou a černou mezulánku; zástěru modrou kanafasovou; fěrtochů 7, cicový, tisknutý modrý, modrý, z cvilinku několika různých barevné a ostatní různé kvitkované; kabát černý, kožich, hedvábný šátek, střevíce, punčochy, pantofle, 2 plachty koutní, vše uloženo ve 4 truhlách v ceně 120 zlatých. Byla to už bohatá nevěsta, a mivaly takové nevěsty každé barvy jednu sukni a živůtek.

Pozůstalost Anny Dvořákové z Kornic vykazuje tyto odchýlky: plášť popelavý, kabát krátký, cajčky všech barev, živůtky některé perlové. Perlový živůtek se stříbrem vyšival, a vkládaly se do něho zrcádka. Vzorek na květy se z dektury vystřihal, růžičky, poupátka, květiny;

okolek se vykrájel; vzorek se přiložil na živůtek, vespod se režnou nití přitahoval a navrch stříbrem, dracounem vyšival, a aby stříbrné nitky nerezavěly, prokládaly se plátnem. Perlový živůtek vyšival se na černém sametu. Některé loktušky jsou slízské. Pláště ženské vedle světlých zřídka černé. **Mužský кроj** je jednotvárnější a jednodušší, pláště popelaté, kabáty šedé, pomodralé, modré, zelené, ale také výjimkou černé, snad zbytek staršího kroje, neboť koncem století 18. až do roku 1840 je mužský кроj celkem světlý; čepice aksamitové hnědé, klobouk, bílé brusleky, modré punčochy, spodky či brslenky z různobarevné kůže, každá obec měla oblíbenou určitou barvu, a střevíce; na zimu boty a bílé kožichy. Teprv později jsou kožichy červené. Kabáty byly často kožešinou podšité. Od šití kabátů platilo se zlatý, od brslenek půl zlatého, též od lajblíku, od brusleku méně. Po domácku chodí mužští v šatech plátěných. Vyšívání je u ženského kroje hojně. Koncem století počínají se objevovati jarmary, a to mezi přínosy nevěst. Přínosy ty veliké nebyly, nikde neshledal jsem, že by měla nevěsta víc než 50 zlatých na hotovosti, za to více lnu a plátna. Také mezi přínosy zaznamenány jsou často knížky a postilly a jiná četba zvlášť neoznačená. Roku 1721 má Kroulík z Hrušové zemské zřízení, žalmy, zpěvník, městská práva; po půlce 18. století jsou tu již postilly.

Pozorujeme-li různé zápisy, je vidět, že počátkem století jsou **znalost písma**, a tudíž i čtení, hojně rozšířeny, ku prostředku přibývá křížků, a po válce sedmileté vypadá listina jako plán hřbitova, samý křížek! V Květné kolem roku 1780 znal písmo jen rychtář, a jinde nebylo to o mnoho lepší. Pověř přibývá, a jednoduché staré jsou obhroublejší. Roku 1659 dle urbáře byla **škola** pouze v Litrbáších, v níž učitel bydlel a děti učil. Dostával od každého sedláka ročně bochník chleba, a sešlo se jich ročně 66, a z každého obilí od každého sedláka po snopu. V Karli dávali pouze po snopu. V Dolním Újezdě každého obilí ze statku mírku. V Jetřichově Vsi byla škola nejchudší; tam dostával učitel pětkrát ročně po 15 kr. čili ročně kopy a 4 groše. V Cerekvici měl učitel od učení pole „na skalce“, v Opatově dávala obec učiteli ročně 15 korců žita, kóledu a přídavky lnu, zač povinen byl zvoniti. Za zvonění proti mračnům měl zvláště po snopu ze všeho obilí. V Janově, Morašicích a jinde učitele tehdy nebylo. Učitelé předjosefinští nebyli nikterak lidé ubozí. Cerekvický učitel Václav Rambousek, zemřelý 1720, byl šesti tříd student, a u Piaristů studovali všickni učitelé na Litomyšlsku aspoň některý rok! Vybírám na vzor kariery učitelské Jana Jiřího Rambouska. Narodil se jako syn učitele 5. května 1700 a učil se 1716 krejčím. Jako krejčovský tovaryš přišel do Králové Hradce, kde naučil se u Pavla Doležala, učitele, na varhany a odtud zavolán byl farářem Dolno Újezdským Wolfgangem Pelikánem do Litomyšle, kde se u Leopolda Kastnera varhanám doučil a zároveň učil se u Piaristů zejména arithmetice; stál se 1722 učitelem v Dolním Újezdě. Dne 28. února r. 1724 oženil se s Magdalenou (dcerou Stehlíka, kantora v Morašicích, který byl tkalcem jako většina tehdejších učitelů), kterou vrchnost zdarma jen po zaplacení 15 zlatých officia z poddanství propustila. V Dolním

Újezdě kantoroval do roku 1760, psal kostelní zpěvníky, dělal a učil na varhany a dostal se za rektora do Tasova.

Z dětí jeho dva synové studovali u Piaristů a byli kantory. O kantory staral se farář, a pouze v Čerekvici učitele škola užívala. Kdo tam přišel, už nemusil ani tkalčit. — Podle toho bylo také školní vzdělání lidu.

Počátkem století byl dětem nejlepším učitelem otec nebo matka a pramenem dalšího vzdělání ukryté knihy. Pobráním jich, dokonaným po prvé třetině století, poškozeno mnoho, a k tomu přitružením roboty po druhé selské revoluci 1738 ubyl i přirozený učitel; nebylo na to pokdy zabývatí se ještě literním vzděláním dětí. Pouze v některých rodinách, kde větší váha, silou tradice nebo přesvědčení se kladla na čtení a písmo, udrželo se větší vzdělání, a tomu bylo tak ponejvíce v rodinách, jež prohlásily se po tolerančním patentu za evangelické. Toleranční patent má sice velkou literaturu, ale na kulturní stav lidu nemá velkého, a zejména ne dobrého vlivu. Jeví se naopak jako politický čin. Skutečně, jemu nejvíce podařilo se přetrhnouti staré pásky, pojící lid na tradice husitské a bratrské, podařilo se mu, co nedovedl žádný útok, žádné pronásledování, vrhnouti část lidu na nové dráhy, v ovzduší cizí a jemu nesvědčící, v suché německé protestantství, které působilo na českého ducha již v 16. století rozkladným vlivem lučavky, ničíc samorostlý organismus jeho vývoje domácího. Že udrželo se a vyspělo u nás protestantství, toho příčina jest v tom, že má kořínky ve vzduchu českého nebe, v tradici staré, v bratrství a husitství.

Odpovědný redaktor a vydavatel VÁCLAV ČECH.

Majitel a nakladatel VLADIMÍR ČECH. — Tiskem ALOISA WIESNERA.

V PRAZE 1904.

ANT. TOMÍČEK:

O starém selském hospodářství.

(Selský statek na Lezníku u Litomyšle od roku 1701.)

Stará a známá zkušenost, že často táž věc jinak vypadá podle nařízení a instrukcí a jinak v životě, pobádala mne, abych úsilně hledal nějaká podrobnější data o určitém selském hospodářství. Taková poměrně nejúplnější podařilo se mi najít o selské živnosti čp. 22 na Lezníku na Litomyšlsku. Tenký, podlouhlý sešitek rodinných pamětí hospodáře Františka Frýdla a jeho nástupců měl desky, spleené z hospodářských zápisů od léta 1701 do 1721, vše již otřelé, utrhané a těžko čitelné. Při přeložení je nečitelná někde přední, jinde zadní půlka zápisu, ale některá léta jsou přece úplná, jiná dají se doplnit.

Další zprávy poskytují gruntovní knihy, berní role a katastry.

Nejprve o statku. Frýdlův statek je typický horský statek a jest půli gruntu Ondřeje Květenského, který jej ujal 1671 pustý. Udržeti ho ovšem nemohl a proto byl roku 1685 rozdělen ve dvě. Jednu půlku měl Petr Morávek a druhou půli Vavřinec Lněnička. Ale ani tito hospodáři se udržet nemohli. Lněnička prodal svou půli 1690 Matěji Hauptovi, v jehož rodě se již udržela. Druhous půli byl nucen prodati Morávek 1701 Františku Frýdlovi a také ta se v rodě udržela do našich časů.

Frýdlův statek měl podle josefinského měření 20 jiter 649 sáhů pole, 91 sáhů zahrady, 312 sáhů loučky a 1353 sáhů pastvin, úhrnem 21 jiter 805 sáhů, čili 64 a něco přes půl rakouské měřice. Počátkem 18. století (1713) taxován byl: 14 strychů role, 9 strychů ladem ležící a 1½ věrtele zahrady. Roku 1757 tereziánský katastr z roku 1757 říká 16 strychů 1 věrtel role a 10 strychů pustin a porostlin = 26 strychů 1 věrtel.

Podle josefinského katastru vypadal takto: Přední obor první hony 1 jitro 1186 sáhů, přední obor druhé honečky 1 jitro 49 sáhů a přední obor u silnice 3 jitra 949 sáhů. Celý přední obor 6 jiter 584 sáhy. Prostřední obor byl ze 2 kusů; jeden měřil 1 jitro 431 sáhů, druhý kus 4 jitra 261 sáhů, úhrnem 5 jiter 692 sáhy. Třetí obor, zadní, byl v jednom kuse, měřícím 7 jiter 46 sáhů. To vše i se stavením a zahradou bylo na »malé straně«. Na »velké straně« byly dva přísevky na dorovnání prostředního oboru, a to 357 a 483 sáhy. Při polích byly kusy pastvisek a louka.

R. 1683 při revisitaci má nerozdělený grunt Květenského 18 strychů role, 20 strychů ladem a 8 strychů pustin, úhrnem 46 strychů. Jedna každá polovice 9 strychů role, 10 strychů ladem a 4 strychy pustin, úhrnem 23 strychů.

Na rozměrech gruntu se však od roku 1683 pranic nezměnilo, jen mění se počet strychů výsevku.

4*

Antonín TOMÍČEK, *O starém selském hospodářství. (Selský statek na Lezníku u Litomyšle od roku 1701)*, Časopis pro dějiny venkova X, 1923, s. 51–57.

František Frýdl má zápis 3. března 1701 a podle zápisů svých přistěhoval se do Lezníka tu středu před svatým Josefem a prvně sil toho roku jařinu na přední obor a potom na podzim ozimní na zadní obor, kde měl přes léto úhor. Roku 1701 byl ozim na prostředním oboře. Poznamenal si, že narodil se 1674, den nevěděl, ale »v adventu to bylo.« Oženil se 16. listopadu 1698 ve dvaceti čtyřech letech; 27 let mu bylo, když se dostal do Lezníka. Hospodařil do listopadu 1737, plných 36 let, a zemřel 26. října 1757 ve stáří 83 let. Manželka jeho Veruna zemřela 25. listopadu 1750 a byli spolu 52 let a 9 dní. Jako hospodář měl u sebe dobrovolně svoji matku Alžbětu, která zemřela 1732. Byl z jedenácti dětí nejstarším; nejmladší sestra Kateřina narodila se na podzim 1693. Sám měl 7 dětí. Nástupcem jeho byl druhý jeho syn P a v e l, narozený 23. června 1703; oženil se jako hospodář ve stáří 34 let dne 24. listopadu 1737. Ale hospodářem byl jen v knihách, neboť teprve 29. června 1741 popustil mu otec hospodářství a vzal od něho závdavek 35 zlatých. Pavel měl též 7 dětí. Nástupcem jeho byl čtvrtorozený syn V á c l a v, narozený 1747. Ujal hospodářství 26letý r. 1773 a hospodařil 35 let. Vysvědčuje mu obec r. 1808, že skrze proviantní fúry a jízdý za vojskem a s vojskem mnoho zkusil a za sedmileté vojny tak mnoho podniknouti musil, že docela o zdraví přišel a jak na ruce, tak na nohy »je pryč«. Žádá, aby mu jediného syna Václava od »lantver«, jako hospodáře, propustili, což se i stalo. Zemřel však teprve 25. září 1826 ve stáří 79 let. Manželka jeho Kateřina zemřela roku 1823 po manželství padesátiletém. V á c l a v, syn Václava Flídra, nový hospodář od roku 1808, narodil se 26. prosince 1785 a zemřel 13. listopadu 1845 ve stáří 60 let. Manželka jeho Alžběta zemřela teprve 29. srpna 1861. Nástupcem byl syn J a n F l í d r od roku 1845 a hospodařil ještě 1878.

Prapraděd píše se F r ý d l, potomci píší se F l í d r.

C e n a. Statek čp. 22 koupil Frt. Flídr za 170 kop; též 1737 koupil Pavel za 170 kop, a také Václav 1773 za 170 kop; druhý Václav 1808 za 600 zl., Jan 1845 za 800 zlatých od otců koupili. —

Z á v d a v k u ze 170 kop bylo 90 kop; 1808 byl závdavek 270 zlatých. Roku 1845 závdavku není.

P ř í d a v k y ke statku byly: 1 kůň, 1 kráva, vůz kovaný, 1 pluh, 1 potah bran, kosa obilní a travní, sekera, motyka, lopata. Slepice 4 a kohout.

S v a t e b n í v ý p r a v a dětem: po 3 věrtelích, nebo po měfici, pšenice a žita a 2 kopy na maso a koření.

V ý m ě n e k byl byt ve světnici zvláštní pod jedním krytem vystavěné a místo pro výměničné hospodářství na dvoře, v chlévě, stáji a stodole. Jednu krávu živit. Na zrnu 5 měř žita, 4 ječmene, 2 ovsy, 1 hrachu a pro zelí, len a roku 1808 brambory 5 až 9 záhonů na prvním oboru na předních honech.

Roku 1701—1721 normálně seje František Frýdl 2 korce, 2 věrtelce, 2 čtvrtce pšenice, 6 korců, 3 věrtelce, 2 čtvrtce žita, úhrnem $9\frac{1}{2}$ korce korce ozimu.

Ječmene 4 korce 3 věrtelce, ovsy 8 korců, hrachu korec 2 čtvrtce, čočky 2 věrtelce 2 čtvrtce, celkem $14\frac{1}{2}$ korce jařiny.

Ú h r n e m seje na ten půlgrunt 24 korců obilí. K tomu seje se ještě asi 1 věrtel a 2 čtvrtce lněného semene do oboru úhorního, 24 korců je 384 čtvrtcí. Ozimu se seje dvě pětiny, jaře tři pětiny: 156 +

228 čtvrtcí. Ale žito a pšenice se seje »z míry rovný« a ječmen a oves z míry vršitý. Míra rovná ku míře vršité má se jako 8:9, totiž korec míry rovné, p r a ž s k é, má 16 čtvrtcí. Korec míry vršité má 18 čtvrtcí.

Domácí litomyšlská míra, týna = tuna, po r. 1701 již vyšla z užívání.

Po mnohých zákazech, veskrze skoro neúčinných, počínají se v poslední čtvrtině 17. století místní míry a váhy vážně odstraňovati a zaváděti jen pražské. Krajský patent chrudimský z 10. června 1688, praví: »vynachází se, že by se srovnání mir, loktů a váh nezachovávalo, nýbrž jak obilí na vrchovatou míru, tak jiné věci na nepořádnou váhu, loket a míru se prodávají a kupují, což újmu v obecních handlech působí.

J. C. M. tu věděti chtíti ráci: zdaližby užitečnější a prospěšnější bylo při starých mírách, loktech a váhách zůstati, nebo při těch k r a t š í c h, m e n š í c h a l e h č í c h pozůstávati.

Pročež nařizujeme, aby nám jeden každý, jaký totižto způsob neb obyčej na panství, statku, též v královských městech, jak v měřácích a loktech, váhách, i co sice tomu podobného jest a posud se zachovával, gruntovní zprávu se všemi se vyskytajícími okolostojícnostmi a příznání i s tím, co by o tom dobrého a užitečného k přednesení nebo k připomenutí měl, co nejdříve možné učinil.« Podepsán: Remedius hrabě z Thunů.

Takto dostal asi úřad krajský hodně zpráv o místních měřácích a vahách. Snad ještě v některém archivu práchnivěji.

Nato vyšel 27./6. 1689 nový krajský patent: »Poněvadž skutečně spatřujeme, že se našlo, že mnozí v příčině srovnání míry v prodeji i koupi všeikého obilí, vše dle staroměstské míry, za hřbet kladou a sobě nic nevšímají a na některých místech, kteréž tuto zejména jmenovati se opomijí, netoliko obilí na vrchovatou míru, ano i také na pytle, jeden druhému prodávati se osmělují: pročež na míru již tolikráte zapovězenou prodávati se zapovídá. Vše tak prodané se bude kontrabantýrovati a pokutou 50 kop čes. pokutovati.« Podepsán: Zeller, svob. pán z Rosenthálu.

Protože ani po tomto příkazu neužívá se ještě všude míry pražské, zřizuje krajský úřad chrudimský 28. října 1689 zatím dva komisaře nad tržní mírou, a sice pana Fridricha z Vlkanova a Jana Čapka, měřšana vysokomýtského. Ti se již přičinili, aby se míra pražská vžila. —

A z těch dob asi pochází zazděný železný loket na věži radnice litomyšlské. Jest to loket pražský a Litomyšlsko, jak víme ze zakládací listiny poličské, mělo svou zvláštní míru a váhu a tudíž také loket. Aby však lidé ten pražský loket tak přísně roku 1689 nařízený znali, bylo potřeby takový učiniti veřejně a snadno přístupným na tržišti, a to stalo se jeho zazděním do věže.

Aby srovnal se pražský korec se světovými měrami, musil míti 93·312 litrů. Pokud měřil více nebo něco málo méně, lze vysvětliti nepřesným přenosem z původní míry, nebo materiálem, ze kterého míra nová byla zhotovena. Rovněž pražský loket, jako $\frac{1}{300}$ attického stadia, musí míti 592 mm. Pokud železný loket, zazděný na věži radnice novoměstské, měří 591·4 mm, lze odchylku 6 desetin milimetru vysvětliti materiálem normálního lokte a případně také nepřesností při přenesení míry z nějakého staršího originálu.

Korec pražský dělen byl na 4 věrtele po 23·328 litrů, věrtel na 4 čtvrtce po 5'832 litrů a čtvrtce na 4 mírky čili másličky po 1·458 litrů. Měl tedy korec 4 věrtele, 16 čtvrtcí, 64 mírek. Jiné rozdělení korce pro míry tekuté, ale také suté, bylo na pinty. Korec pražský měl 48 pinet po 1·944 litru. Věrtel měl 12 pinet, čtvrtce 3 pinty, nebo 4 mírky.

Tolik zatím pro lepší porozumění dalšího. V létu 1711 na podzim počal síti 14. září pšenici a zasel jeden korec 2 čtvrtce, 15. jeden korec, 16. dva věrtele. Všecky pšenice 2 korce, 2 věrtele, 2 čtvrtce. Téhož dne 16. září zasil ještě 1 korec 2 čtvrtce žita. Dále sil žito až zase 22. září, 2 věrtele žita, 23. zasil 3 věrtele žita, 24. dva korce, 2 věrtele, 3 čtvrtce. Potom sil až 30. září 1 korec 3 věrtele, 2. října 3 věrtele. Všeho žita vysel 6 korců, 3 věrtele 2 čtvrtce.

Na jaře 1712 dne 15. dubna vysil ovsu 3 korce. Dne 28. dubna sil hrách, 1 věrtel, 29. hrachu 2 věrtele, 30. hrachu 1 věrtel 2 čtvrtce. Nato sil až 2 máje 2 korce 2 věrtele ovsu; 3. též dva korce 2 věrtele ovsu a ještě 3. máje zasil 1 věrtel čočky. Dne 7. máje zasil jeden věrtel 2 čtvrtce čočky, 9. jeden korec ječmene, 10. tři věrtele ječmene, 12. tři korce 2 čtvrtce ječmene, 13. jeden korec, věrtel a 3 čtvrtce ječmen. Dne 19. května 3 čtvrtce ječmene a 21. dva věrtele, 2 čtvrtce ječmene. Tak všeho ječmene 4 korce 3 věrtele; ovsu 8 korců; hrachu 1 korec 2 čtvrtce; čočky 2 věrtele a 2 čtvrtce.

Nato 3. června 1712 sil ještě 1 věrtel 2 čtvrtce lněného semena.

Často udává vysetí i počet posetých záhonů. Tak 1716 zimní vysetí na zadním oboře: 7. září pšenice 1 korec na 16 záhonů, 10. korec a věrtel na 21. záhonů, 12. korec a čtvrtinu na 18 záhonů, 4. září žita 2 korce a čtvrtci na 33 záhony atd. Srovnáním všech dat seznáme, že čtvrtci obilí sil průměrně na záhon. Stalo se mu ovšem, že někdy posil o záhon více, nebo méně, ale průměr a pravidlo tu zůstává: čtvrtci na záhon.

Jak veliký byl tedy ten záhon? Fabián Svoboda z praxe správně tvrdí, že pintou obilí poseje se 169 loket čtverečních, což jest šestnáctina středočeského čili pražského provazce. Provazec je 52×52 loket pražských = 2.704 loket² = $300^4/9$ sáhu českého, čili 264 sáhů vídeňských, totiž půlměřice. Na ten provazec vyseje se 16 pinet, čili třetina korce. 16 pinet = $21\frac{1}{3}$ mírky, čili mázu. Na záhon se vyseje tedy 1 čtvrtce = 3 pinty = 4 mázy. Tedy tento záhon je $56\frac{1}{3}$ sáhu českého = $49\frac{1}{2}$ sáhu víd., tedy záhon malý. Ovšem je to jen plocha osetá, ne oraná. K této ploše musí se připočítat ještě plocha prázdných brázd, čili rozhoru a případně i plocha průhonu, čili úvratě. Víme, že na sušších místech orali záhony šestibrázdové, s brázdou rozhoru po každé straně, tedy celkem 8 brázd, ze kterých je oseto 6, tedy $\frac{3}{4}$. V tom případě je plocha záhona oraného 75 čes. = 66 víd. Připočteme-li ještě $\frac{1}{15}$ na průhon, čili úvraf, obdržíme plochu záhonu 80 čes. = $70\cdot4$ víd., čili plochu Růžového paľoučku, plochu normálního záhonu na Litomyšlsku. Deset takových záhonů = 704 = 800 čes. = 28.800 českých, čili = plocha římského jitra.

Jak řečeno výše, sil Frýdl úhrnem 24 korců obilí, čili 384 záhonů. Počítaje orný záhon po 66 víd. oral 25.344 víd., čili po 1584 víd. oral 16 jiter pole. Při plném trojpolním hospodářství je 8 jiter úhoru a má mít orného pole 24 jiter. Ale katastr Josefinský vykazuje jen 20. Při pro-

hlížení zápisu však pozoruji, že Frýdl seje len, hrách, sází zelí a také něco ovsa seje do úhorové části a namísto toho seje jařici, a tu ukazuje výměra, že celá polovice úhorní třetiny je osevaná. Tedy nejen u panských dvorů, jak ukazují hospodářské instrukce, ale také u selských gruntů osévá se část úhoru tak zvanou zeleninou.

Jak se srovnávají role a katastry se skutečným stavem? Fasse z roku 1713 udává u Frýdlovy živnosti 14 strychů osetých. To by bylo správným, kdyby úhor celý byl úhorem. Ale jak viděti nebyl. Tedy co jaksi pilný hospodář na více osel z úhorové části, to se mu do berního přiznání nepočítalo a přišlo mu k dobru. Druhý berní katastr Tereziánský z roku 1757 udává 16 strychů. Beře v počet celý osev skutečný, ale třetinu mu sráží na normální úhor. Tedy opět honoruje přítčinnost hospodářovu. Udání výměry = výsevka v katastrech, jest tedy pouze schematické.

Nyní si ovšem můžeme vysvětliti, že když revisitace 1684 místo pustých 21.054 strychů omylem zanesla jen 14.787 pustých strychů na panství litomyšlském, takže po 27 let platili poddaní kontribuce ze 6267 strychů, čili za $62\frac{5}{8}$ osedlého více, protože na Litomyšlsku počítalo se 50 strychů osetých, anebo 100 strychů pustých za jednoho osedlého a že ani poddaní, ani páni ze zámku ničeho o tom nevěděli, ani ničeho proti placení nenamítali a že teprve královská česká kancelář sama na omyl přišla a 11. srpna 1711 do Litomyšle omyl oznámila. Sleva na dani přišla tehdy poddaným velice vhod. (Lieblein Paměti.)

Když jen půlgrunt Frýdlů platí místo ze 24 skutečně osetých korců jen ze 14 počítaných, tedy o 10 méně, není divu, že celé panství nepozorovalo, že platí za $62\frac{5}{8}$ osedlých více, než mělo, neboť tolik osetých polí skutečně tu bylo, a snad ještě více, a že všickni mlčeli.

Mimochodem jen uvádím, že roku 1757 má celý Lezník 749 strychů orných polí a 256 strychů porostlin a lad (a něco pařouků na 13 vozů sena) a platí za $82\frac{0}{64}$ osedlého, a že tudíž na osedlého počítá se 90 strychů orných polí, to jest 60 strychů osetých a 30 strychů úhoru.

Než vraťme se k hospodářským zápisům Frýdlovým. Všimněme si přísívání. Hospodář přísívá nejen čeládce ze svého, ale také dětem svým, ještě malým, to obilí, co si nasbíraly, a to na spolek, na př. pacholatům věrtel ječmene na 4 záhony a děvčatům 6 záhonů roku 1717. Také matce své do jejího hnoje, přísívá každoročně, na př. 1711 věrtel žita. Tak šetřily děti od malička pro sebe a tak si můžeme vysvětliti, že nastupující hospodář mohl otci hotově z ušetřeného zaplatiti závdavek. Neboť jinak platilo až přes rok 1870 na Litomyšlsku pravidlo, že matka ze svých příjmů od drůbeže a dobytka, na př. za máslo a vejce atd., šatila sebe a děvčata, mimo obuv, a otec zase šatil hochy a ze svého platil pro všechny obuvníka.

Při přísívání platilo pravidlo: buď dal hospodář půdu a přísívatel zrno. Práce byla společná a o úrodu se rozdělili na polovic; nebo hospodář dal půdu »hladovou« a práci, a přísívatel hnůj a semeno. Pak bral přísívatel první úrodu celou a druhé polovic a hospodář měl pole pohnojené na další jednu sklizeň, neboť dobře pohnojené pole vydrží při síle 3 léta. Sám hospodář úhor více potrousil, než pohnojil, ale přísívání do hnoje viděl rád, protože mohl síti na něj, když bylo úhorem. —

Až do půlky devatenáctého století se dobytek po celý den od jara do podzimu vypásal. Stádliska sice se střídala, ale na mrvu to málo vydalo a byla o mrvu nouze. Když se počalo sítí do úhorové třetiny, tak zvaná zelenina, totiž hrách, len, zelí, řepa, mák, a to po ovse, bylo nutno k ní pole pohnojit a bylo nutno o mrvu se starat. A tu byla slamnatá mrvka vzácná, neboť často nebylo slámy dost ani ke krmení. Tak hned roku 1701 při nástupu hospodářství Frant. Frýdla, byla veliká nouze o píci. Lidé staré došky trhali se střech a střechy loupali, došky mlátili a do řezanky na píci řezali. Podestýlat se musilo ovšem jen »rumem« lesním, čili mrtí. Roku 1713 se nouze o slámu a píci opakovala. Dne 20. dubna napadl veliký sníh a zůstal ležet přes týden. Lidé musili se ze stavení dobývat a prohazovat a dobytku nebylo co dát, řval hladem. Došlo zase na staré došky.

Zásady hospodářské, kterými se Frant. Frýdl řídit byl totožné s těmi, jichž přidržovali se hospodáři na pahorkatině Litomyšlské do půlky devatenáctého století. Věděli, že úroda závisí na tom, jaká je půda, jak je vzdělávaná a hlavně jak je pohodlný rok při stejné půdě a stejném vzdělání. Na příklad: koncem století 19. byl na určitém kusu pole pod korec naset korec pšenice. Když se posekala a svázala, bylo jí 28 mandel, to jest 420 snopů normální vazby. Mandel sypal na čtvrt hektolitru (= $3\frac{1}{4}$ čtvrtce velké), takže namláčeno bylo 7 hektolitřů. Tedy výtěžek něco přes $7\frac{1}{2}$ zrna. Po čtyřech letech byla zase na tom kuse pšenice, ale té se navázalo jen 18 mandel (270 snopů). Zato sypal mandel na půl hektolitru (= $6\frac{1}{2}$ vel. čtvrtce) a tak se namláčilo 9 hektolitřů. Výtěžek skoro 10 zrn. A proto hospodář Frýdl často k záznamu vyšetí připojuje: »Pane, rač to požehnat.« —

Pro každou polní práci měli hospodáři svůj čas. Nebylo-li možno pro robotu vykonati práci ve dne, děl se »vod večera«, jak je poznamenáno, že 14. aprílis (1719) »sil vod večera 2 věrtele ječmene na 8 záhonů«. Setí řídilo se podle fází měsíce, planetami, dny šťastnými a nešťastnými. Tak pšenice má se sít v pátek, ale ne při dvojm světle, totiž když ve dne je na nebi také měsíc, a nesmí se sít na sv. Maurice (²²/9.). Na sv. Stanislava (7./5.) měla se sítí čočka, kolem 15./5. proso, 15./6. len. Řepa a zelí se sází po vyjítí májových dnů. Všechny kulatiny na star. Zkrátka jarní práce má se dít v kožiše a ozimá ještě v košili, totiž obojí co nejdříve. Pořekadlo radilo: »Matouše na nou, sedláče halou, Matouše na star, sedláče zastav.« Ovšem někdy lépe sítí dřívě, jindy později. Podzimní setí řídilo se podle květu vřesu. Kvetě-li odvrchu, je dobře sítí brzo, kvetě-li odspodu, je lepší setí pozdější. Pro jarní setí dobře bylo pozorovat závěje sněhové: byly-li při počátku zimy, sítí raně, jsou-li k jaru, lépe sítí později. Frýdl zaznamenává si někdy na příklad: setí v novej pátek, ve středu po hodech na star.

Způsob obdělání pole není plně jasný. Ze zápisků nedá se zjistit, zda úhor oral Frýdl na tři, dvě, nebo jednu brázdu. Úhory se oraly, jak se zdá, vždy na tři brázdy: úhor se mělce podmítl; nato asi za měsíc pole se promísilo hlouběji a nato asi za 3 neděle oralo k setí. Na jednu brázdu, čili do podmětí, silo se zřídka, nejspíše »zelenina« po ovse. Mrvka, hnůj, dávala se pod brázdu, čili vyvežená se co nejdříve zaorala. Ale nedostatek mrvy nutil často hnojití jen na vrch, čili dáti zaseté obilí do kožicha, což se osvědčovalo při pohodlném roce; takže stávalo se až

pravidlem dávatí pšenici do kožicha a síti ji po podměti, do lniska, po máku a jiné zelenině, jen na jednu brázdou: pole se počátkem září zoralo a nechalo tak do setí. Když se mělo sít, branami se vše důkladně povláčelo, pak se seje a zaseté obilí opět zavláčí.

Dne 15. září 1716 poznamenává Frýdl: dohnojit na 11 sáhů. Roku 1717: je seto bez hnoje. To tedy podle možnosti hnožil navrch, a sice není to pravidlem, nýbrž výjimkou. —

Jen jedenkrát je zachováno udání sklizně, nejspíše k roku 1717: žita 29 mandel, pšenice 17 mandel, ječmene 20 mandel, jeřice (jarého žita) 6 mandel, ovsa ... utrženo. Ovšem byla poseta vždy třetina oseté půdy. K roku 1713 je poznamenáno: pšenice sněh vyležel $12\frac{1}{2}$ záhonu. Místo ni zaset z jara ječmen. Žita vyhnulo pod 1 korec. Zaset tam oves. Jindy (na př. 1695) mráz poškodil obilí, že z mandele sotva čtvrtci ($=\frac{1}{13}$ hl) namlátili Jindy kroupy (na př. 1696), takže ze zasetých tří čtvrtci namlácela sotva jedna. Jindy (1713) zase sněh, takže lidé hlaviny na »chlíb« mlěli, z toho stonali a mřeli a ten jeden pražský korec žita byl hned přede žněma za 4 zlaté a nebyl k dostání. Žádný neprodával. —

Snad časem podaří se naléztí ještě úplnější zprávy o starém selském hospodářství. —

Dotatkem připojuji, že po roce 1775 platí se z čp. 22. na Lezníku: úrok svatojirský a svatohavelský po $46\frac{1}{2}$ kr., úrok janský a martinský po 30 kr. Jakubský 6 kr., havelský za slepice 14 kr., vánoční za přádlo $21\frac{3}{4}$ kr. Dále ovsa 4 měřice rak. a 1 věrtel, $\frac{1}{4}$ štuky příze, $2\frac{1}{2}$ lotu peří. Roboty týdně 3 dny pěší. Dále jsou farní a školní dávky.

Kontribuce bylo 1830 15 zl. $49\frac{1}{2}$ kr. stříbra. Domovní daně 40 kr., na komínika 12 kr., ve stříbře.

Výkup veškerých břemen 13. května 1850 obnášel 119 zl. 50 kr. a obnos byl 23. dubna 1852 hotově zaplacen.

Za světové války v době našeho revolučního zápasu na půdě ciziny měl nejlepší příležitost sledovati význam výchovy sokolské a když se vrátil do vlasti, v první své řeči ocenil významně práci sokolskou, když pravil, že výchova sokolská v duchu ideí Tyršových a Fügnerových se v našem osvobozovacím boji plně osvědčila. Toto prosté dotvrzení pravdy má větší cenu než tisíce lesklých frází.

Dodnes je prezident náš členem Sokola a stále zajímá se o jeho mohutnění, vzrůst a vliv. Nedávno přijal k slyšení starostu Č. O. S. dr. Scheinera a několik sokolských činovníků. V přátelském, bratrském rozhovoru informoval se o všem, co v Sokole nového, o všech dalších metách, za kterými Sokolstvo spěje.

Zpravodaj sokolský napsal, jaké hřejivé teplo vanulo z celého rozhovoru a mezi jiným i tato slova: »K prezidentu republiky nechodí se jako se chodívало ke králi. Náš prezident přijímá své hosty prostě a nenuceně, pravidelně ve své studovně. Není tu drahých koberců, není ani drahocenného nábytku, jen moře knih, rozlité po stěnách prostorné síně a jen jednoduchý psací stůl a několik pohodlných křesel. Nikde nevidět zvláštních nebo nápadných výzdob, ale vše je rovné a přímočaré jako by v jedné linii. A stejně přímočarým a přímým jest i duch, který vane pracovnou prvního občana v republice«.

J. C.

Volání na Matěje.

Volám, volám na sv. Matěje,	k tomu plný dlív,
at se můj hlásek obejde,	a těch trnek
at je všeho dost	plný hrnek
lidem pro radost:	a těch ořechů
jablek, hrušek, sliv,	plnou punčochu.

Volám, volám zas,
aby nebyl mráz,
aby nezmrzlo ovoce,
ale mnoho v tom roce
by ho bylo zas!

Osík.

Emil Jindra.

Z paměti starého hospodáře.

Ant. Tomíček.

Když roku 1701 počal hospodařiti v Lezníku na rozděleném statku 27letý František Flidr, netrefil v žádné dobré časy. První jeho setí jako hospodáře bylo na jaře před svatým Josefem. Síť na předním oboře jařinu, oves a ječmen. Na prostředním oboře byl zaset ozim, žito a pšenice, a na zadním oboře byl úhor a při něm

Antonín TOMÍČEK, *Z paměti starého hospodáře,*

Od Trstenické stezky IV, 1924–25, s. 102–104.

něco zeleniny, to jest hrášku, lnu, čočky, viky a máku. Kuchyňská zelenina pěstovala se na zahradě u stavení, zejména hojně cibule. Zemčat tehdy nebylo, řepy pramálo a žádných pícních rostlin. — A ten rok 1701 byl právě suchý a bylo zle o píci. Lidé trhali ze stavení staré došky, mlátili je a potom dobytku na »sekajnu« řezali. Šit slámy byl za 6 i 7 krejcarů, suma tehdy veliká, a otýpka sena, tak 20 liber těžká (= 10 kg), také za tolik. Ale hlavní bylo, že nemohl nikdo nikde ani slámy, ani sena koupit, neboť nikdo neprodával. A z dobytka bylo tehdy hlavní živobití a příjem.

Byly to tehdy smutné časy. Samé roboty a soužení jiná. 1693 přiletěly ten týden před Bartolomějem kobylky a kde jaké obilí ještě v poli zastihly, sežraly všecko, i trávu, takže do nového roku 1694 byl mezi lidem veliký hlad. Lidé mleli hlaviny i řasu »na dhlíb« a jedli jej a potom z toho dleba stonali a umírali. Roku 1695, když začala metat žita, přišly veliké mrazy, že i vody zamrzly. Žita pomrzla a zbělela a z mandele namlátil hospodář místo měřice sotva čtvrtci (osminu). Byl ten rok takový divný, neplodný a mokrá, že málo kde trochu časy byly. Když přišly žně, nemohli lidé sklídit suché, všechno to málo — ještě zrostlo. Ještě o sv. Václavě nebylo obilí v stodolách pro stále deště. Z toho zrostlého obilí dleba napěci nemohli. Když konečně vsadili bodníky do pece, tu se všechen dhléb v peci spekl v hromadu, že se z peci nemohl dobyt. Musil se nechat v peci, až vychladla, potom musil někdo do pece vlézt, dleba tam rozkrájet a po kusech vytahovat. A když se ho kdo najedl, byl jako opilý a stonal po něm. 1696 chodili lidé o masopustě bosí a silí oves i ječmen. Ale potom pole zapadla sněhem. Avšak ani nejstarší hospodáři nepamatovali takovou úrodu jako tehdy. Jenže — jenom třikrát potlouklo. Na sv. Víta poprvé asi na třetí klas, na sv. Jana podruhé, ale všecko obilí pouštělo zase odnože a bylo opět pěkné. Na sv. Bartoloměje v polích odnožené, pěkné obilí potlouklo potřetí. Kroupy jak slepičí vejce — stloukly vše nadobro. Někdo vše zaoral, někteří travní kosou posekli přece něco. Roku 1698 na květnou neděli po prudkém tání zase povodně pole poškodily a tak nastávala drahota. 1700 stál věrtel obilí, zač byl dřívě korec.

Ale druhý rok hospodářství 1702 byl příznivější. Zase bylo o masopustě teplo jako z jara jako 1696. Také v poli bylo to nejlepší dílo jako tehdy. V ostatcích napadl »sní« (sníh) a ležel tři neděle a potom zase bylo v roli pěkné dílo a byla úroda pěkná. Tehdy kroupy nepřišly a žita i pšenice »se pěkně vychovaly«.

Také následující léta byla úroda »pasírná« a hospodář se zase zotavil. 1709 byl opět zlý rok. Nastal tehdy tak zvaný akcíz. To byla taková daň »z obratu«. Kdo koupil i prodal, platil akcíz a o svatém Martině i z toho, co měl, co neprodal, i z každé slepice po krejcaru.

Toho roku byla taková zima, že nic takového nikdo nepamatoval a neslýchal. Začala se na Tři krále. Lidé a dobytek pomrzli a zmrzli, také skoro všechno ovocné stromoví, ptáci v letu. Zvěře

po stání sněhu lidé nacházeli hojnost. Omřzliny za celý rok se ani nezahojily a mnohému upadaly prsty.

Pak bylo zase lépe. Až rok 1713 byl opět velmi zlý. Z jara — 20. dubna — spadly veliké spousty sněhu takže, pro závěje čili »záměti« nebylo ani stavení znát. Musili se lidé ze stavení prokopávat a prohazovat a někde chodilo se jako v tunelu. Ten sníh ležel tak přes týden. Kdyby byl ležel ještě 3—4 dny, všechno obilí by bylo vyhnílo. Ale i tak mnoho nezbylo. Zle bylo zase o pící. Jako roku 1701 nebylo dobytku co dát, lidé opět došky trhali a řezali dobytku. Sobě hlavy mleli na »chlíb«, stonali a mřeli jako r. 1694.

Mezi tím lepším a horším časem mladému hospodáři rodiny přibývalo. Sám byl z 10 dětí a do roku 1715 měl jich 7, z nichž nejstarší Judita zemřela mladičká.

U každého zapisuje si den a hodinu narození a hlavně planetu, na kterou se kdo narodil a jaká obdoba měsíce byla: bylo na nov, ten den měsíc nastával, na znamení střelce 16. prosince 1705, když se narodila »naše Mařena«. Každé dítě má tři kmotry: chlapec 2 kmotry a 1 kmotru, děvče 2 kmotry a jednoho kmotra, jak bylo tehdy všeobecným obyčejem. Všechny hochy vyjednal na řemeslo tkalcovské. Za nejstaršího, Pavla, dal v zámku všeho (za povolení) 2 zl. 5 kr., k cechu 13 kr.; cechmistřovi 5 kr. na pintu piva (= skoro 2 litry), za pivo při přijímání 6 kr., všeho 2 zl. 21 kr. Za druhého syna Václava musil již postavit rukojmě; v zámku dáno 3 zl. 5 kr., u cechmistra 1 zl. za přijetí do učení. Ale to měl už spravený i za vyučenou. Jen až bude za mistra přistupovati, tu musí ještě dát k cechu 15 kr., písařovi 3 kr. a cechmistřovi na tu pintu piva.

S manželkou žil 52 léta 9 dní a sám zemřel ve stáří 83 let roku 1757, jak zapisuje vnuk s přáním lehkého odpočinutí.

O staročeské poctivosti.

Před 70 roky nebývalo tolik úrody u nás jako nyní. Umělých hnojiv se neužívalo, půda se tak neobdělávala jako nyní se děje zdokonalenými nástroji. Ale sedlák Albl ve Vítějovsi míval obilí dosti, a půjčoval je chudším sousedům, měli-li bídu.

Obchodník obilí neprodal. Říkal: „Mám obilí, ale vám je neprodám. Vy za peníze koupíte všude jinde. Já nechám obilí chudým bez peněz, ti mně zaplatí, až budou moci a »zaplat Pán Bůh« budu mítí od nich přidáno.“

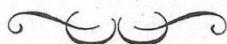
Peníze nepůjčoval Albl nikdy před lidmi. Vedl žadatele za humna pod starou hrušku, kde vyňav žádaný obnos z opasku, odpočítal jej do dlaně dlužníkovy. »Až budeš mítí, oplatíš mně je. Pán Bůh ti požehnej!«

Jos. Kovanda.

městských usedlých. Domy a obyvatelstvo na gruntech zámeckých Palacký k městu nečítal. Podobně dalo se již od r. 1651 ve všech soupisech úředních. Tím šiděno bylo město o sta domů a tisíce obyvatel.

Sommerův Kraj chrudimský z roku 1837 počítá v Litomyšli 696 domů a 6.395 obyvatel, z toho bylo 418 domů, jichž obyvatele řídil magistrát. (Polička měla 623 domů a 3.666 obyvatel. Vysoké Mýto 753 domů a 4.623 obyvatel. Chrudim 733 domů, 5 712 duší. Pardubice 420 domů, 3.546 obyvatel. Ústí nad Orlicí 393 domů, 2.883 obyvatel. Česká Třebová 447 domů, 2.543 obyvatel.)

Ant. Tomíček :

Z vojenských strastí.

Václav Frýdl, jediný syn Václava Frýdla čp. 22 v Lezniku, povolán byl vrchnostenským úřadem v Litomyšli roku 1808 k landveru. Otcí vysvědčuje rychtář Frant. Doubek, konšel Josef Frýdr a sousedé Ant. Jílek, Jiřík Kučera a Jan Vostřel, »že v sedmileté válce mnoho podniknouti musil a zkrze profiantní jezdění docela o zdraví přišel a na zdraví tuze špatný jest a tudíž při svém sešlém věku 65 let živnost svou synovi popustiti nucen jest«. Žádá proto, aby syn od landveru byl osvobozen. Vrchní Dolanský vyřizuje 20. září 1808 podanou žádost píše: »Jak brzo syn při konskripci za hospodáře a hlavu familie zaznamenán bude, tak se na žádost zřetel vezme«.

V ty časy rakouská armáda neměla vozatajstva. Tak zvané liferunky, proviant, magazín, musily za vojskem dovážeti rolníci. Mnohý se vrátil zmrzačen bez vozu a bez koní a mnohý nepřišel vůbec domů a kdesi bídně zahynul. Za dlouhých válek byly připeře k vojsku velikým zlem pro rolníka.

VŠELICOS Z MINULA I DNEŠKA.

»Štercovák.« Na str. 4. našeho sborníku se vypravuje o Josefu Vobejdov zvaném Štercováku z Pasek u Proseče. Byl to člověk rozumu jistě ne zdravého ale zjev zajímavý. Neuvěřitelno, co všecko vykonal. A přece se to stalo opravdu

Proto nelze věřiti zprávám o jeho bídném konci života u sv. Kateřiny na Poličsku. Člověk, jenž projevil tolik síly životní, takto nekončí. Josef Vobejda nedodil na roští do lesa, bos, v režných plátěnkách. —

Posledně se objevil v Cerekvici u Litomyšle jako pán v hospodě. Tam se s ním sešel jeho otec, žebraje po vsi. Syn, neprohlásiv se mu, otce obdaroval.

Když starý Vobejda odešel z hospody, mladý vyšel za ním a ptal se ho »Vy mne neznáte?«

»Neznám.«

»Jsem váš syn, Josef. Tatínku, já se s vámi loučím, už nikdy se nevidíme.« A zaplakal. —

Antonín TOMÍČEK, Z vojenských strastí,

Od Trstenické stezky IX, 1929–1930, č. 10, s. 159.

Rodinná kronika.

Skláním hlavu nad čtyřmi sešitky z papíru. Pořídil si je roku 1705 dne 24. juni (června) Francka (= František) Frýdr, jak se píše, od roku 1701 hospodář na poloviční živnosti, nyní čp. 22 v Lezníku. Přeložil půlarch papíru v užší straně a dostal oblíbený tehdy úzký formát 32 cm vysoký, 10¹/₂ cm široký. První sešitek nadepsal: »Poznamenání, kdy jsme se který narodili«. Zapisoval i jiné paměti, na příklad »Poznamenání, kdy kterým jsem byl kmotrem«. František Frýdr narodil se roku 1674, ženil se roku 1698 a zemřel roku 1757 v stáří 83 let. Do sešitků přepisuje také paměti starší, nežli od r. 1705, jako to, komu byl pětkrát kmotrem za svého mládenectví, od roku 1689–1698. V sešitku druhém je: »Kdy a kterého času Pánbůh ráčil jaké pády, aneb metly, na lidi pro naše hříchy dopouštěti a nás trestati ráčil«. Počíná rokem 1662: Na Boží vstoupení spad sní. (Frýdr h na počátku a konci slova vynechává.) Žita již toho času kvetly. Někteří ten sní s provazy strhovali a událi mu zle. Strhli kvet a to žito nebylo plyný a kteří ho nechali a nestrhovali z nej sní, to bylo plyný jako jinedá«. —

Třetí sešitek sloužil za desky. Je potrhán a jen z části čitelný. Píše do něho poznamenání jarního a ozimního setí. Kdy a kde co sál, který den co zasel, mnoho=li a na kolik záhonů. Jsou to zápisky o setí za 19 let. Psal je zajisté dále pokud byl hospodářem, až do roku 1741. Synovi Pavlovi dal sice roku 1737 zápis, ale ještě 4 leta sám hospodařil. Tyto další zápisky setové jsou ztraceny úplně. Také zápisky o výmlatu jsou ztraceny. Potomci jeho nepřikládali jim žádné ceny a proto jich neušetřili.

Čtvrtý sešitek je: »Poznamenání proti všelijakým nemocem, aneb když by člověk k nějakému úrazu přišel«. Též od roku 1705. Na příklad: »Na koho Pánbůh dopustí, když paměť pozbejvá. Tato věc jest dobrá s pomoci Boží tomu člověku, aby z pravý ruky a potom z levý nohy řezal na kříž nechty a potom z pravý nohy a z levý ruky a na vrch hlavy křížem vlasy stříhal a to spolu vzíti a z višně kolíček udělati. Z mužského pohlaví do štěpa to zavrtati v šrým poli, kterej ovotce nese a tu pod nim kleknouti, Pánubohu třikrát očenaš pořikati a třikrát zdrávas Maria a třikrát věřím Boha a jestli ženský pohlaví je teda do hrušky taková věc se musí zavrtati. Tedy s pomoci Boží tomu člověku se pomůže«. — Poněvadž často připisuje k jednotlivým radám rok, můžeme za to míti, že se těch rad a receptů prakticky užívalo, buď v rodině, nebo u známých. — Škoda, že z tohoto sešitku je několik listů vystřiženo a ztraceno.

Rodinná kronika, založená r. 1705 od Frant. Frýdra v Lezníku, má rozdělení praktické. Nemíchá jedno s druhým, má pro osobní, věcné a hospodářské paměti zvláštní sešitky. Psána je pěkným písmem, vypsanou rukou pilného čtenáře českých knih. Písmo a sloh pokračovatelů je stále chatrnější. Z kroniky je jasně viděti úpadek lidového vzdělání až do let 1870.

Antonín TOMÍČEK, *Rodinná kronika,*

Od Trstenické stezky X, 1930–31, č. 1, s. 2–5.

Z kroniky zajímá rok, kdy se kdo ženil a vdával. Na příklad: Frant. Frýdr se ženil, když mu byla 24 léta, bratrovi Matějovi též 24. Sestry jeho se vdávaly: Juditě šlo »na jeden dvacátej«, Anně bylo »dvacetipůldruhéholeta«, Dorotě bylo »vosnácť«, Kateřině bylo devatenáct let. Z dětí Frant. Frýdra Mařena se vdávala ve 29 letech, Lída v 26. Syn Jan se ženil o 33, Pavel ve 34, Václav v 27 letech. Čím dál, tím víc se žení a vdávají ve větším stáří. Proč? Všedna místa ke konci 17. století pustá byla již osazena a pro nový dorost nebylo nikde nic volného. Žádný se z panství stěhovat nesměl. Proto vrchnost zakládá na své půdě nové vísky ze samých chalup a dovoluje stavěti chalupy na obci. Než se něco našlo, musil čekati ženich i nevěsta na svatbu více let. Dříve si musili na novou chalupu našetřit. Byla velká bída o peníze a těžko a pomalu se šetřilo. Proto se později žení a vdávají.

Zajímavé jsou záznamy o narození dětí Frant. Frýdra: »Naše Judita se narodila dne 20. oktobrysten outerek na středu v noci. Asi 4 hodiny na noc byly. Bylo docházení měsíce. Potom v roce 1700 umřela na outerek v noci, bylo před půlnocí, asi v tý chvíle, jako se narodila. Bylo jí rok a čtyry neděle. V roce 1701 náš Jan se narodil dne 9. aprilis, v sobotu večír, když se světlo počalo rozžehat. Bylo to v nov měsíce na znamení skopce. (Hoch měl vždy dva kmotry a jednu kmotru, děvče dvě kmotry a jednoho kmotra. Tak bylo po staletí na Litomyšlsku zvykem. Kmotry nevypisují, ač je má Frýdr podrobně vypsány). Dodatkem si otec zapsal: Bůh rač ho moudrostí, rozumem a darem Ducha svatého obdařit! V roce 1703 náš Pavel se narodil, v pátek večír asi k půlnoci. Bylo to na nov na znamení váhy. K zápisu dětí vždy dodává hořejší přání: Bůh rač . . . »V roce 1705 naše Mařena se narodila, dne 16. decembris. Nov měsíce ten den nastával, bylo to ve středu, na znamení střelce, asi v poledne. — V roce 1708 dne 20. aprilis Anna se narodila, v pátek, když začalo svítat. Večer ten den nastával nověj měsíc. Narodila se na znamení skopce. — V roce 1712 Lidmila se narodila, ten čtvrtěk po Velikonoci, asi po nešporách, dne 31. marcí. — V roce 1715 dne 6. srpna Václav se narodil. Asi hodina na den byla, v outerej na nov, na znamení štíra«. A tak u každého udává vždy fasi měsíce a jakou planetu si kdo na svět přinese. Tehdy na planety lidé věřili a soudili z toho, co komu bude svědčít na světě a jaký as bude mítí osud.

Frant. Frýdr všedny hochy vyjednal na řemeslo, totiž na tkalcovské. Pavla, narozeného 1703, vyjednal roku 1720 na řemeslo. Za povolení v zámku dal všeho 2 zlaté 5 krejcarů, k cechu (do Litomyšle) 13 krejcarů v cechu zápisného, cechmistru jednomu na pintu piva (skoro dvoulitr) 5 krejcarů a druhému na pivo 6 krejcarů, všeho činí 2 zlaté 29 krejcarů. Za dvě leta vyšel z učení. K cechu dáno 13 krejcarů, cechmistrům 9 krejcarů. V roce 1735 přistoupil za mistra a r. 1737 ujal a koupil od otce hospodářství. — Václava vyjednal na řemeslo tkalcovský r. 1731. Rukojmě za něj Vojtěch Žavoral. V zámku dáno 3 zlaté 5 krejcarů. Bylo to tedy o zlatý dražší, nežli roku 1720. U cechmistra dal jeden zlatý za přijetí do

učení i za vyučenou. Bude-li živ, když bude za mistra přistupovat, tu ještě musí dát k cechu, co na něj patří 15 krejcarů, písaři 3 krejcarů a cechmistrům jejich díškreci. V roce 1743 Václav přistoupil za mistra, ale k cechu dal již jeden zlatý a na pintu piva 5 krejcarů. — Roku 1735 vyjednána na řemeslo tkalcovské Jan. Placeno tolik jako za Václava. Na Litomyšlském venkově byli stále usazeni řemeslníci. Patřili však všichni k příslušnému cechu do Litomyšle. —

Při zápise o úmrtí vždy připojuje: »Pánbůh mu (jí) dej lehké odpočívání a slavné z mrtvých vstání«. Při zprávě o seti dodává: »Rač to, pane, požehnat«.

Při zprávách o vysetí pozorujeme, že dbá na to, co se má sít na star a co na nov měsíce. Hrách seje vždy na star měsíce. Pozoruhodné jsou zprávy o přísívání dětí, které v hospodářství pomáhaly. Když byly malé, seje jim otec to, co si na strništi nasbíraly. Větším dětem otec přísívá nějaký záhon. Čeládce přísívá se len, ječmen a hrách. Kde děti čeládku zastávaly, přísívá se jim tolik, jako čeládce. Seje se záhy z jara a záhy na podzim. Ozimu seje Frýdr průměrně 9 a půl korce, z toho třetinu pšenice a dvě třetiny žita. Jaře seje 14 a půl korce. Z toho nejvíce ovesa, $9\frac{1}{4}$ korce, ječmene $3\frac{1}{4}$ korce, jeřice $\frac{3}{4}$ korce, hrachu korec, čočky $\frac{3}{4}$ korce, lnu půl korce semene. Oves se sil pozdní a rychlík. Zelí a řepy bylo také několik záhonů.

Ze zpráv o pádech vyjímám: »V roce 1680 stalo se pozdvižení mezi sedláky. Pozdvihlo se také celý litomyšlský panství proti pánu svému pro roboty, že byly veliký roboty a že vovčáci všudy po selskym pasli. A tak vod tý doby nepasou«. 1692 bylo draho, 1693 přišly kobylky a t. d. »Lidi mleli hlaviny a rosu na dlíb, ale někteří po tom dlebě stonali«. V roce 1695 »když se počaly žita metat« tu přišly veliký mrazy, že i vody zmrzly. Z pomrzlého žita mohli z mandele sotva štvrtci (= 7.776 litru) namlátit. Pro mokro se do sv. Václava sotva sklídilo »všechno jako hnůj mokrý«. Když dleba z toho obilí do pece vsádili, tu se nám všechen v peci v hromadu spek', nemohl se z pece dobýt. Až pec vychladla musili do pece vlízt, tam ho rozkrájet na kusy a teprv ho z pece dobejvat. Pak po tom dlebě lidé stonali, jako by byli opilí. 1696 když měla být největší zima, lidi chodili bosí, o masopustě sili ovsy a ječmeny, a pak teprv napadl sníh. Pravili staří hospodáři, že takovou ourodu nepamatujou, jaká ten rok byla. Ale místy až třikrát potlouklo. 1698 na Květnou neděli přišlo prudké tání a z toho povodeň. 1701 bylo tak zle o píci dobytku, že mnoho let staré došky strhali, mlátili a z toho dobytku »sekajnu« řezali. Sláma a seno nebylo ani za peníze k dostání.

»V roce 1702 bylo vo masopustě teplo jako z jara, v roli to nejlepší dílo bylo. Potom vo vostatcích napad sní, ležel tři neděle. Potom bylo zase v roli dílo. Ten rok byla úroda pěkná. Žita a pšenice se pěkně vychovaly.« —

»R. 1709 byla veliká zima a mrznutí, že žádný člověk takovou jak živ nepamatoval. A to začalo na Tři krále. Zima udělala velikou škodu, jak na dříví, tak na zvěři. Ptactva mnoho pomrzlo.

Stromoví místy téměř všechno. Když sníh stál, dost pomrzlých lidí se nacházelo. Lidi se zoznobovali, takže potom mnoha lidem všedny prsty u noh upadaly a bolesti veliké poměli, že potom za celý rok se ani vyhojiti nemohli.« — V roce 1713 bylo zase zle o píci. 20. dubna spadl veliký sníh, že lidé musili se z domů prohazovat. Ležel víc než tejdén. Dobytku lidé došky trhali a řezali. Hned z jara počala velká nouze, zase na chléb hlaviny mleli . . .

A tak ten čas ubíhal, jednou lépe, jednou hůře. Roboty a útisku stále přibývalo, znalosti čtení a psaní ubývalo. Také Frýdrovy zápisy řídnu, ruka je na psaní těžší a těžší.

V roce 1719 dal se s manželkou na Sebranicích zapsati »do veleslavného bratrstva Ježíš, Maria, Josef.« A za stolicí na Sebranicích v kostele dal 20 krejcarů. Od té doby místo zápisů světských má zvláštní knížku na modlení, . . . ale bylo stále hůř a hůř.

Co všechno povídá a co jen napovídá taková rodinná kronika! Za nejtěžší roboty našli lidé chvílky na zapsání. Chtěli věděti něco o svém rodu, o svých dětech. Chtěli míti paměť na své doby, na svoje hospodářství, na příhody a pády. To byli tehdy lidé prostí, beze škol, jen doma naučení číst a psát. A měli porozumění pro něco, co neneslo peněžní užitek, ale co je těšilo.

Dnes mají hospodáři rodokmeny svého zvířectva, ale na rodinou kroniku se jich neptejte. —

Zrnka. Počítej do desíti, nežli dáš průchod svému hněvu. — I nejtenčí vlasek má svůj stín. — Žal sděl s málokým a radost s nikým. — Přílišnost ubíjí radost, strídmost ji prodlužuje. — Proti sprosté podlosti jest nejlepší obranou tiché pohrdání. — Falešní zpěváci zpívají obyčejně nejhlasitěji. — Odnaučiti se bývá těžší než naučiti se.

Ant. Tomíček:

Hospodářství na selském gruntě na Litomyšlsku v letech 1701—1720.

Destičky dlouhého sešitku, do kterého poznamenával si Fr. Frýdl z Lezníku po roce 1700 různé rodinné a jiné události, slepeny byly ze tří listů, na kterých rukou Frant. Frýdla napsány jsou zápisky hospodářské, zejména co, kde a jak mnoho kterého obilí na ozim nebo na jaře vysil. Po odstranění mazu dalo se více zápisů přečísti. Částečně poškozeny jsou všechny listy, některé velmi značně, na některých chybí pravá, na některých levá polovice zápisů, ale o několika letech jsou zápisy úplné a dávají představu o hospodářství Frant. Frýdla, který v roce 1701 přistěhoval se do Lezníka »tu středu před svatým Jozefem«.

Podle Josefinského katastru byl statek Frant. Frýdla v Lezníku vlastně zahradou a měl 14 strychů orných rolí, 9 strychů ladem ležících a 1½ věrtele zahrady a cenil se v 18. století na 170 kop. Při novém měření zjištěna výměra tohoto statku na 64½ měřic a počátkem 19. stol. ceněn na 600 zlatých.

Statek tento byl pouze polovicí staré živnosti, která před nastoupením Frant. Frýdla rozdělena byla.

Rodina Frýdlova byla četná. Otec Františkův zemřel 1694, matka Alžběta 1732. František byl nejstarší syn, narozen 1674. Sourozenci: Mařena nar. 1676, Matěj 1678, Veruna 1680, Judita 1683, Anna 1685, Jan 1688, Dorota 1690 a Kateřina 1693. Ze zápisů známe u všech den svatby, u některých i den úmrtí, ale bližšího něco skoro nic.

František Frýdl, nar. 1674, zemřel roku 1757, jsa 83 let stár, ženil se r. 1698, manželka jeho Veruna zemřela 1750. Byl muž dosti vážený a byl prvním konšelem v obci po dlouhá léta. Děti měl 7. Judita nar. 1699, zemřela 1700; Jan nar. 1701, Pavel 1703, Mařena 1705, Anna 1708, Ludmila 1712 a Václav 1715.

Nástupcem hospodářovým byl Pavel, který ujal statek otecký v listopadu 1737. Všechny tři hochy dal otec do učení, nepraví se jakého, nejspíše na tkalcovství, ale všichni stali se mistry: Pavel 1735, Jan 1737 a Václav 1743.

Zapsal si o tom otec: »V roce 1720 dne 17. januarii P a v l a

TOMÍČEK Antonín, *Hospodářství na selském gruntě na Litomyšlsku*

v letech 1701—1720, Český lid XXXI, 1931, s. 305—314.

sem vyjednal na řemeslo. V zámku sem dal všeho 2 zl. 5 kr., k cechu sem dal 13 kr., cechmistrům jejich diškreci na pintu piva 5 kr., za pivo 6 kr., všecko činí 2 zl. 29 kr. V roce 1722 dne 14. januarii Pavel vyšel z učení. K cechu dáno 13 kr., cechmistrům 9 kr. V roce 1735 Pavel přistoupil za mistra, dal 35 kr.«

»V letu 1731 dne 6. marci vyjednal sem V á c l a v a na řemeslo tkalcovský. Za něj rukojmě Vojtěch Zavoral (soused Leznický, byl druhým konšelem). V zámku dáno 3 zl. 5 kr. u cechmistra dal 1 zl.; za přijetí do učení a i za vyučenou je to již spravený všechno, jenom bude-li živ, když bude za mistra přistupovat, tu ještě musí dát k cechu, co na něj patří 15 kr., písaroj 3 kr., cechmistrům jejich diškreci. V roce 1743 Václav přistoupil za mistra, dal 1 zl., na pintu piva 5 kr.«

J a n měl býti asi původně nástupcem hospodářství, ale nestalo se tak. Když otec pomýšlel na jiného nástupce, dal Jana také učit řemeslu, asi také tkalcovství, které dělal již asi dávno doma u bratra Pavla, který byl již mistrem. O tom otec zapsal: »V letu 1735 vyjednal sem Jana na řemeslo. Je za něj rukojmí Karel Švihel z Lezníka. V zámku dáno 3 zl. 5 kr.; u cechmistů 1 zl., na pivo 5 kr. za přijetí do učení i za vyučenou.« V roce 1737 Jan přistoupil za mistra; dal 35 kr. Byl ovšem již 36 let stár a od roku 1735 již ženatý. Zemřel roku 1750 ve stáří 49 let.

O s t a t k u Frýdlově podáváme z gruntovní knihy číslo 125 v listovně okr. soudu v Litomyšli některé zprávy, které osvětlí poměry velmi dobře: » Ondřej Květenský r. 1671 koupil živnost pustou, odběžnou, po Petru Machačovi vedle prošacování práva konšelského za 300 kop. Z té sumy se poráží za spuštění živnosti a nepřidané přídavky 170 kop a tak přichází živnost za 130 kop beze všeho závdavku, kromě roční placení po 3 kopách až do vyjití té sumy.« Z těch 130 kop mělo dostati záduší Sebranské 41 kop, Martin Lukáš 12 kop a Petr Machač, předešlý majitel, 77 kop, ze kterých však dluhy se měly zaplatiti. Do důchodu zůstal dluh za 8 korců ovsu hájového. Květenský na to zaplatil r. 1673 o soudě 3 kopy, 1675 opět 3 kopy, 1677 opět 3 kopy a od té doby nic. Za rokem 1677 připsáno »živnost pustá« a pustou zůstala až do 1685, kdy ve dvě rozdělena byla. Jednu polovici koupil 1685 Petr Morávek i se stavením nákladem vrchnosti vystaveným za 150 kop bez přídavků. Roční placení po 2 kopách. Za stavení počítalo se 68 kop 30 grošů. Morávek zaplatil r. 1686, 1687 a 1689 po 2 kopách a více opět nic, nemohl asi. František Frýdl koupil tuto živnost 1701 dne 10. března za 150 kop, dal hotově 4 kopy a zavázal se ku placení ročně po 2 kopách. Přídavky k živnosti měl pluh s železím, 3 brány a 3 slepice s kohoutem. Na zimu bylo

vyseto korec pšenice a 2 korce žita a z toho měl dostati prodávající třetí snop. Frant. Frýdl zaplatil po 2 kopách roku 1701, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 31, 32, 34 a 1736, tedy zpravidla ne ročně, nýbrž každý druhý rok, s výjimkou let zvláště úrodných, a odstoupil statek 1737 svému prostřednímu synovi Pavlovi. Poněvadž však stavení i stodolu úplně přestavěl, zvyšuje cenu statku o 20 kop, a závdavku žádá 80 kop. Při zápisu dal Pavel hotově otci 20 kop a bratru Václavovi 3, sestřám Anně a Lidmile po 2 kopách pomoci. Na statku si nechal Frt. Frýdl 12 kop »sobě i manželce na funus«. Obilí měl setého na zimu pšenice korec a žita 4 korce a z úrody měl obdržeti třetí snop. Jako přídavky dal ke statku koně, krávu, vůz, potah bran (3 kusy), řezačku s kosou, obilní a travní kosu, sekeru, motyku, lopatu, pilu a 4 slepice a kohouta.

Čtvrtlán Frant. Frýdla, označený v Josefinském katastru číslem domovním 22, sestával z top. čísel 285, 293, 296, 298, 300, 304, 308, 474, 476, úhrnem $61\frac{3}{16}$ měrice rolí, čís. top. 315 byla louka a pustiny, čís. top. 139, 292, 303, 309, 314, 475 samé kousky pustin. Obtížen byl značně a sice: úrok sv. Jirský a sv. Havelský po $46\frac{1}{2}$ kr., 1 zl. 33 kr., Janský (z luk) a Martinský (za husu) po 30 kr., 1 zl., Jakubský za půl kapouna 6 kr., Havelský za 2 slepice 14 kr. Vánoční na místě panského prádla $21\frac{1}{4}$ kr. $\frac{1}{4}$ štuky (30 pásem) příze ze svého lnu upříst, $2\frac{1}{2}$ lotu draného peří při Vánocích odvést, oves májový při sv. Havle a roboty pouze pěší 3 dny týdně po celý rok.

V ý m ě n e k z této živnosti byl byt ve světnici, díl dvora, díl stodoly a chléva, díl zahrady, 1 kráva na hospodářovu pící má se chovati, letního času s hospodářovým dobytkem pásti, s jeho čeládkou na trávu jíti a v starších časích díl pole, které hospodář vzdělati měl, což po zákazu za Marie Terezie proměněno na sutý: žita 5 měric, ječmena 4, oysa 2 měrice, hrachu 1 měrici a pro zelí a len 5 záhonů.

P ř í d a v k y k tomu statku byly: 1 kůň, 1 kráva, vůz kovaný, pluh, brány, obilní a travní kosa, sekera, motyka, lopata a 4 slepice s kohoutem. Ze zasetého obilí dostal odstupující hospodář třetí snop.

V ý p r a v a s v a t e b n í každému sourozenci: pšenice 3 věrtele, žita 3 věrtele a na maso a koření 2 kopy. Na počátku 19. stol. pšenice a žita po měrici a na maso a koření po 3 zlatých. Úroky, výměnek, přídavky ku statku a svatební výprava dětem byly po 17. a 18. století stálé.

K tomu přistupovalo ještě placení kontribuce a případných obecních povinností. Závdavek, čili přední peníze obnášel, jako všude na Litomyšlsku, zhruba třetinu ceny statku; gruntovní

peníze, čili zbytek tržové ceny, spláceny byly v 17.—18. století na 40—50 ročních lhůt, počátkem 19. století na 15.

Hospodáři na tomto statku byli: 1701—1737 František Frýdl, 1737—1773 Pavel Frýdl, 1773—1808 Václav Flídr (již ne Frýdl), 1808—1845 Václav Flídr, 1845—1874 Jan Flídr, vždy synové hospodářů, které si odstupující hospodář kšaftem vybral. Poměry jsou úplně podobné těm, jaké na všech statcích selských na Litomyšlsku v stejných dobách panovaly. Byl-li nástupcem hospodáře některý mladší syn, dával ostatním starším bratrům několik kop za »ustoupení«. Statek vždy otec synovi prodává, kšaftem určuje, kdo ze synů má ho koupiti. Statek tvořil nedílnou jedničku.

Počasí a povětrnost hospodářství při nastoupení Frant. Frýdla ani později nesloužily. Zápisky praví: »V roce 1692 začalo být draho, roku 1693 přišly ten týden před sv. Bartolomějem kobyvky. Ty kde padly, všechno do země vyžraly, obilí kde jaké zastihly, zničily, takže korec žita stál na trhu půl sedma zlatého. Velmi mnozí hlaviny, řasu na »chlíb« mleli a z toho potom stonali a mřeli. Roku 1694 v adventě sněhy padly a až přes Velikonoce ležet zůstaly, takže věrtel žita byl za tolar a pšenice a hrachu tolar 10 kr.«

V roce 1695 když se žita počala metat, přišly mrazy, žita pomrzla, až zbělala, že z mandele se sotva čtvrtce namlátila. Časy po celý rok nebyly, do sv. Václava nebylo ani obilí sklízeno pro deště. Potom z toho obilí ani chleba péci se nemohl. V peci se v hromadu spekl, z pece se dobytí nedal, musili ho nechat v peci až vychladla, potom se do pece vlezlo, tam se chléb rozkrájel a potom po něm lidé stonali a byli jako opilí. Roku 1696 o masopustě chodili lidé již bosí, krásně bylo a všude obilí se zdálo, že pravili staří hospodářové, že takovou ourodu ještě nepamatují, ale zase po třikráte potlouklo. Na sv. Víta, na sv. Janatu a po svatém Bartoloměji ten čtvrtek.« Ovsu, co měl Frýdl setého po třech věrtelích, namlátit tři čtvrtce. V roce 1698 na květnou neděli byla velká povodeň, přišlo prudké tání. V roce 1700 byl korec žita za 5 zlatých. V roce 1701 při nastoupení hospodářství bylo tak zle o pící dobytku, že se staré došky, mnoholeté, se střech strhovaly a mlátily a z nich pak sekaninu řezali. Sít (otep) slámy byl za 6—7 kr., otýpka sena ve váze 20 liber za 6 kr. a nebylo možno ani koupit.«

V roce 1702 byla úroda pěkná, žita i pšenice se dobře vychovaly, též následující leta byla lepší, ale roku 1712 dne 10. a 11. září přiletěly opět kobyvky od Moravy a to v tak velkém množství, jako když se sních chumelí a veliké jako prst a měly 6 křídel. Při kostelích na ně zvonili rovně jako proti mračnům, kde zvonů neměli, topili v poli, na bubny tloukli, střeleli a za-

háněli, jak mohli. Vyhubily zase všechno a proto r. 1713 bylo opět zle o píci, šít slámy byl za 3—4 kr. a protože také obilí vyhynulo, spadl 20. dubna sníh, »nadál záměti« a ležel přes týden a opět došky se trhaly a řezaly dobytku. A zase mleli lidé hlaviny na »chlíb«. Na to nastaly opět příjemnější časy a leta úrodnější, až roku 1723 kupovalo se žito věrtel za 12 kr., ječmen za 10 kr., oves za 8 kr.

Poměr poddaných a vrchnosti po selké rebelii r. 1680, jejíž příčinou byly nebývalé roboty k novým dvorům a to, že ovčáci panští všude po selském pásli, se upravil tak zvanými »gnaden punkty« jakž takž snesitelně a byl počátkem 18. století dost vlídný. (Viz můj článek: Národní listy, roč. 1898.)

Zato tím tíživěji dolehly na poddaný lid náklady války o dědictví španělské, zejména různé akcízy. Povídají o nich zápisky: »Leta páně 1709 dne 20. januarii začal se aksis, ta metla Boží, která notně mrskala. Hned se musilo ze všeho dávat. Ten první rok z koní tažných dávalo se po troníku, druhý rok již po 2 krešlích. Z krav první rok po 2 krešlích, druhý po 2 krejcařích a to každý měsíc. Druhý rok dávalo se z drůbeže, z husy, ze slepice po jednom krejcaru při svatým Martině. Z meliva z korce 10 kr. Žádný nemohl nic prodat bez palety. Prodával-li co bez palety a neměl cejchovanou věc, vzali mu ji »kontrabant«. V roce 1714 dne 15. srpna akcíz pomínul, právě o 4 hodinách s poledne před svátkem Panny Marie. Buď Bohu věčná chvála!« Není tudíž divu, že vynesl akcíz v Čechách místo 1,200.000 zl., 1,800.000 a že stavové ušetřili 1,800.000 za těch 5 let.

Za ulehčení pokládat se může, že poddaní na Litomyšlsku od roku 1693. nemusili sepřísti danou panskou přízi a že povinnost ta změněna byla v přezni čili vánoční úrok. Ty 2—4 kr. se snáze ročně zaplatily.

Roku 1714 začali poddaní na Litomyšlsku opět vlastní děti stavěti. Poněvadž k panské práci bylo lidu dost a k selské málo, sleveno bylo roku 1673 stavění dětí, ale musili za to sedláci společně zaplatiti 100 dukátů (ze sumy té vystavěn byl nynější hřbitovní kostel sv. Anny). Prvně se děti stavěly opět 31. ledna 1714 a odtud skoro napořád, jen roku 1729 a 1731 nikoliv. Byly ponechávány jako dříve nejvíce u rodičů, ale placení odpadlo.

Selské hospodářství počátkem 17. století až po rok 1855—1860 bylo trojpolní. Na obecní hromadě bylo ustanoveno, co a jak, kde a kdy se bude síti, aby byly volné průhony a stádliska. Ustanovilo se, kde se který dobytek bude pásti a kdy se začne. Na úhorách pásli nejprve koně, uvázané u »floků«, pak volně, po nich dobytek hovězí, konečně ovce.

Dobytek se tehdy pouze vypásal a nevykrmoval, nebylo čím. Jetele a brambory nebyly známy, řepa se nepěstovala, až po roce 1770. Dobytku měl statek poměrně mnoho a tudíž maso bylo laciné, ještě začátkem 19. stol. stála libra hovězího krejcar.

Když Frýdl z jara 1701 hospodářství nastoupil, byl přední obor úhorem, prostřední oset jarním setím a zadní zimním. To se pravidelně střídalo: úhor, zimní setí, jarní setí a zase úhor. Tak na př. roku 1716 je totéž osetí jako r. 1701. O vysetí zaznamenáno na př.: »Roku 1716 poznamenání zimního vysetí na zadním oboře:

Dne 7. září vyseto pšenice 1 korec na 16 záhonů, 10. září 1 korec, 1 větel na 21 záhonů, 12. září 1 korec, 1 čtvrtce na 18 záhonů, 15. září 1 větel, 3 čtvrtce, 17 klínů do »lníska«. Úhrnem pšenice 3 korce a 3 větele (korec = 4 větele = 16 čtvrtcí).

Dne 7. září vyseto žita 2 větele na 9 záhonů, 15. září 1 větel a 2 čtvrtce, 17. září 2 větele na 8 záhonů vedle »mámyňho«. S mámou do jejího hnoje 1 vět.

Dne 18. září 2 větele z mého a větel od Josefa (čeledína?). Dne 4. října 2 korce 1 větel na 33 záhony a »tých vod Jozefa«. Všeho žita vyseto 5 korců, 2 větele a 2 čtvrtce.

»Roku 1716 poznamenání jarního vysetí na prostřední vobor: 18. aprýli ovsa vyseto na ten kus nad rybníkem 2 korce, 21. apr. ovsa 1 korec, 1 čtvrtce na 14½ záhonu nad cestou, 21. apr. hrachu 1 větel 2 mírky u nebožce, 21. apr. čočky 1 větel 1 mírka, 22. apr. ječmena 1 větel, je ho 16 záhonků, 24. apr. jeřice 1 větel na 7 záhonů vedle cesty, 28. apr. ovsa vyseto 1 korec, 29. apr. ovsa 1 korec, 1 větel a čtvrtce na 20 záhonů u Hany, 30. aprilis ovsa 1 korec, 30. apr. hrachu 1 větel, 2. máje ječmena 1 větel a 3 čtvrtce na honečky, 4. máje jeřice 1 větel, 4. máje jeřice 1 větel, 2 čtvrtce na »dolce« u Hany, 5. máje hrachu 1 větel, 1 čtvrtci, 5. máje ječmene 2 větele, 1 mírku na 10½ záhonu, 8. máje ovsa u lesa 2 větele, 1 čtvrtci, 12. máje čočky 1 větel, 3 čtvrtce na 6 záhonů. Všeho ovsa je vyseto 9 korců a větel; ječmene 3 korce, 1 větel a 2 čtvrtce; jeřice 3 větele a 2 čtvrtce; hrachu 1 korec; čočky 3 větele a lnu 2 větele a čtvrtce.

Kolik obilí se silo u Flídrů? Průměrem ozimního, pšenice a žita, 9 korců na 9 korců pole, a to tak, že pšenice sila se třetina a žita dvě třetiny. Na jaro se silo vždy více a sice posilo se těch 9 korců pole 2 třetinami ovsem a třetinou ječmenem (ovsem se posívá půl druhým korcem jeden korec pole) a na více silo se ještě půl druhého korce hrachu a čočky, někdy více čočky, někdy více hrachu, a půl korce lněného semene a sázelo se několik záhonů zelí. Občas sila se i jeřice (jarní žito) a

méně ovsa a ječmene. Nebylo tudíž vždy přesně užito třetiny polí na zimní, třetiny na jarní setí a třetiny na úhor, nýbrž úhor byl vždy menší než třetina.

Silo se vždy na záhony a posil se průměrně záhon čtvrtcí obilí. Vyskytují se i menší záhony, asi čtyřbrázdové, ve vlhčí půdě. Výsledek sklizně je skoro takový jako do nedávných dob, z korce vysetí klidí se průměrně 10 mandel a z mandele obilí namlátí se průměrně opět půl korce. O sklizni v zachovaných zápiskách jsou nemnohé zprávy; poznamenáno na př., že 1719. roku naklizeno 29 mandel žita, 17 mandel pšenice, 20 mandel ječmene a 6 mandel jeřice. Pro srovnání uvádíme, že týž rok na čtyřkrát větším gruntě Jetmarově v Tisové naklizeno bylo 95 mandel pšenice, 165 mandel žita, 65 mandel ječmene, 30 mandel ovsa a 4 vozy hrachu a 2 »čočky«. Pšenici poseto bylo 15 korců, žitem 14 korců pole. (Kniha kšaftů.) Shledáváme, že ve většině statků pravidlem jarního vysetí bylo méně, než zimního a byl tudíž Frýdl hospodářem dobrým, on sil více, hleděl zejména, aby tu a tam u sousedů něco si přisil.

Přisívání bylo sice všemi řády a instrukcemi hospodářskými zakázáno, ale na Litomyšlsku přisívalo se napořád, ač ne ve velkých rozměrech. Nejprve přisívala čeled', pak vlastní děti, jakmile dožily 12 let a nějakou práci zastaly. Přisívalo se věrtel, dva, Frýdl přisívá děvčatům ještě mladším z toho, co si nasbíraly. Také cizím věrtel i více přisívá, nejspíše ovšem příbuzným a pak výměnici matce. Přisívá se tak, že hospodář dal pole a práci a ten, kdo přisíval, semeno a mrvu. I děti musily nanositi stlaní (lesní mrti), kterému říkali na Lezníku rum. Hospodář dětem obilí naklizené prodal a peníze uložil a tak si každý do dne svého osamostatnění zachoval tolik, že mohl dáti odstupujícímu hospodáři hotově třetinu. — Děti rodiče šatili, hochy otec, děvčata matka, obuv platil otec všem. Hospodyně měla svůj příjem od drůbeže za vejce a za máslo a když se dobře vše dařilo, platila ta hospodyně za dobrou, která ze svého výtěžku mohla zaplatiti z grutnu za hospodáře ještě kontribuci. Poměry ty udržely se až do půlky devatenáctého století, někde ještě déle.

Kdy se silo? Jarní setí co možno nejdříve, jak počasí dovolilo. Roku 1719 počal síti Frýdl již 17. března a dokončil 27. Roku 1712 počal až 15. dubna a dokončil 21. máje. V roce 1713 začal 3. dubna, 1714 již 28. března, 1716 začal 18. dubna. V dubnu, do půl května, silo se obyčejně. Ozim začal síti 14. září 1711, 7. září 1713, 7. září 1716. Do konce září bylo zpravidla zaseto.

Jako až do půlky devatenáctého století platilo za hlavní pravidlo, že z jara má se síti v kožiše a na podzim v košili, to

jest hodně brzo. Jakmile je z jara země jen trochu vyspělá, hleděli síti již v březnu, že obilí z toho setí je nejjadrnější a nejplivnější. Nyní se seje, jak říkají, na svatýho »Moha« — kdy kdo může.

Aby se práce podařila, musí býti dělána »svým časem«. »Jak není co svým časem udělaný, nebude to požehnaný.« Proto síla se na sv. Stanislava čočka, na sv. Víta len. Nejraději síli mezi svátky sv. Františků, Seraf. a Borg.

Nejdůležitější známkou zdaru byla však planeta, na kterou také Frýdl velice věřil a pilně si znamenal »na nov a na star«. Je-li na »nou«, sedláče halou, je-li na star, sedláče zastav. Tím vysvětlují se nám přestávky mezi setím u Frýdla. Otázkou bylo také, zda bude lépe setí ranější nebo pozdější. Při jarním setí dával se pozor na »záměte« (= závěje) sněhové, kdy byly. Zámětě na začátku zimy — lepší rané setí, v prostředku — prostřední a ke konci-li byly, nejlepší setí je pozdní. Při podzimním setí důležitým byl květ vřesu (= lesní dřez, rez). Jestli kvetl od vrchu, je dobře brzo sít, když od spodu, lepší setí pozdější. Hrách a čočku síli na star, aby včas uzrála; na nov pořáde jen kvete a dlouho neuzrá. Nejlepší setí luštěnin je brzo po úplňku, aby bylo plné, jadrné zrnó. Aby nebylo obilí snětivé, nesmí se sít při dvojm světle. Zelí má se sázet na nov, krátce před úplňkem, aby byly veliké hlávky. Zelí i len nazývá se »podmet«. Po podmeti silo se žito, rovněž jako po úhoře. Ječmen sil se po žitě, po pšenici rád »podesychá« a na témž místě síti ječmen je radno teprve po devíti letech. »Do svatého Jana Křtitele nechval nikdy ječmene.« Dešť na ten den »klepe« oves, který den v týdnú spadl první sníh, ten den nesila se hlavatice, padaly by na ni mušky a zničily by ji. Na nivu (= novina, pokud neztrouchniví kořínky; někdy ještě dlouho nivou nazývalo se pole) seje se nejraději proso; znamenitě se mu daří i dvě léta po sobě, jen když mu »nenaprší do uší«, to jest, když na něj neprší, když vzchází, ze země vylézá.

Jak se silo? Každý obor rozdělen byl na hony, zpravidla troje, ale často i čtvrté a více. To je půda stejné jakosti. Pravidelné hony měli 2—3 korce, ale byly větší a menší právě pro tu stejnávost půdy. Jméno prvních i druhých atd. honů bylo trvalé, že půda se nečasto zlepšila nebo zhoršila. Hony dělily se v záhony. Záhon se dělal tak, že nejdříve »vyštrejchovali« se rozhory, to jsou brázdy mezi záhony, na kterých ovšem nerostlo nic, nebo málo. Skopily se vždy dvě brázdy do sebe, každá na jinou stranu. Mezi nimi zbyl kousek nezoraný, »vostředek«. Na jaře obrátili brázdy zase zpátky do rozhoru. Vostředek měl 4 brázdy, na každou stranu se sklopily dvě a z dru-

hého »vostředku« zase na každou stranu dvě, dvě brázdy byly od prvního orání a tak povstal obyčejný záhon »šestibrázdák«. Často u meze zbyla lícha. »Podmítnutá« role se před setím »mísila«. Při setí šlo se rozhorem a sil se záhon po záhoně. Žito, pšenice, oves, ječmen a hrách sil se plnou hrstí z klína a posilo se žitem, pšenicí a ječmenem korcem zase korec pole; ovsa bylo potřeba o polovici více a hrachu a lněného semene opět o čtvrtinu méně. Lněné semeno silo se hodnou špetkou dvakrát na záhon.

Z polního nářadí nejdůležitějším byl pluh s radlicí, která se navlékala na plaz u radlice. Od radlice šla, tak jako křídlo, velká deska na odhánění a před radlicí byl kraják (krojídlo), podobný velkému noži, který se podle potřeby dával níže i výše, neboť jak hluboko kraják brázdu odkrojil, tolik radlice podebrala a deska na záhon překlopila. Pluh byl na Litomyšlsku od prvních psaných zmínek vždy s »železím«, brány dřevěné se železnými hřebíky. Spojovaly se obyčejně tři v jeden »potah«, aby se zabral celý záhon. Brány se připnuly k »vidýlci« a do vidýlce zapřáhli se koně. Vůz byl železem kovaný a dřevěný vůz nekovaný a jen houžvemi spájený jmenoval se »valný« a jezdívало se jím nejvíce pro vodu. Dalším hospodářským nářadím byl kopáč, motyka, lopata, vidle senné a hnojné, srpy, kosa trávní a kosa obilní, pila, pilky, sekera kladní a ruční, pobijačka, nebozez plotní a laťový. Vůz stál 8, pluh 2, kosy po 1, sekera na 3 zlaté, senné vidle byly po 2 a rezačka na »sekajnu« za 2 zlaté.

Do bytka měl Frýdl obyčejně 2 klisny a 4 dojně krávy: červinku, kudlenu, mazlenu a šidlenu. Ovšem také nějaký kus jalový a telata.

Kulturní poměry. Frant. Frýdl do školy nechodil, škol bylo jen pořídku, nejbližší byla v Dolním Újezdě. Domácí jeho vzdělání bylo však pečlivé, jako všude na Litomyšlsku v 16. a 17. století. Píše velmi pěkně, byl pilným čtenářem. Sloh i rukopis jeví ráz 16. století. Řeč jeho je spisovná čeština, jen tu a tam se pozapomněl a užívá dialektu. Píše ie - ě, rz - ř, ey - ý, g - j, u - v, ss - š. H na počátku i na konci slova od-souvá. Ranice - hranice, sní - sníh. Na počátku slova před samohláskou píše v — vobnože - obnože. Dialekticky píše chlíb, vedli, jinedá — chléb, vedle, jindy. Místo ě píše jen e, tedy pet - pět.

Účinek kázání a vliv náboženského života toho věku neušetřil také jeho. Ale teprve jako 45letý vstoupil i s manželkou na Sebranicích do bratrstva »Ježíš, Maria, Josef« a dal v kostele za stolici 1. ledna 1719 20 krejcarů.

V těch letech počínají také hojné jeho záznamy; zázna-

mená si komu, kdy a s kým byl za kmotra. Pětkrát jako svobodný a pětkrát jako hospodář. Kmotři byli tenkrát obyčejně tři, dva stejného pohlaví a třetí druhého. O dětech nikdy nezapomíná poznamenati planetu. Na př. »V roce 1708 dne 20. aprýli narodila se Anna na znamení skopce, v pátek, když začalo svítat, na docházení měsíce. Večír ten den zase nastával novey mesíc. V neděli se křtila. Kmotra jí byla Alžbeta, céra Marka Zavorala a Alžbeta manželka Matouše Urbánka, kmotr Šimon Koukal, všickni z Lezníka byli. Bůh rač jí moudrostí a rozumem obdařiti.«

Jeho »poznámenání proti všelijakým nemocem a pádům« nese také ještě ráz 16. století, ale pověr již přibývá. (Sešitku zachoval se jen 6 lístků.) Na př.: Kdo má v domě myši, malí i německý, na svatýho Jana, dřív než slunce výde, natrhej kapratí. Musí ho trhat nahej a ne holou rukou, musí si vobalit ruku šatou. A v Novou neděli, Novej pondělek, Novej auterek, dřív než slunce výde, kuř tím kapratím po domě, nebo v stodole; jestli v ní sau, teda je s pomocí boží vybudeš, nebude se žádná v tom domě držeti, ani hrubě malí myši. 1719.«

»Na svatýho Filipa Jakuba, dřív než slunce výde, utrhni třikrát máteří doušky, ne holou rukou, dej ji do šaty, a když budeš vobílí do stodoly vozit, hned jak první snop do stodoly dáš, vlož. 1717.«

Většina těch poznámenání je datována a tudíž si je zapsal, jak je slyšel, za rok zapsal jedno, dvě, také nic po několik let. Počíná psáti roku 1706.

Přituzení poddanství ubralo lidu volný čas a domácí vzdělání je horší a těch, kteří psát uměli, ubývá, ubývá čtenářů a po Sedmileté válce vyhlíží to v obecních knihách a na listinách jako na hřbitově, samý křížek! Od té doby opět literní umění zase zvolna se šíří, ale pověry zůstávají, jen ty nejnesmyslnější se neopakují tak často po různých zápiskách.

Emil Hůla (Modra, Slovensko):

25 slovenských lidových písní z okolí Košic (Barca).

(Dokončení.)

19. *Nehodz do nas, Mišu!*

Žartovne—bystro.

